

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

113712

ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK
MODELİ ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE İÇİN ÇOCUKLUK MÜZESİ ÖNERMESİ

Ş.Nilüfer Yenigün

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MÜZECİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

113712

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Oya Abacı

İSTANBUL, 2002

ÖNSÖZ

Tez çalışmama yön veren ve bu çalışmayı oluşturmam sırasında desteğini esirgemeyen, kendi özel arşivini, bilgi birikimini ve tecrübesini sınırsızca kullanmama izin veren tez danışmanım Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Ana Bilim Dalı öğretim görevlisi Sayın Yard. Doç. Dr. Oya Abacı'ya, yine bilgi birikiminden ve tecrübelerinden yararlanmamı mümkün kılan YTÜ Müzecilik Anabilim Dalı Başkanı, hocam Sayın Prof. Tomur Atagök'e ve YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Kuramı Anabilim Dalı'dan hocam Sayın Öğr. Gör. Sedat Göksu'ya; geçici bir süre için danışmanlığımı üstlenen Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Münire Erden'e, maddi ve manevi destekleri ile çalışmamın her safhasında yanımda olan olan sevgili eşime ve aileme, beni çocukluk günlerime geri döndüren sevgili oğluma teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul, Eylül 2002

Ş. Nilüfer Yenigün

ÖZET

Çocukluk müzelerinin ortak amacı, toplumsal tarihin çok az üzerinde durulmuş konularından biri olan çocukluk tarihini bir yandan çocuklar tarafından ve çocuklar için yapılmış nesnelere aracılığıyla araştırmak ve saptamak, diğer yandan da, çocukların geçmişteki yaşamlarının bütün yönlerini yansıtan nesnelere bir koleksiyonunu sergilemektir.

Bu müzeler yalnızca çocuklara yönelik olmayan, ancak toplumsal tarihin çeşitli yönlerini çocuklar açısından ele alan yerlerdir. Böylece çocukların ilgisi ve öğrenme biçimleri ile ilişkili olduğu kadar, ileri yaşta kişiler için de çocukluğun toplumsal tarihi üzerinde düşünme, öğrenme, hatırlama ve tartışma olanakları yaratması açısından önemli kültür merkezleridir.

Dünya çapında çok sayıda çocukluk müzesi var olmakla birlikte, ülkemizde henüz bir örneği bulunmamaktadır.

Bu tezin amacı, çağdaş müzecilik modeli çerçevesinde ülkemizde kurulabilecek bir Çocukluk Müzesi'ne kaynak teşkil edebilecek konulara ışık tutmak, bu bağlamda; insanı biçimlendiren ortam ve bu ortamda büyüyen çocuğun sosyal ve kültürel bir varlık olarak gelişiminden yola çıkarak, yüzyıllık bir sürecin yani dört beş neslin çocuğa bakış açısını, yine çocukluğa ait gündelik hayat eşyaları, oyunlar, oyuncaklar, giysiler vb. vasıtasıyla ortaya çıkartmaktır.

Tezde tarihsel, toplumsal ve kültürel süreçler içerisinde, gelişimsel özelliklerine göre "çocuk" ve "çocukluk" kavramları incelendikten sonra, dünyadaki "çocukluk müzeleri" üzerinde durulmuş, sonra da kurulabilecek bir çocukluk müzesi ile ilgili görüş ve öneriler sunulmuştur.

Sonuçta ortaya çıkan tez Giriş, Çocuk ve Çocukluk, Çocukluk Müzesi Kavramı, Çocukluk Müzeleri'ne Dünya'dan Örnekler, Çağdaş Müzecilik Modeli Kapsamında Planlanan Türkiye İçin Çocukluk Müzesi Önermesi ve Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Bu tez kapsamı doğrultusunda yapılan araştırılmalarda, kurulacak bir Çocukluk Müzesi'nin işlev, ilke ve amaçlarını, yönetim yapısını ve eğitsel etkinliklerini çağdaş müzecilik normları doğrultusunda çok yönlü bir kültür merkezi şeklinde planlamak, müze ziyaretçisine, çocuk ve çocuk kültürüne ait objeleri sunarken öğrenme, hatırlama ve araştırma ortamları yaratmak gerekliliği sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

The purpose of the childhood museums, which is one of the topics that has rarely been one of the key-focus areas for the social history discipline, is to investigate and find out the facts about the history of childhood through examining various objects created by or for the children while displaying a collection of objects that reflect all possible aspects of a child's life prevailed over the years.

Such museums do not only focus on children but also provide a broad review of the social history from a childhood point of view. Therefore, the childhood museum is a significant center of culture and arts not only because it addresses to the interests or learning methods of a child but also for creating opportunities for adults to reflect on, learn about, and discuss over the social history of childhood, as well as refreshing the existing knowledge.

Although there are so many childhood museums all around the world, an example of the concept has not been developed in our country yet.

The purpose of this thesis is to make a review of the subjects that can set the foundations of the first Museum of Childhood in Turkey based on contemporary museum development models whilst investigating the environment that is formulating all human beings and the growth process of the child in that environment as a social and cultural entity. Besides this investigation, the century-old perspectives of childhood over almost five generations are also being uncovered with this thesis through a look into the daily objects of a child's life, games, toys, clothes and so on.

The concepts of "child" and "childhood" have been defined and reviewed in the thesis from a socio-cultural perspective, and the childhood museums of the world have been discussed. Then, overall comments and recommendations on establishing a childhood museum have been outlined.

To summarize, this thesis is composed of chapters that include an Introduction, the "Child and the Childhood" Section, The Museum of Childhood Concept, Examples of

Childhood Museums around the World, Museum of Childhood for Turkey based on Contemporary Museum Development Models Proposal and Conclusion sections.

It can be concluded that the various researches made for this thesis demonstrate that the functions, principles, management structure, educational activities, and the specific objectives of establishing a childhood museum must be planned in compliance with the contemporary museum development norms in order to position the museum as a multi-functional cultural center where the visitors are provided with learning, remembering, and examining opportunities while they are presented objects about the children and the childhood culture.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
RESİM LİSTESİ	XI
ŞEKİL LİSTESİ	XIV
ÇİZİM LİSTESİ	XIV
1. GİRİŞ	1
2. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK	4
2.1. Gelişimsel Özellikleri ile Çocuk	6
2.1.1. Bedensel Gelişim	8
2.1.2. Bilişsel Gelişim	8
2.1.3. Motor Gelişim	10
2.1.4. Dil Gelişimi	11
2.1.5. Duygusal Gelişim	11
2.1.6. Sosyal Gelişim	12
2.1.7. Zeka Gelişimi	13
2.1.7.1. Çocuğun Gelişiminde Zeka'nın Önemi ve Çoklu Zeka Teorisi	13
2.2. İnsan Gelişiminde Eğitim ve Öğrenme İlişkisi	15
2.3. Kültürel Gelişim Sürecinde Çocuk	19
2.3.1. Kültür Sözcüğünün Kısa Tarihçesi	19
2.3.2. Kültür Kavramı	20
2.3.3. Çocuk Kültürü	22
2.4. Çocukluğun Tarihine Genel Bir Bakış	23
2.4.1. Antikçağ'da Çocukluk	24
2.4.2. Ortaçağ'dan İtibaren Batı Toplumlari'nda Çocukluk Anlayışının Biçimlenmesi	26
2.4.3. Toplumsal Tarihimize Çocukluk	29
2.4.3.1. İslamiyette Çocuk	29
2.4.3.2. Osmanlı Dönemi'nde İdeal İnsan Tipi	31
2.4.3.3. Cumhuriyet Dönemi ve Çocukluk Anlayışı	38

2.5.	Sonuç ve Değerlendirme	41
3.	ÇOCUKLUK MÜZESİ KAVRAMI	43
3.1.	Çocuk Müzeleri	43
3.2.	Çocukluk Müzeleri	45
3.3.	Çocukluk Müzeleri'nin Oyuncak Müzeleri ile Olan İlişkisi	46
3.4.	Çocukluk Müzeleri'nin Tarihsel Gelişimi	48
3.5.	Çocuk Müzeleri'nin Toplum ve Kültürle İlişkisi	49
4.	ÇOCUKLUK MÜZELERİ'NE DÜNYADAN ÖRNEKLER	51
4.1.	Bethnal Green Museum of Childhood, Londra, İngiltere	52
4.1.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	52
4.1.2.	Müze'nin Düzeni	53
4.1.3.	Müze'nin Koleksiyonları	53
4.1.3.1.	Geleneksel Oyuncaklar	53
4.1.3.2.	Atlar	55
4.1.3.3.	Trenler, Arabalar, Kurmalı Oyuncaklar.....	56
4.1.3.4.	Optik Oyuncaklar	57
4.1.3.5.	Oyuncak Askerler	57
4.1.3.6.	İçi Dolgu Oyuncaklar	58
4.1.3.7.	Kuklalar ve Oyuncak Tiyatrosu	59
4.1.3.8.	Oyunlar	60
4.1.3.9.	Bebek Evleri	60
4.1.3.10.	Bebekler	62
4.1.3.11.	Çocukluğun Sosyal Tarihi	63
4.1.3.12.	'New in / New Out'	64
4.1.4.	Okul Programları	64
4.1.4.1.	I. Ana Bölüm	64
4.1.4.2.	II. Ana Bölüm	65
4.1.5.	Müze'nin Eğitim Etkinlikleri	65
4.1.5.1.	Oyna	65
4.1.5.2.	Öğren	66
4.1.5.3.	Hatırla	66
4.2.	The Museum of Childhood, Edinburg, İngiltere	67
4.2.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	67
4.2.2.	Müze'nin Koleksiyonları	67
4.2.2.1.	Birinci Galeri	68
4.2.2.2.	İkinci Galeri	68
4.2.2.3.	Üçüncü Galeri	68
4.2.2.4.	Dördüncü Galeri	69

4.2.2.5.	Beşinci Galeri	69
4.2.3.	Okul Programları	69
4.2.4.	Müze'nin Eğitim Etkinlikleri	69
4.3.	Higland Museum of Childhood, Strathpeffer, İskoçya	74
4.3.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	74
4.3.2.	Müze'nin Koleksiyonları	75
4.3.2.1.	Bebekevleri, Oyuncaklar ve Oyunlar	75
4.3.2.2.	Higland'da Çocukluğun Tarihi	75
4.3.2.3.	Fotoğraflar, Kitaplar ve Basılı Efemera	76
4.3.3.	Okul Programları ve Eğitim Etkinlikleri	76
4.4.	Edith Cowan Üniversitesi, The Museum of Childhood, Avustralya	76
4.4.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	76
4.4.2.	Müze'nin Koleksiyonları	77
4.4.2.1.	Geçmişe Ait Oyuncaklar	77
4.4.2.2.	Eski Günlerden Bir Ev	77
4.4.2.3.	Eski Günlerden Bir Okul	77
4.4.2.4.	Bebek bakımı	77
4.4.3.	Geçici Sergiler	78
4.4.3.1.	Evde Yapılanın Değeri	78
4.4.3.2.	Koorlongka	78
4.4.3.3.	Özel Koleksiyonlar ve Bölümler	78
4.4.4.	Okul Programları	79
4.4.5.	Eğitim Etkinlikleri	79
4.5.	Strong Museum, Roachester, New York, A.B.D.....	81
4.5.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	81
4.5.2.	Müze'nin Koleksiyonları	81
4.5.2.1.	Elbiseler ve Aksesuarlar	82
4.5.2.2.	Ev ve Yuva	82
4.5.2.3.	Fikir ve İmajlar	82
4.5.2.4.	Oyun ve İş	83
4.5.2.5.	Görme ve Dinleme	83
4.5.3.	Okul Programları	83
4.5.4.	Eğitim Etkinlikleri	84
4.5.4.1.	Sergiler	84
4.5.4.1.1.	Susam Sokağı: Bana Söylersiniz, Nasıl Gidilir Susam Sokağına?	84
4.5.4.1.2.	Zamana Yolculuk	85
4.5.4.1.3.	Süper Çocuklar Marketi	86
4.5.4.1.4.	'Çocuk Çocuğa'	86
4.5.4.1.5.	'Tarihi Bir Yer'	87
4.5.4.2.	Oyunlar	88

4.6.	Museum of Childhood, Toronto, Ontario, Canada	89
4.6.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	89
4.6.2.	Müze'nin Koleksiyonu	90
4.7.	Norsk Barnemuseum, Norveç	90
4.7.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	91
4.7.2.	Müze'nin Koleksiyonlarından ve Etkinliklerinden Örnekler	92
4.8.	Benaki Museum, Atina, Yunanistan	92
4.8.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	92
4.8.2.	Müze'nin Koleksiyonları	92
4.8.3.	Müzenin Eğitim Programları	93
4.9.	Pollocks Toy Museum, Londra, İngiltere	94
4.9.1.	Müze Hakkında Genel Bilgi	94
4.9.2.	Müzenin Bölümleri	96
4.10.	Sonuç ve Değerlendirme	98
5.	ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK MODELİ ÇERÇEVESİ'NDE TÜRKİYE İÇİN ÇOCUKLUK MÜZESİ ÖNERMESİ.....	101
5.1.	Çocukluk Müzesi'nin Temel İşlevleri	101
5.2.	Çocukluk Müzesi'nin Başlıca Amacı	101
5.3.	Çocukluk Müzesi'nin Misyon ve Vizyonu.....	102
5.4.	Çocukluk Müzesi'nin Temel İlkeleri	102
5.5.	Çocukluk Müzesi'nin Genel Organizasyonu	103
5.5.1.	Müzenin Gelişim Programı	103
5.5.2.	Müze'nin İdari Yapısı	104
5.5.3.	Müze'nin Yönetim Yapısı ve Gelir Kaynakları	104
5.5.4.	Müze'nin Yerleşim Planı	105
5.6.	Sergileme	110
5.6.1.	Koleksiyon Oluşturma	110
5.6.1.1.	Çocuk Kitapları	112
5.6.1.1.	Sürelî Yayınlar	120
5.6.1.2.	Çocuk Tiyatrosu	125
5.6.1.3.	Çocuk Oyuncakları	129
5.6.1.3.1.	Eyüp Oyuncakları	134
5.6.1.4.	Çocuk Oyunları	136
5.6.1.5.	Çocuk Eşyaları	140

5.7.	Sergileme Yöntemi	144
5.8.	Müze'nin Etkinlikleri	150
5.8.1.	Atölyeler	150
5.8.1.1.	Resim Atölyesi	150
5.8.1.2.	Oyuncak Üretim Atölyesi	151
5.8.1.3.	Okuma Atölyesi	151
5.8.1.4.	Elişi Atölyesi.....	151
5.8.2.	Müze Avı	152
5.8.3.	Drama ve Rol Yapma	152
5.8.4.	Çocuk Kitaplığı	153
5.8.5.	Bilgisayar Kütüphanesi	153
5.8.6.	Oyuncak Kütüphanesi	153
5.8.7.	Oyun Odası	154
5.8.7.1	Evcilik Köşesi	154
5.8.7.2.	Montessori Oyuncakları	155
5.8.7.3.	Kukla Köşesi	155
5.8.7.4.	Puzzle Odası	156
5.8.7.4.1.	Dokun Keşfet	156
5.8.8.	Müzik Koridoru	157
5.8.9.	Film Gösterimleri	158
5.8.10.	Gösteriler	159
5.8.11.	Yarışmalar	159
5.8.12.	Doğum Günü Partileri	159
5.8.13.	Bilimsel Etkinlikler	159
5.8.14.	Geçici Sergiler	159
5.8.15.	Dış Mekan Etkinlikleri	160
6.	SONUÇ	161
KAYNAKLAR	165	
ÖZGEÇMİŞ	174	

Resim 3.1 – 3.3	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi koleksiyonundan örnekler.....	47,48
Resim 4.1	Geleneksel oyuncaklar Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	54
Resim 4.2.	Tahta at Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	55
Resim 4.3.	At arabası Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	55
Resim 4.4.	Oyuncak tren Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	56
Resim 4.5.	Dökme tekniği ile yapılmış metal oyuncaklar Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	56
Resim 4.6.	Kaleidoskop Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	57
Resim 4.7.	Küçük oyuncak askerler Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	58
Resim 4.8.	Müzedede sergilenen oyuncak ayılardan bir grup Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	58
Resim 4.9.	Kuklalar ve oyuncak tiyatrosunun sergilendiği bölümden bir görünüm Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	59
Resim 4.10.	Kutu oyunları Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	60
Resim 4.11.	Bebekevleri'nden örnekler Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	61
Resim 4.12.	Bebekler Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	62
Resim 4.13.	Bebeklikte kullanılan araçlar: beşik, mama sandalyesi, yürüteç Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere.....	63

Resim 4.14.	Bethnal Green Museum of Childhood, İngiltere’deki bir eğitim etkinliğinden görünüm.....	66
Resim 4.15.	The Museum of Childhood, Edinburg, İngiltere Koleksiyonundan meşhur kuklalar Punch ve Judy.....	68
Resim 4.16.	Oyuncak köpek Edith Cowan Üniversitesi Childhood Museum Avustralya.....	79
Resim 4.17	Baby Jane Edith Cowan Üniversitesi Childhood Museum, Avustralya.....	80
Resim 4.18.	İplik makarası ile bir oyuncak traktör yapımı Edith Cowan Üniversitesi Childhood Museum, Avustralya.....	81
Resim 4.19.	1920 tarihli bir kukla Strong Museum, Amerika.....	83
Resim 4.20.	Susam Sokağı’nın ünlü kahramanı “Büyük Kuş” Strong Museum, Amerika.....	84
Resim 4.21- 4.22	Gatherer’ın zaman laboratuvarı Strong Museum, Amerika.....	85, 86
Resim 4.23.	Süper Çocuklar Marketi içindeki yiyecek piramidi, Strong Museum, Amerika.....	86
Resim 4.24.	Telefon görüşmesi yapmak Strong Museum, Amerika.....	87
Resim 4.25.	Mutfakta su pompalamak Strong Museum, Amerika.....	87
Resim 4.26.	Çocuk galerisinde yapılan çalışmalardan örnekler Strong Museum, Amerika.....	88
Resim 4.27.	Tangram ile yapılan şekillerden örnekler Strong Museum, Amerika.....	89
Resim 4.28.	Oyun oynayan çocuklara ait eski bir fotoğraf Musuem of Childhood, Kanada.....	89

Resim 4.29.	Oyuncak ayı Norskbarne Museum, Norveç.....	91
Resim 4.30.	Ahşap bebek, Francois Gaultier moda bebeği, değişik ülkelerden bebekler, İngiliz dinsel kıyafetli bebeği, Benaki Museum, Yunanistan.....	93
Resim 4.31.	Ahşap uçak, kalayda kayık, 1700'lerden bir kutu oyunu örnekleri Benaki Museum, Yunanistan.....	93
Resim 4.32.	İtalyan Kuklları Pollocks Toy Theatre and Museum Koleksiyonundan.....	95
Resim 4.33.	Oyuncak arabalar Pollocks Toy Theatre and Museum Koleksiyonundan.....	96
Resim 4.34.	Bebekevları Pollocks Toy Theatre and Museum.....	96
Resim 4.35.	Halk oyuncakları Pollocks Toy Theatre and Museum.....	97
Resim 4.36.	Oyuncak tiyatrosunun oyun kitaplarından Örnekler Pollocks Toy Theatre and Museum.....	97
Resim 5.1.	Heidi adlı çocuk kitabının kapağı ve iç sayfalarından biri.....	114
Resim 5.2.	Doğan Kardeş Yayınları'nın 1959'da yayınlanan çocuk kitapları.....	116
Resim 5.3.	1913 yılında yayınlanmaya başlayan Çocuk Dünyası'ndan bir örnek.....	121
Resim 5.4.	1910 yılında yayınlanmaya başlayan Hacıyatmaz'dan bir örnek.....	122
Resim 5.5.	1930,1940,1950 tarihli bazı çocuk dergilerinden örnekler.....	123
Resim 5.6.	1952, 1960, 1968 tarihli bazı çocuk dergilerinden örnekler.....	123

Resim 5.7.	1960'lı yıllardan Aslan Kardeş dergisinin kapağı.....	124
Resim 5.8.	Günümüz çocuk dergilerinden örnekler.....	125
Resim 5.9.	9 Ocak 1959 tarihli Hayat Mecmuası'ndan.....	133
Resim 5.10.	Eyüp oyuncaklarından örnekler.....	135
Resim 5.11.	Kocaman kurdelesı ile 60'lı yıllardan bir kız öğrenci.....	143

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 5.1.	Ahşap küp bloklar - Dokun keşfet oyunu.....	157
------------	---	-----

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 5.5.4.1	Müze yerleşim planı.....	107-109
Çizim 5.7.1.	Sergileme düzeni örneği.....	146

1. GİRİŞ

Çocukluk müzeleri, eğitim amaçlı müzeler içinde göreceli olarak yeni oluşumlardır. Açıkça eğitim amaçlı olarak kurulan “çocuk müzeleri” ve “eğitim müzeleri” kavramlarından amaç olarak farklı olmakla birlikte, müze alanındaki diğer akımlar gibi çocukların ve genel anlamda halkın eğitimi bu müzelerin başlıca odak noktasıdır.

Çocuk müzeleri, çocukların ilgileri ve öğrenme biçimleriyle yakından ilişkidir ve özel olarak çocuklar için tasarlanmış, eğitime özel önem veren ve koleksiyonlarını öğretme araçları olarak kullanan müzelerdir. Bununla birlikte, pek çok çağdaş çocuk müzesinde resmi koleksiyonlar bulunmamaktadır. Ancak çocuk müzelerinde objeler önemlerini yitirmemişlerdir. Çocuk müzelerinin ortak amacı, yaratıcı oyun ve dokunarak öğrenme etkinlikleri yoluyla eğitimidir. Özel olarak çocuklar için tasarlanmış olmaları, eğitime özel önem vermeleri ve koleksiyonlarını öğretme araçları olarak kullanılmaları yönünden diğer müzelerden farklılaşırlar.

Çocuk müzelerinin ilgi alanları, sanat, beşeri bilimler, teknoloji gibi tüm bilim dallarını kapsarken, çocukluk müzeleri eğitim ya da çocukluk tarihini belgelemekle ilgilidir.

Çocukluk müzeleri, oyuncak, oyun, çocuk giysileri, yayınları ve benzeri koleksiyonları içerir. Bu müzelerin ana konuları çocukluk kültürü ve tarihidir. Bu yönüyle toplumsal tarihin özel bir alanına yöneliktir. Çocukluk müzelerinde koleksiyon mutlaka vardır.

Çocukluk müzelerinin ortak amacı, bir yandan toplumsal tarihin çok az üzerinde durulmuş konularından biri olan çocukluk tarihini araştırmak ve saptamak, diğer yandan da, çocukların geçmişteki yaşamlarının bütün yönlerini yansıtan nesnelerin bir koleksiyonunu sergilemektir. Böylece çocukların ilgisi ve öğrenme biçimleri ile ilişkili olduğu kadar, ileri yaşta için de çocukluğun toplumsal tarihi üzerinde düşünme, öğrenme, hatırlama olanakları yaratması açısından önemli kültür merkezleridir.

Dünyanın pek çok ülkesinde çocuk kültürünü ve tarihini araştıran, ortalama yüz-yüz elli senelik geçmişe sahip çok sayıda müze olduğunu görüyoruz. Ülkemizde ise çocuk kültürü kavramı oldukça yeni. Çocuk müzelerinin bile sınırlı olduğu bir toplumda, çocukluk

müzelerinden bahsetmek ise oldukça zor. Ancak toplumsal tarih, müzecilik ve çocukluk üzerine yapılan araştırmalar, bilinci arttırıyor, bu müzelerin kurulması için ümit veriyor.

Bu tezin amacı, insanı biçimlendiren ortam ve bu ortamda büyüyen çocuğun sosyal ve kültürel bir varlık olarak gelişiminden yola çıkarak, yüzyıllık bir sürecin yani dört beş neslin çocukluğa ait gündelik hayat eşyalarını, oynadığı oyunları, kültürlenme sürecini sergilemek, oyunlar, oyuncaklar, giysiler vb. vasıtasıyla, toplumsal tarihimizin az bilinen yönlerini ve çeşitli dönemlerde toplumun çocuğa bakış açısını ortaya çıkartmaktır.

İlgi alanı özetle “çocuk”, “kültür”, “çocuk kültürü ve tarihi” olan Çocukluk Müzesi kavramının önermesine geçmeden önce çocuğun dünyasını iyice anlamak ve anlatmak için bazı konu başlıklarını açmak gerekir. Bunun için giriş bölümünden sonra gelen ikinci bölümde, gelişim özellikleri ve eğitim öğrenim ilişkisi üzerinde durmak faydalı olacaktır. Bu süreci, yani çocuğun nasıl büyüdüğünü, öğrendiğini, gelişim süreçleri içindeki özelliklerini bilmeden insanın çocuğu tanınması, hatta kendini tanınması imkansızdır.

Bu bölümün diğeri bir araştırma konusu ise çocuk kültürünün kavranmasına yöneliktir. Aynı bölümde çocukluğun tarihi konusundaki araştırmada ise, değişik çağlarda ve toplumlarda çocukluk kavramının ortaya çıkışı ve anlamı, çocukluğun değişen toplumlar tarafından algılanmasının nasıl olduğu, yani bir anlamda çocukluğun gelişimi konusunda ip uçları vermek amaçlanmıştır. Üçüncü bölümde ise kavram olarak çocukluk müzesinin tanımını yapılmış, çocuk müzelerinden farkı, tarihsel gelişimi ve dördüncü bölümde dünyadan örneklerine yer verilmiştir. Beşinci bölümde, ortaya çıkan veriler ışığında, toplumsal tarihimizi, çocukluğun tarihi doğrultusunda anlatan, çocuk kültürünün tüm öğelerini içinde barındıran, çocuklar için ve çocuklar hakkında, ancak yetişkinin de içinde kendinden, kendi çocukluğundan izler bulabileceği bir Çocukluk Müzesi önermesi sunulmaktadır.

Tezin amaçları doğrultusunda, öncelikle, çocuğu tanımaya yönelinmiş, bu amaçla, doğrudan çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda kaynaklara baş vurulmuştur. Aynı amaçla, çocuklukla ilgili, dergiler ve gazetelerdeki köşe yazılarından ve makalelerden ve romanlardaki çocukluk öğelerinden faydalanılmaya çalışılmıştır.

Çocuk müzesi ve çocukluk müzesi kavramlarını daha iyi anlamak için başta internet olmak üzere, müzelerin kendilerine ait çeşitli dökümanlarından konu araştırılmıştır. Yurtdışındaki

bazı müzelerin yetkilileri ile de yine internet kanalı ile haberleşilerek, bilgi ve belgelere ulaşılmıştır. Aynı şekilde, çocuk, kültür, çocuk kültürü ve çocukluğun tarihi konularında, kapsamlı bir kaynak araştırması yapılmıştır.

Bu veriler ışığında, bir çocukluk müzesinin içeriğini belirleyecek, çocuk kültürünü oluşturan konular belirlenmiş, buna göre Türkiye için çağdaş müzecilik normlarında bir çocukluk müzesinin nasıl olması gerektiği saptanmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkan tez, altı bölümden oluşmaktadır. **Giriş bölümünü** takip eden **ikinci bölümde**, çocukluk konusu, kültürel, gelişimsel ve tarihsel yönüyle incelenmiş, eğitim ve öğrenme ilişkileri üzerinde durulmuştur. **Üçüncü bölümde**, çocuk müzesinin çocukluk müzesinden farkı, oyuncak müzesi ile olan ilişkisi, çocukluk müzesinin tarihsel gelişimi ve toplum ve kültürle ilişkisi incelenmiştir. **Dördüncü bölümde**, dünyadaki belli başlı çocukluk müzeleri örnekleri üzerinde durulmuş, **beşinci bölümde** ise, tezin asıl amacı olan, çağdaş müzecilik normlarında Türkiye için bir çocukluk müzesi önermesine geçilmiştir. Tezin **altıncı bölümü** ise tez çalışmasının sonuçlarının özetlendiği sonuç bölümüdür.

2. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK

Çocukluk Müzesi kavramına geçmeden önce, çocuk ve çocukluk kavramları üzerinde durmak, kurulacak olan müzenin tasarlanması aşamasındaki görüşlerin daha iyi açıklanmasına ve anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Nasıl bir çocukluk müzesi sorusuna yanıt verebilmek için, öncelikle çocuğun ne olduğunu anlamak gereklidir. Çocuk nedir, dünyayı nasıl algılar, nasıl öğrenir, neden sürekli oyun oynar, hayata nasıl ve nereden bakar, toplumumuz çocuğa nasıl bakmaktadır, değişen zamana ve toplumlara göre çocuğun algılanışı nasıl olmuştur, çocuğun eğitim, öğrenim ve kültürlenme süreçleri nelerdir, gibi sorular bu konuda yönlendirici olacaktır. Aynı şekilde çocukların gelişimsel özelliklerini bilmeden çocuğu tanımak da mümkün değildir.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre çocuk, “Ergenlik çağından önceki ‘bebeklik çağı’ ile ‘ergenlik çağı’ arasındaki gelişim döneminde bulunan 2-16 yaş arasındaki kız ya da erkeklere verilen ortak ad” olarak açıklanmaktadır. Bu tanım bütün toplumlar için aynıdır ve değişmez bir gerçektir. Ancak değişen, zamana ve toplumlara bağlı olarak çocukluğa bakış açısıdır. Toplumların eğitim ve ekonomik düzeylerine bağlı olarak kimi çocuklar refah içinde ve yaşlarının gerektirdiği özelliklere göre yaşarken, kimisi de daha ilkokul çağlarına bile gelmeden, ailenin diğer fertleri gibi çalışmak, onlar gibi olmak zorunda kalmakta, çocukluklarını yaşayamamaktadır.

Bu durumda çocukluk nedir? Çocukluk doyasıya yaşanması gereken bir süreçtir. Çocukluk çağında kazanılan davranışlar, edinilen bilgiler, duygu ve düşünceler, yetişkinlikteki davranışları ve kişiliği belirleyen en önemli etkenlerdir. A.Adler, “bir insanı tanımak mı istiyorsunuz? Önce o insanın çocukluk dönemini çok iyi tanıyın” demektedir. Çocuklar biz yetişkinlerin egemen olduğu yetişkinler dünyasında yaşamakta, yaşamda var olan her şeyi bizimle paylaşmakta ve yetişkinleri örnek alarak yaşama hazırlanmaktadır. Ancak her biri kendilerine özgü duyguları, düşünceleri, algılayışları olan bireylerdir. Yalnızca yaşam yolunda deneyim kazanmaya gereksinimleri vardır. Tolstoy’un “Çocukluk” adlı kitabında da değindiği gibi, “çocukken büyüklere benzemeye çalıştığımız halde, çocukluktan çıkınca, çoğu kez ona dönmeyi isteriz.” (Tolstoy, 1999, s.104)

Çocukların en temel özelliklerinden biri, içlerinden geldiği gibi davranmaları ve yaratıcı olmalarıdır. Merak eder, soru sorar, araştırır, keşfeder ve öğrenir. Sınırsız bir hayal dünyası vardır. Bazen herşeyi en iyi kendisinin bildiğini sanır. Yetişkin dünyasının içinde kurduğu kendine özgü küçük dünyasında yaşar.

Çocuğun kendine özgü dünyası, merakı, yetişkin dünyasına bakışı Antoine de Saint Exupery'nin yetişkinlikte bile vazgeçilemeyen kitabı "Küçük Prens"te çok güzel anlatılmaktadır:

"Altı yaşımdayken, vahşi ormanları konu alan, Gerçek Doğa Öyküleri isimli bir kitapta harika bir resim görmüştüm. Bu bir hayvanı yutmakta olan bir boa yılanının resmiydi. Kitapta şöyle yazıyordu: "Boa yılanları avlarını hiç çiğnmeden, bütün olarak yutarlar, sonra da sindirim için gerekli olan altı ayı uyuyarak geçirirler."

Bunu okuduktan sonra renkli kalemle yaptığım çalışmalar sonucunda Bir Numaralı Resmimi yaratmayı başardım. Başyapıtımı büyüklere gösteriyor, "Bu resim sizi korkutuyor mu?" diye soruyordum. Ama onlar, "Korkutmak mı, insan şapka resminden niye korksun?" diye karşılık veriyorlardı.

Oysa benim çizmiş olduğum, şapka resmi değil, bir fili sindirmekte olan bir boa yılanının resmiydi. Gelgelelim büyükler bunu bir türlü anlayamadığı için ben bir resim daha yaptım: Büyükler açıkça görebilsin diye boa yılanının içini çizdim. Büyüklere herşeyi açıklamak gerekir.

Büyüklerin bu seferki tepkisi, bana boa yılanını içten yada dıştan çizmekten vazgeçerek dikkatimi, coğrafya, tarih, matematik ve dilbilgisine vermeme öğütlemek oldu. Büyükler hiçbir şeyi kendi kendilerine anlayamazlar; onlara her an açıklamalarda bulunup durmak da çocuklara usanç verir.

Yaşamım boyunca bir çok kereler, önemli konularla ilgilenen bir çok kişiyle tanıştım. Yetişkinlerin arasında çok bulundum. Yakından tanıdım onları, iç yüzlerini gördüm. Bununda benim onları daha çok beğenmeme yaradığı söylenemez.

Ne zaman içerinden işlek kafalıya benzeyen herhangi biriyle karşılaşsam hemen deney yapmaya kalkışarak ona hiç atmamış olduğum Bir Numaralı Resmimi gösterirdim. Bu yoldan onun gerçek bir kavrayış yeteneğine sahip olup olmadığını anlamaya çalışırdım. Ne var ki karşımdaki, ister kadın olsun ister erkek, her zaman aynı yanıtı verirdi: “Bu bir şapka”

Ben de bu kimseyle artık hiçbir zaman boa yılanlarından konuşmuyordum, ne de vahşi ormanlarla yıldızlardan. Onun düzeyine indiriyordum kendimi. Briten, golften szedyordum, politikadan, gravatlardan. Bu yetişkin de böylesine aklıbaşında biriyle tanışmış olmaktan son derece hoşnut kalıyordu.” (Exupery, 1994, s.9-12)

Yaşamı anlamak çocuklar için kolay değildir. Çocuklar oyun oynayarak, sosyal ilişkileri geliştirmeyi, insanlarla iletişim kurabilmeyi, kendilerini tanımayı, yetişkin dünyasını ve yaşamı öğrenirler. Oyun oynamak çocuklar için yaşamdaki en değerli şeydir ve son derece ciddi bir olgudur. Çocuklar oyuna tüm benlikleriyle katılırlar.

Yetişkin açısından çocuğu anlamak da son derece önemlidir. ocuğu anlamak için onu sevmek gerekir. ocukla uğraşmak, ona bir birey gibi davranabilmek yetişkin için emek ve çaba gerektirir.

Aşağıda, “ocuk” ve “ocukluk” kavramları ele alınmış, bilişsel, duyuşsal, devinişsel gelişim özellikleri ve tarihsel süreç içerisinde, toplumlara göre değişen algılayışlarla ocuk konusu ele alınarak, çocukluk müzesinin boyutları, kapsamı ve içeriği belirlenmeye çalışılmıştır.

O halde ocuk kimdir, çocuğun özellikleri nelerdir? gibi sorulara yanıt aramak, çocukluk müzesine tutulacak ışıklardan birisi olacaktır.

2.1. Gelişimsel zellikleri ile ocuk

Gelişim, bireyin nicelik ve nitelik yönünden belli düzeylere ulaşmasıdır. Gelişmenin nicelik yönünü büyüme, olgunlaşma; nitelik yönünü ise öğrenme ve hazırbulunluşluk oluşturur. ğrenme gelişimin temelidir. Bireyin gelişimi de, öğrenmesi gibi sürekli ve sürekli olarak devam eder. Bedenin büyüme ve olgunlaşma hızının çok yavaşladığı yaşlarda bile öğrenmesi devam ettiği için gelişme de surmektedir.

Organizmanın değişik özelliklerinin gelişimi değişik zamanlarda artış gösterir. Örneğin beyin gelişimi ilk beş yaşa kadar hızlıyken, ondan sonra yavaşlar. Oysa cinsellikle ilgili gelişim hayatın ilk senelerinde yavaş seyrederken, buluş çağına girişle birlikte artış görülür.

Yetenek ve becerilerin gelişimi de belli bir sıra takip eder. Örneğin çocuk önünde duran bir oyuncacı almak istediğinde önceleri ellerini kullanamaz. Yaşı ilerledikçe elini uzatmaya başladığı görülür. Böylece insanlar birçok becerileri öğrenmede 'toptan hareketlerden özgül hareketlere' doğru gidiş gösterirler. İç ve dış faktörler de gelişimde rol oynamaktadır. Kalıtım, sağlık durumu ve duygusal durum gibi iç faktörler gelişimde etkili olabildiği gibi, beslenme ve iklim koşulları da gelişimi etkilemektedir.

Değişik dönemlerde gelişim farklılıklar gösterir. İnsanın gelişimi, durma ya da kesiklik göstermeden, sürekli bir akış içinde, ileriye doğru bazan hızlı bazan da yavaş olarak devam eder. Örneğin en hızlı gelişim, çocuğun ilk yaşlarında gerçekleşir. Çocuk bu çağda hızlı bir öğrenme içindedir. Okul çağına kadar, birçok kişilik özellikleri çocukta yerleşmeye ve kökleşmeye başlar. İlk ve daha ileriki okullarda okulöncesi edinilen yaşantıların etkisi daha da artmaktadır. Bu yüzden gelişimi bazı çağlara ayırmak gelişimi incelemeyi ve bu çağların genel özelliklerine göre eğitim işlerini düzenleyebilmeyi kolaylaştırmaktadır. Eğitim sisteminin okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim gibi kademelere bölünmesinin dayanağı, öğrencilerin bu okul dönemlerine rastlayan yaşlarda değişik gelişim göstermesidir.

Gelişimi çağlara göre beş aşamada incelemek mümkündür:

- Yeni Doğan Bebek (Neonate) – İlk bir ay (0-4 ay)
- Bebeklik – Birinci ayın sonundan, iki yaşına kadarki yaşam dilimi (4 hafta- 2 yaş)
- İlk Çocukluk – İki yaşından altı yaşına kadarki yaşam dilimi (2- 6 yaş)
- Son Çocukluk – Kızlarda 6-11 yaş; erkeklerde 6-13 yaşına kadarki yaşam dilimi
- Ergenlik – Kızlarda 11-20 yaş, erkeklerde 13-20 yaş (Aydın, 1997, s. 10-11)

Her insanın kendisine özgü bir gelişim biçimi vardır. Bu nedenle öğrencilerin bireysel ayrılıklarına göre de gerekli eğitimin yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

İnsan gelişimi çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir. Gelişim beden, düşünce, duygu ve sosyal açıdan incelenmektedir. Bütün bu yönlerde gerçekleşen gelişim birbirini etkileyen ve içiçe

geçen durumdadır. Çocuğun düşünce boyutunda gerçekleşen gelişimi, onun duygusal ve sosyal gelişimini etkilerken, duygusal gelişim de, hem çocuğun sosyalleşmesini, hem de zihinsel becerilerini etkileyebilir. (Başaran, 1978, s.35-42; Aydın, 1997, s.4,5)

2.1.1. Bedensel Gelişim

Yaşlara göre değişik özellikler gösterir. Çocuğun gelişiminde psikolojik olduğu kadar bedensel gelişim de çok önemlidir. Bedensel gelişim belli bir düzen içinde gerçekleşir. En hızlı gelişme bebeklik ve ergenlik dönemlerinde olur. Çocukların bedensel gelişimlerinin somut olarak gözlenebildiği okul öncesi dönemde, hareket gelişimlerini destekleyebilecek nitelikte etkinlikler yapılmalıdır. Çünkü bedensel gelişim çocuğun kabiliyetlerini belirler. Örneğin sağlıklı bedensel gelişim sürecindeki çocuğun oyun ve spor faaliyetlerinde başarılı olması, onun kişilik gelişimini de olumlu etkileyecektir.

Yürümek, koşmak, sıçramak, zıplamak, kaymak, atlamak, çocuğun büyük kas gelişimini güçlendirir. Yuvarlanmak, emeklemek ve sürünmek, vücut ağırlığını çeşitli pozisyonlarda koruyabilmek için çeşitli şekillerde yapılan duruşlar, atlama, fırlatma veya sıçrarken yapılan denge hareketleri, asılma ve sallanma, çocuğun denge becerilerini geliştirir. Fırlatma, yakalama, tekmeleme, sıkıca tutma ve çarpma veya vurma, ilikleme, kesme, yazı yazma gibi hareketler küçük kas becerileri arasında yer alır. Bunların yanında çocuklar müzikle hareket etmeyi çok severler. Öğretmen müziği kullanarak çocukların yapılandırılmış bir ritmik hareketi keşfetmesine, dinleme becerilerini geliştirmesine ve görsel ipuçlarını izlemesine yardımcı olabilir. Müzikle hareket etmek, aynı zamanda çocukların uzay, çaba ve ilişki kavramlarını anlamasına yardımcı olur. (İnan, 1998, s.52,84,132)

2.1.2. Bilişsel Gelişim

Biliş (cognition) sözcüğü, dünyamızı öğrenmeyi ve anlamayı içeren tüm zihinsel faaliyetler anlamına gelir. Ancak bilişsel gelişim, yapılan ilk çalışmalarda anlaşıldığı gibi zeka düzeyi ve düşünme hızı arasındaki ilişki değildir. Bilişsel gelişim değişik dönemlere ayrılmıştır. Farklı gelişim dönemlerinin kendilerine has özelliklerine göre bilişsel gelişim de farklı olur. Ancak bu dönemler birbirinden çok kesin sınırlarla ayrılmış değildir. Bireysel farklılıklar ve çevre etkileri büyük rol oynar. (Yavuzer, 1985, s.46)

Çocukların düşünme yetenekleri konusunda gözlem ve araştırmalar yaparak inceleyen İsviçreli psikolog Jean Piaget'in Bilişsel Kuramı en kapsamlı ve etkili yaklaşım olarak kabul edilir. Piaget bilişsel gelişimde, olgunlaşma ile öğrenmenin etkileşiminin önemini vurgular. Çocuklar geçirdikleri yaşantıların, biyolojik olgunlaşma düzeylerinin etkileşimi sonucunda çevresinde olup bitenlere anlamlar yükler. Bir çocuğun olayları ya da durumları açıklama biçimi içinde bulunduğu bilişsel gelişim dönemine bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Piaget bilişsel gelişimi açıklarken bazı temel kavramları kullanır:

- Şemalar: Piaget'in 'organize olmuş davranış kalıpları' adını verdiği şemalar, öğrenmeyi sağlayan araçlardır. Olgunlaşma süreci içinde yeni şemalar geliştirilir. Örneğin bir bebek küp blokları başlangıçta emme şeması ile algılamak, büyüdükçe onları vurma, üst üste koyma gibi yeni ve değişik şemalarla algılamaya başlar.
- Adaptasyon: Bireyin çevresiyle etkileşerek çevreye ve çevresindeki değişikliklere uyum sağlama sürecidir. Adaptasyon sürecini, özümleme ve uyumsama süreçleri tamamlar. Özümleme, bireyin yeni karşılaştığı durum nesne ve olayları kendisinde önceden var olan zihinsel yapının içine yerleştirme işlevi, uyumsama da, yapılan özümleme sonucu, o zamana kadar alışlagelmiş davranış örneğine uymayan yeni ve farklı bir davranış ortaya koymaktır.
- Dengeleme: Özümleme ve uyumsama süreçlerinin birbiriyle etkileşmesi sonucu dengeleme süreci ortaya çıkar. Dengeleme ile bireyin yeni karşılaştığı bir durumla kendisinde önceden varolan bilgi ve deneyimleri arasında denge kurmak için yaptığı zihinsel işlemler anlaşılır.
- Bilişsel Yapılar: Çocuk ya da yetişkinde o anda var olan zihinsel organizasyon ya da yetilerdir. Bir çocuğun bilişsel yapısını büyük ölçüde biyolojik olgunluk düzeyi belirlemektedir. (Erden, Akman, 2001, s.62)

Piaget bilişsel gelişim dönemlerini Duygusal-Motor, İşlem Öncesi, Somut işlemler ve Soyut İşlemler olmak üzere dört dönemde incelemektedir:

Duygusal-Motor Dönem, doğumdan iki yaşına kadar olan dönemdir. Bu dönemde bebek çevresi ile duyuları ve motor faaliyetleri yoluyla ilişki kurar, çevresini keşfetmeye başlar.

İşlem Öncesi Dönem, 2-7 yaş arasını kapsar. Bu dönemin özelliği çocuğun tümüyle ben merkezci bir düşünce yapısına sahip olmasıdır. Bu dönemde mantıklı düşünme işlemi henüz gelişmemiştir. Tek yönlü bir mantık işletirler. Henüz bilişsel yapıları korunumu

kavrayabilecek düzeye ulaşmamıştır. Korunum, herhangi bir nesnenin biçimi ya da mekandaki konumu değiştiğinde miktar, ağırlık ve hacminde değişiklik olmayacağı ilkesidir. Korunumun çocuklar tarafından anlaşılması, bilişsel gelişim üzerinde en çok araştırma yapılan konulardan biridir.

Somut İşlemler Dönemi, 7-12 yaş arasında yer alan ve ilk öğretimin ilk beş yılına denk gelen dönemdir. Mantıksal düşünme başlar. Çocuklar bu dönemde korunum ilkesini anlayabilirler çünkü somut işlemleri tersine döndürebilirler. Tersine düşünme yetenekleri gelişmeye başlamıştır. Ancak soyut düşünce tam olarak gelişmemiştir. Adalet, özgürlük gibi soyut kavramları konuşmaları sırasında kullanırlar, ancak içeriklerini kavrayamazlar.

Soyut işlemler dönemi, 11 yaşından sonra başlar ve mantıksal düşünme yetişkinler düzeyine erişir. Formel işlemsel dönem diye adlandırılan bu dönemde çocuklar cevaplarını haklı gösterebilecek formel düşünce kuralları ve mantık yolları bulmaya başlarlar. Kurdukları hipotezleri sınar, soyut düşünür, genellemeler yapar, resim, müzik, şiir, dans gibi duyu ve düşüncelerin sembollerle anlatıldığı etkinliklere ilgisi artar ve uğraşı alanı olarak da seçebilir.

2.1.3. Motor Gelişim

Motor gelişimde belirli aşamalar vardır. Örneğin bir bebek emeklemeden önce yürümeyi öğrenemez. Bu gelişim biçimi her çocuk için geçerlidir. Motor kontrolün gelişimi önce baş, sonra omuzlar, kollar ve bacaklar ve ayaklar şeklinde gerçekleşen bir sıra izler. Örneğin, yeni doğan bir bebeğin başındaki motor kontrol, ayaklara oranla daha güçlüdür. Motor yeteneğin gelişimi, merkezi bir eksenle başlayarak bedenin uç kısımlarına doğru gerçekleşir. Beden ve omuz hareketleri bağımsız kol hareketlerinden önce, ellerin hareketleri ise, bağımsız parmak hareketlerinden önce görülür.(Yavuzer, 1985, s.50)

Okulöncesi döneme denk gelen 3-6 yaş arasındaki bedensel gelişme hızı, bebeklik dönemine oranla yavaşlar. Yaşamın ilk ve üçüncü yılları arasındaki büyüme, üçüncü ve beşinci yılları arasındaki büyümenin yaklaşık iki katıdır. Bu dönemde kız çocuklarının düğme ilikleme, makas kullanmak gibi işleri becermelerini sağlayan ince motor kaslarının gelişimi, erkek çocuklardan biraz daha ileridir.(Erden,Akman, 2001, s. 48,49)

Okulöncesi dönemde başlayan büyüme hızındaki düşme, 10-11 yaşlarına kadar devam eder. Motor yeteneklerde, okul öncesi döneme oranla kız ve erkek çocuklarda aynı şekilde gelişme gözlenir. Paten kayma, iki tekerlekli bisiklete binme gibi beceriler bu dönemde rahatlıkla kazanılır. İnce motor kaslarının kontrolünün 10-11 yaşlarına doğru armasıyla, çocuklar ayrıntılarla uğraşmayı gerektiren işlerden hoşlanmaya başlarlar; el sanatlarına, müzik aletleri çalmaya ilgi artar. (Erden, Akman, 2001, s. 50)

2.1.4. Dil Gelişimi

Dil yeteneğinin gelişiminde de, diğer gelişim alanlarında olduğu gibi, aynı yaşlardaki çocuklar belirli özellikler gösterir ve bu gelişim düzenli bir sıra izler. Bilişsel gelişime göre, dil gelişimi, çocuğun algılama, anlama, dikkat, imgeleme, hafıza, akıl yürütme gibi zihinsel gelişimine bağlı olarak gelişir.

Dil gelişimi motor gelişimi gibi öğrenmeden ziyade olgunlaşmaya bağlı bir süreçtir, ancak çocukların az miktarda da olsa ses uyarısına ihtiyacı vardır. Çocuklar ilk anlamlı kelimeyi yaklaşık 12.ayda kullanır. 12. ayın sonunda sözcük dağarcıklarında ortalama 3, 18. ayın sonunda 20 kadar sözcük bulunmaktadır. 2 yaş sonrası sözcük sayısı 200 civarını, 5 yaş sonunda 2000'i bulur.

Çocukta dil yeteneğinin gelişimi, çevresiye iletişim kurmaya başlaması açısından önemlidir. Çocukla konuşmak, çocuk konuşurken dinlemek, sessiz olmayı iyi olmanın göstergesi olarak sunmamak, çocuğu aile sohbetlerine katmak, çocuk yap bozla, küplerle veya başka oyuncaklarla oynarken neler olduğunu anlatmaya, yaptıklarını ve düşündüklerini tasvir etmeye özendirmek, çocuğun dil gelişimi için önemlidir. Aynı şekilde, plaklar, konuşan resimli kitaplar, teypler ve diğer oyuncaklarda dinleme becerilerini geliştirmeye yardımcı olur. (Healy, 1998, s.179-180)

2.1.5. Duygusal Gelişim

Bireyin çevresiyle etkileşiminin ve ilişkilerinin düzenlenmesinde duyguların önemi büyüktür. Bireyin çevre ile etkileşimi sürekli olduğu için duyguları da süreklilik gösterir. Yerleşik duygulardan haz yönünde olanlar bireyin başarısını artırır, elem yönünde olanlar ise bireyde duygu bozuklukları yaratabilir.

Çocukların heyecanları konusunda yapılan bazı çalışmalar, onlardaki duygusal gelişimin hem olgunlaşma hem de öğrenme sonucu oluştuğunu, bunlardan hiçbirinin tek başına etkili olmadığını ortaya koymuştur. Olgunluk ve öğrenmenin duygusal gelişim üzerindeki etkisi nedeniyle, yaş farklarına göre duygusal açıdan farklılıklar olduğu açıktır. Bununla birlikte, belirli yaştaki tüm çocuklardan aynı heyecan biçimini beklemek olanaksızdır. Çünkü olgunluk düzeyleri farklı olduğu gibi, kendilerine tanınan öğrenme fırsatları da farklıdır. (Yavuzer, 1985, s.52)

Bridges'in yaptığı incelemelere göre, ilk aylar sırasında elem, hazdan daha erken görülür. Üç-altı aylar arasında öfke ve korku tepkilerine rastlanır. Bir yaşına doğru hazzın doyumla birleşmesi sonucu sevgi oluşur. (Yavuzer, 1985, s. 54)

2.1.6. Sosyal Gelişim

Sosyalleşme, kişinin, içinde bulunduğu topluluğun kural ve değerlerine uymayı öğrenmesi ve bu değerler düzenini benimsemesi anlamına gelen, kültür içinde zaman içeren bir süreç ve karşılıklı bir etkileşim şeklidir.

Toplumda olumlu sosyal ilişkilerin yerleşmesi ve olumlu sosyal davranışların kazanılması ebeveynler, eğitimciler ve kültürel değerler sayesinde gerçekleşir. Toplum için yararlı olan ve toplumun ahlak değerlerini besleyen olumlu sosyal davranışlar çocukluk yıllarından itibaren geliştirilmeye çalışılır.

Sosyalleşme sürecinde rol oynayan etkenlerden en önemlileri özdeşleşme ve taklittir. Özdeşleşme de, taklit te çocuk ve örnek aldığı model arasındaki davranış benzerliği olarak değerlendirilebilir.

Hollingshead bireyin sosyalleşmesini üç sosyolojik ilkeye dayandırmaktadır:

- Birey sosyal davranışı toplum bireyleri ile etkileşim halinde öğrenir,
- Bireyin ne öğreneceğini bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü belirler,
- Bireyin öğrenimi bir sosyal organizasyona ancak etkin bir biçimde katılmasıyla tamamlanır. (Yavuzer, 1985, s.56)

2.1.7. Zeka Gelişimi

Wechsler'e göre zeka; bireyin amaçlı davranma, mantıklı düşünme ve çevresiyle ilişkilerinde etkili olma kapasitesinin tümüdür. Bugünkü anlamda okul çocukları için ilk zeka testini geliştiren Alfred Binet ise zekayı 'iyi akıl yürütme, iyi hüküm verme ve kendi kendini eleştirme kapasitesi' olarak tanımlamıştır. Bu tanım doğrultusunda zeka altı özellik içermektedir :

- Anlamak,
- Hüküm vermek,
- Akıl yürütmek,
- Düşünceye belli bir yön vermek ve bunu devam ettirmek,
- Amacın gerçekleşmesi doğrultusunda düşüncenin intibakını sağlamak,
- Kendi kendini eleştirebilmek. (Aydın, 1997, s.56)

2.1.7.1. Çocuğun Gelişiminde Zeka'nın Önemi ve Çoklu Zeka Teorisi

Çocuğun gelişiminde olumlu çevre, (aile, toplum ve kültür) koşullarının etkisi kadar düşünce ve zeka düzeyinin de önemli olduğu ve bu koşullardan bağımsız aşamalar geçirdiği görüşü araştırmacılar tarafından desteklenmiştir.

Bugün yaygın olarak kabul edilen klasik zeka tanımına göre zeka tek parçalı, tek unsurludur. Bu temel varsayımın yanı sıra, insanların sabit bir zeka ile doğduğu ve zekanın yaşam boyunca çok az değişim geçirdiği inancı geçerli olmuştur. Ancak son 10 yıldır şiddetli eleştirilere hedef olan bu görüşler neticesinde bu tek parçalı zeka tanımının gerçeği yansıtmadığının farkına varılmış ve yapılan çalışmalar zekanın birden fazla faktörün etkisinde olduğunu göstermiştir. (www.learningalive.co.uk)

Harvard Master Eğitim Kurumu Profesörü; Boston Tıp Üniversitesi Nöroloji Profesörü ve Harvard Proje Grubu başkanı olan Howard Gardner'ın bu konudaki teorisi, 'insanın entellektüel zekası ve yaratıcılık gelişimi' konusunda ele alınan ve devam eden çalışmalar içerisinde en yeni ve geçerli olanıdır. (www.learningalive.co.uk)

Gardner, duylara dayalı kapasitelerden, planlama, espiri yapma, hatta cinselliğe dek uzanan pek çok kapasiteyi, zeka kapsamına almış, 8 adet yeteneğin kriterleri yeterince karşıladığı sonucuna varmıştır. Bunlar:

- *Lengüistik (dilbilimsel), sözel zeka;*

Hikayeler anlatır, espiriler yapar, olaylar uydurur, hafızası iyidir, kelime oyunlarını sever, okuma yazmayı sever, yaşına göre sözcük dağarcığı zengindir.

- *Mantıksal, matematiksel zeka;*

Herhangi birşeyin nasıl çalıştığını sorgular, aklından çabuk hesap yapar, matematik etkinliklerini sever, strateji oyunlarını sever, mantık oyunlarını, yap-bozları sever, üst düzey düşünce becerilerini kullanır.

- *Görsel, alansal zeka;*

Harita, çizelge, şemaları rahatlıkla okur, yaşlılarından daha hayalcidir, sanat etkinliklerinden zevk alır, görsel gösterimleri sever, boz-yap oyunlarını ve bul oyunlarını sever, okurken kelimelerden çok resimlerden öğrenir, sayfaları farkında olmadan resimler.

- *Bedensel, kinestetik, zeka;*

Bir veya birden fazla sporda başarılıdır, uzun süre oturunca kıpırdanır, elini ayağını sallar, birşeyleri parçalayıp tekrar birleştirmeyi sever, yeni şeyleri eller, kendini dramatik şekilde ifade etmeyi sever.

- *Müziksel zeka;*

Detone müziği tanır, melodileri hatırlar, koroda söyler veya bir enstrüman çalar, ritmik şekilde konuşur veya hareket eder, çalışırken ritmik tempo tutar, çevre seslerine duyarlıdır, müziğe olumlu tepkiler verir.

- *Kişilerarası zeka;*

Yaşlıları ile konuşmaktan zevk alır, doğal bir lider olarak davranır, sorunları olan arkadaşlarına önerilerde bulunur, klüplere, komitelere ve diğer organizasyonlara katılır, başka çocuklarla oynamayı sever, bir veya birden fazla yakın arkadaşı vardır, başkalarına ilgi gösterir, pratik yaşam tecrübesi vardır, sokak yaşamını kıvrır.

- *Kişiyeye dönük zeka;*

Bağımsızlık gösterir, kuvvetli yönlerini gerçekçi olarak bilir, kendini yönlendirebilir, grup ile çalışmaktan çok yalnız çalışmayı tercih eder, öz güveni ve öz tanımı yüksektir.

- *Naturalist zeka;*

Doğal çevreyi gözlemler, doğayı anlama ve organize etme becerisine sahiptir. Bitkileri ve hayvanları tanıma ve sınıflandırmada uzmanlık gösterir. Doğadaki ayrımları yapabilme yeteneğini, üretici bir şekilde avcılık, çiftçilik, biyolojik bilimler alanında kullanabilir.

(www.swopnet.com, www.intelligence.com, Gardner, 1999, s.41-43)

Her insan bu zeka türlerini kendinde barındırır, fakat kişisel özelliklere göre bu zeka türlerinden biri diğerine göre daha fazla veya daha az gelişmiş olabilir. Çünkü herkesin farklı bir kişiliği, mizacı ve zeka profili vardır. İnsanlar bu alanları yeterli işlevsellikte bir beceriye ulaştırabilir. Bunun için gerekli olan uygun teşvik, zengin bir ortam ve eğitimidir. Eğitimcilerin pek çoğu çocukların zekalarını farklı alanlarda gösterdiklerinin ve tek parçalı zeka tanımına dayanan eğitim programlarının çocukların özel yeteneklerinin ortaya çıkmasına izin vermediklerinin farkındadır.(Gardner, 1999, s. 33-35)

Çoklu Zeka Teorisi işte bu noktada eğitimin aksayan yönlerini giderecek çözümü sunmaktadır. Müfredat programlarının bu teoriye göre düzenlenmesiyle pek çok gizli yetenek ortaya çıkacak, üretken kişilerin yetiştirilmesi olanağı doğacaktır.

Son dönemlerde, bu gerçekten hareketle interaktif çocuk müzeleri ön plana çıkmaya başlamıştır. İnteraktif müzelerde çocuklara bir çok etkinlik aynı anda sunulur. Çocuk bu etkinliklerden istediklerini seçmeye kendi karar verir. Bu karar kendisini en rahat hissettiği, kavraması kendince daha kolay olacağını düşündüğü etkinliktir. Bu şekilde farklı yöntemler ve yaklaşımlar kullanarak çeşitlenen etkinliklerle farklı yeteneklerdeki çocuklara daha etkin bir eğitim ve öğretim imkanı sunulmaktadır. (Abacı, 2001, s.8)

2.2. İnsan Gelişiminde Eğitim ve Öğrenme İlişkisi

Çocuğun ilk altı yılı birey olarak gelişiminin temel taşlarını oluşturması nedeniyle büyük önem taşır. Temel bilgi ve becerilerin kazanılması, kişiliğin oluşumu bu erken gelişim yıllarında ortaya çıkar. Birinci çocukluk denen ve okul çağına kadar süren dönemde çocuk, eğitimini ailesinden alır. Ergenlik çağına kadar devam eden okul evresine ise ikinci çocukluk dönemi denir. Bu dönemler, çocuğun beden gelişiminin, psiko-sosyal gelişiminin ve kişilik yapısının hızla yönlendiği yılları içerir. Araştırmalar, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların yetişkinlikte, bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını büyük ölçüde biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. (Yavuzer, 1997, s.9)

Çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyecek davranış değişiklikleri ise, eğitim yoluyla kazanılır.

Eğitim en genel tanımıyla bireyin toplumsallaşması amacına yöneliktir. Çocuk doğar doğmaz ailede başlayan eğitim, daha sonraları okullardaki eğitimle, arkadaş grupları içindeki

etkileşim ile, radyo, gazete, televizyon, sinema, tiyatro gibi kitle iletişim araçları ve sanat edebiyat yapıtları aracılığı ile sürdürülür. Böylece birey toplumsallaşır. Bir başka deyişle, toplumsal değerler, eğitim yoluyla bireye aktarılır. (Kongar, 1983, s.72)

İşte bu nedenle eğitim, bireylerin davranışlarında istendik davranış değişiklikleri meydana getirme sürecidir. Bu istendik davranış değişikliklerinin sonuçları önceden belirlenmiş, planlı ve bireyin bizzat içinde bulunduğu etkinlikler olması gereklidir. Dersler, ödevler ve benzeri etkinlikler eğitim sürecini oluşturur. (Ertürk, 1972, s.12, 25)

Eğitim, belirlenen amaçlarını gerçekleştirebilmek için örgün ve yaygın eğitim faaliyetlerinden faydalanır. Örgün ve yaygın eğitim planlanmış ve örgütlenmiş bir eğitim düzenidir. (Başaran, 1978, s.14)

Örgün eğitim formal bir eğitimidir. Amaçlıdır ve önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde planlı olarak yapılır. Örgün eğitim başlangıcından bitişine kadar özel bir çerçevede kontrollü olarak yürütülür ve eğitim sürecinin belli aşamalarında ve bitiminde değerlendirme işlemi yapılır. Okullarda verilen eğitim örgün eğitimidir.

Yaygın eğitim ise, örgün eğitimin yanında ya da dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümüdür. Okulda verilenlerin dışında, kişinin kendi isteğiyle seçtiği bir takım eğitim programlarını belirlemesi ve bu bağlamda bir kültür eğitimi alması mümkündür. Müzede verilen eğitim de yaygın eğitime örnektir.

Çağdaş eğitim, yaratıcı, keşfedici, denetleyici kafa yapısına sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu nedenle bilimsel çalışma ve araştırma alanlarının toplumsal yaşamda yer alması ve toplumun yönlendirilmesi gerekmektedir.

Bu amaçla,

- Çocuklara küçük yaşlarda yaratıcı düşüncenin değerinin ve öneminin öğretilmesi ve yaratıcılığının gelişiminin sağlanması gerekmektedir.
- Çocuğun eğitim ortamı, yanlış yapmaktan, yeni fikirleri denemekten korkmayacağı ve destekleneceği bir ortam olmalıdır.
- Öğrenciler, bir çiçeğin, bir evin resmini çizerken, bunlarla ilgili bir şiir, bir tekerleme söylemede serbest ve özgür olmalıdır.

- Çocuğun nesnelere ellemesi, onu keşfetmek için incelemesi, soru sorması, onun yaratıcılığının gelişmesi ve üretme yeteneğinin biçimlenmesi için çok önemlidir.
- Eğitimin amaçlarından biri de verilen bilgilerin yaşamda işe yararlılığının ve geçerliliğinin sınanmasıdır. Üretilen yeni düşüncelerin değişik açılardan ele alınması ve tartışılması en iyi çözüm yolunu çocuğun kendisinin bulması sağlanmalıdır.
- Çocuğun anlama merakı ve araştırmacı merakı çok ayrıntılı denetim ve yol açma önerileriyle kesilmemelidir. Öğretmenin ve ailenin görevi çocuğun bu eğilimlerini canlı tutmak olmalıdır.
- “Bu odayı nasıl düzenleyelim, bu cümle yada şiir nasıl yazılabilir, bu renkli tellerden gemi nasıl yapılabilir, değişik kutular yan yana getirilerek yer altı kenti nasıl oluşturulur?” gibi sorularla öğrenciyi yaratıcı etkinliğe sokacak güdülemeler yapılabilir.
- Öğrencilerin grup çalışmalarında alacağı uyarılar, eleştiriler, tiyatro, drama, tartışma, inceleme gibi etkinlikler bireyin yaratıcılığına önemli katkıda bulunabilir. Çocuklar grup çalışmalarını sürdürürken kendi başlarına da çalışabilmelidir. Yeni düşünce oluşturmada bilinçaltı canlanmaları oldukça önemlidir.
- Öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini eyleme sokma ortamını sağlamak oldukça önemlidir. Düşünceyi uygulanabilir somut biçime dönüştürme, ürün ortaya koyma heyecanı yaratır. Sınıf ortamında ünitelere uygun fabrika, müze gezileri, değirmen, nehir, baraj incelemeleriyle, öğrencilere yaratıcı eylem ortamı yaratılmalıdır. Sınıf ortamında öğrencilerin kendi düzeyinde hayal ettiği düşünceleri yazıya geçmesi, düşüncesine uygun resim çizmesi, renkli kağıt ve kartonlar keserek ürün ortaya koyması ve buna uygun masal anlatma, tekerleme söyleme çalışmalarına destek verilmesi oldukça önemlidir. (Güleryüz, 2002, s.44-47)

Ancak bu tarz bir eğitimle çocuk, durgun ve edilgen bir kişilikle değil, sürece etkin olarak katılan, kendini keşfeden ve gerçekleştirmeye çalışan, ortaya yeni bir ürün koyma heyecanı yaşayan kişiler olarak yetişebilmektedir. Çağdaş müzelerinde eğitimdeki en önemli rolü budur.

İnsanlar bilgi, beceri, tutum ve değerleri ise öğrenme yoluyla kazanırlar. Konuşmayı, yürümeyi, yazı yazmayı, bisiklete binmeyi, keman çalmayı, karşılaştıkları problemleri çözmeyi ve bunlara benzer günlük yaşamın gerektirdiği pek çok davranışı hep öğrenme yoluyla elde ederler.

Günümüzde öğrenmeyi açıklayan değişik kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramları ‘davranışçı ve bilişsel kuramlar’ olarak iki temel grupta toplamak mümkündür.

Davranışçı kuramcılara göre davranış değişmesine neden olan üç temel öğrenme süreci vardır. Bunlardan *klasik koşullanma*, Rus bilim adamı Pavlov’un, köpekler ile gerçekleştirdiği deneyler sonucu ortaya çıkan öğrenme şeklidir, belli bir uyaran karşısında organizmanın benzer tepkiler göstermesi olarak tanımlanır. *Edimsel koşullanma*, insanların çevreleriyle iletişim kurarak farklı davranışlarda bulunmasıyla ortaya çıkar. Günlük hayatımızda gösterdiğimiz davranışların büyük bir kısmı edimseldir. *Gözlem yoluyla öğrenmede* ise, belli bir davranış model alarak ya da taklit ederek öğrenme şekli vardır. İnsanlar çevrelerindeki kişilerin davranışlarını ve bunların sonuçlarını gözlerler. Sonucu olumlu olmayan davranışları taklit etmezken, gözledikleri davranışlardan pekiştirilenleri dikkat, hatırlama, yeniden üretme yoluyla taklit ederek öğrenirler. (Erden, Akman, 2001, s.134)

Bilişsel kuramcılar daha çok, öğrenmenin doğrudan gözlenemeyen algı, bellek, duyuş, yaratıcılık, hatırlama gibi içsel süreçleri ile ilgilenmektedir. Bireyde meydana gelen davranış değişikliğini ise içsel süreçlerin dışa yansımaları olarak kabul etmektedirler. Bu iki yaklaşım öğrenmenin farklı boyutlarını açıkladığı için birbirini tamamlar niteliktedir.

Öğrenme yöntemlerinin etkililiği ile ilgili aşağıdaki Çin atasözü önemli ipuçları vermektedir:

“*Duyarsam, unuturum; görürsem hatırlarım; yaparsam öğrenirim*”

Çocuk duyarak öğrenirse, yani birisi anlatır (öğretmen konuşur, öğrenci sadece dinlerse) o da dinlerse, öğrenme unutmayla,

Görerek öğrenirse, yani biri (öğretmen konuyla ilgili gösterim yaparak dersi işlerse, öğrenci kulağını ve gözünü kullanırsa) gösterip yaparsa öğrenme hatırlamayla,

Yaparak öğrenirse, diğer bir söyleyişle beş duyu organını kullanarak çalışmalarını bizzat kendisi gerçekleştirirse, öğrenmeyle sonuçlanmaktadır. (Güleryüz, 2002, s.101)

Duyarak öğrenmede tek duyu organı, görerek öğrenmede, kulak ve göz olmak üzere iki duyu organı söz konusu iken, yaparak öğrenmede bütün duyu organları, bilişsel, duyuşsal ve

bedenen gelişim süreçlerini kapsayan devinişsel alanla ilgili davranışlar söz konusu olmaktadır. Bu anlamda denebilir ki, öğrenme yaşantılarını düzenlemede, en etkili yöntem, pek çok duyu organını işe koşan yaparak öğrenme yöntemidir. Çağdaş Müzelerdeki öğrenme şekli de bu öğrenme şekline en güzel örnektir.

2.3. Kültürel Gelişim Sürecinde Çocuk

2.3.1. Kültür Sözcüğünün Kısa Tarihçesi

Dilbilimcilerin birçoğu, sözcükbilimsel olarak ‘kültür’ sözcüğünün latince daha çok ‘toprak kültürü’ (agri cultura) anlamında kullanılan (kültür,özen,bakım) sözcüğünden geldiğini ileri sürmektedir. Günümüze dek ulaşan tarıma ilişkin ilk yapıtlardan biri *De agri cultura* adını taşımaktadır. Cicero’nun mektuplarındaki ‘cultura animi autem philosophia est’ (akıl kültürü zekadır) ifadesiyle aklın ve zekanın tıpkı köylünün toprağı işlemesi gibi işlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunun sonucunda kültür terimi gitgide öğretim, uygarlık ve insan eğitimi anlamında kullanılmaya başlanmış, hemen hemen tüm Avrupa dillerine girmiştir. (Mejuyev, 1998, s.29-30)

Culture sözcüğü 17.yy kadar Fransızca’da da ‘ekin’ karşılığı olarak kullanılmıştır. İlk kez Voltaire, Culture sözcüğünü insan zekasının (espirit) oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır. Sözcük buradan Almancaya geçmiş, Etnolog G. Klemm(1843-52) “İnsanın Genel Kültür Tarihi” adlı on ciltlik eserinde Cultur sözcüğünü uygarlık ve kültürel evrim karşılığında kullanmış, sözcük ve kavram burdan İspanyolcaya, İngilizceye ve Slav dillerine geçmiştir.

Ancak 19.yy ikinci yarısı ile 20.yy’ın ilk çeyreğinde, Fransızlar ve İngilizler uygarlık (civilization) sözcüğünü kültüre tercih ediyorlardı. Fransızca’da Culture sözcüğünün uygarlık karşılığında kullanılması ve Academie Française sözlüğüne geçmesi, ancak 1932’de gerçekleşmiştir.

Marx, Fransızların ‘espirit’sine daha yakın olan Hegel’in Geist (akıl, ruh) ve objektiv geist (nesnel ruh) kavramları yerine Cultur’u tercih ediyor ve kültür kavramını içeriğini son derece kapsamlı olarak şöyle tanımlıyordu:

“Kültür, doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı herşeydir.” (Güvenç, 1991, s.95, 96)

2.3.2. Kültür Kavramı

Kültür, aklın (zihnin ve ruhun) bazı yetenek birimlerinin amaca elverişli düşünsel çalışma ve pratiklerle geliştirilmesidir. Bu anlamda kültür, ‘düşünme, seçme ve eleştiri gücümüzün geliştirilmesini sağlayan bilgi ve bilincimizin bir bütünü ve bileşkesi’ olarak eğitim kavramına yaklaşmaktadır. Belli bir çağın ya da kişinin ‘felsefe, sanat, müzik, yabancı dil, ya da edebiyat kültürü’nden bahsettiğimizde, o çağın ya da kişinin bu konuların öğrenim ve eğitimine önem verdiğini ve başarılı olduğunu düşünürüz. Bu işleri yapanlar, estetik ve düşünme yeteneklerini diğer yeteneklerinden ya da kişilerden daha ileri bir düzeyde gerçekleştirmiş kişilerdir.

Kültür-fizik deyimi, beden eğitimi karşılığında kullanılır; beden eğitilmesi, geliştirilmesi anlamına gelir. Öte yandan genel kültür deyince, iş, meslek ve uzmanlık alanları dışında, herkesçe bilinmesi ve uyulması gereken, bilgi, görgü ve yetenekleri ve bunları sağlayan genel eğitim sürecini düşünürüz. Eğitim karşılığında kullandığımız bu kültür, uygarlık anlamında kullandığımız kültürün bir parçasıdır ama tümü değildir. Örnek olarak bilimsel anlamdaki kültür, toplumsal değer, ilişki ve süreçlerinin bütününe içerdiği halde eğitim karşılığındaki kültür, bilgi, sanat ve yeteneklerden bazılarını kapsar.

Özetlemek gerekirse, kültür sözcüğünün dört ayrı anlamda kullanıldığı görülür:

- 1- Bilim alanındaki kültür:Uygarlıktır.
- 2- Beşeri alandaki kültür: Eğitim sürecinin ürünüdür.
- 3- Estetik alandaki kültür: Güzel sanatlardır.
- 4- Maddi(teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: Üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirmedir. (Güvenç, 1991, s.96)

Antropolog Murdock, kültür kavramının özellik ve ilkelerini şu başlıklar altında toplamaktadır:

- *Kültür öğrenilir.* İç güdüsel ve kalıtsal değil, her bireyin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklardır. Bu nedenle de, öğrenmenin kurallarına,

yasalarına ve ilkelerine uygun olmak zorundadır. Bütün kültürlerin bu ortak ilkeyi yansıtan ve doğrulayan bezerlikler göstermesi beklenmeli ve araştırılmalıdır.

- *Kültür tarihidir ve süreklidir.* Kültür bir kuşaktan diğerine geçer. Kültürün sürekliliğini gelenek ve görenekler sağlar.
- *Kültür toplumsaldır.* Kültür sisteminin öğretileri, örgütlenmiş birliklerde, kümelerde ya da toplumlarda yaşayan insanlarca yaratılır ve ortaklaşa paylaşılır. Bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan alışkanlıklar, kabul edilen davranış, tutum ve değerler, o grubun kültürüdür.
- *Kültür, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir.* Kültür çoğunlukla ideal kurallardan ve davranış biçimlerinden oluşursa da, bireysel tutum ve davranışlar, önemli ölçüde 'ideal'den ayrılırlar. Fakat sistemin üyesi olan birey, kültürel kuralı ve kurala uymayan davranışları hemen tanır. İdeal, olması gerektir. Ancak kişiler aynı kültürün üyesi oldukları halde bu 'ideal'e uygun hareket etmeyip, 'fili' hareketlerde de bulunabilir.
- *Kültür ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.* Kültürel kurumlar ve ilkeler, başarısı denenmiş çözüm yollarıdır. Psikoloji bilimi, ancak doyum verici olduğu sürece alışkanlıkların devam ettiğini göstermiştir. Doyum yokluğu alışkanlıkların kaybolmasına yol açabilir. Öyleyse kültürel öğeler, toplumun üyelerine bir doyum ve hizmet sağlayarak var olabilir. Eğer kültür gerçekten insanın biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılıyorsa, bütün kültürlerde benzer öğeler ve kurumlar bulunmalıdır. Bireysel ihtiyaçların büyük ölçüde benzer olması gibi, kültürlerin de benzerlikler göstermesi beklenebilir.
- *Kültür değişir.* Değişme uyum yoluyla gerçekleşir. Kültürler zaman içinde doğal çevreye uyum gösterirler. Kültürler, yayılma, ödünç alma, öykünme gibi yollarla komşu kültürlerle benzerler, ayrıca, kültürel sistemi oluşturan bireyin, biyolojik, ve psikolojik istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde uyum gösterirler.
- *Kültür bütünleştiricidir.* Tarih ve çevresel etmenlerin etkisi nedeniyle, hiçbir kültürel sistemde tam ve sürekli bir bütünleşme görülmez. Bütünleşme bir yön ve idealdir. Fakat gerçekleşmesi uzun zaman alır. Kültürün bütünleşme süreci, sosyal, kültürel değişiminin açtığı uçurumları beslediği çatışmaları uzlaştırıp kapatmaya çalışır. Örnek olarak, kendi kültürümüzde, kadın erkek eşitliği, yazı ve kıyafet değişmelerinin getirdiği bütünleşmeler, bugün bile tamamlanmış değildir.
- *Kültür bir soyutlamadır.* Kültürün bir bütün ya da bir sistem olduğu bilinmekle beraber, sistemin tanımlanması oldukça zordur. Çünkü kültür bütünüyle maddi,

gözlemlenebilen bir olgu değildir. Oldukça soyut bir kavramdır. (Güvenç, 1991, s.98-113)

2.3.3. Çocuk Kültürü

Kültür kavramının içeriğini kısaca, ‘insanın yaşamı boyunca kazandığı tecrübeler, edindiği bilgiler, dışa vurduğu davranışlar, etkinlikler ve ürünler toplamı’ olarak kabul edersek, çocuk kültürünü de, ‘çocuğun ergenlik çağına kadar geçirdiği dönemde, toplum içinde yaşayarak öğrendiklerinin, içinde bulunduğu toplumun kültürünün ona kattıklarının tümü’ olarak tanımlayabiliriz.

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren, çevresi tarafından bir ‘kültürleme’süreci içine girer. Kültürleme, insanoğlunun çocuk veya yetişkin olarak kendi kültüründe etkinlik kazanması ve eğitim süreci sırasında karşılaştığı bilinçli ve bilinç dışı şartlanmalar olarak tanımlanır. Kültürleme eğitim kavramından daha geniş kapsamlıdır. Çünkü, eğitim, kültürlemenin bilinçli, erekli veya istendik şartlanmalarını içermektedir. Oysa kültürleme, bilinçsiz ya da, bilinç dışı, yaygın, kendiliğinden, rastgele, bireysel öğretileri ve şartlanmaları kapsar. (Güvenç, 1991, s.125)

Kız veya erkek olarak doğan çocuğun kültürlenmesi ilk olarak toplumca kendisine verilen cinsel rollerinin, kimliklerinin belirlenmesiyle başlar, ergenlik çağına kadar devam eden bu süreç sonunda kadın veya erkek olmayı öğrenir. Aynı şekilde, tüm gelenekler, görenekler, aile, akrabalık ilişkileri, doğum, sünnet, nişan, evlilik ve ölüm törenleri gibi genel olarak töreler ve törenler, çocukların bakımı, eğitimi, yeme içme gibi toplumun içinde var olan tüm konular ve ilişkiler kültürleme yoluyla çocuğa aktarılır.

Çocuk tüm bunları ‘kendi yarattığı kültür’ içinde çok fazla farkında olmadan öğrenir. Bunun en güzel yolu oyunlardır. Oyun etkinliği bir çocuğun içinde bulunduğu toplumda kendisine tanıdığı yer içinde kimliğini araştırmasıyla çok yakından ilişkilidir. Diğer bir deyişle, oyunlar çocuğu gelecekteki toplumsal rollerine hazırlar. Çocuklar büyükleri taklit ederek belirli rolleri öğrenir. Örneğin evcilik oynarlar, anne, baba, doktor, polis, vb olurlar.

Kültürleme süreci içinde çocukların oyun aracılığı ile kazandıkları diğer özellikler olan duyguların dile getirilişi, paylaşma ve başkasının hakkına saygı gösterme, düzen kurma, neşe

içerisinde oyalanma, sözcük dağarcığının gelişimi, esneklik, görev alma, imgelemin ve yaratıcılığın gelişmesi de dikkate alındığında, bütün bu kazanımlar, oyunun ve oynamanın önemini gözler önüne sermektedir. (Cengiz, 1997, s.471)

Çocukların kendi yarattığı kültürün yanında, çocuklar için yetişkinler tarafından da yaratılan bir kültür vardır. Çocuklar için yetişkinler tarafından yaratılan kültür pek çok uzmanlık alanını kapsar: çocuk edebiyatı, kitapları, müziği, şarkısı, modası, dansı, oyunları, oyuncakları, eşyası, sineması, tiyatrosu, bakımı, sağlığı, hastalığı, beslenmesi, terbiyesi, yuvası, mahkemesi, yetiştirme yurdu, kısacası yetişkin kültüründe olan herşey çocuk kültüründe de mevcuttur.

Çocuk Kültürü'nün temel amacı çocuğun gelişimini, eğitimini, öğrenme ve kültürlenme süreçlerini ve kendini geliştirme yollarını edebiyat, müzik, resim, tiyatro, sinema, eğitim, oyun, müze gibi araştırma konularıyla birlikte incelemektir. Aynı zamanda çocuğun bunları nasıl algıladığı, gerçekleştirdiği, gerçekleştirmeye ne kadar olanak bulduğunu araştıran bir uzmanlık alanı olarak tanımlanabilir. Batı ülkelerinde de Çocuk Kültürü kavramı oldukça yeni bir ilgi alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmaların ve çalışmaların sağlam temellere oturtulması için araştırmaya çocukluğun tarihinden başlamak faydalı olacaktır. Çünkü tarih sürekliliği olan bir bilim dalıdır. Geçmiş bilinmeden, bugün ve gelecek için birşeyler yapmak anlamsızlığı ve zorluğu açıktır.

2.4. Çocukluğun Tarihine Genel Bir Bakış

Çocukluk kavramı, toplumların yaşamlarındaki belli bir dönemi işaret etmek üzere metaforik olarak kullanılmaktadır. Daha doğrusu bu metaforik kullanımın gerçek hayatta çocuğun algılanışı ile ilişkisi araştırılmaktadır. İlerlemeci-evrimci düşünce için çocukluk toplumların yaşamlarında aşılması gereken bir dönemi sembolize eder. (Köksal, 1997, s. 7)

Bir kültürün toplumsal açıdan çocukluk fikrine sahip olmaksızın varolması da, oldukça muhtemeldir. Aslında, biyolojik olarak “çocuk” sözcüğünün tanımı bütün toplumlar için aynıdır ve aşağı yukarı 6 –15 yaşlarını kapsayan dönemdeki insan grubunu içerir. Ancak bunun yanında, çocukluğun ve çocuk olmanın anlamının toplumlara ve kültürlere göre değişen ve tarih içinde gelişen sosyolojik bir olgu olduğu da üstünde durulması gereken bir

konudur. Çocuğa bakış açımızı, onları nasıl büyütmemiz ve eğitmemiz gerektiğini, içinde yaşadığımız toplumun düzeni belirler.

Çocuğa bakış açısının tarih boyunca her zaman bugünkü gibi olmadığını biliyoruz. Bugün anladığımız anlamdaki çocuk anlayışı, batı toplumuna özgüdür ve yüzyılların ürünüdür.

Bu bölümde, toplumumuzdaki çocukluk anlayışının tarih içindeki gelişimi üzerinde durmadan önce, tüm batı toplumlarının çocukluk anlayışına dayanak noktası oluşturan, çağımız anlayışına benzer yaklaşımlar gösteren antik çağın çocukluk anlayışı ile bugünkü toplumumuzu şekillendiren Osmanlı kültür ve gelenekleriyle eş zamanlı olarak Ortaçağ ve sonrasında Avrupa’da biçimlenen çocukluk anlayışına kısaca değinmek faydalı olur.

2.4.1. Antikçağ’da Çocukluk

Antik Dönem’de eğitim, çocuk eğitimi, genç eğitimi ve askerlik eğitimi olarak yürütülürdü. İstenmeyen veya sakat doğan çocuklar, uzak bir yerde ölüme terk edilirdi. Bebeğe sütanneler bakardı. O devirde Sparta’dan getirilen dadılar büyük rağbet görüyordu. Sparta eğitiminin disiplini ile büyütülmüş bu dadılar, çocuklara, Atinalı dadılara göre daha katı ve disiplinli bir eğitim ve terbiye verirdi. Spartalı dadılar, bebekleri kundaklamaz, yiyecek konusunda nazlandırmaz, karanlıktan ve yalnızlıktan korkmalarına izin vermezlerdi.(Jenkins, 1993, s.10)

Erkek ve kız çocuklarının eğitiminde farklılıklar vardı. Ailede bir erkek çocuk doğduğunda kapıya bir zeytin dalı, kız çocuk doğduğunda ise, bir yün çilesi asılırdı. Erkek çocuk sahibi olmak o dönemde aile için bir gurur ve mutluluk kaynağı olurdu. Çünkü erkek çocuk, gelecekte çiftliğin yönetimi ile ailesinin geçimini ve bakımını üstlenecekti.(Jenkins, 1993, s.10)

Erkek çocukların eğitimini paidagogoslar üstlenirdi. Paidagogos’lar özellikle sadık köleler arasından veya ekonomik gücünü kaybetmiş kültürlü ailelerden seçilirdi. İyi bir vatandaş olabilmek için spor, müzik, güzel konuşma, matematik gibi eğitimlerin yanında alfabe öğrenmek bir zorunluluktur. Çocuğun okuma yazma öğrenmesi, ilerde onun kentin politik konularla ilgilenmesine yardımcı olması açısından önemliydi. Dil eğitimi grammatistes adı verilen dil hocaları verirdi. Harfleri tanıyınca ve yazılanları anlayacak duruma gelince, çocuğa Homeros’un şiirleri yüksek sesle okutulur ve ezberletilirdi. .(Jenkins, 1993, s.12)

Gramer, retorik, diyalektik, aritmetik, geometri, astronomi ve müzik eğitimi bilge kişiyi yetiştirmedeki yedi özgür (liberal) hünereydi. (San, 1997, s.195)

Savaş becerisi ile güzel konuşma becerisi, vücutsal ve zihinsel eğitim, cimnastik ve müzik eğitimi gibi beceri dallarının harmonik birliği, yani aynı zamanda “ hem güzel ve hem de iyi olmak”, Yunan eğitim idealini teşkil etmekteydi. (Aytaç, 1980, s.26)

Bu devirde, “sağlam kafa sağlam vucutta bulunur” deyişini doğrularcasına, alınan tüm bilimsel eğitim yanında beden eğitimi de zorunluluktaki. Spor okullarına palaistra denirdi. Palaistradaki çalışmalar çocuğun iyi bir savaşçı yani hoplites olarak kenti savunmasına yardımcı olacaktı. 17-18 yaşlarında iyibir ephebos olduklarında askerlik görevine çağrılırlardı. (Jenkins, 1993, s.30)

Bunun yanında askerlik eğitimi olarak zorlayıcı bir eğitim olan Sparta eğitimi verilirdi. Dor’ların Sparta şehir devletine yaptıkları göçlerle hakimiyeti ellerine geçirme çabaları ve egemen bir sınıf olarak, esas Spartalı olan yerli halkı kendi çıkarları uğruna çalıştırmaya başlamaları ile gelişen sosyal yapı, Spartanın eğitim ve öğretim sistemini kuvvetli bir biçimde etkilemişti. Sparta’da savaş bir esas amaç, barış ise savaş için bir hazırlanma aşaması idi. Bu nedenle çocuklar savaş için planlı bir biçimde eğitiliyorlardı. Eğitim, öğretim, kültür ve hukuk düzeni tamamen askeri bir karaktere sahipti. (Aytaç, 1980, s. 21)

Spor hocalarına, paidotribes denirdi. Çocuklar bu hocalar eşliğinde pentatlon(beşli oyunlar) adı verilen spor müsabakalarına hazırlanırlardı. Bu oyunlar, güreş, uzun atlama, koşu, cirit, disk atma idi. Bu çalışmalar ve müsabakalar şehir dışındaki açık arazilerde düzenlenen gymnasionlarda yapılırdı. (Jenkins, 1993, s.28)

Kız çocuklarına ise nadiren okuma yazma öğretilirdi. Eğitimlerini annelerinden ya da dedilerinden evde alırlardı. İyi bir ev kadını olmak için gerekli konularda ustalaşır, yemek pişirmeyi ve örgü işlerini öğrenirlerdi. Genç kızların ve kadınların katıldığı festivallere katılırlardı. İyi bir evlilik yapınca dek, çeyiz hazırlanırlardı. (Jenkins, 1993, s.24,26)

Çocuklar belli bir yaşa geldiklerinde Anthesteria adı verilen ve her yıl kutlanan üç günlük festivallere katılırlardı. Bu kutlamalara katılan çocuklara, üzerine çocukluk dönemine ait tasvirler bulunan mini testiler armağan edilirdi. Sadece belli bir yaşa gelen çocuklara

verildiği için bebeklik günlerinin sona erişini simgelediği düşünülen bu testiler, çocukluk dönemlerini ilerde hatırlamalarını sağladı. (Jenkins, 1993, s.13)

Çocukların Antikçağ'da, Eski Yunan'da aldıkları eğitime bakarak bu konuya önem verdikleri ve çağımız eğitim anlayışına benzer yaklaşımlar gösterdikleri söylenebilir, ancak çocuklarla ilgili tutumlara yönelik bazı çelişkiler olduğu da açıktır. Örneğin, istenmeyen çocukların öldürülmesi konusunda yasal bir sınırlama olmamasına rağmen gene de belli bir yere kadar, çocukluğun ve gençliğin özel konumuna ilişkin bir bilinç olduğu ve yaklaşık iki bin yıl sonra bile eğitim konusuna ışık tutabildiği bir gerçek. Ayrıca antheşterialarda, çocukluk dönemlerini ilerde hatırlamaları için bir armağan vermek ve çocukluklarını hatırlamalarını istemek, onların çocukluğa değer vermelerinin yanında iyi de bir çocukluk geçirdiklerinin göstergesi gibi düşünülebilir.

Romalılar'da da Eski Yunanlılar'ın okul ve eğitim sisteminin devam ettiğini görmek mümkün. Hatta, Eski Yunan düşüncesine üstün gelen bir çocukluk bilinci bile geliştirdiler. Örneğin, Rönesans dönemine kadar oldukça sıradışı bir yaş, genç ve gelişkin çocukluk anlayışı ortaya koymuşlardı. Dahası Romalılar gelişen çocukluk düşüncesi ile ayıp düşüncesi arasında bir bağlantı kurmaya başlamışlardı. Bu çocukluk düşüncesinde önemli bir adımdı. Çocukların , yetişkinlerin özellikle cinsel sırlarından korunması gereksinimi vurgulanarak, kısmen de olsa çocukluk tanımlanmaktadır. M.S. 374'de yeni doğan çocukların öldürülmesini yasaklayan bir yasa da çıkarmışlardır. (Postman, 1995, s.20)

Ancak Roma'nın çöküşünden sonra bu düşüncelerin ve klasik kültürün ortadan kalktığı, ortaçağ karanlığı içinde okur yazarlığın, eğitimin, aybın ve çocukluk kavramının yok olduğu görülmektedir.

2.4.2. Ortaçağ'dan İtibaren Batı Toplamları'nda Çocukluk Anlayışının Biçimlenmesi

Çocukluğun toplumsal tarihinin araştırılması genellikle Ortaçağ'dan başlar. (Onur, 1994, s.4) Ortaçağ'da Batı toplumlarında çocukluk ayrı bir gelişim dönemi olmamış, çocuklar minyatür yetişkinler sayılmışlardı. Başka bir deyişle çocuk olmakla yetişkin olmak arasında herhangi bir ayırım yoktu. Aynı giysileri giyiyor, aynı yiyecekleri tüketiyor, aynı ortamlarda bulunuyor, yetişkinlerle iç içe yaşıyorlardı. Çocuklar, yedi yaşına kadar süren bebeklik döneminden sonra yetişkinlerin dünyasına adım atıyorlardı. Çünkü, henüz okuma yazmayı

öğretecek ve daha ileriki öğretimin temeli olacak ilköğretim düşüncesi eksikti, okur-yazarlık eğitimi anlayışı da gelişmemişti. Ortaçağda okullarda eğitim sözel nitelikteydi. Yedi yaşından itibaren çocuklar, iyi bir biçimde konuşabildiği, yetişkinlerin söyleyebildiği ve anlayabildiği herşeyi onlarda anlayabildiği ve söyleyebildiği için eğitim ve çocukluk yedi yaşından itibaren biterdi. Ortaçağ dünyasında çocuğun gelişim dönemleri ve özellikleri hakkında hiçbir şey bilinmiyordu; ardışık öğrenme, yetişkin dünyasına hazırlanmak için öğrenim görme anlayışları da yoktu. Çocuk tarihi konusunda araştırmalar yapan Fransız sosyal tarihçisi Aries'in özetlediği gibi, 'ortaçağ uygarlığı antik dönemin *paideiasını* unutmıştu ve modern eğitimle ilgili hiç bir şey bilmiyordu'. Asıl önemli olan o dönemde eğitim düşüncesinin de olmayışı idi. Roma'nın çöküşünden sora Roma alfabesinin kullanımı ve genel nüfusun okur yazarlık durumu sona ermiş, bir önceki döneme, yani okuryazarlığın zenaat eğitimi ile sınırlı kaldığı döneme geri dönmüştü.

Eğitim düşüncesi, ayrı bir çocukluk kavramının oluşmasıyla ortaya çıkmaya başladı. Aydınlanma çağında filozoflar çocukluk anlayışında ve çocukların eğitiminde yeni görüşler ileri sürdüler. 16 ve 17. yüzyıllarda başlayan bu değişimin nedeni, ekonominin tarımdan sanayiye kayması, orta sınıfın gelişmesi, ailenin yapısının ve rolünün değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, ana-baba çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi nedenlere bağlanabilir. (Onur, 1994, s.4)

N. Postman ise, bu değişim nedenini 16. yüzyılda Gutenberg'in matbaayı buluşu ve öğretmen kesiminin oluşumuyla birlikte ortaya çıkan yeni iletişim ortamının biçimlenmeye başlamasıyla açıklar. Matbaayla birlikte hakkında konuşulan konuların sayısı çoğaldı. Hakkında konuşulan konular, kitaplar içinde yer alıyordu ya da, en azından basılı bir biçimde bulunuyordu. Kitaplarda her türlü bilgi mevcuttu. Metalurji, botanik, dilbilim, nezaket kuralları ve sonunda pediatri üzerine kitaplar yazıldı. 1544'te basılan Thomas Phaire'nin "The Boke of Chyldren" adlı kitabı bir İngiliz tarafından pediatri üzerine yazılan ilk kitap olarak genellikle kabul edilir. (Postman, 1995, s.43)

Diğer konular hakkında olduğu kadar, pediatriye ilişkin kitapların basımı çocukluk anlayışının matbaadan bir yüzyıldan daha az bir süre sonrasında biçimlenmeye başladığının bir göstergesidir. Fakat burda asıl nokta matbaanın bir bilgi patlaması oluşturmasıdır. Tümüyle işlevsel bir yetişkin olabilmek, kişinin mevcut gelenekleri ve bilinci aşp önceden

bilinmeyen ya da düşünülmeyen dünyalara doğru yönelmesini gerektirmiştir. (Postman, 1995, s.43)

Fakat eğitim ile takvim yaşı arasındaki ilişkinin gelişimi biraz zaman almıştır. Öğrencilerin sınıflandırılmaları ya da derecelendirilmeleri ile ilgili ilk girişimler öğrencilerin takvim yaşları üzerine değil okuma kapasiteleri üzerine temellendirildi. Yaşa göre farklılaştırma daha sonra gerçekleşti. Aries'in belirttiği gibi okuma yeterliliğin bir hiyerarşisi olarak okuldaki sınıfların düzenlenmesi, çocukluk ya da gençliğin özel doğasının ve çocukluk ya da gençlik içinde değişen kategorilerin varolduğu düşüncesini birlikte getirdi. (Postman,1995, s.59)

Çocukluğun oluşumu biçimlenmeye başlarken, modern ailenin oluşumu da şekillenmeye başladı. Çünkü aile sadece çocukların okulda öğrenim görmesini sağlamak değil, evde de yardımcı bir eğitim vermek zorundaydı. Yani kitap ve okul çocuğu yaratırken modern yetişkinlik anlayışını da yaratmıştır. Sonunda çocukluk ve yetişkinlik giderek farklılaşırken, çocuğun yetişkinin dilini, öğrenimini, zevklerini, isteklerini ve toplumsal yaşamını paylaşamadığı kabul edildi. Gerçekte yetişkinin görevi çocuğu yetişkinin simgesel dünyasının usulleri için hazırlamaktı. 1850'lere kadar batı dünyasının her tarafında çocukluk hem toplumsal bir ilke hem de toplumsal bir gerçek haline geldi. (Postman,1995, s.69)

Çocukluk fikri üzerine 18. yy'da ilk büyük entellektüel etki, İngiliz düşünür John Locke'den geldi.1693'te basılan *Some Thoughts Concerning Education* (Eğitim Üzerine Bazı Düşünceler) adlı önemli kitabıyla çocukluk fikrinin gelişimine büyük etkide bulunmuştur. "Protestan Çocuk Anlayışı" diye bilinen görüşüyle, kitaplı öğrenim ile çocukluk arasındaki ilişkiyi görmüş, çocuğa değerli bir kaynak olarak davranılırken, çocuğun entellektüel gelişimi ve kendini denetleme kapasitesi için özel dikkat gerektiren bir eğitim önermiştir. Fakat en önemlisi de, Locke'un çocukluk kuramıdır. Bu kurama göre, başlangıçta, yani doğar doğmaz zihin boş bir levha, 'tabula rasa'dır. Bu yüzden aile ve öğretmenlere ve daha sonra da devlete bu boş zihnin üzerine yazılacak şeyler için büyük bir sorumluluk düşecektir. Cahil, ayıp duygusu olmayan, disipline edilmemiş çocuk, çocuğun değil, yetişkinin başarısızlığını gösterir. İki yüzyıl sonraki Freud'un ruhsal ya da zihinsel baskı ile ilgili düşüncelerine benzeyen Locke'un tabula rasası ailelerde çocuğun gelişimi ile ilgili bir suç duygusu yarattı ve özenli çocuk bakımı için ulusal ölçekte psikolojik ve epistemolojik temeller sağladı. (Postman, 1995, s.76,77)

Çocukluk fikri üzerine ikinci büyük entellektüel etki, J.J. Rousseau'dan gelmiştir. Rousseau, çocukluk fikrinin gelişimine iki güçlü katkıda bulunmuştur. "Romantik Çocuk Anlayışı" olarak nitelendirilen fikirlerinden birincisi, çocukluğun psikolojisinin yetişkinlerden temel biçimde farklı olduğu ve kendi içinde değerlendirilmesi gerektiği biçimindeki varsayımdır. İkincisi ise, çocuğun entellektüel ve duygusal yaşamının önemli olduğudur. Eğitim çocuğa, organik ve doğal gelişimini bozmayacak şekilde verilmelidir. Rousseau *Emile* adlı ideal çocuk eğitimiyle ilgili kitabında "bitkilerin ekilmeye, insanın ise eğitimle gelişebileceği"ni yazmıştır. (Postman, 1995, s.77-79)

Rousseau'nun düşünceleri, Friedrich Frobel, Johann Pestalozzi, Maria Montessori, Jean Piaget, Arnold Gesell ve A.S. Neill'in çalışmalarına kaynak olmuştur.

19. yüzyıldan 20.yüzyıla ve Atlantığı aşarak Amerika'ya yayılan bu görüşler Batı'da çocuklara yönelik siyaset ve eğitim anlayışlarının biçimlenişinde önemli rol oynamıştır.

Bu verilerin ışığında ortaya bir soru çıkıyor "kendi toplumumuzda geçerli olan çocukluk anlayışı nedir?"

2.4.3. Toplumsal Tarihimize Çocukluk

Çocukluğun anlamının ve çocukluk anlayışının, değişik çağlarda ve toplumlardaki durumu ve gelişimini kısaca inceledikten sonra ve bu tezin asıl amacı olan toplumumuzdaki çocukluk anlayışının ve tarihsel gelişiminin üzerinde durmak tasarlanacak olan müze projesine de ışık tutacaktır.

2.4.3.1. İslamiyette Çocuk

Toplumumuzdaki çocukluk anlayışını etkileyen etkenlerden biri İslami inançlardır. Bu inancın yarattığı etkiler, Osmanlı'dan günümüze kadar süre gelmektedir.

Çocukluk, İslamiyet'te geniş ve ayrıntılı olarak ele alınan konulardan biridir. Kuran ve Sünnet'te buluş yaşına kadar çocuğun mükellef sayılmamış olması nedeniyle, İslam düşünürleri baştan beri çocukla ilgili konuları bağımsız bir inceleme alanı olarak ele almıştır.

Müslüman inancının ana kaynaklarını oluşturan ayet ve hadislerde, çocukluğun yetişkinlikten farklı ve özel bir biyolojik evre olduğunu, yetişkinliğe ancak belli bir hazırlık ve yetiştirme sonucunda ulaşıldığını, çocuğun yetiştirilmesindeki esas sorumluluğun yetişkinlere verildiğini gösteren ifadeler yer alıyor. (Tan,1994, s.13) Bu ifadelerle Rousseau'nun fikirleriyle bir bağ kurulabilir.

Müslümanlık'ta çocukluktan yetişkinliğe geçiş bazı biyolojik koşulların gerçekleşmesine bağlanmıştır. *Buluğ*, çocukluğun bitişini belirler. Normal bir çocuğun himayeye muhtaç olduğu devre doğum-buluğ arası olarak belirlenmekle birlikte bu devrenin her aşaması bir sayılmamıştır. Çocuğa götürülecek hizmet ve korumanın özelliğine göre *süt devresi* ile *temyiz* yaşına kadar olan devre ve temyizden buluğa kadar olan devreler ayrı ayrı ele alınmaktadır. Çocuğa, doğumdan süttten kesilinceye kadar *sabiyy*, süttten kesilme ile yedi yaş arası *gulam*, yedi ile on yaş arası *yafi'i* ve on ile on beş yaş arası *hazver* adları verilir. Yedi yaşına kadar çocuk, ceza sorumluluğu dışında bırakılır, yedi - on beş yaş arasındakiler *ta'zir* denen bir ceza ve eğitim uygulamasına uğrarlar. Bu nedenle de islamiyette yetişkinliğe geçişin yalnız biyolojik ve ani bir süreç olmadığı, aynı zamanda toplumsal – kültürel ve aşamalı bir süreç olduğu düşünülebilir. Bu açıdan özellikle dil ya da sözlü ifade yeteneğinin kazanılması önem kazanmaktadır. Çünkü temyiz aşaması, genelde söylenenleri doğru anlayıp, doğru olarak cevap verme halinin çocukta istikrar bulduğu safha olarak tanımlanmakta ve başlangıcı ortalama yedi yaş olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yetişkinlik tümüyle kendiliğinden gerçekleşen bir durum değil, bir hazırlık ve yetiştirme sonucunda gerçekleşen bir kazanımdır. (Tan, 1994, s. 13)

Hatırlanacağı gibi, Ortaçağ Avrupası'nda çocuk döneminin kısa sürmesinin en önemli nedenlerinden birini eğitim kurumlarının bulunmayışı olarak açıklamıştık. İslam'da ise temyiz buluğ yaşları arasında çocuğun velisi tarafından istihdamının koşulları belirlenerek meslek, öğrenme ve okula gitmeden alıkonmasının önlenildiği, bu tür düzenlemelerin de İslam Kültürü'nde çocukluğun süresini uzattığı ileri sürülmüştür. (Tan, 1994, s. 13)

Çocuğun dini görevlere bir an önce yatkınlık kazanması için *kahillik* çocuklukla ergenlik arasındaki erken yaşlarda başlar. Başka bir deyimle çocuklukla ergenlik arasında bir tür 'çocuk adam' çağı sözkonusudur. Bu, Arabistan'daki erken buluğ yaşının İslamiyetle birlikte toplumumuzca benimsenmiş olmasının bir sonucudur. İlmihal kitapları *akil* ve *baliğ* olma yaşını kızlar için 7-9, erkekler için 9-11 olarak veriyor. Yani temel eğitimin inanç, ibadet ve

ahlak bağlarının kazandırılmasında süreç olabildiğince erken başlatılmaktadır. Böylece yükümlülük yaşına gelmezden önce eğitim, bilgi ve kültür donanımının tamamlanması hedeflenmiştir. (Sakaoğlu,1997, s.74)

2.4.3.2. Osmanlı Dönemi'nde İdeal İnsan Tipi

Osmanlı anlayışına göre padişaha mutlak bağımlılık şarttı. Din ve devlet uğruna çalışmaktan, gerektiğinde bu yolda can vermekten kaçınılmazdı. Padişahın tebasının 'muti' olmasını sağlamak ve ülkesinde adaleti geçerli kılmak için belirli kurallara bağlı toplumsal bir düzen yaratılmıştı. Buna göre toplum, mekanda yerleşme durumuna göre meslekler, din ve mezheplere göre ayrı ayrı cemaatler olarak düzenlenmiş ve hem mekanda hem de cemaatler ve gruplar arasında geçişler ve yer değiştirmeler alabildiğince sınırlanmıştı. Osmanlı reayayı belirli grupların üyesi olarak görme isteği, mekana, giyim kuşama belirgin bir biçimde yansımıştı.

Böyle bir ortamda dünyaya gelen çocuk, içinde bulunduğu kültürel ortamın değerleriyle donanarak yetişir ve ergenliğe ulaştığında babasının grubunun bir üyesi olurdu. Belli bir yaşa geldiğinde, sıbyan mektebine gider, orada okuma yazmayı öğrenirdi. Ama yaygın bir ilköğretim düzenine pek de gerek duyulmuyordu. Toplumun değerleri sözlü anlatımla kuşaktan kuşağa aktarılabilirdi. Mesleki yeteneklerin kazandırılması ve geliştirilmesi, meslek örgütünde yaparak ve görerek gerçekleştiriliyordu. İlimiye sınıfı dışında mektebe dayalı öğretim sınırlıydı. Ergenlik çağında bir yanda camide, kahvehanede anlatılan menakıbnameler, gazavatnamelerden, diğer yandan meslek grubunun dayandığı gelenekleri öyküleştiren füvvetnamelerden içinde bulunduğu kültürel ortamın değerine ulaşabilirdi. Beldenin namazgahında hacılar uğurlanırken ve hatta İstanbul'dan gelmiş bir çavuşun belinden çıkardığı ferman okunurken gördükleri ve duydukları, onu kendiliğinden belirli davranış içine sokardı. (Ergenç, 1997,s. 97-101)

Osmanlı sarayındaki çocuklarsa devletin, padişahın, valide sultanın ve annelerinin sevgilerine olduğu kadar, kişisel hırs, kaygı ve kokularına koşut olarak mutlu ya da mutsuz bir yaşam sürdürmüşlerdir. (Türkoğlu, 1997, s.122)

18.yüzyılda, 4-12 yaş dönemi çocuk için öngörülen bilgi, beceri ve davranışlarla yasakları ve zararlı bilgiler 'Lutfiyye-i Vehbi' adlı farsça başlıklı 92 bölümden ve 1174 beyitten oluşan

mesnevîde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. ‘Lutfiyye-i Vehbi’, Sünbülzade Vehbi tarafından oğluna yazılmış, öğütlerden oluşan eğitim tarihini önemli eserlerinden birisidir. (Sakaoğlu, 1997, s.78-95, Demiray, 1958, s.104))

Bu görüş ve öğütler çocuğun toplum içinde seçkin bir yer edinmesi amacıyla, dönemin ideal insan tipinin nasıl olması gerektiği hakkında önemli ip uçları vermektedir. Kültür ve beceriler ile, ahlak ve yaşama ilişkin bu önerilere, konuya açıklık getireceği düşüncesiyle değinmekte fayda görülmüştür.

A. KÜLTÜR VE BECERİ EĞİTİMİNE İLİŞKİN ÖNERİLER :

1- Kazanılması gerekli ve yararlı bilimler, bilgiler ve beceriler:

İlm-i tıp (hekimlik): Tüm bilimlerin önüne hekimliği koy. Vücut sağlıklı olmayınca başka bilimlerde öğrenilmez, fakat hekimliğe de özenme.

Mantık: Bu bilim haram sayılmaz. Mantıkla uğraş.

İlm-i tasavvuf: Gazali’nin İhya-ı Ulum’unu oku. Vehbi oğluna tasavvufu över ve anlatır.

İlm-i feraset: Us uyanıklığı ve çabuk kavrama önemlidir.

Edebiyat –Tarih – Siyer: Lutfullah’a tarih, siyer, edebiyat öğrenirse, dünyanın gidişatını kavrayabileceğini, dersler çıkarabileceğini bunlardan habersiz olanların ise aymazlıktan kurtulamayacağını vurgular.

Şiir ve İnşa: Kendi mesleği olan bu sanatlar için, ‘hünerin alası’ yani ‘her marifetin ranası’ diyen ozan, şiire eleştiri yöneltmenin ayıp sayılması gerektiğini, meclislerde suhandan olmanın erişilmez onurunu hatırlatmaktadır.

İlm-i muamma: Bilmece tarzında şiir söyleme, bir varlığı şiirde bilmeceleştirme yöntemlerini ona öğreteceğini söyler.

Hüsn-i hat ve İmla: Güzel yazı becerisini överek, bu hünerin bir kazanç yolu olduğu, ancak imlaya ve anlamaya da kafa yormak gerektiği tavsiyelerinde bulunur.

2. Kazanılması gereksiz veya zararlı bilimler:

İlm-i Hikmet (Felsefe): Hikmet tanrıda gizlidir. Hükema sözleri ise kuruntu ve hayaldir. Gerçi akla yakınsa da nakle muhaliftir. Öyleyse felsefeden uzak dur.

İlmi Hendese (Geometri, Mühendislik): Bu bilimle uğraşıp mimar olmayı düşünmek abestir.

İlm-i Nücum (Astronomi): Münecimler, yıldızlara kement atan yalancılardır. Vehbi oğluna, ünlü münecimlerin adlarını sayıp dökerek herbiriyle alay etmektedir.

İlm-i Kimya: Musa'nın mucizesi olan kimya, kimilerini zengin etmişse de, el-Cabir'in yazdıkları tümüyle yalandır. Çoğu kişi, kimya öğrenmek için varını, yoğunu, parasını ateşe atagelmıştır. Şair oğluna bir de kimyacı öyküsü anlatır.

İlm-i Simya (Cisimleri altına dönüştürme): Vehbi'ye göre "Simya ise hayal ü evham/ismi var gerçekte velakin kuru namdır.

İlm-i Tavir (Tahmin etme): Define bulmak aramak hevesi de anlamsızdır.

İlm-i Kırtasiye (Kağıt yazma): "İlm-i kırtasiye bilen biçare/ Ola mı akçeye pare pare"

Tısmat ve Himya (Tılsım, sihir): Akıllı kişilerin buna ilgi duyması düşünülmez.

İlm-i Musiki: Biliyorum müzik ruha esenlik verir ama, yine de bestekar olmayı düşünme. Sana yakışmaz. Soyunda da yok. Fakat evden uzak yerlerde, elemli günleri bir an unutabilmek için dinleyebilirsiniz.

B. AHLAKA VE YAŞAMA İLİŞKİN ÖNERİLER:

1- Gerekli, doğru davranışlar:

Tazim-i Üstad (Hocaya saygı): Hocasına kulluk eden çocuğun her türlü mihnetten kurtulacağını, hocanın ve ustanın hayır duasının, kişiyi iki cihanda mutlu kılacağını müjdeliyor.

Edeb: Yüce ilimlerle donanırken güzel ahlaka da koşulmalıdır.

Adab-ı Suhan (Konuşma ahlakı): Kimseye öfkeyle yüksek sesle hitab edilmemeli, "bazı meclislerde serapa guş ol/yani çok söylemeyüp hamuş ol" sözü unutulmamalıdır.

Libas-ı Edibane (Edepli giyim): İnsana sevb-i edeb yakışır.

Tevazu: Vehbi, sadece iki beyitle oğluna,, alçak gönüllülükle yaklaşmasını öğütlüyor.

İlm-i İnsaf: İnsaf, dinin yarısıdır. İlimli olmaya, iyiliğe, yumuşaklık kazanmaya çalışılmalıdır; öfke gösterilmemelidir.

Sabır ve Afiv-i Cemil (Güzel bağışlayıcılık): Bu erdemleri elde etmek güçtür. Ancak insanlara tanrı vergisidir.

Gayret Kârî (Çaba göstermek): Zor işlerin çaba ile çözüldüğünü, ama çabanın bağışlamayı unutturabileceği, öç almayı özendirceği akıldan çıkartılmamalı, bu nedenle çaba salt düşmanla savaşırken gösterilmelidir.

Tevkir-i ehl-i ilm (Bilim adamlarını ululama): Vehbi oğluna, sahte bilginlerin de olduğunu hatırlatarak, nerede bir bilim adamı görse, ayağına yüz sürüp ikramda, hizmette bulunmasını, duasını almasını öğütler.

Tevkîr-i Pirân (Yaşlılara saygı): Yaşlılarla sohbet etmesini, öğütlerini dinlemesini, deneyimlerinden yararlanmasını, onlara eski takvim dememesini, hele hiç alay etmemesini uyarır.

Tazim-i Ebeveyn: Ana-babaya saygılı davranmanın erdemlerinden bahsediliyor.

Keyfiyet-i Havişan (Akraba ve yakınlarla ilişki): Akrabalardan kötülükler geldiğinin çok denenmiş olduğunu, akraba ile akrep, hısım ile hasım çağrışımalarını hatırlatıyor.

Encâz-ı vaad: Oğlundan iyilik vadinde bulunurken ölçülü olmasını ve mutlaka vadini yerine getirmesini, mahçup olmamasını ister.

Edâ-yı şükür-i ni'met: Vehbi oğluna her zaman Tanrıya şükretmesini, yoksullara iyilikte bulunmasını, hastalarla ilgilenmesini, bunu sağlık sadakası saymasını ve bunları öğrenmek için de Gazali'nin İhyasını okumasını öğütlemektedir.

Mihman-nüvazi: konukseverliğin gerekliliğini anlatır.

Beyân-ı Sahavet ve Men-i İsrâf ve Safahat: Cömertliğin ne olduğu, savurganlık yapmamak için el açıklığında ölçünün kaçırılmaması, israfın haram olduğu ve eğlencenin önlenmesi gerektiği üzerinde durur.

İtibar-ı rûsum-ı Şer'-i Şerif: Şeriat küçümsenmemeli, kurallarına saygılı olunmalıdır.

Haya ve istiğna: Oğluna kız-kadın davranışlı olanların Cebrail'in disiplin kırbacını yemelerinin kaçınılmaz olduğu ve utanma, yetinme ve bakmama davranışlarında bulunmasını öğütler.

Târik-i Ulema: Din bilginliği yolunu seçenlerin her devirde ululanageldiğini, kamuda bunlardan başka rahat yaşayanlar olmadığını söyler ve oğluna da bu yolu gösterir.

Terk-i Unvan ve Hazm-ı Devlet: Lufullaha her yolun onurunun kişiden kaynaklandığını bilmesini, bunun debdebe ile, değerli koşumlarla olduğunu sanmaması, ayrıca baht gerektiği ve bedbahların perişan oldukları uyarılır.

Meşveret-i umur: Aklını beğenip, bencil olmamasını, her işi danışmasını, danışacağı kişilerin ise, dindar, güvenilir ve deneyimli olmalarını öğütler.

Emr-i İzdivaç: Evlilik zamanı gelince bunu çok iyi düşünmesini, iyi yanları kadar sakıncaları da olduğunu uzun uzun anlatır. Mutlaka güzel, inançlı ve bakire al, tanrı erkekleri yapıcı kılmıştır öğütlerinde bulunur.

Hüsn-i ülfet: Vehbi, oğluna "kapını herkese kapatma, iyiliğini sürekli tut" öğütünde bulunur.

Ahval-i Hademe: Vehbi, devrin kötüleştiğini, herkesin hademe diye güzel yüzlü oğlanları yanlarına aldıklarını; İbn-i Haldun'u okursa iyi bir uşağın tüm özelliklerini bulabileceğini anlatır.

2- Çekinmek, Uzak Durmak Gereken Durumlar; Kişiler:

Müvaneset-i Nas: Halkla senli benli olmak

Va'd-i mazulin: Açıktakilerin verdiği sözlere umutlanmamak,

İdbaran-ı Devlet:Gözden düşenlerin kötülüklerinden uzak durmak,

Adem-i Asayiş-i Ehl-i Câh: Makam sahiplerinin her an yakınlarını düşünüp mutsuz olduklarını, haklarında bin türlü laf gezdiğini, eski dostlarını unuttuklarını hatırlatır.

Hubb-ı Câh: Soyunun ulema olduğunu ve onun için tek yolun kadı olmak olduğunu mesleğinin avam mesleği olmamasını öğütler.

Tarik-i Hâcegân: Yazıcılık mesleği ile uğraşanların çoğunun zillete düştüğünü hatırlatır, bu konuda öğütler verir.

Ahvâl-i Mülâhide-i Zaman: Doğru yoldan ayrılanların durumunu ve Kur'an yolundan ayrılmaması gerektiğini oğluna tavsiye eder.

İttisaf-ı Esnaf be Adem-i İnsaf: Esnafın çoğunun namert ve insafsız olduğunu, kimilerinin parasal hilelerde uzman olduğunu, kendilerini alçaltıp sermayelerini yükselttiklerini anlatarak, insaf yoksunu esnafa karşı uyanık olmasını ve onlardan uzak durmasını ister.

İhtizâr-ı Hilekârân ve Hâyinan: Hilenin savaşa yakıştığından ve güvenilecek adamın neredeyse olmadığından yakınlık, hayinlerden ve hilecilerden uzak durmasını tembihler.

Et'ime-i Hasisa: Dürüst insanların sofralarını her türlü yiyeceklerle donatıp komşularını iftara çağırdığını, alçakların ise, gösterişle, bu tür davetler düzenlediğinden bahseder.

Keyfiyet-i Cerreran ve Fukara-yı Sabirin: Dilencilere para verme ama gerçek zavallıları bul, onlara sadaka ver öğüdünde bulunur.

Teczir-i Mükeyyifat: Kahveye giden avarelerin sakalları sarı, dişleri karadır diyerek, tüm keyif vericilerden uzak durmasını ister.

Lezzet-i İntikam: Düşmanı ayaklar altına almak zevk verse de, bağışlayıcılık daha güzeldir.

Def-i Kibr-i Şeytani: Böbürlenme şeytanın işidir. Hz. Adem'in başına gelenleri unutma.

Şahadet: Tanık olarak kadı karşısına çıkıp, elin davasıyla başına iş açıp rezil olma.

Vesayet, Vekalet, Kefalet: Ne birinin vassi ol, ne kefil, ne de vekil ol. Bunların kurallarına uymak, gereklerini yerine getirmek çok zordur.

Men-i Tevliyet ve Cibayet: Vakıf geliri toplayıcısı olma, çünkü bunlar sonunda mutlu olmaz, yıkılanı yapmaz, vakıf koşullarına uymaz, beddua alırlar.

Karz ve Düyun: Kredi ve borç alma. Azla yetin, gelirini arttırmak için çalışma.

3- Yasak Bilgiler, Beceriler ve Davranışlar:

İlm-i Remil : Nokta ve şekilleri yorumlayıp gaipten haber verme

İlm-i Tabir: Rüyaya anlam verme

İlm-i Vefk: Dua yazılı şekilleri içeren muska

Men-i Fısk ve İsyân: Toplumu karıştıran isyan, ayaklanma, buyruklara karşı gelmek, günahdır.

Men-i Kizb ve Düruğ: Yalancılıktan kaçın.

Men-i İstihza ve Nemime: Boş konuşma, dedikoduculardan kaçın.

Men-i Hased: Kimsenin kısmetini kıskanma.

Men-i Hasset: Cimriliğin doğal sonucu olan alçaklığa sapma. Cimrilerin dostu olmaz.

Men-i Keşf-i U'yub: İnsanlar birbirinin noksanlarını araştırmamalı, ayıplardan gözünü çevirmelidir.

Men-i Zulum: Kimseye en küçük kötülüğün dokunmasın.

Men-i Tasaddur: Başköşeyi gözetme

Men-i Tebdil-i Tarik: Meslek değiştirme

Men-i Devr-i Ebvab Berayı Taleb-i Rızık: Geçim için kapı kapı dolaşma

Men-i Beytülmal ve mal-i Miri: Evine, sandığına kamu malı ve parası sokma. Fakat İstanbul'da da bu yasağa kimse uymaz.

Men-i Istılah-Perdazi: Konuşurken gereksiz sözler söyleme.

Baziçe-i Nerd ve Satranç: Oyun yüzünden bir pula muhtaç düşenlerin kuru tahta üzerinde yattıklarını; satrancın ise görevlerinden uzaklaştırılanların oynadıkları bir oyun olduğunu anlatır.

Men-i Kuşbazi (Kuşçuluk): Baba oğlundan herkesçe abes sayılan tutkulardan uzak durmasını ister.

Men-i Şukufe-kari (Çiçek yetiştirme yasağı): Bunu boş bir emel olarak açıklar.

Lûtfiye Vehbi, yazıldığı çağın çocuklarını yaşama bağlayacak, mutlu kılacak, bir çok etkinliği günah, suç, ayıp ve gereksiz kilitleri altına almayı; çocukları edilgen, suskun, gülücüksüz korkak ve kadercî olmaya yönlendirmeyi amaçlamış gözüküyor. Unutmamalı ki, Vehbi, döneminin mutaasıb zümresinden değildi. O zümreden olanlar ise, çocuklar için yaşamı büsbütün zindan eden, katı tek yönlü tüm amacı, bilinci ve duyuları köreltmek olan görüşleri savunmaktan çekinmemişlerdi.

Türk eğitim tarihinde, 19.yüzyılda çocuğa ve onun eğitimine bakışın değişmeye başladığı görülür. Bu evrimin dikkati çeken yönleri özetle şöyledir:

1824'te Sultan II. Mahmut, ilköğretimi zorunlu kılan fermanını yayınlamıştır. Nisan 1847'de ilköğretim ve öğretmenleri hakkında bir talimatname yayınlanmıştır. Bu talimatname, resmi makamların, ilkokul çocukları, öğretmenleri ve eğitimine olan geleneksel bakışlarının değişmeye başladığını gösteren, muhtemelen ilk belgedir. Öyle ki, burada çocukların doğasından, oyun oynama, yaramazlık yapma, bunlardan zevk alma eğilimlerinden söz edilmekte, geleneksel sıbyan mekteplerinin "dünya ve ahiret için yeterli bilgileri vermediği" söylenerek zorunlu öğretim, Rüşdiye mekteplerini de kapsar şekilde, 6 yıla çıkarılmaktadır. Böylece resmi makamlar, eğitimin daha çok "dünyevileştirilmesi" gereğine de inanmışlardır.

1860'lardan itibaren eğitimciler, yazarlar, ailenin ve okulun eğitim görevleri üzerinde geleneksel görüşlerden farklı düşünceler ileri sürmeye başlamışlardır. Bu görüşler, ailenin ve devletin çocuklara ve toplumun mutluluğuna olan sorumlulukları açısından ele alınmaya başlanmıştır. Böylece artık, hiç değilse yazılı belgelerde çocuk, kendisine, doğasına, gelişip eğitilmesine saygı duyulması ve önemle ele alınması gereken bir varlık olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu yeni düşüncelerin üretilmesinin temel sebebi, Tanzimat döneminin çeşitli nedenlerle zenginlik kazanan düşünce hayatı içinde, bazı aydınların, toplumu ve devleti samimi bir öz eleştiriden geçirmeleri, eğitime ilişkin değerler ve uygulamaları toplumun ve devletin duçar olduğu felaketlerin temel nedenlerinden biri olarak yorumlamaları, kurtuluşun ve gelişmelerin temel nedeninin yeni bir eğitimle sağlanacağına inanmalarıdır. (Akyüz, 1997, s.153)

Tanzimat döneminde eğitimi ilk defa bugünküne yakın bir sistem olarak tasarlayan tarihi belge 1869 yılında kabul edilen Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'dir. Bu nizamnamede ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olarak Osmanlı eğitim sisteminin ilk ayrıntılı planı yapılmış, halkın eğitimi devlet ve milletin önemli bir görevi olarak görülmüştür. Devletçi politikaların güçlendiği İttihat ve Terakki İktidarı'nın (1908-1918) canlı siyasal ve kültürel döneminde eğitim, başarılması gereken diğer bütün gelişmelerin ön koşulu olarak görülmüştür. (Gök, 1999, s.4)

2.4.3.3. Cumhuriyet Dönemi ve Çocukluk Anlayışı

Türkiye Cumhuriyeti tüm diğer ulus-devletler gibi bir yeni başlangıç, yeniden doğuş ve tazeleniş metaforu üzerine kurulmuştur. Bu amaçla, 1920'lerin başında, Cumhuriyet'in kuruluşuyla bugünkü eğitim sisteminin temelleri atılmıştır.

Köklü toplumsal değişim ve dönüşüm yaşayan başka toplumlarda olduğu gibi, Türkiye'de de ulus-devlet kurma sürecinde, yeni toplumu yaratmak ve yaratılan yeni toplumun ihtiyaçlarına ve değerlerine uygun yeni insanı yetiştirmek için eğitime çok merkezli bir rol biçilmiştir. Bu dönem, Cumhuriyet Halk Fırkasının tek parti olarak Türkiye'yi yönettiği ve Kemalist Batılılaşma- modernleşme programının toplumsal yaşamın her alanında uygulamaya konduğu dönemdir. Eğitimden, bir yandan yeni topluma uygun ve rejimi güçlendirecek insan yetiştirme beklenirken, diğer yandan özellikle kapitalizmin giderek güçlenmesiyle, ekonomik araçlara hizmet edecek insan gücü yetiştirmek, eğitimin temel işlevi haline gelmiştir. 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde yeni devlet liberal ekonomi modelini benimsemiş ve buna uygun olarak da, ekonomiyi destekleyen, işe, hayata, üretime yönelik bir eğitim anlayışı vurgulanmıştır. (Gök,1999, s.5)

Bu bağlamda, modern dünyanın "çocukluğu" algılayışı modern öncesi dönemlerden dört açıdan farklıdır:

1. Çocuk artık yansıtıcı bir araç olarak yetişkin için aynı anda vitrin ve ayna vazifesi görmektedir. Yetişkin nesil için çocuk, kendini düzeltme ya da ulusal ve kültürel olarak gelişmenin üzerinde yansıtacağı bir satıhtır.
2. Aynı zamanda "çocukluk" modern dünya için bir negatif ütopya temsil etmektedir. Modern toplumların kişilik ideallerini kusursuz bir olgunluk, normallik ve erkeksilik özellikleri oluşturmakta ve çocukluk metaforu hastalık, ilkelik, anormallik, azgelişmişlik, geleneksellik gibi kavramları tanımlamakta kullanılır.
3. Çocukluk kültürel savaşların üzerinde verildiği bir meydan görevini de yapmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde Batılı eğitim kurumlarında eğitilen çocuklar, toplumun geleneksel katmanlarının modern dünya ilişkisini kurmakta, dahası eski-yeni, Doğu-Batı, özgün-taklit üzerindeki kavgalar büyük ölçüde çocuk eğitimi çerçevesinde konuşlanmaktadır.
4. Tüketimci zihniyet, gerçek hayattaki çocuğu önemsemekten çok, "çocukluk" imajını romantize etmektedir. Böylece çocukluk anlayışı ikiye bölünmekte; hem yetişkinin

zıttı olmak gibi olumsuz bir özellik, hem de masumluk, boyun eğicilik, güzellik, saflık gibi olumlu özellikler barındırmaktadır. (Köksal, 1997, s.8,)

Bu dört nokta Türkiye’de ulus devletin kuruluşu, modernleşme ideolojisiyle çocuğa bakışlar arasında bağlantı kurulmasına yardım edebilir. Öncelikle çocukların eğitiminin kültürlerarası mücadelenin yürütüldüğü bir düzey olarak alındığı ortadadır. Toplumun devamının ve geleceğinin bir garantisi olarak görülen çocuk her türlü kültür politikasının hedefidir. Türkiye bağlamında da, Osmanlı yenileşmesinden başlayarak modernleşme eğitim ile eş tutulmuş, özellikle cumhuriyet döneminde gerek aile, gerek okul içerisinde çocuğun eğitimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu anlamda eğitimde modernleşme çabalarını yetişkin nesillerin kendi hataları üzerinde düşünme ve kendini düzeltme çabaları olarak algılama ve çocuğun konumunu bu çabaların bir yansıtıcısı olarak algılamak mümkün olacaktır.

Yeni Devletin kurucusu Atatürk, eğitim ve öğretimi millî, laik, demokratik bir çerçevede içinde geliştirmenin, böyle bir eğitim ve öğretim yoluyla kişilikli, özgür, yaratıcı, aktif nesiller yetiştirmenin temel amacı olduğunu belirtmiş, bunu öğretmenlere ve topluma temel hedef olarak göstermiştir.

Cumhuriyet dönemi eğitiminin temel özellikleri şunlardır: (Akyüz, 1999, s.205-272)

1. Dönemin siyasal, ekonomik, hukukî, kültürel değişimleri gerçekleştirildiğinde toplumun %10’u bile okur yazar olmadığı için, bunların kitlelere benimsetilmesi ve kökleşmelerinde eğitimin oynayabileceği rol her zamankinden fazla anlaşılmış ve eğitime bu nedenle önem verilmiştir.
2. Atatürk, bizzat kendisi "Başöğretmen" unvanı ile eline tebeşiri alarak, kara tahta başında halka ders vermiş, kitlelerin eğitim düzeyinin yükselmesi için büyük çaba harcamıştır. Bu hareketiyle, O, öğretmen ve eğitimciler için çok değerli bir manevi destek sağlamıştır.
3. Eğitimde genel olarak sayısal bakımdan önemli gelişmeler sağlanmıştır.
4. 1924’te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) kanunu ile tüm okullar Eğitim Bakanlığına bağlanmış ve medreseler kaldırılmıştır.
5. Eğitim laikleştirilmiştir.
6. Eğitim demokratikleştirilmiştir.
7. Özellikle tarih ve dil konularında millî bir amaca yönelme başlamıştır. Ancak, zaman zaman bu alanlarda aşırılıklara da gidilmiştir.
8. Lâtin harfleri kabul edilmiştir.

9. Kadın eğitimine önem verilmiştir, bu alanda büyük gelişme sağlanmış ve erkek-kız karışık (karma) eğitim kesinlikle gerçekleştirilmiştir.
10. Kurtuluş Savaşının kazanılması ve 1938'e kadar Atatürk'ün varlığı, tüm halka ve öğrencilere, kendilerine ve geleceğe güven duygusu ve büyük bir şevk vermiş, kız erkek tüm öğrenciler bir meslek sahibi olarak topluma yararlı olabilmek için büyük çaba harcamışlardır.
11. İlkokul öğretmenlerinin maaşları 1948'de yerel yönetim bütçelerinden çıkarılıp Devlet bütçesinden ödenmeye başlamıştır.
12. Bir süre, köy için eğitim ve öğretmen konusunda önemle durulmuş, bazı uygulamalara girişilmiştir. Bu amaçla, Köy Entitüleri kurulmuş, 1940-1953 yılları arası, 13 yıl boyunca 21 enstitüden 17 bin mezun verilmiştir. (Can Dündar, 2001, s.23-89)
13. Atatürk ilkelerine bağlı, laik, aktif, *yeni bir insan tipi* yetiştirmek eğitimin en önemli amaçlarından biri olmuştur. Bu, sosyal hayata karışan, fikrini özgürce söyleyen "kimseye haksızlık yapmayan, haksızlıklara da duyarsız kalmayıp tepki gösteren" yurttaş tipidir ve önceki dönemlerin insan tiplerinden çok farklıdır. Ancak, 1950'lerden sonra zaman zaman bu amaçlara karşı gelişmeler de görülmüştür.
14. Özellikle 1940'lara kadar halk eğitimine önem verilmiştir.
15. 1945'lerden itibaren, eğitim bilimlerindeki gelişmeler, Avrupa'nın etkisinden çıkarak ABD'deki eğitim görüşleri ve uygulamalarının etkisine girmiştir.
16. Eğitimin geliştirilmesinde bir çok defa Batılı eğitimcilerden yardım umulmuştur.
17. Öğrencileri, yetenekleri doğrultusunda ve ülkenin gerçekten ihtiyacı olan mesleklere ve teknik eğitime yönlendirici bir örgün eğitim sistemi kurulamamıştır.
18. Eğitim öğretimde, "şekilsel" tutum ve davranışlara fazla yer verilmiş, bu da bazan "öz"ü unutturmuştur.
19. Zaman zaman hükümetler kendi partilerinin isteklerini eğitime aşırı ölçüde yansıtmişler, bu nedenle, istikrarlı bir millî eğitim politikası izlenememiştir.
20. Çok partili rejime geçildikten sonra, mahallî seçmeni tatmin etmek için, gerçek ihtiyaç düşünülmeden, çeşitli yerlerde pek çok okul açılmıştır.
21. Öğretmen yetiştirmede, zaman zaman nitelik gözetilmemiş, bunun da başlıca iki olumsuz sonucu olmuştur:
- a) Genel eğitim ve öğretim bundan zarar görmüştür.
 - b) Öğretmenlik mesleği, toplumda, lâyık olduğu düzeye yükselememiştir.
22. Eğitimin sorunları tümüyle çözülememiş, başka sorunlar ortaya çıkmış, bazıları da büyük boyutlara ulaşmıştır.

23. Kitle iletişim araçları (basın, radyo, TV, sinema, video filmleri, vs.) eğitim ve öğretime yeterli destek ve katkıda bulunmamışlardır.
24. Siyasal etkenler, bozuk kentleşme, kaynak yetersizliği, umursamazlık, şekle önem verme vs. gibi nedenlerle eğitimde nitelik yeterince sağlanamamıştır.
25. Öğretim yöntemleri ve öğrenci disiplini konusunda, geçmişten gelen etkiler kısmen sürüp gitmiştir (ezbercilik, vs.).

2.5. Sonuç ve Değerlendirme:

Bu bölümde incelenen konular göstermektedir ki: Çocuğun gelişimi fiziksel, algısal-bilişsel ve toplumsal-duygusal gelişme dönemleri içerisinde yaşa, kişiye ve kültüre göre değişim gösterir. Öğrenme gelişimin temelidir. Bireyin gelişimi de, öğrenmesi gibi sürekli dir. Bedenin büyüme ve olgunlaşma hızının çok yavaşladığı yaşlarda bile öğrenmesi sürdüğü için gelişimi de sürmektedir.

Çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyecek davranış değişiklikleri, eğitim yoluyla kazanılır. Araştırmalar, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların, yetişkinlikte, bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını büyük ölçüde biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bireyin tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarındaki bu değişim, toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde ve kültürleme sürecinde gerçekleşir.

Kültür kavramının içeriğini kısaca, 'insanın yaşamı boyunca kazandığı tecrübeler, edindiği bilgiler, dışa vurduğu davranışlar, etkinlikler ve ürünler toplamı' olarak kabul edersek, çocuk kültürünü de, çocuğun ergenlik çağına kadar geçirdiği dönemde, toplum içinde yaşayarak öğrendiklerinin, içinde bulunduğu toplumun kültürünün ona kattıklarının tümü olarak kabul edebiliriz.

Çocuk Kültürü'nün temel amacı çocuğun gelişimini, eğitimini, öğrenme ve kültürlenme süreçlerini ve kendini geliştirme yollarını edebiyat, müzik, resim, tiyatro, sinema, eğitim, oyun, müze gibi araştırma konularıyla birlikte incelemektir. Aynı zamanda çocuğun bunları nasıl algıladığı, gerçekleştirdiği, gerçekleştirmeye ne kadar olanak bulduğunu araştıran bir uzmanlık alanı olarak da tanımlanabilir. Batı ülkelerinde de Çocuk Kültürü kavramı oldukça yeni bir ilgi alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocukluk kavramını daha iyi anlamak için, çocuğun tarih içerisindeki sosyal ve kültürel varlık olarak gelişim süreçlerini de incelemek gerekir. Çocukluğun ve çocuk olmanın anlamı çağlara ve toplumların kültürlerine göre değişim gösterir. Çocuğa bakış açısını, onların nasıl büyütülmesi ve eğitmesi gerektiğini, içinde yaşanan toplumun düzeni belirler. Bir kültürün toplumsal açıdan çocukluk fikrine sahip olmaksızın varolması da, oldukça muhtemeldir.

Antikçağ'da Eski Yunan'da ve daha sonra Roma İmparatorluğu zamanında çocuk eğitimine büyük önem verilmiş, o zamanın eğitim sistemi içinde öğretim ve uygulamalar, sağlıklı ve bilge kişinin yetişmesinde bugünün anlayışına benzer nitelikler göstermiştir.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden, matbaanın icadına kadar geçen süre içerisinde çocukluk kavramı bir duraksama göstermiş, ortaçağda çocuklar minyatür yetişkinler olarak kabul edilmiştir. Ortaçağda çocuk, sosyo-kültürel, dil ve din açısından yetişkinlerden farklı değildir. Çocuk kimliğinin ve çocukluk fikrinin ortaçağdan başlayarak değişmeye başladığı söylenebilir.

Toplumumuzdaki çocukluk anlayışını etkileyen etkenlerden biri İslami inançlardır. Bu inancın yarattığı etkiler, Osmanlı'dan günümüze kadar süre gelmektedir. Osmanlı toplumunda da, Ortaçağ Avrupası'nda olduğu gibi çocuklar minyatür yetişkinler sayılmıştır. Osmanlı'ların çocuğa geleneksel bakışlarındaki değişim 19.yüzyıldan itibaren olumlu yönde kendini göstermektedir. Çocuğun kendine has özellikleri olduğu ve bu özelliklere göre eğitiminin gerçekleştirilmesi gerektiği fikri doğmaya ve gelişmeye başlamıştır.

1920'lerin başında modern Türkiye Cumhuriyet'nin doğuşuyla da, çağdaş çocuk eğitiminin ve yeni çocukluk anlayışının temelleri atılmıştır. Toplumun devamının ve geleceğinin bir garantisi olarak görülen çocuk her türlü kültür politikasının hedefi sayılmıştır. Türkiye bağlamında da, Osmanlı yenileşmesinden başlayarak modernleşme eğitim ile eş tutulmuş, özellikle cumhuriyet döneminde gerek aile, gerek okul içerisinde çocuğun eğitimi üzerinde yoğunlaşmış, önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Atatürk ilkelerine bağlı, laik, aktif, *yeni bir insan tipi* yetiştirmek eğitimin en önemli amaçlarından biri olmuştur. Bu, sosyal hayata karışan, fikrini özgürce söyleyen "kimseye haksızlık yapmayan, haksızlıklara da duyarsız kalmayıp tepki gösteren" yurttaş tipidir ve

önceki dönemlerin insan tiplerinden çok farklıdır. Ancak, 1950'lerden sonra zaman zaman bu amaçlara karşı gelişmeler de görülmüştür.

1940'lardan sonra yaşanmaya başlanan gelişmelerle eğitimde ortaya çıkan aksaklıklar günümüze dek etkilerini sürdürmektedir.

3. ÇOCUKLUK MÜZESİ KAVRAMI

Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM) "Müze, kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın beğenisinin yükselmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla toplum yararına, sürekli yönetilen kurum" diye tanımlamaktadır. (Atagök, 1999, s.131)

Müzeler, amaç ve işlevlerine göre arkeoloji, etnografya, mimarlık, sanayi, gibi çok çeşitli ilgi alanlarına dağılmaktadır. Müze çeşitlerinin gruplandırmasından yola çıkarak, içerikleri, koleksiyonları, toplumla ve eğitim-öğrenme ile ilişkilerine göre, "eğitim için müzeler" başlığı altında gruplandırılan müzeler, çocukların ve genel anlamda halkın eğitimi göz önüne alınarak yapılandırılır.

Açıkça eğitim amaçlı olarak kurulan bazı müze türleri, "çocuk müzeleri", "eğitim müzeleri" ve "çocukluk müzeleri" olarak gruplandırılabilir. Bu müzeler müzecilik tipolojisine göre aynı grupta yer almakla birlikte amaçları birbirinden farklıdır. (Hooper-Greenhill, 1999, s. 195)

Çocukluk Müzesi özel ilgi alanına geçmeden önce, genel anlamda Çocuk Müzesi kavramının üzerinde durmak faydalı olacaktır.

3.1. Çocuk Müzeleri

Çocuk müzeleri, çocukların ilgileri ve öğrenme biçimleriyle yakından ilişkilidir. Bu müzeler, oniki yaş civarına kadar olan çocukları birincil ziyaretçileri olarak ele alırlar ve müze bu yaş grubunu ilgilendiren ve bilgilendiren bölümlerden oluşur. Çocuk müzelerinin ardındaki felsefe bütün olarak müze eğitiminin temelindeki felsefeye çok yakındır. Yaparak, dokunarak ve konuşarak öğrenme; etkinlik aracılığıyla öğrenme ve çocuğun olgunlaşma düzeyini öğrenme sürecinin önüne koyan çocuk merkezli öğrenme bu müzelerin temel prensiplerini

oluşturur. Dewey'in ve Montessori'nin fikirleri, yeni çocuk müzelerinde temel oluşturmuştur. (Hooper-Greenhill, 1999, s.195)

Diğer müzeler tüm yaşlara hizmet eder ve tarih, sanat, bilim gibi konulara göre organize edilir. Çocuk Müzesi'nde ise, çocuklar odaklıdır. Çocuk Müzeleri yeni bir konudur ve müzecilik alanında en hızlı gelişen alandır; üstelik son yirmi yılda bu alandaki hareket iyice artmıştır. ABD'de yaklaşık 250 çocuk müzesi vardır. Bunların çoğu yer değiştirmeyi ya da büyümeyi planlamakta, bir çoğu gelecek birkaç yıl içinde açılmayı hedeflemektedir. ABD'de sayıları giderek artan bu müzelerin benzer örneklerinin Avrupa ülkelerinde, Avusturalya'da ve Japonya'da da son yıllarda oluşmaya başladığını görüyoruz. (Gökmen, 2002, s.98)

Dünyada sayıları giderek artan çocuk müzelerinin yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi vardır. İlk Çocuk Müzesi, 1899'da Amerika'da, Brooklyn'de açılmıştır. Brooklyn Çocuk Müzesi, açılışını izleyen 50 yıl içinde, çoğu doğa-tarih yönelimli koleksiyonlara sahip Boston, İndianapolis ve Detroit gibi çok sayıda çocuk müzesinin kurulmasına öncülük etmiştir.

Amerika'da 1913 yılında bir grup fen bilgisi öğretmeni tarafından açılan Boston Çocuk Müzesi, 1960 yıllardan itibaren önemli bir evrimsel adım atarak, "dokunarak"(hands-on) öğrenme yöntemine ilişkin modellerin kurulmasına ilişkin programları yeniden kurgulamıştır. Çocukların kendi entellektüel gelişimlerine yardımcı olmak üzere araçlar geliştirmiştir. Kavramsal ve doğrudan deneyimi gündeme getiren bu teknikler, yeni bir kurumsallaşma dönemini meydana getiren çağdaş çocuk müzeleri için birer kalite simgesi haline gelmiştir. (Gökmen, 2002, s.99)

Birincil ziyaretçilerinin çocuklar olmasına karşın, çocukların bu müzeye anne, baba, öğretmen ve diğer yetişkinlerle birlikte geldiği göz önünde tutulmuştur. Örneğin bazı etiketler, yetişkinlerin çocuklara okumaları için yazılmıştır. (Greenhill, 1999, s.198)

Bu müze bir dizi konusal öğrenme ortamı yaratmıştır. Her alan kavramsal olarak ve konu olarak birbirinden ayrıdır ve farklı öğrenme tarzlarını sağlamak için tasarlanmıştır. Boston Çocuk Müzesi gibi müzeler, öğrenme ile müze arasındaki ilişkiyi Britanya'da henüz görülmemiş bir biçimde yeniden tasarlamıştır. (Greenhill, 1999, s. 198)

İlk çocuk müzeleri, geleneksel müzeler gibi obje temelli olarak kalmışlardır; ancak objelere yaklaşımları diğer müzelerden farklı olmuştur. Objeler birer eğitim aracı olarak değerlendirilmiştir. Pek çok çağdaş çocuk müzesinde resmi koleksiyonlar bulunmamaktadır.

Ancak çocuk müzelerinde objeler önemini yitirmemekle birlikte, izleyicilerin önemi artmış, neyin sergileneceği, nelerin toplanacağı, hangi projenin ileri götürüleceği kararları; koleksiyonların ulaşılabilirliği yada genişliğinden çok, izleyicinin gereksinimine dayanılarak alındığı noktaya gelmiştir. (Greenhill, 1999, s.197)

Çocuk müzeleri, özel olarak çocuklar için tasarlanmış olmaları, eğitime özel önem vermeleri ve koleksiyonlarını öğretme amaçlı olarak kullanmaları yönünden diğer müzelerden farklıdır.

3.2. Çocukluk Müzeleri

Çocukluk müzeleri, çocuk müzeleri ve eğitim müzeleri ile ilişkili müzelerdir. Bu müzeler, oyuncak, oyun, çocuk giysileri ve benzeri koleksiyonları içerir. Bu müzelerin konuları okullaşma tarihinden çok çocukluğun tarihidir. Modern örnekleri, çocukluk malzemesi koleksiyonunun canlı ve iyi sunulduğu İngiltere’de Edinburgh’daki Çocukluk Müzesi ve Derbyshire’de Sudbury Hall’daki Çocukluk Müzesi’dir. Yine İngiltere’deki Bethnal Green Müzesi de bebekler, bebekevleri, oyunlar, giysiler ve çocuk kitapları koleksiyonlarıyla bu kategori içine girmektedir. (Greenhill, 1999, s. 196)

Çocukluk müzelerinin ortak amacı, toplumsal tarihin çok az üzerinde durulmuş konularından biri olan çocukluk tarihini bir yandan çocuklar tarafından ve çocuklar için yapılmış nesnelere aracılığıyla araştırmak ve saptamak, diğer yandan da, çocukların geçmişteki yaşamlarının bütün yönlerini yansıtan nesnelere bir koleksiyonunu sergilemektir. (Onur,1992,s.82-84)

Değişen dönemlere göre, çocukların kullandıkları eşyalar, oynadıkları oyunlar, giydikleri giysiler, okul araç ve gereçleri, bize o dönemin ekonomik, toplumsal ve kültürel hayatı hakkında ip uçları verir.

Bu müzeler yalnızca çocuklara yönelik olmayan, ancak toplumsal tarihin çeşitli yönlerini çocuklar açısından ele alan yerlerdir. Böylece çocukların ilgisi ve öğrenme biçimleri ile

ilişkili olduğu kadar, ileri yaşta kişiler için de çocukluğun toplumsal tarihi üzerinde düşünme, öğrenme, tartışma olanakları yaratması açısından önemli kültür merkezleridir.

Geleneksel duyguları tarihsel olarak yansıtan çocukluk müzeleri her ziyaretçiye kendi geçmişini canlandırma ve özel çocukluklarını yeniden yaşama şansı sunmakta olağanüstü etkindir. Londra'daki Bethnal Green Çocukluk Müzesi buna en kolay örnek olarak gösterilebilir. (Vergo, 1997, s.26)

Çocukluk müzeleri, tür olarak eğitim müzeleri ile de ilişkilidir. 19. yy'ın ortalarından beri bazı müzeler çocukluk tarihi ile birlikte, eğitim tarihini de anlatmak üzere kurulmuştur. Bütün olarak bu müzeler, okul kitapları ve tarihsel eğitim malzemeleri içeren okul ve pedagoji ile ilgili malzemeleri kapsar. Bulduğu ülkelerin yerel eğitim tarihleri hakkında bilgi verir. En bilinenleri İngiltere, Wakefield'deki Clark Hall Eğitim Müzesi, Glasgow'daki Haggs Kalesi ve Edinburg'daki Eğitim Müzesi'dir. (Greenhill, 1999, s.195, 196)

3.3. Çocukluk Müzeleri'nin Oyuncak Müzeleri ile olan İlişkisi:

Oyuncak müzeleri, çocukluğun toplumsal tarihini, tarih boyunca görülen çocukluk anlayışlarını ve çocuk kültürünün nesnelere yansımalarını oyuncaklar yoluyla araştıran müzelerdir. Bu yönüyle çocukluk müzeleri, oyuncak müzelerinin daha geniş kapsamlı bir türü olarak ele alınabilir. (Onur, 1992, s.82)

Çocuğun kendi yaşamıyla ilgili direkt ilişki kurabileceği bu müzeler toplumsal değişim içerisinde kaybolmakta olan oyuncakın korunmasının yanında, geçmişten, günümüze kadar ki süreç içerisindeki değişim ve gelişiminin tarihi, toplumsal anlamı, eğitsel eğilimleri, çağın ahlakı, moda özellikleri, profesyonel sanat yarattığı konularında da bilgi veren araştırma merkezleridir. Çünkü oyuncak tarih içinde gelişmiş, toplumsal ve kültürel bir üründür.

Oyuncak müzelerinin kendi başına gelişebileceği gibi, çocuk ve çocukluk müzelerinin içinde bir bölüm olarak da kendilerini gösterdiklerini görüyoruz.

Oyuncak Müzeleri'nin koleksiyonlarını; seramik ve pişmiş topraktan yapılan antikçağ oyuncakları; uçurtma, sapan, çember, topaç, bez bebek, beşik gibi geleneksel oyuncaklar; tahtadan veya tenekele atlar, arabalar, bebek evleri, müzik aletleri, trenler, kamyonlar,

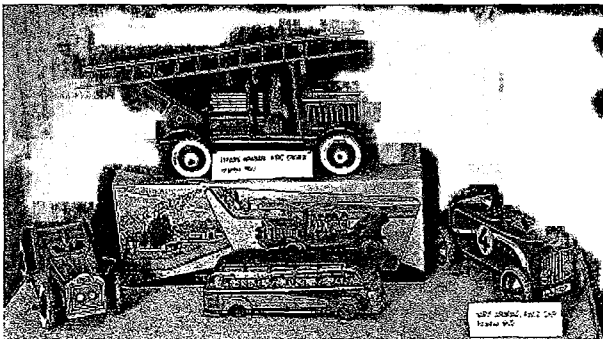
hayvanlar, mutfak eşyaları, kurşun askerler; plastikten yapılmış bebekler, trafik araçları, mutfak eşyaları, hayvanlar; porselen, plastik gibi malzeme destekli peluş hayvan modelleri, bebekler; langırt, atari, bilgisayar oyunları, sanal bebekler, uzaktan kumandalı oyuncaklar gibi mekanik ve elektronik oyuncaklar; satranç, dama, domino, kutu oyunları, sihirli küpler gibi zeka oyunları olarak sınıflandırabiliriz. (Onur, 1992, s.23-92)

Dünya'nın önde gelen koleksiyonlarına sahip oyuncak müzelerinden bazıları şunlardır: Stockholm Oyuncak Müzesi (Leksakmuseum- İsveç), Kopenhag Oyuncak Müzesi (Legetojsmuseet – Danimarka), Londra Oyuncak ve Model Müzesi, Pollock's toy Museum (Londra), The Chester Toy Museum (İngiltere), Nuremberg Oyuncak Müzesi (Almanya), Musée du Jouet (Fransa), Speelgedmuseum Mechelen (Brüksel, Belçika), Museo del Giocattolo (İtalya, Milano)

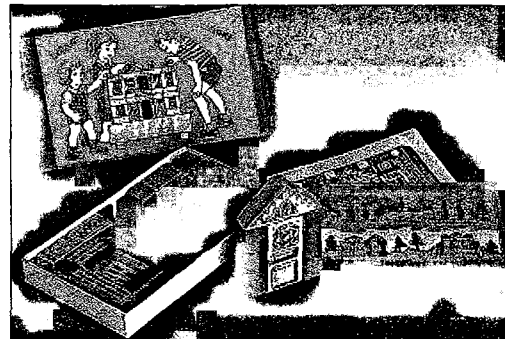
Ülkemizde'de iki Oyuncak Müzesi mevcuttur:

Bunlardan birisi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesidir. Bu müzede oyuncaklar, beş kategoriye ayrılmıştır. Koleksiyonları arasında, geleneksel oyuncaklar (bebek, uçurtma, sapan, çember, el yapımı bebekler, düdüklü testiler, vb), fabrikasyon oyuncaklar, (tahta araba yürüteç, topaç, teneke araba, tren, mutfak eşyası vb), plastik oyuncaklar, yurt dışından getirilen tarihi değere sahip, yabancı oyuncaklar ve çağımıza ait oyuncaklar bulunmaktadır. (Akın, 2002, s.87-90)

(Bkz. Resim 3.1 – 3.3 : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi koleksiyonundan örnekler)

Resim 3.1.

Resim 3.2.

Bu müzelerin ilk örnekleri, İngiltere'deki Victoria and Albert Museum gibi büyük müzelerin çocuklarla ilgili koleksiyonlarının artması ile onların içinden oluşturulmuştur. Daha sonraları ise toplumsal tarihin bu özel alanına ait müzeler, araştırma, koruma ve eğitim merkezleri olarak İngiltere'de ve dünyanın değişik yerlerinde kendilerini göstermeye başlamıştır.

3.5. Çocuk Müzeleri'nin Toplum ve Kültürle İlişkisi:

Çocukluk Müzeleri, çocuk kültürüne ait ürünler (oyunlar, oyuncaklar, bebekler, bebek evleri, giysiler, kitaplar, vb) aracılığıyla çocukluğun ve toplumun tarihini belgeleyebilme ve bunlara sahip çıkma olanağı verir. Kişiler öncelikle kendileriyle doğrudan ilişki kurabildikleri değerlere sahip çıkar. Bunun için öncelikle bu değerleri tanımak lazımdır. Çocukluk müzeleri bu noktada önemli bir kavşaktır. Bu müzeler, tarihin sadece büyük adamlara ve savaşlara ait olmadığını, sıradan insanların günlük yaşamlarının ve alışkanlıklarının da tarihsel gelişim süreçleri içerisinde incelenmeye değer konular ve ilgi alanları olduğunu anlatmaya çalışır.

Çocukluğun ve çocuk kültürüne ait eşyaların tarihsel gelişim süreçlerinin anlatılması, toplumsal arka planlarla ilişkilendirilmesi, kişilerde oyuncakların, giysilerin, ya da akla gelebilecek her hangi bir sıradan gündelik eşyanın da, bir koleksiyon oluşturabileceği ve gelecek nesillere aktarılabileceği fikri bu müzeleri toplumla ilişkilendiren temel unsurlardır.

Bu bağlamda çocukluk müzeleri herkes için ortak bileşenlerin bulunabileceği bir alandır. Çocukluğun ön planda olması nedeniyle hedef kitlesi öncelikle okul öncesi çağlardan ilk gençlik devresine kadar çocukları kapsar. Bu tür müzeler çocukların yaşamlarıyla doğrudan ilişki kurabildikleri müzelerdir. Dolayısıyla ilgiyle gezecekleri bu tür müzelere yaptıkları ziyaretler, onlara başka müzeleri de gezme zevk ve alışkanlığı kazandıracaktır.

Marshall Mc Luhan'a göre, "bir toplumsal yapay olgu kullanılamaz hale geldiğinde bir nostalji ve tasarlama nesnesine dönüştürülür". Bu nedenle gençler, orta yaş ve üçüncü yaş grubundan kitleler için düşünüldüğünde ise müzenin nostaljik öğeler taşıyacağı mutlaktır. Kendileriyle eşleştirdikleri zamanlardan kalan objelerle bugün arasında bağlar kurarlar, nesiller farklılaşmasını bir bütün halinde yaşayabilirler.

İngiltere'deki Bethnal Green Müzesi'nin kitapçığında iki temel düşünce belirtilmektedir: "Bethnal Green Müzesi herkesin çocukluğundan birşeyler korumaktadır ve herkese hitap eder bir müzedir. Çünkü bir zamanlar çocuk olmamamış kimse yoktur. Resimler ve objeler ekseriya istatistiklerin dillerinden daha yüksek sesle konuşur ve müzeyi ziyaret edenlere bir zamanlar çocuk olmuş olmanın, ana-baba olmanın nasıl bir şey olduğunu hissetmelerini sağlar. Müze böylece içeriğiyle herkesin anılarını aydınlığa çıkardığını belirtir, evrensel olduğunu ima eder ve geçmişteki çocukluğa imtiyazlı bir giriş sağlar." (Vergo, 1997, s.26)

Geçici sergiler, çeşitli film veya dia gösterileri, eğitim çalışmaları, çeşitli konserler, hafta sonu gezileri, müze dostları dernekleri gibi etkinlikler ve belli programlar da, müzenin toplumla kurduğu ilişkileri destekler ve güçlendirir.

4. ÇOCUKLUK MÜZELERİNE DÜNYA'DAN ÖRNEKLER:

Yapılan internet araştırmalarıyla, dünyanın çeşitli ülkelerinde konu ile ilgili çok sayıda müze olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu müzelerin pek azı doğrudan doğruya çocukluk özel ilgi alanı üzerine kurulup geliştirilmiştir. Özel olarak “çocukluk” konsepti üzerine kurulan ve geliştirilen en eski ve en büyük iki müze, “Bethnal Green Çocukluk Müzesi”, İngiltere ve “Edinburg Çocukluk Müzesi”, İngiltere’dir. Bu müzeler çocukluğun tarihini, hem çocuklara ve hem de yetişkinlere hitap edecek şekilde düzenlenen etkinliklerle etkileşimli olarak izleyicilere sunmaktadır. Her iki müzedeki zengin koleksiyon, oyuncaklar, çeşitli türlerdeki bebekler, bebekevleri, çocuk eşyaları, giysiler, çocuk temsilleri, bisikletler, eğitim araç gereçlerini içermektedir. Bu iki müzenin anlatıldığı bölümlerde müzelerin koleksiyon tanımları ve etkinliklerinin ayrıntılı açıklamaları verilmiştir. Böylece çocukluk müzelerinin koleksiyonlarının özellikleri ve bu tür müzelerdeki etkinliklerin neler olduğu konusunda ayrıntılı bir şekilde fikir edinmek mümkün olmaktadır.

Sözkonusu iki müze dışında doğrudan çocukluk konsepti üzerine kurulmuş müzelere bir örnek de bu müzelerden oldukça küçük ve bölgesel bir müze olan Strathpeffer, İskoçya’daki “Highland Çocukluk Müzesi”dir. Bu müze bebek eşyaları, oyunlar, oyuncaklar, kuklalar ve okul araç-gereçleri ile Highland’daki çocukluğun tarihini izleyiciye sunmayı hedeflemektedir.

“Edith Cowan Çocukluk Müzesi”, Avustralya, “Toronto Çocukluk Müzesi”, Kanada, “Norsk Barnemuseum”, Norveç, bu müzelerin benzer koleksiyonlara sahip, dünyanın çeşitli yerlerindeki müzelere örnektir.

Doğrudan çocukluk konsepti ve koleksiyonları temel alınarak kurulmamış, ancak ellerindeki koleksiyonların artması ile birlikte bir bölümünü bu konuya ayırmış olan müzeler çoğunluktadır. Hemen her müze çocuk konusuna özel bir önem vermekle birlikte bu koleksiyonlar genellikle çocuk müzelerinin ve tarih müzelerinin birer parçasıdır. Bu müzelerden aşağıda adı geçen Amerika’daki “Strong Museum”, esas olarak Amerikan popüler kültürü ve tarihi üzerine çalışmalar yapmakla birlikte, gerek çocukluk tarihine ilişkin zengin koleksiyonu, gerekse, çocuk merkezli eğitim ortamlarıyla birlikte incelenmeye değer bulunmuştur. Aynı şekilde Yunanistan’daki “Benaki Museum”, bir tarih müzesi olmakla birlikte, içinde bir de çocukluğa ait özel bölüm mevcuttur.

Bununla birlikte yapılan araştırmalarda, çok sayıda oyuncak müzesine rastlanmaktadır. Bu müzeler, oyuncak konusu dışında kalan bebek ve çocuk eşyaları, gündelik araç gereçler, giysiler, çocuk kültürüne ait ürünler, eğitim araç gereçleri gibi doğrudan çocukluk müzesini ilgilendirecek konularda koleksiyonları bulunmadığı için konu dışı bırakılmışlardır. Ancak Pollock's Oyuncak Tiyatrosu ve Müzesi, geleneksel İngiliz Oyuncak Tiyatrosu örneklerinin sergilendiğı en eski ve en büyük müze olması dolayısıyla ve zengin koleksiyonuyla ilgi çekici olduğı düşünülerek konuya dahil edilmiştir.

4.1. Bethnal Green Museum of Childhood, Londra, İngiltere

4.1.1.Müze Hakkında Genel Bilgi

Bu müze, sonradan Victoria and Albert Museum olarak yenilenen, South Kensington Museum'un koleksiyonları ile oluşturulmaya başlandıktan sonra, Bethnal Green tarafından satın alınan ve yenilenen binasında 1872 yılında kuruldu.

Haziran 1872'deki açılışını, o zamanın Galler Ülkesi Prensi ve Prensesi (gelecekteki, Kral VII. Edvard ve Prenses Alexandra) yaptı. Açılışından birinci yılının sonuna kadar da, bir milyona yakın kişi tarafından ziyaret edildi.

İlk koleksiyonları, South Kensington'dan hayvan ve yiyecek ürünleri ile, günümüzde "Wallace Collection" adı altında sergilenen, Sir Richard Wallace'e ait 1600 adet sanat eserinden oluşuyordu.

Müze çocuklarla ilgilenmeye 1920'lerde başladı. Müze görevlisi Arthur Sabin, çevre okulları müzeye ziyarete teşvik etti, çocuklar için müzenin içerisinde sınıflar kurdu ve onlara eğlenceli dersler vermeye başladı. Galerilerden bir tanesi, çocukluk ve çocukluk eşyalarına ayrıldıktan sonra, bu konsept üzerinde objeler aktif olarak toplanmaya ve V&A Museum'dan objeler bu müzeye getirilmeye başlandı. Sonuçta, 1974'te, V&A müze müdürü olan Roy Strong, Bethnal Green'in çocukluk müzesi olarak kesin tanımını yaptıktan sonra, geçen yüzyılın sonuna kadar, bu müze resmen, "National Museum of Childhood", Ulusal Çocukluk Müzesi olarak kabul edildi ve tanınmaya başlandı. (www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/)

4.1.2. Müzenin Düzeni

Müzenin koleksiyonunu oluşturan oyuncaklar, bebekler, bebek evleri, oyunlar, kuklalar, 18. yüzyıldan bu güne kadar gelmektedir. Bu koleksiyonlar müzenin içerisindeki üç galeride sergilenmektedir. Galeriye girildiğinde, oyuncaklar sağda, bebek evleri ilerde, bebekler ve oyunlar sol tarafta yer almaktadır. Müze geleneksel yapıda bir müze olduğu için tüm sergilemeler camekanlar içinde yapılmaktadır. Müzeyi gezmek için mecburi bir istikamet yoktur. İstendiği gibi gezilebilir. Vitrinler düz bir çizgi üzerine konmamıştır, ancak birinden diğerine geçerken belli bir yönlendirme yapılmıştır.

Sergileme mantıklı bir gruplama ve düzen içerisinde, özellikle gösterilmek istenen objeler yanına yıldız konarak yapılmıştır. Her sergide ilgilenenler için küçük bir başlık altında ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

Diğer bir sevilen çocukluk anısı hikayelerdir. Müze zengin bir tarihi çocuk kitapları koleksiyonuna sahiptir. Düzenlenen özel sergiler dışında ziyaretçiler bu kitapları göremezler. Güncel çocuk kitaplarına halk kitaplıklarından ulaşmak mümkündür. Tarihi çocuk kitapları (Renier Koleksiyonu) araştırmacıların kullanımına açıktır.

Müzenin üst katında iki galeri daha bulunmaktadır. Bu bölüm çocukluğun sosyal tarihine ayrılmıştır. 18.yüzyıldan bu yana uzanan süreçte çocuk elbiseleri, bu bölümün en önemli kısmını oluşturmaktadır. Bunların en güzel örnekleri, bebeklik ve bebek ekipmanlarının bulunduğu bölümde sergilenmektedir. Çocuklukla ilgili her türlü obje bu bölüm içinde toplanmıştır. (Burton, 1986, s.5)

Koleksiyondaki ayakkabıların ve şapkaların yeniden yapılmış olan örneklerini denemek mümkündür. (www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/)

4.1.3. Müzenin Koleksiyonları

4.1.3.1. Geleneksel Oyuncaklar

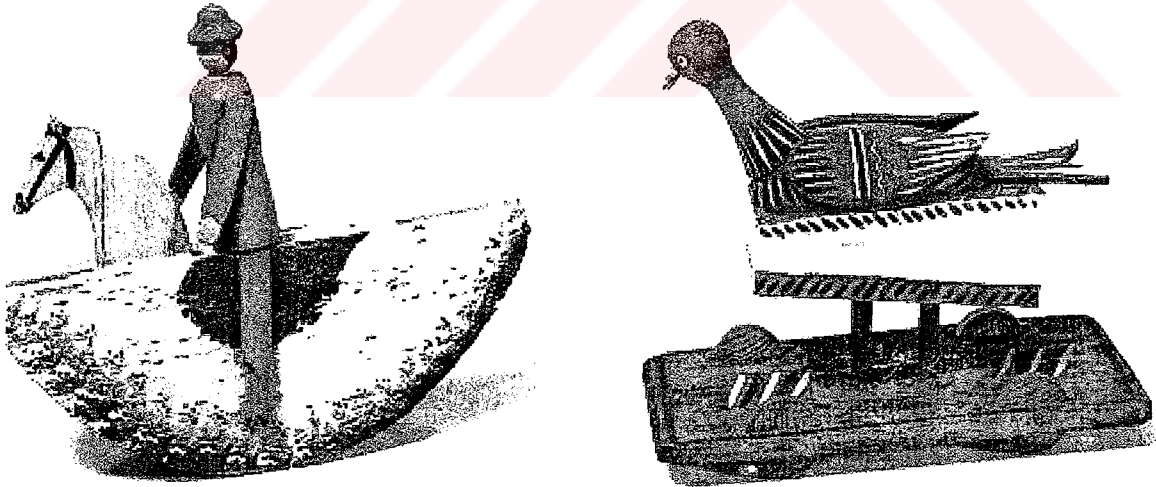
Eskiçağlarda insanlar, ihtiyaç duydukları eşyaları çamur, saman, sopa, taş, bez ve kemik gibi ellerine geçen her türlü malzemeden yapıyorlardı.. Aynı materyalleri kullanarak, küçük insan

modelleri, hayvanlar benzeri şeylerde oluşturuyorlardı. İşte oyuncağın çekiciliği de buradan geliyor: Oyuncaklar bize dünyanın minyatür halini gösterir. Arkeologlar eski uygarlıklara ait pek çok küçük obje bulmakla birlikte bunların hepsi oyuncak olmayabilir.

Bethnal Green Müzesi bir arkeoloji müzesi olmadığı için eski uygarlıklara ait oyuncaklar bulunmamaktadır. En erken oyuncaklar 18. yy.'da, oyuncak bir sanat olarak yapılmaya başlandığı zamanlardan kalmadır. Önceleri her baba çocuğuna oyuncağını kendisi yaparken sonraları oyuncak endüstrisi Almanya'da başlamış, Nuremberg bu işin ticaret merkezi haline gelmiştir.

Müzenin bu bölümde en görülmeye değer parçası 1673 tarihli, Nuremberg bebek evidir. Gündelik ev içi eşyalarının minyatür hallerini gösterir. Ahşaptan yapılmış oyuncaklar da bu bölümde yer almaktadır.

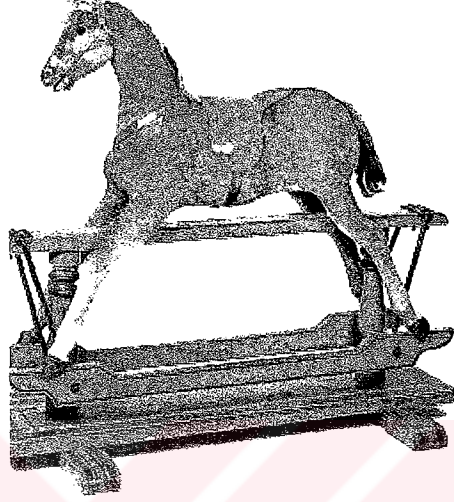
Pek çok oyuncak Almanya'dan gelmiştir. Hindistan'dan, Rusya ve Meksika'dan gelme benzer şekilde halk oyuncakları da bulunmaktadır. Halk oyuncakları ve ucuz oyuncaqlardan örnekler günümüze ulaşmazken, büyük ve pahalı oyuncaklar müze sayesinde hayatta kalmayı sürdürmektedir. (Burton, 1986, s.7-8-9)

Resim 4.1. Müze koleksiyonundan geleneksel oyuncaklar

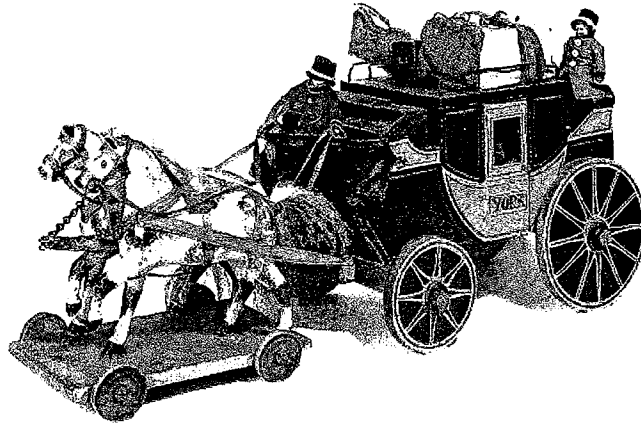
4.1.3.2. Atlar

Arabanın icadına kadar erkek çocuklarının favori oyuncacı şüphesiz atlardı. Atlar esas olarak tahtadan yapılırdı. Eğer tekerleği varsa, çocuk yürümeyi öğrenene kadar iterek ve çekerek kullanırdı. Atlar genellikle çok büyük ve uzak mesafeler taşımaya çok uygundu. Önceleri Alman oyuncak ticareti Avrupa'da etkili olunca, yerel oyuncaklar da yapılmaya başlandı.

Resim 4.2. Tahta at

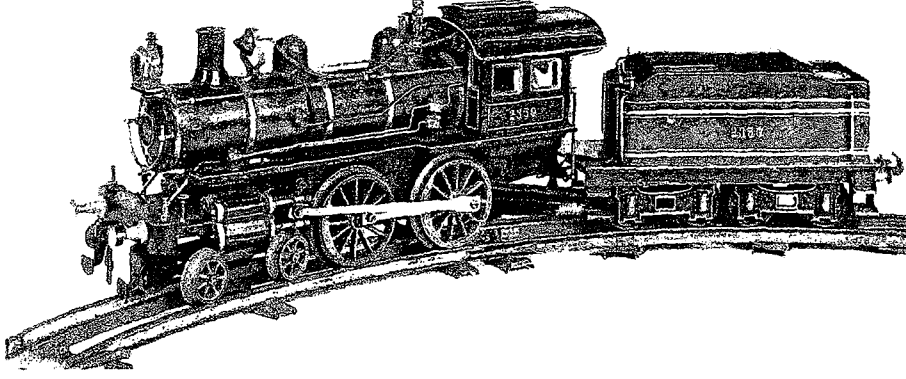
Tekerlekli ve faytonlu atlardan başka sallanan atlarda müzede yer almaktadır ve 18. yüzyıla tarihlenmektedir. 19.yüzyılda atlara bisiklet gibi üç tekerlek eklenmiştir. Müze koleksiyonunda atların çok çeşitli modelleri bulunmaktadır. (Burton, 1986, s.10)

Resim 4.3. At arabası

4.1.3.3. Trenler, Arabalar, Kurmalı Oyuncaklar

Taşıt şeklindeki oyuncaklar gerçek taşıma araçlarının formunda yapılmıştır.1835'te buharlı yolcu trenlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, oyuncakçılar bunların ağaçtan küçük kopyalarını yapmaya başlamışlardır.

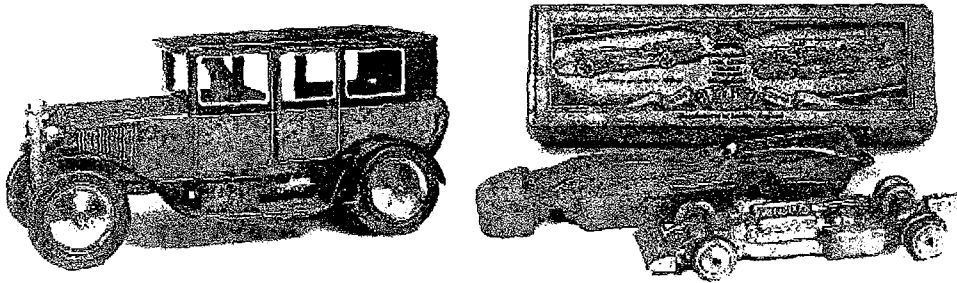

Resim 4.4. Oyuncak tren

Trenler, motorlu arabalar, ve tekneler genellikle Alman firmaları tarafından yapılmıştır. Teneke oyuncaklar ise, Fransa, Amerika ve İngiltere'de yapılmıştır.

Taşıtlar, genellikle kurmalı olarak çalışmaktadır. Kurmalı oyuncaklar ayrıca, hayvan ve insan figürlerini de içermektedir.

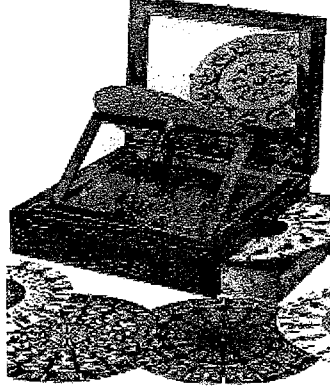
Metal oyuncakların bazıları dökme tekniği ile yapılmıştır. Bu tekniğin yaratıcısından ismini alan Hornby'nin "Dinky oyuncakları" ve Lesney'in "Matchbox" araçları gibi. Müzede, oyuncak galerisinde bu oyuncakların türlü modelleri yer almaktadır. (Burton, 1986, s.12)

Resim 4.5. Dökme tekniği ile yapılmış metal oyuncaklar

4.1.3.4. Optik Oyuncaklar

Optik oyuncaklar “göz ustalığı” gerektiren oyuncaklardır. En çok bilineni 1817’de icat edilen kaleidoskoplardır. (Çiçek dürbünü) İlk ve en basit örnekleri resimlerden adapte edilerek yapılanlardır.

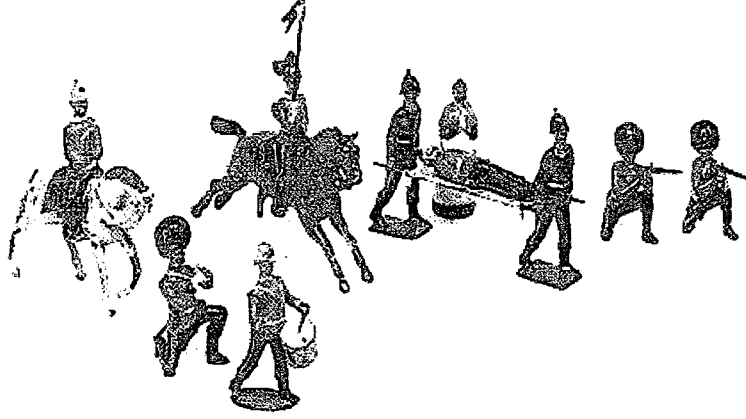

Resim 4.6. Kaleidoskop

Müze bu icadın türlü örneklerine sahiptir. Ayrıca, projektör, sinematograf ve televizyonun ilk örnekleri gibi bu icadı taklit ederek yapılan diğer örneklerde yer almaktadır. Optik oyuncaklar Victoria zamanında sadece eğlendirmek için değil, geliştirilmiş örnekleri fen bilgisinde eğitim amaçlı da kullanıldığı için oldukça popülerdir. (Burton, 1986, s.14-15)

4.1.3.5. Oyuncak Askerler

Küçük oyuncak askerler, önceleri kurşundan, daha sonraları kalay, ya da metal alaşımli kalaydan yapılmıştır. Oyuncak askerler, standart boyutlarına rağmen sahip oldukları detaylarla koleksiyoncuların ilgisini hemen üzerlerinde toplamışlardır. Üreticiler her çeşit insan ve hayvan figürlerini kullanarak dünyanın çeşitli yerlerinde üretimlerini sürdürmüşlerdir. (Burton, 1986, s.16)

Resim 4.7. Küçük oyuncak askerler

4.1.3.6. İçi Dolgu Oyuncaklar

İçi dolgu oyuncaklar ilk olarak dikiş konusunda becerikli annelerin evde çocuklarına yaptıkları örneklerle ortaya çıktı. Daha sonrada 1880’de Steiff firması bu oyuncakları üretmeye başladı. “Teddy Bear” adı verilen ayılar, ilk olarak 1903’te üretildi.

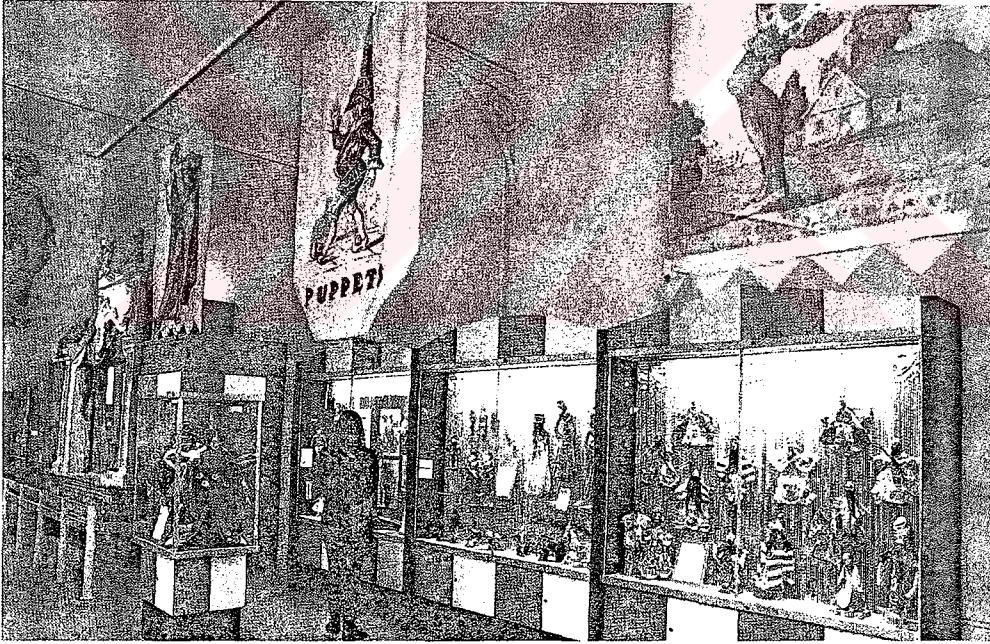
Resim 4.8. Müzede sergilenen oyuncak ayılardan bir grup

Seri üretilen içi dolgu oyuncaklar, çizgi filmler, çocuk film ve kitapları örnek alınarak üretildi. Snoopy, Mickey Mouse gibi. Müze'nin koleksiyonlarındaki en iyi örnekler Cattley Ailesi tarafından üretilen yumuşak oyuncaklardır. Müzede bunların giysileri, fotoğraf serileri ve hayat hikayelerinden suluboya kesitler bulunmaktadır. (Burton, 1986, s.17)

4.1.3.7. Kuklalar ve Oyuncak Tiyatrosu

Seri üretim tüm oyuncaklar için geçerli olabilir, ancak sadece kuklalar için bu geçerli değildir. En iyi kuklalar, şovmenler tarafından özel oyunlar için yapılanlardır ve hepsi birbirinden farklıdır.

Dört tip kukla vardır: eldiven kuklalar, ip kuklalar, değnek kuklalar, parlak görümlü kuklalar. Bazı ülkeler bu konuda uzun bir geleneğe sahiptir. Müzede Çin, Hindistan, Almanya ve Türkiye'den çok çeşitli örnekler bulunmaktadır.

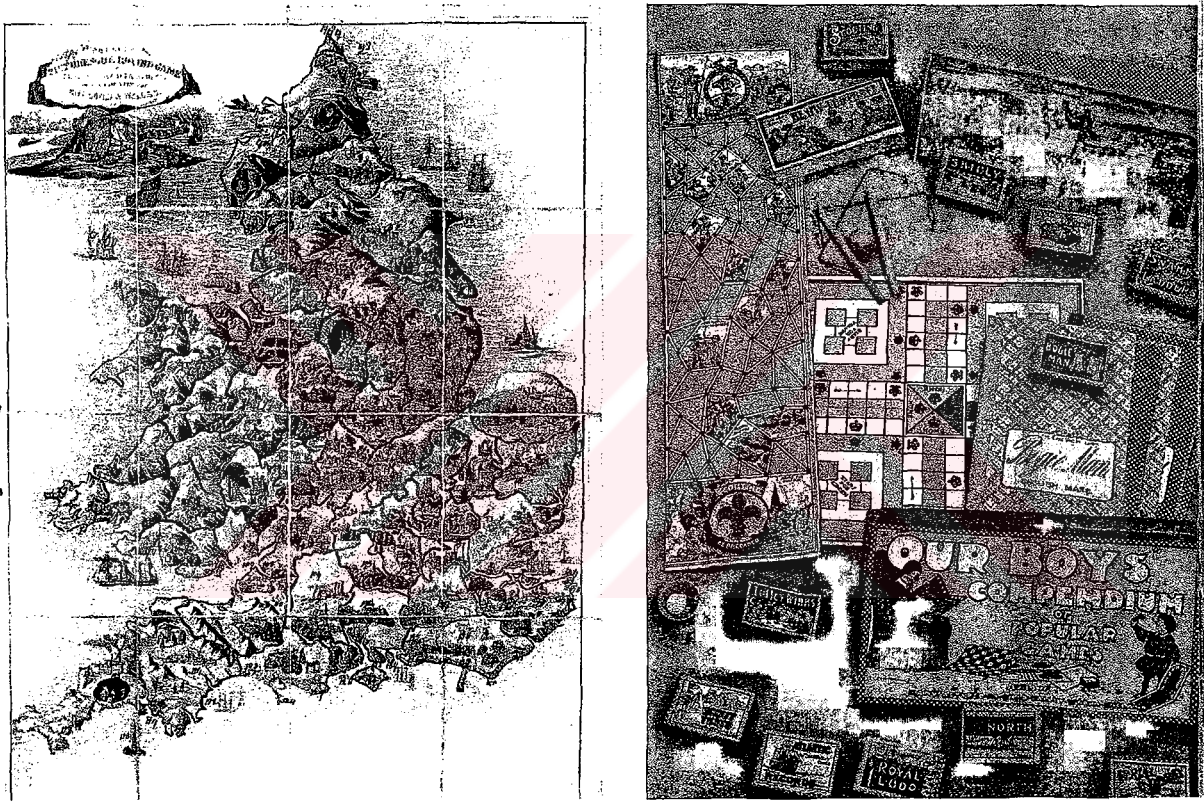
Resim 4.9. Kuklalar ve oyuncak tiyatrosunun sergilendiği bölümden bir görünüm

19.yüzyıl boyunca Avrupa'da popüler olan oyuncak tiyatrosu, İngiliz yayınevleri tarafından çokça üretilmektedir. Kağıda basılır, kartlara yapıştırılır ve kesip çıkarılır. Bu tiyatrolar genellikle gerçek tiyatro oyunlarının kopyalarıdır. Bu yüzden, hem oyuncak hem de tarihsel dökümandırlar. Müzede, hiç kesilmemiş ve tamamı yapılmış olarak örnekleri bulunmaktadır.

4.1.3.8. Oyunlar

Bir oyun tahtası üzerine oynanan oyunlardan satranç, dama, tavla ve soliter oyunları, çocuklardan çok yetişkinler tarafından tercih edilen oyuncaklardır. Resimli kutu oyunları masa oyunlarının en basit örnekleri olmakla birlikte çocukların en sevdikleri oyunlardandır. Oyun kartları da çocuklar için eğitici özellikler taşır.

Müze'nin koleksiyonunda daha çok oymalı ve el boyaması İngiliz oyunları bulunmaktadır. (Burton, 1986, s.20-21)

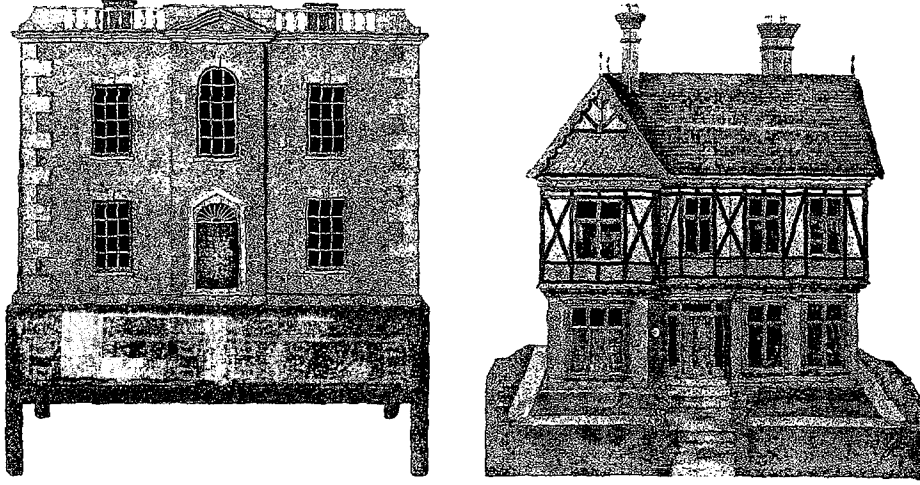

Resim 4.10 Kutu oyunları

4.1.3.9. Bebek Evleri

İlk örnekleri hayatta kalmamış olmakla birlikte, dökümanlardan bilgi edinmek mümkün olmaktadır. 1558'de ilk örnekleri yapılmaya başlanan bebekevleri, çocuklar için yapılmış bir oyuncak değildir. Bulunabilen ilk örnekler 1611 ve 1700 yıllarına ait Kuzey Almanya'da orta sınıf aileler için yapılmıştır ve kızların ev ekonomisini öğrenmelerini desteklemek için

tasarlanmıştır. Bu evlerin Almanya dışındaki tek örneği olan 1673 tarihli Nuremberg evi Bethnal Green'dedir. Bunun yanı sıra, bu kadar etkili olmamakla birlikte yarım düzine İngiliz bebekevi de müzede sergilenmektedir. Ayrıca 1760'tan günümüze otuz beş adet bebek evi daha vardır. (Burton, 1986, s.25-26)

4.11. Bebekevleri'nden örnekler

4.1.3.10. Bebekler

Bu kadar büyük bir koleksiyonu düzenlemenin gereği olarak bebekler, kabaca kronolojik bir sıraya ve yapıldığı malzemenin türüne göre sergilenmektedir. Bebekler, insanların küçük sembolleri olarak ve belki de bazıları bazı uygarlıklarda dinsel öneme sahip olarak yapılmıştır.

Bir bebeğin yüzü çok önemlidir. Zaten vücudunda elbisesi vardır. Bazı bebekler çıplak sergilenmekle birlikte, bazılarının anneler ya da profesyonel üreticiler tarafından yapılmış, kişisel elbise dolapları vardır. Elbiselerin ilk örneklerin çoğu çok küçük olarak yapılmış el örgüsüdür. Bu beceri günümüzde seri üretim şeklinde çok yaygındır.

Bazı geleneksel tahta bebeklerin sopadan al ve ayakları vardır. Bunlar genellikle 19.yy.'da Almanya'da yapılmıştır. Bununla beraber balmumu bebekler 19.yy sonrasında İngiltere'ye özgüdür. 1870'lerden sonra bebeklerin kafası porselenden yapılmaya başlanmıştır. 1909'da bir firmanın gerçek çocuk yüzlerini taklit etmesiyle "karakter bebekler" ortaya çıkmıştır.

Küçük çocuklar en çok en basit ve en yumuşak bebekleri tercih ederken, daha büyük çocuklar modayla ilgilendikleri için giydirip soyundurabilecekleri bebekleri tercih etmektedirler. (Burton, 1986, s.28-29)

4.12. Bebekler

4.1.3.11. Çocukluğun Sosyal Tarihi

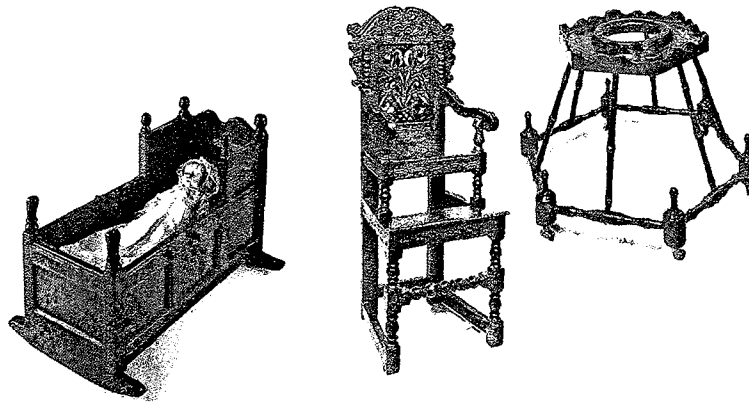
Viktorya zamanına kadar çocuklar minyatür yetişkinler olarak kabul edilirdi. Tarihsel portrelere bakıldığında neden böyle söylendiğini anlamak zor değildir. Çocuklar, yetişkinler gibi, sıkı, kalın ve pahalı kumaşlardan yapılmış elbiseler giyerlerdi.

Aile hayatının özel oluşu nedeniyle yetişkinlerin çocuklara nasıl davrandıklarını, geçmişte çocukların neler hissettiklerini anlamak zor ise de, giysiler bu konuda ip uçları vermektedir. Bununla birlikte müzede başka yerlerden ve tarihçilerden toplanmış başka ip uçları da vardır.

Bebekler minyatür yetişkin olarak sayılmazdı. Çocuk yürüyene kadar, ona özel şekillerde davranılırdı. Geleneksel olarak kullanılan bebek eşyalarını geniş bir yelpazede sayabiliriz. Beşikler, biberonlar, çingiraklar, yürüteçler ve mama sandalyeleri çeşitli zamanlar hakkında zıtlıkları ve benzerlikleri ortaya koyan çeşitli eşyalardır.

Ortaçağ'da bebekler ve küçük çocuklar kundak dışında cinsiyetlerine göre giysilerde giyerdi. Fakat 16. yy'da kız ve erkek tüm çocuklar etek giydi. Erkek çocuklar dört-beş yaşlarında golf pantolon giymeye başladılar. Yetişkinlerin, çocukların farklı olduklarını düşünmeye başlamalarıyla özel ve farklı elbiseler yapılmaya başlandı. Bazı okul kıyafeti gibi kıyafetler de çocuğun hayat içindeki özel pozisyonunu gösterirdi.

Çocuk psikolojisinin gelişimi ile de çocuk için eğitsel oyuncaklar ortaya çıkmaya başladı.
(Burton, 1986, s.34-35-36)

4.13. Bebeklikte kullanılan araçlar: beşik, mama sandalyesi, yürüteç

4.1.3.12. New In / New Out

Koleksiyonun yüzlerce parçasına rağmen, müze bu geniş koleksiyonun etkilerini geçmişte ve şimdiki eğilimlere göre de sürdürebilmek için, yeni ve eski, oyuncak ve obje toplamaya devam etmektedir. Her ay koleksiyona yeni katılanlardan seçilen objeler 'New In/New Out' sergilemesi ile gösterime sunulmaktadır. (www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/)

4.1.4. Okul Programları

Müze rezervasyonlu turlarla ziyaret edilirse, giriş, öğrenme oturumları, piknik odası, oyunlar ve oyuncakların benzer içerikleri hakkında uygun öğrenme ortamlarından ücretsiz yararlanmak mümkündür.

QCA'nin (Qualifications and Curriculum Authority) yönlendirmeleri doğrultusunda hazırlanan 1 yıllık tarih projesi kapsamında özellikle, "Victorya zamanı hayat nasıldı?" konusunda pek çok okulun ilk başvuru kaynağı durumundadır. www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/

4.1.4.1. I. Ana Bölüm

Tarih Ünite 1.

Çocuklukta Kalma Oyuncaklar

Çocuklar Pokemon ve Bob the Builder'dan önce ne yapardı, geçmişteki çocukların eğlenceleri nasıldı, çocuklar neyle oynarlardı, nasıl bir hayatları vardı, (www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/) oyuncaklar eskiden nelerden yapılırdı, nasıl oynarlardı, bugünkünden farkları neler? (müze broşürü)

Tarih Ünite 2

Evim Güzel Evim!

Bebekevleri, atalarımızın nasıl yaşadığını öğrenmek için mükemmel örnekler. Anahtar deliğinden gözetle ve evlerin şimdi yaşadığımız evlerden farkını gör. (www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/)

Tarih Ünite 3

Sahil eğlencesi

100 yıl önce popüler olan sahil kasabalarını düşün ve buradaki bir günü hayal et ve bugünle kıyasla. (müze broşürü)

4.1.4.2. II. Ana Bölüm

Viktorya Zamanı Çocukları

Viktorya zamanı çocuklarının evde, okulda ve hatta iş yerinde hayatları nasıldı araştır.

II. Dünya Savaşı'nda Çocuklar

II. Dünya Savaşı çocukların ve ailelerin hayatlarını nasıl etkilemişti, araştır.

4.1.5. Müze'nin Eğitim Etkinlikleri

Müze'nin etkinlikleri, "oyna", "öğren" ve "hatırla" temaları üzerine kurulmuştur.(Müze broşürü)

4.1.5.1. Oyna

Müzenin her hafta sonu ve tatil günlerinde, gün boyu süren, her yaş grubuna hitap eden çeşitli etkinlikleri bulunmaktadır. Beş yaş altı için bina içinde yumuşak bir zemin üzerinde kurulmuş top havuzları, bulmaca oyunları araba yarışları, basamak inme çıkma yerleri gibi. (www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/)

Aynı zamanda 5 yaş altı için, müzedeki oyuncak bebekler gibi giyinip süslenmek için özel oyun alanları, dev bir domino ve kocaman bir bebek evi, üç yaş grubu için galeriyi sergi boyunca dolaşmak için "art trolley" adı verilen, gezi tramvayı, çeşitli ve değişik sanatsal malzemelerle boşluk doldurma, boyama, arkadaşlarıyla ve ailesiyle birlikte oynayabileceği özel oyun alanları bulunmaktadır. www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/

Resim 4.14. Müze'deki bir eğitim etkinliğinden görünüm

4.1.5.2. Öğren

Bu bölümde teknolojinin ve sosyal eğilimlerin oyuncaklar üzerindeki etkisinin çocuklar tarafından araştırılmasına yönelik etkinlikler yapılmaktadır. Oyuncaklar ve oyunlar nasıl gelişti, insanların çocukluğun değişimine karşı tavırları nasıldı, dünyanın değişik yerlerindeki oyunlar ve oyuncaklar nelerdir, gibi konularda araştırma ortamı sağlanmaktadır.

Çocuklarında anlayabileceği tarzda özel olarak tasarlanmış etiket ve koleksiyonlarla bağlantılı olarak geçmişi ve şimdiki dünyayı eğlenceli bir şekilde anlama olanakları sunulmaktadır. (Müze broşürü)

4.1.5.3. Hatırla

Müzenin koleksiyonları içinde kaç yaşında olunursa olunsun kişiye tanıdık bazı şeyler bulma şansı vardır. Müze son beş yüz yıla ait bazı önemli ve popüler oyuncakları, oyunları ve çocukluk nesnelerini toplamakta, korumakta ve gereksiz bilgiler olmaksızın sergilemektedir.

Ziyaretçiler, çocuklukları ve torunları ile kendi çocukluklarına ait hikayeleri paylaşma, unuttuklarını yeniden hatırlama imkanı bulurlar. (Müze broşürü)

4.2. The Museum of Childhood, Edinburg, İngiltere

“Dünya’nın en gürültülü müzesi! İçi çocukluğun geçmişteki ve günümüzdeki hikayesi ile dolu bir hazine evi gibi. 1930’lardan kalma sınıftaki çocukların çarpım tablosunun çıkardığı sesi dinleyin. 1950’lerde Edinburgh çocuklarının sokak oyunlarını seyredin ve nasıl büyüdüklerini, giyindiklerini, eğitimle geçirdikleri on yılı düşünün.” (www.cac.org.uk)

4.2.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Müze, çocukluğun tarihine uzmanlaşmış dünyadaki ilk müze olarak, şehir meclisi üyesi Patrick Murray’ın parlak fikirleriyle, 1955’te açıldı. Patrick Murray 1908’de doğdu ve müze fikri ilk olarak okuduğu kısa bir gazete makalesi ile ortaya çıktı. Kraliçe zamanına ait ve İskoçya’da daha önce hiç bir yerde sergilenememiş iki bebek Londra’ya getirildi. 1957’de pek çok koleksiyon oluşmuştu ve özel bir binaya ihtiyaç vardı. Bunun üzerine bina büyütüldü. Mr. Murray, 1974’te emekli olan dek burada görev aldı. (Wilson, 1986, s.2, www.cac.org.uk)

Bütün müzeler gibi, bu müzede, objeleri bir araya getirerek bizim yakın geçmişi görmemize ve eğlenirken öğrenmemize yardımcı olmaktadır. Yaşlı insanlar bu müzeye geldikleri zaman, çocukluklarına ait anılar zihinlerinden akar gider. Gençler geldiğinde ise, objeler tarihe ip ucu verir ve onlara 20 yada 200 yıl önce çocukluğun nasıl olduğunu anlamalarına yardım eder. (Wilson, 1986, s.2)

Çocukluk Müzesi, düzenli programlar, geçici sergiler ve etkinlikler organize etmektedir ve her zaman görülecek yeni şeyler bulunmaktadır. (www.cac.org.uk)

4.2.2. Müze’nin Koleksiyonları

Müzede, dünyanın çok çeşitli yerlerinden gelen oyuncaklar ve oyunlar, bebekler, teddy ayılar ile trenler ve üç tekerlekli bisikletler yer almaktadır. (www.cac.org.uk)

Bütün objeler müzeye iyi şartlarda gelmez. Müze görevlileri bu objeleri tamir ve restore etmek için pek çok zamanlarını verir. Vitrinde çok sayıda obje olabilmemesinin sebebi budur. (Wilson, 1986, s.2)

Resim 4.15. Müze'nin koleksiyonunda yer alan meşhur kuklalar Punch ve Judy

Müze beş galeriden oluşmaktadır:

4.2.2.1. Birinci Galeri

Binilen oyuncaklar, itmeli ve çekmeli oyuncaklar, çocuk arabaları, bebekler, okul günleri, yeme, içme ve sağlık, eğlenceler, Nipelodeon, yiyecek-içecek otomatı, 'Punch ve Judy', yatlar ve tekneler, iş hayatındaki çocuklar, para kutuları, Pazar günleri, adlı bölümlerden oluşmaktadır.

4.2.2.2. İkinci Galeri

Hareketli oyuncaklar, müzikli oyuncaklar, optik oyuncaklar, kuklalar, oyuncak araçlar, oyun alanları, bebekevlere, oyuncak hayvanlar, hayvanat bahçesi, çiftlik ve sirk, tren ve tren yolu, oyuncak tiyatrolar, oyuncak askerler, 'ben büyüğüm zaman', adlı bölümlerden oluşmaktadır.

4.2.2.3. Üçüncü Galeri

Bebekler, yumuşak oyuncaklar, otomatlar sergilenmektedir.

4.2.2.4.Dördüncü Galeri

Okuma yazma, koleksiyon, hobi atelyeleri, alıştıırma ve hobi, sanat ve ustalık, klupler ve organizasyonlar, iç mekan oyunları, sokak oyunları, el yapımı oyuncaklar, modeller ve işlemler yer alır.

4.2.2.5. Beşinci Galeri

Çocuklar ve elbiseleri, şık elbiseler ve parti, sokakta, çocuk yuvası ve sınıf yer almaktadır. (Wilson, 1986, s.1)

4.2.3. Okul Programları

Müze rezervasyonlu turlarla gezildiği takdirde, müze görevlileri tarafından çocuklara koleksiyonları tanıtmak, gördükleri objelerin ne işe yaradığını anlamak, üzerlerinde fikir yürütme imkanı sağlamak amacıyla bir etkinlik kitabı verilmektedir. Çocuklar bu kitabı kullanıp sorulan sorulara cevap vererek, kitabın bulmasını istediği objeleri bularak, bulmacalar çözerek, küçük soruları cevaplayarak ve içindeki resimleri keserek, hem eğlenceli bir şekilde hem de öğrenerek müzeyi gezmektedir.

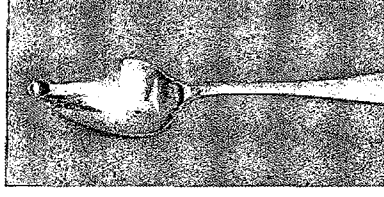
4.2.4. Müze'nin Eğitim Etkinlikleri

Aşağıda müzenin rezervasyonlu turlarla ziyaretleri için düzenlenen etkinliklerden bazı örnekler verilmiştir. Kitaptaki bu örnekler, koleksiyonlardaki objelerle ilişkili olduğu için, bu koleksiyonları görmeden anlaşılabilir örnekler özellikle seçilmiş, tüm örneklere yer verilmemiştir.

Galeri 1.

- El yapımı bebeklere bak ve bir tanesini seçerek neden yapılmış olduğunu yaz.
- Niçin insanlar böyle bebekler yapmış olabilir? Sende evde veya okulda kendine bir tane yapabilirsin.

- İlaç kaşığı bul. Bu kaşığı böyle tasarlamak neden zekice bir fikir?

- Yazı sıralarına bak. Bu sırada eskiden kimler oturmuş olabilir?
- Sende böyle yazı yazabilir misin, adını yazmayı dene.

*The Sense of Honour
is of so fine and delicate a*

Aaabbccddeefffgghhijkkllmm

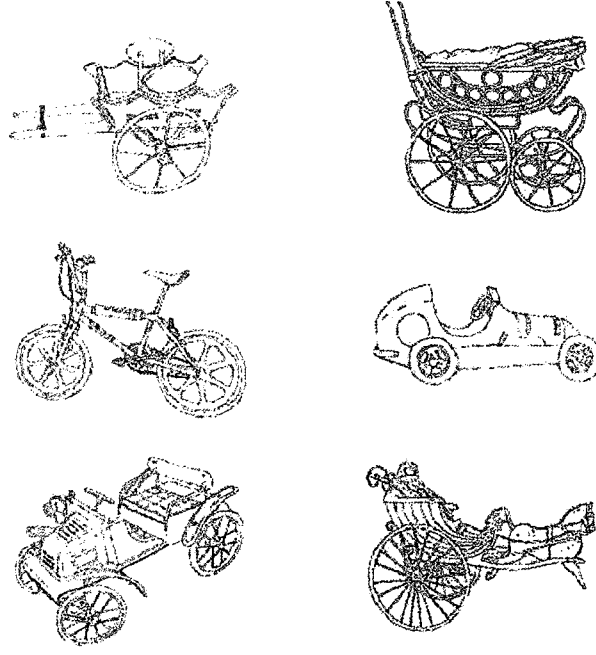
nnoooppqrrrsssttuuvvwxxyyzzz

A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.

N.O.P.Q.R.S.T.U.V.W.X.Y.Z.

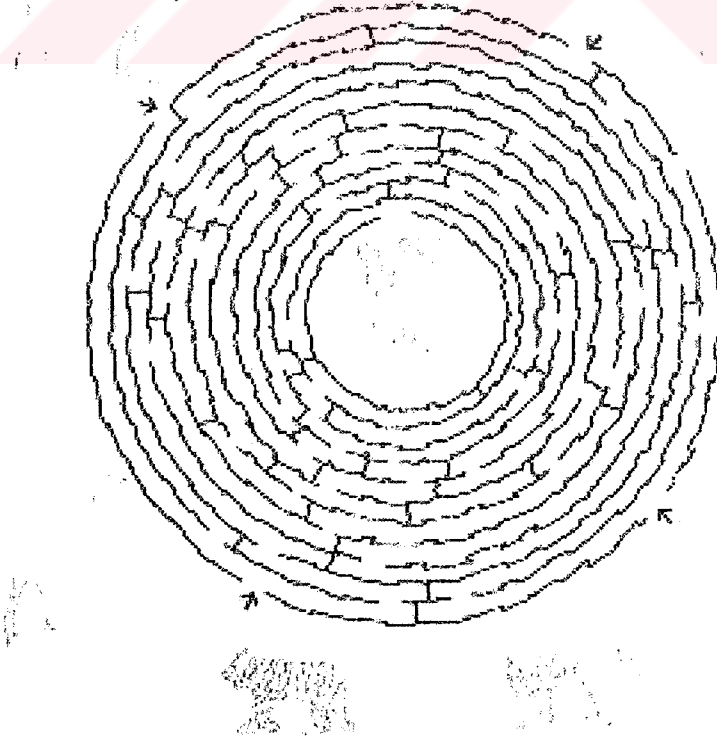
- Aşağıdaki mesleklere bak. Bir tanesini seçmen gerekse hangisini seçerdin, niçin?
 - Baca temizleyiciliği
 - Kömür madenciliği
 - Tarlada kuş avlamak
 - Tarlada çalışmak
 - Tuğla işçiliği

- Aşağıda çizilmiş objelere bak. Çizimler hemen hemen tamamlanmış, ancak bir yeri unutulmuş. Bul ve çiz.

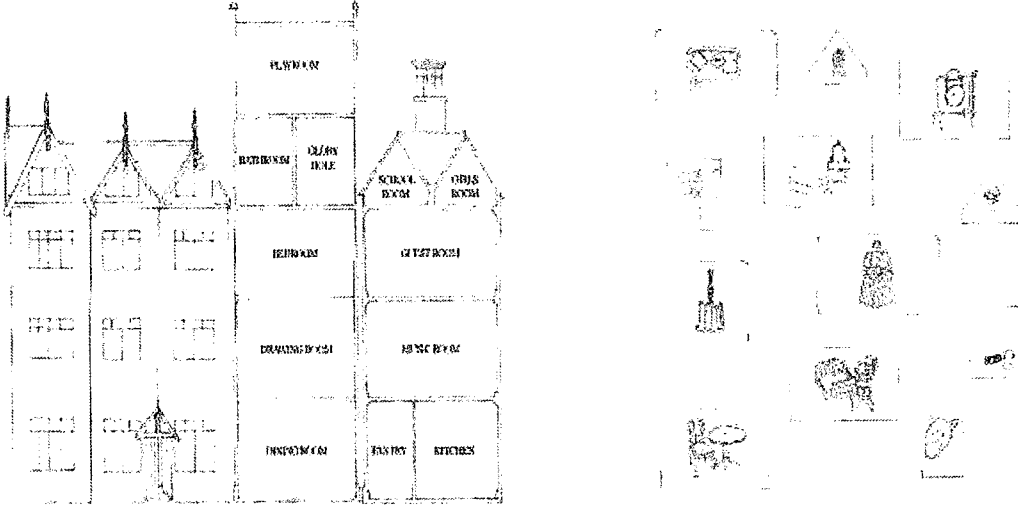

Galeri 2.

- Hangi hayvan Kral Den'e en çabuk ulaşabilir?

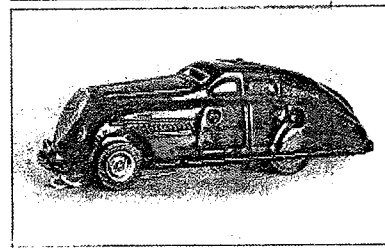
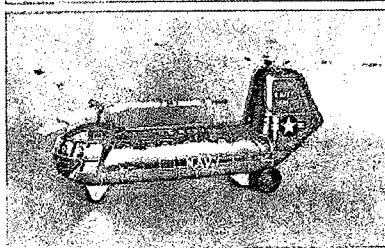
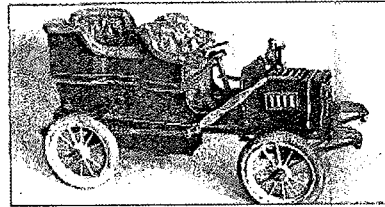
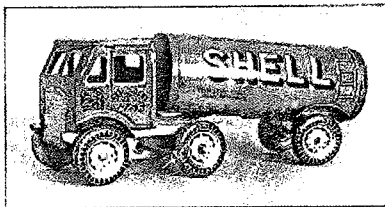
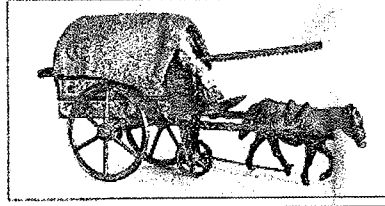
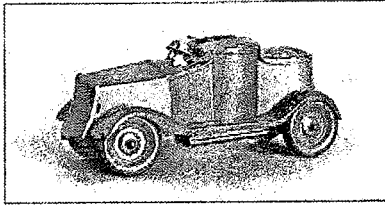
- Bebek evi. Dikkatlice kes ve eşyaları doğru yerlere yerleştir.

- Boşlukları doldur:

- En eski oyuncak.....den yapılmaktadır.
- Sonrakilerin tekerleği vardır.
- Daha modern olanları den yapılır.
-ile çalışan arabalar.

- Aşağıdaki 6 oyuncığa bak. Hangi oyuncak en eski, hangi oyuncak en yeni taşıt aracını göstermekte, işaretle.

Galeri 3.

- Bu galeriyi gezdikten sonra onun için güzel bir isim düşün. Bu odanın ismini ne koydun?
- Bu galeriye girdiğinde bebek dünyasına girmiş olacaksın. Önce bütün galeriyi gez ve içlerinden en beğendiğin bebeği birinci seç. Sonrada resmini çiz.
- Galeriye dolaşırken aşağıdaki listede isimleri olan bebekleri bul, bulduktan sonra da yandaki kutucuğa işaret koy.
 - 5 tane oyma bebek
 - Mary Queen
 - 2 tane küçük kırmızı başlık giymiş bebek
 - Hint bebekleri
 - Action Man
 - Elbiseli bebek Sunny Jim

Galeri 4.

- Aşağıda adı yazılı olan yazarlar çocuk kitapları yazan çok meşhur yazarlar. Yanlarındaki boşluklara kitaplarının adını bul ve yaz.
 - Rudyard Kipling _____
 - Lewis Carroll _____
 - AA Milne _____
 - Betrix Potter _____
- Misketleri bul. Onları kutularda ve kaselerde bulabilirsin. Fakat biri diğerlerinden farklı. Bulabildin mi hangisi?
- Yapı ve inşaat oyuncaklarını bul. Problem bu oyuncaklardan birinin parçaları eksik. Hangisi?
- El yapımı oyuncakları bul. Hangisinin ne malzemeden yapıldığını anla.
 - Ev
 - Büyük mobilya seti.....
 - Gemi

Galeri 5.

- Bu galeriye girdiğinde geçmiş zamnlara döneceksin. 50 yıldan 150 yıla kadar uzanan sahneler göreceksin. 4 ana sahne görmelisin:
 - 1930'lardan bir sınıf
 - Viktorya zamanı bir cadde
 - 1930'lardan bir parti elbisesi
 - 1900'lerden bir çocukluk örneği
- Yaşadığın zamanı unut ve burda gördüğün yaşantıların olduğu zamanlara geri dön.
- Önce favori sahneni seç ve hayal gücünü kullanarak düşün.
 - Nasıl bir elbise giydiğini görüyorsun?
 - Ne tip bir insansın?
 - Duyduğun sesler neler?
 - Karşıdaki insanlarla ne konuşuyorsun?
 - Sınıfın, caddenin veya çocuk odasının kokusu nasıl?
- Sahnelerde gördüğün tüm objeler sana hikayeni yazmakta yardımcı olacak. İstersen yazını evde veya okulda bitirebilirsin. Bize adın ve adresinle yollarsan okumaktan memnun oluruz.

4.3. Highland Museum of Childhood, Strathpeffer, İskoçya

4.3.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Highland Çocukluk Müzesi, İskoçya- Highland'daki çocukluk tarihinin hikayesini anlatır. Sergiler, doğum ve vaftiz, folklor ve festivaller, oyunlar ve oyuncaklar, sağlık ve hastalık, ev hayatı ve eğitim konularını içermektedir. Bu sergiler, fotoğraflarla ve Christopher Fry tarafından orjinaline uygun olarak yapılmış oyuncaklar, beşikler, okul araç gerçleri ve resimlerle zenginleştirilmiştir. (www.cali.co.uk/HIGHEXP/Strath/Museum.htm)

Higland Çocukluk Müzesi'nin en önemli koleksiyonu, Angela Kellie Oyuncak Bebek Koleksiyonu'dur. Bu koleksiyon, dünyanın her yerinden gelen 272 oyuncak bebekten oluşmaktadır. Angele Kelli, bu koleksiyonu kendi ailesinin bebek koleksiyonunu temel

olarak oluşturmuş, diğer bebekler ise, varlıklı bölge hanımları tarafından bağışlanmıştır. Böylece bu koleksiyon Angela Kellie Bebek Koleksiyonu olarak tanınmaya başlamıştır.

Koleksiyon daha önce Highland'da başka iki yerde sergilenmiştir. Angela Kellie'nin emekliliğinde Highland Çocukluk Müzesi'nin bütün koleksiyonu, 1880'lerin ilk yıllarından bu yana uzanan çok sayıda bebekle ün kazanmıştır ve her tip bebek bulunmaktadır. Örneğin, tahta, karışık malzemedен, çıplak, giyinik, bisquit, mum, moda, halk, otomatik, karakter bebek ve bebek oyuncakları gibi. Pekçok önemli bebek imalatçısı da sergilemede sunulmaktadır.

4.3.2. Müze'nin Koleksiyonları

4.3.2.1. Bebekevlere, Oyuncaklar ve Oyunlar

Bu koleksiyon, 272 oyuncak bebeğin yanı sıra, 4 bebekevi, 225 bebekevi mobilyası ve 85 oyuncak ve ve oyundan oluşmaktadır.

Parçaların çoğu Mrs. Kellie tarafından toplanmış, diğerleri ise bağışlarla sağlanmıştır.

Bebekevlere mobilyaları koleksiyonu oldukça geniş bir koleksiyondur ve oyuncaklar ve oyunlar dizisi erken Viktorya dönemi tahta oyunları, kilden yapılmış misketler, atlamak için ipler, kuklalar, vb.gibi parçalardan oluşmaktadır.

Bütün objeler aynı anda sergilenememekle birlikte, müze bu objeleri dönüşümlü olarak sergilemektedir.

4.3.2.2. Highland'da Çocukluğun Tarihi

Bebek beşikleri, okul sıraları ve diğer okul araç gereçleri, çocuk sandalyeleri ve bazı büyük sayıda tahtadan yapılmış tahta oyuncaklar müzede sergilenmektedir. Bu objelerin bazıları müzeye aittir, bazıları ise ödünç alınmıştır.

Müze'de sergilenen, Highland'daki çocukluğun tarihi, paranın ve lüks hayatın nadir olduğu bir hayatın tarihidir. Hayat hakkındaki bilgileri kostümlerden de edinmek mümkündür.

4.3.2.3. Fotoğraflar, Kitaplar ve Basılı Efemera

Müze, az sayıda orjinal fotoğraf ve az sayıda basılı efemeraya sahiptir. Bunla birlikte çocuk kitapları, ansiklopedileri, okul kitapları ve sınırlı sayıda mizah dergisi bulunmaktadır. (www.hmoc.freeseve.co.uk/default.htm)

4.3.3. Okul Programları ve Eğitim Etkinlikleri

Müze’de çocukların okul müfreat programlarına uygun olarak etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinliklerden faydalanmak için önceden rezervasyon yaptırmak gerekmektedir. Bu programlar ve atölye çalışmalarından oluşan etkinlikler, okulların tatil olduğu günlerde gerçekleştirilmektedir.

Müze’de ayrıca her türlü engelli ziyaretçiye göre hazırlanmış programlar doğrultusunda, ‘hatırlama kutuları’, slaytlar, sözel anlatım materyalleri bulunmaktadır. Yine engelli ziyaretçiler için tekerlekli sandalye temin etmek mümkündür.

Müze’nin açık olduğu normal saatler dışındaki özel grup ziyaretleri önceden müzeye haber verilmek suretiyle mümkün olmaktadır.

Küçük ve daha büyük çocuklar tarafından müzenin içeriğinin daha iyi anlaşılması için, koleksiyonlarla ilgili soruların yer aldığı iki tane küçük sınav hazırlanmıştır. Bunun yanında çocukların eski zaman kıyafetlerini giyip çıkarabilecekleri de bir bölüm bulunmaktadır. Müzedeki oyuncak trenlerle her yaş grubu zevkle oynamaktadır. (www.cali.co.uk/HIGHEXP/Strath/Museum.htm)

4.4. Edith Cowan Üniversitesi, The Museum of Childhood, Avustralya

4.4.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Çocukluk müzesinin özel koleksiyonunu Mary ve John McKenzie oluşturmaya başladı. 1975’te W.A. Öğretmenler Birliği’nin yaptığı geçici binasında ilk kez halka açıldı. O zamanlardan bu yana müze, Avustralya çocuklarının hakkındaki tüm tecrübeleri, güzel bebekler, oyuncaklar ve bebeklik zamanından kalma eşyalar hakkında araştırmaktadır. Mrs McKenzie, okul öğrencileri için güçlü eğitim programları hazırladı. Bu programlar, çocukluk

mirası ile bağlantılı çeşitli yaşlara yönelik müfredat programlarıydı. Bu eğitim programları geleceğe ve bugünün müzesine de miras kaldı.

1982’de koleksiyon, şimdiki adıyla Edith Cowan Üniversitesi olan Batı Avustralya Koleji’ne verildi ve o zamandan beri, müzenin elemanları da, üniversitenin akademik elemanlarındandır.

Müze, özellikle müzecilik eğitimi konusunda, öğretim ve araştırmalarla üniversitenin akademik hayatına katkıda bulunmaktadır. Halkla ilişkiler servisi, müzenin çalışmalarına ve etkin galerinin halka sunumunda her gün çalışmalarını sürdürmektedir. Bunlara ek olarak, çocuklar için düzenli tatil programları, gelişen gezici sergiler, etkili halk eğitim programları ve Avustralya Müzeleri’nin ve müzeciliğin gelişimine katkıda bulunan çalışmalarıyla profesyonel bir kurumdur.

Çocukluk müzesi, üstün bilgisi ve uygulamalarıyla, etraflı bir çocukluk mirası koleksiyonuna ev sahipliği yapmaktadır.

4.4.2. Müze’nin Koleksiyonları

4.4.2.1. Geçmişe Ait Oyuncaklar

Genişliği ile göze çarpan galeride, Avustralya çocuklarının çağlar boyunca yaşamını anlamayı sağlayan hem ticari, hem ev yapımı oyuncaklar, bebekler ve oyunlar bulunmaktadır.

4.4.2.2. Eski Günlerden Bir Ev

Bir iç mekan tasarımıyla, çocuklara elektrikten önceki kırsal ev hayatı canlandırılmaktadır.

4.4.2.3. Eski Günlerden Bir Okul

Etkileşimli olarak, gerçek, tek öğretmenli okulları ve kırsal bir bölgedeki sınıf canlandırılmaktadır.

4.4.2.4. Bebek bakımı

Küçük bir galeride, değişen bebek bakımı örnekleri incelenmektedir.

4.4.3. Geçici Sergiler

4.4.3.1. Evde Yapılanın Değeri

Çocuklar için hazırlanan bu interaktif sergide, çocuklara evde yapılan geleneksel oyuncaklar ve diğer eşyalar hakkındaki bilgiler etkileyici bir bakışla sunulmaktadır.

4.4.3.2.Koorlongka:

Bu ilginç bölümde yerlilerin çocukluk hikayeleri konu edilmektedir.

4.4.3.3. Özel Koleksiyonlar ve Bölümler

Müze etkileyici bölümler ve koleksiyonlar hazırlamıştır. Bu koleksiyonların içinden seçilmiş küçük bir bölüm:

- Batı Avustralya'ya getirilen, Avrupa'nın erken zamanlarından olduğu düşünülen Emma Purkis'e ait bazı oyuncaklar,
- Avustralya'nın eski zamanlarından en ayrıntılı aile oyuncaklarını, fotoğraflar ve aile geçmişleriyle destekleyen ilk Anglican başpiskoposunun çocuklarının 150 parça oyuncuğu,
- Boyd koleksiyonundan oluşan 200 civarı parça, Maryborough, Victoria kaynaklı çalışan sınıftan William Boyd'un çocukluğu (1947)
- Takriben 800 bebek nadir ağaçtan yapılmış, balmumu, bisquit, fabrik, seluloid ve plastik örnekler.
- Bazı doğaçlama örnekler, Avustralya'nın geçmişini yansıtmaktadır. (Müze'nin oldukça başarılı ulusal gezici sergisi "Ev'de Yapılanın Değeri) bu koleksiyonun parçasıdır.
- Çocuk edebiyatı ve okulla ilgili konular hakkında geniş bir koleksiyon,
- Avustralya yerlilerinden ve konunun uzmanı olan Fred Collard ve Peter Stevens tarafından yapılan kendi çocukluklarını yansıtan oyuncaklar.

Müze'in koleksiyonları büyük ölçüde bağışlardan oluşmaktadır. Avustralya'nın çocukluğuna ait yeni bağışlar her zaman kabul edilmektedir. Yerli kültürü veya değişen kültürlerin objeleri, çocukluk kültürünün yansımaları ve özellikle II. Dünya Savaşı'ndan kalmış çocukluk kostümleri, bilgisayar oyunları bağış yoluyla kazanımlardır. İyi şartlardaki objeler,

kendi üretim ya da kullanım hikayelerini verir. (Kim, nerede ve niçin kullandı?) Fotoğraflar da aynı derecede değer taşımaktadır. (www.ecu.edu.au/ses/museum)

4.4.4. Okul Programları

Müze'nin eğitim programları okul grupları ve bireysel ziyaretler baz alınarak ve 1975'ten bu yana geliştirilerek düzenlenmektedir. Bu programlar yaşlara ve okul müfredatına uygun olarak ve koleksiyonları doğrultusunda hazırlanmaktadır. Ziyaretler genel olarak müze personeli ve öğretmenlerin önceden yaptıkları ortak çalışmalarla planlanmaktadır. Müze öğretmenler için düzenli olarak ön ziyaretler düzenlemektedir. Bu ziyaretler, müfredat programlarındaki ünitelerle müze ziyaretlerinin bütünleşmesini ve her bir grubun ihtiyaçları doğrultusunda müze ziyaretlerinin planlanmasını olanaklı kılar.

4.4.5. Eğitim Etkinlikleri

Müze'de koleksiyona ait objelerin çocuklar tarafından öğrenilmesini sağlamak için bazı etkinlikler düzenlenmektedir. Aşağıda bu etkinliklerin bazılarında örnekler verilmektedir.

Gizli Takip

Müzeyi ziyaret ederken bazı ilginç parçaları keşfedeceksin.

Müzedeki evcil köpeği bul. Evet, o gerçek gibi gözüküyor ama gerçek olmayan bir köpek. Üstelik bir ismi bile yok. Geçmişte sahibi onu yolda yürürken komşunun kedilerini yanından uzaklaştırmak için yanında yürütürdü. Tekerlekli ayaklı, sallanan kafalı, kocaman açık bir ağızlı, korkunç gözüküyor kocaman dişli, çok gürültülü bir havlaması olan bir hayvan.

Resim 4.16. Oyuncak köpek

Ne zaman ve nerede yapıldığı tam bilinmiyor. Bazıları onun yüz yıl önce Fransa'da yapıldığını söylüyor. Bazıları ise o kadar yaşlı olmadığını ve 1930'larda Almanya'da yapıldığını düşünüyor. Müze ise bu gerçeği bulmaya çalışıyor. Anı zamanda da ona bir isim vermek istiyor. Ona bir isim bul ve müze yetkililerine fikrini söyle!

Resim 4.17. Baby Jane

Baby Jane sihirli bir bebek mi? Bir an gülüyor, sonra ağlamaya başlıyor, sonra uykuya dalıyor. O koleksiyondaki bebekler içinde en güzeli ve en beğenileni. Müzeyi gezerken Baby Jane'i mutlaka bul.

El işi

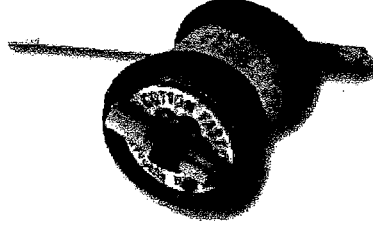
Gerçekten hareket edebilen bir traktör yap!

Nelere ihtiyacın var:

1. Karton makara, (tahta en iyisi, plastikte olabilir.)
2. 1 kalem
3. 3 esnek bant
4. 5 mm. kalınlığında ortası delik mum
5. 2 tane aynı boyda kibrit çöpü

Ne yapacaksın?

1. İki esnek bandı makaranın etrafına tekerlek gibi sar,
2. Üçüncü elastik bandı makaranın ortasına kibrit çöpüyle birlikte sar.
3. Mum parçasını diğer tarafa tak
4. Şimdi kalemi ekle.
5. Kalemi bir kaç kez dola ve sonra yere koy, traktörün gidişini izle.

Resim 4.18. Oyuncak traktörün yapılışı

4.5. Strong Museum, Roachester, New York, A.B.D

4.5.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Strong Museum'da çocuklar ve yetişkinler intraktif öğrenme yöntemleriyle, dünyaca bilinen koleksiyonlarıyla, yaratıcı programlarla ve özel etkinliklerle, geçmişi öğrenmekten zevk duyarlar.

Strong Museum'da Amerikan tarihine ait 500.000'den fazla obje bulunmaktadır. Bu objelerin içinde Amerikan çocukluk tarihine ait, çok sayıda oyun, oyuncak, bebek ve çocuk eşyaları da bulunmaktadır.

4.5.2. Müze'nin Koleksiyonları

Strong Museum, 500.000'den fazla obje ile dünyanın en büyük ve tarihi öneme sahip bebek ve oyuncak koleksiyonuna, Amerika'nın en etraflı hediyelik ve ev yapımı koleksiyonuna ve ulusal öneme sahip ev eşyaları ve reklam materyallerine sahiptir.

Bunları - Amerika'nın gerek kendi gelenekleri, gerekse nesiller ilerledikçe, iki yüz yıl boyunca dışardan topladıkları insan eliyle yapılmış olanlar da dahil- resimlemiş, korumuş ve

tutumları, inançları, değerleri, kostümleri, anlamayı ve bunlardan tat almayı olanaklı kılmıştır.

Bu kişisel gündelik objeler Amerikalılar'ın kim olduklarını, onlara inananların kim olduklarını ve niçin inandıklarını anlamalarına yardımcı olur.

Burada, Strong Museum'un olağanüstü koleksiyonunun temsili örnekleri sunulmaktadır. Koleksiyon başlıkları şunlardır:

4.5.2.1. Elbiseler ve Aksesuarlar

Elbiseler bizi sadece sıcak tutmaz, bizi süsler, ruhsal durumlarımızı ifade eder ve kim olduğumuzu açıklar. Modalar, giyeceklerdeki değişiklikleri zorla kabul ettirir fakat bazen inatçı eski favorilerimizi de korur. Biz kabul etsekte etmesekte, saçımızın, yüzümüzün ve vücudumuzun şeklini toplumun kuralları belirler. Tören kıyafetleri, tişörtler, spor ayakkabıları, burun halkaları, makyaj malzemeleri, şapkalar, mücevherler ve daha pek çokları bu bölümde yer almaktadır.

4.5.2.2. Ev ve Yuva

Evimiz değer yargılarımız, sevdiklerimiz ve sevmediklerimizden kaçınılmaz olarak etkilenir. Bazıları ailesinden kalanlara değer verirken, diğerleri, son ev modalarını takip eder. Yataklar, temizlik eşyaları, saatler, fırınlar, çatal bıçak takımları, mobilyalar, ısınma ve soğutma aletleri, dekorasyon eşyaları, musluklar, lambalar ve aydınlatma gereçleri bu bölümde yer almaktadır.

4.5.2.3. Fikir ve İmajlar

Basılı bilgi ve imajlar pek çok amaca hizmet etmektedir. Enstantane fotoğraflar hayatımızı belgeler, kart postallar seyahatlerimizi hatırlatır ve sanat eserleri de çevremizin güzellikleridir. Üreticileri müşterileri ilanlarla ayartır ve rozetler ve semboller karşımızdakine bizim kim olduğumuzu ve neye inandığımızı anlatır. Tatil dekorasyonları bile bizim deneyim ve inançlarımızı belirtir. Bütün bunlar, yağlı boyalar, basebol kartları, alüminyum Christmas ağacı ve daha fazlası bile burada bulunmaktadır.

4.5.2.4. Oyun ve İş

Bez bebekten Barbilere, baseboldan, frizbiye, oyuncaklar, çocukların hayatını ve çocukluğun toplum içindeki değişimini sunar. Oyunlar, bebekler ve mekanik oyuncaklar her çeşit dersi vermekle birlikte basit eğlencelerde sunar. Çiftçilik, ağaç işçiliği, spor, eğlence, oyunlar, ev hayvanları, dikiş, ev işi ve bahçevanlık gibi eski zamanların zor aktiviteleri ve geçmişinin hoş zamanları bu bölümde sunulmaktadır.

Resim 4.19. Müzenin koleksiyonunda 1920 tarihli bir kukla

4.5.2.5. Görme ve Dinleme

Ev iletişim araçları , daktilolar, kalemler, kameralar, bilgisayarlar, son CD playerler, müzik aletleri, ve gelecekleri burada sergilenmektedir.(www.strongmuseum.com/)

4.5.3. Okul Programları

Strong Museum'da çocuklar için, çoklu zeka teorisine göre düzenlenmiş, ders programlarını tamamlar nitelikte çok sayıda etkinlik düzenlemektedir. Bu etkinlikler, öğrencilerin değişik yollardan öğrenmesini amaçlamaktadır. Öğrencilerin etkileşimli sergilerle ve dünyaca ünlü koleksiyonlarla eğlenerek öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Derslerin konuları, iletişim, 19.yy'da Amerika'da büyüme, parasal konular, yiyecek ve beslenme, yurtseverlik, göç, endüstrileşme ve bunlar gibi daha pek çok konuyu kapsamaktadır.

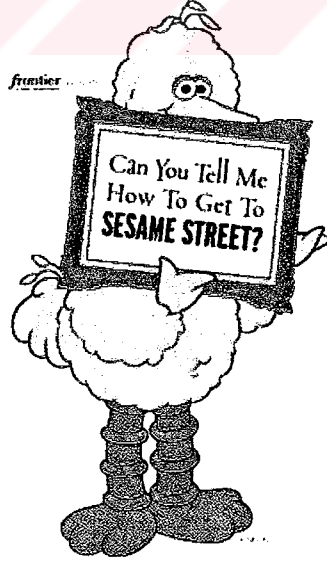
4.5.4. Eğitim Etkinlikleri

4.5.4.1. Sergiler

Strong Museum’da yaratıcı bir şekilde tasarlanmış sergiler, geçmiş ve günümüzü yaşayarak ve eğlenerek öğrenmeyi amaçlar. İzleyici kendini Amerikan popüler kültürünün içinde bulur ve çağdaş Amerikan hayatına yeni bir bakış açısı kazanır.

4.5.4.1.1. Susam Sokağı: Bana Söyle misiniz, Nasıl Gidilir Susam Sokağına?

Sergi, Strong Museum tarafından “Children Television Workshop” işbirliği ile ve Frontier Corporation tarafından yazılarak sunulmaktadır. Üç boyutlu öğrenmenin temel alındığı çocuk televizyon programlarının öncüsü Susam Sokağı, izleyiciyi serüven dolu ve eğlenceli on yıla yolculuğa davet etmektedir. Düzinelerce çekici ve etkileşimli yöntemlerle, her yaştan çocuğa harfler, kelimeler, numaralar ve farklılık kavramlarında araştırma imkanı vermektedir. Gelin ve ‘Hands On, Minds On’ oyun alanlarında oynayın. Büyük Kuş’un aynı ve farklı yuvasına tırmanın. Meşhur Susam Sokağı karakterlerini kameraya alın. Daha neler, neler!

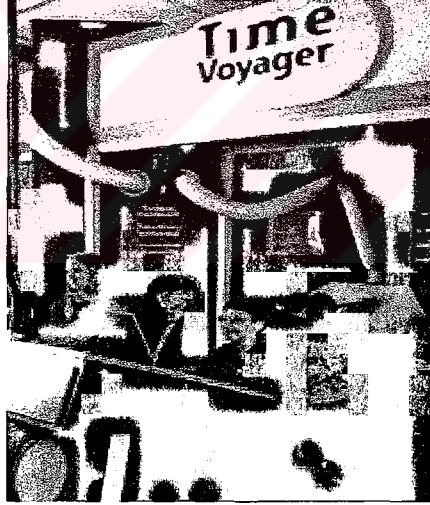

Resim 4.20. Susam Sokağı’nın ünlü kahramanı “Büyük Kuş”

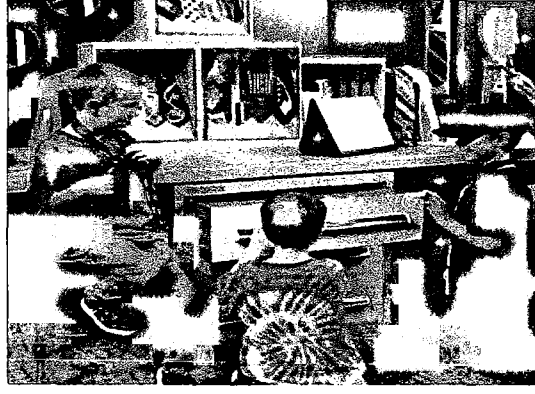
4.5.4.1.2. Zamana Yolculuk

Gezi müzenin birinci katında bulunan, tüm benliğinizle etkileneceğiniz Gatherer'ın zaman laboratuvarından başlayın. Sonra kendinizi ikinci katta ışınlayın ve Kuzey Amerika'nın tek zaman makinasında zamanda yolculuğuna başlayın. Makinanın hafıza kollektörü sizi bu yüzyılın önemli yıllarına götürecektir. Hafız kollektörünün kokusunu takip edin, 1918, 1939, 1959, 1968, 1986 yılından objelerin yerlerini bulun. Uzay Araştırma İstasyonu'na girin ve Margeret Mead, İndiana Jones ve müzenin kurucusu Margeret Woodbury Strong gibi meşhurlar hakkında bilgi edinin.

Gatherer, zaman laboratuvarına, zaman periyodundan yüzlerce farklı şeyi toplamış. Okul beslenme çantaları, uzun önlük, lav lambası, spor giysileri, politik rozetler, TV ve film klipleri, mutfak aletleri, 19.yy sofrta takımları, ve daha pek çok şey. Ve de Gatherer bunların bizim için ne anlam ifade ettiğini çok merak ediyor. Bizim kim olduğumuzu hangi, yemekleri yediğimizi, hangi elbiseleri giydiğimizi ve Amerikalı olarak geçmişimizi anlamaya çalışıyor.

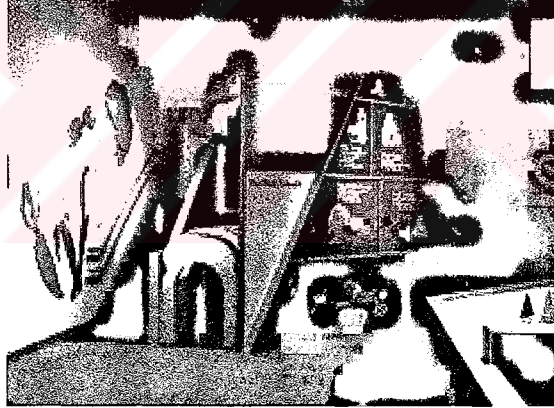
Resim 4.21. Gatherer'ın zaman laboratuvarı

Resim 4.22. Eğlence ve macera Gatherer'ın Zaman Labaratuarında çocukları bekliyor.

4.5.4.1.3. Süper Çocuklar Marketi

Süper Çocuklar Marketi, çocuklar için Strong Museum'daki bir öğrenme ortamıdır. Çocuklar, super marketten esinlenerek gerçek bir manav dükkanı gibi hazırlanmış manav dükkanında, yiyecek piramidine tırmanır, TV istasyonunda reklam üretir, beslenme ve yiyeceklerle ilgili gerçekleri öğrenirler.

Resim 4.23. Süper Çocuklar Marketi içindeki yiyecek piramidi

4.5.4.1.4. 'Çocuk Çocuğa'

'Çocuk çocuğa', küçük çocukların aileleri ile birlikte katılabildikleri oyun ve öğrenme ortamı olarak tasarlanmıştır ve interaktif olarak pek çok öğrenme imkanları düzenlenmiştir. Bu öğrenme imkanları ziyaretçilere çeşitli yollarla birbirlerini ve karşısındakini kelimeler, semboller, olaylar ve objelerle anlamının pek çok yolunu verir. 'Kid to Kid' iletişim, dil ve

kendini ifade yöntemleriyle ilişkilendirilerek tasarlanmıştır. Kùltürümüzü, tarihimizi ve kendimizi anlama bilgileri nasıl ifade ettiğimiz, anlamamıza bağlı olarak bilgileri nasıl naklettiğimiz ve kaydettiğimiz, hislerimizi nasıl açıkladığımız ve algıladığımız, yeni fikirleri nasıl ürettiğimiz gibi.

‘Çocuk Çocuğa’ iletişimin dört ana fikrine odaklanmıştır:

Anadil, sözsüz iletişim, kullandığımız kelimeler ve semboller ve tarihsel anlayışımız. Bu nedenle, ‘Çocuk Çocuğa’da çocuklar ve yetişkinler konuşma ve dinleme, okuma ve yazma, boyama, el-kol hareketleri ve gösteriler ile, insanların ve objelerin uzun zamandan beri bize anlatmak istediklerini araştırmak ile uğraşırlar.

4.5.4.1.5. ‘Tarihi Bir Yer’

Bu bölümde, yetişkinler, çocuklarıyla birlikte oluşturulan minik ortamda yüzyılın öncesinin hayatına dönerek, hayatın nasıl olduğunu keşfe çıkar.

Resim 4.24. Telefon görüşmesi yapmak

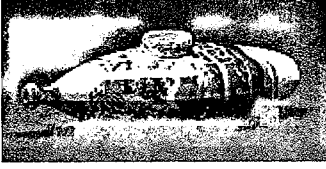
Resim 4.25. Mutfakta su pompalamak

4.5.4.2. Oyunlar

4.5.4.2. Oyunlar

Ben neyim?

Aşağıda müze'nin koleksiyonlarından objeler bulunmaktadır. Bu objelerin ne işe yaradığını bulabilir misin? Doğru cevabı bulunca yanına işaret koy.

- a. Porselen denizaltı
- b. Pilav Pişirici
- c. Bebek Biberonu

Çocuk Galerisi

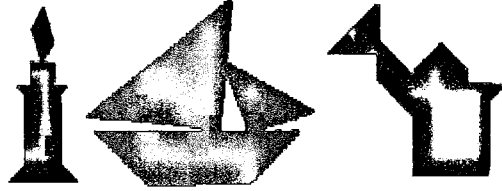
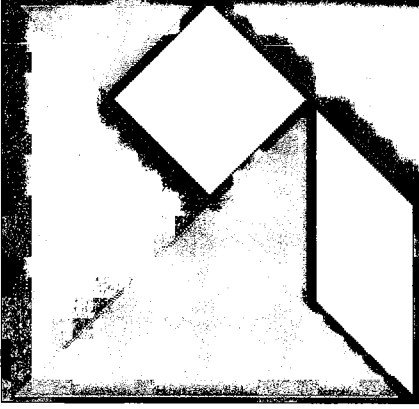
Renkli boyalar, el işi kağıtları, kartonlar, vb. kullanarak çocuklar bu bölümde aşağıdaki çalışmalarını yapıp, sonunda bunları evlerine götürmektedir.

Resim 4.26. Çocuk galerisinde yapılan çalışmalardan örnekler

Tangram

Tangram 7 parça geometric şekilden oluşmuş bir bulmaca oyunudur. Çocuk bu şekilleri kullanarak değişik objeler yapmaya çalışır. Çok eski bir Çin oyunu olan tangram uzun yıllar Amerikalı çocuklar tarafından da oynanmıştır.

4.27. Tangram ile yapılan şekillerden örnekler

4.6. Museum of Childhood, Toronto, Ontario, Canada

4.6.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Çocukluk Müzesi sadece çocuklar için değil, çocuk olmak hakkında bir müzedir. Eğer şu anda çocuksanız ya da, on, yirmi veya yetmiş yıl önce çocuk olduysanız, çok zevk alacaksınız. Müzenin programları tüm yaşlardan gruplar için tasarlanmaktadır.

Resim 4.28. Müzenin koleksiyonundan, oyun oynayan çocuklara ait eski bir fotoğraf

Koleksiyonumuzda, 6000'nin üzerinde parça bulunmaktadır. Bebekler, çocuk elbiseleri ve mobilyaları, oyuncaklar, tabaklar, yapı malzemesi oyun setleri, model trenler, müzik aletleri ve daha pek çok şey, çağlar ve kültürler boyunca çocukluk hakkındaki pek çok fikri araştırmaya yardımcı olur.

4.6.2. Müze'nin Koleksiyonu

Sergilerimiz şu sorulara cevap aramaktadır:

- Kanadalılar'ın bugün için çocuğa ve çocukluğa bakışı nasıldır?
- Çok kültürlülüğün şekillendirdiği Toronto'da çocukluğun farklı görünüşleri nelerdir?
- Geçmişle kıyasladığımızda ne gibi farklar görürüz?
- Oyunların çocukların gelişimindeki yeri nedir?
- Düş gücünün ve inançların katkısı nedir?
- Oyuncakları kim yapar, çocuklar mı, yetişkinler mi?
- Çocuklar temel haklara sahip mi?
- Çocuk hakları ve sorumlulukları ile ilgili fikirlerin tarihin akışı içindeki gelişimi nedir?
- Sorumluluk sahibi çocuk olmakla, çocuk olarak işinde başarılı olmak arasındaki çizgi nerededir?

Etrafa serbestçe bakın. Eğer bir sorunuz olursa, duymaktan memnun oluruz.
(www.geocities.com/mochildhood/)

4.7. Norsk Barnemuseum, Norveç

4.7.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Çocukluk Müzesi?

Çocuklar hakkında bir müze. Çocuklar için mi?, Tabii, üstelik dahası da var!

Çocukluk heyecan vericidir. Kim olduğunun veya nerede yaşadığının hiç önemi yoktur. Çocukluk oyun ve öğrenme ile doludur. Eğlenceli olabilir, kederli olabilir, fakat her zaman çeşitli tecrübelerle doludur ve kesinlikle değişkendir. Biz bütün bu ayrıntıları aktarmaya çalışacağız. Bizim çocukluğumuz nasıldı? Ve sanki çocukmuş gibi sınırlarımızı deneyeceğiz.

4.7.2. Müze'nin Koleksiyonlarından ve Etkinkilerinden Örnekler

Burada, Stankel ve Skrukke, Kasper ve Melchior ve Magic Stick'i görebilirsiniz. Gizli ağaç evindeki korkunç çatı odasına tırmanabilirsiniz. "Lenden"i görebilir, bahçede dinlenebilir, ya da, oyuncak kutusundaki gemiyi seyahat için yükleyebilirsiniz. Labirentte, çocukluğun yeni görünümünü keşfebilirsiniz. Bizim eski oyuncaklarımız belki sizin kendi çocukluğunuza geri dönmenize yardımcı olur. Belki yeniden çocuk olursunuz. Umudumuz, Norveç Çocuk Müzesi'ni ziyaretinizin size bir yetişkin olarak çocukluğu anlamanıza yardımcı olmak.

Resim 4.29. Müzenin koleksiyonundan bir oyuncak ayı

Norveç Çocuk Müzesi'nde, çocukluk konseptini dört anahtar kelimeyle ifade ediyoruz:

-
- 'Tema' - peysaj,
- 'Form' - labirent,
- 'Merak' - olmak,
- 'Tiyatro' - araç

Peysaj bizim etrafımız, çocuklar nerede ve neredeydi.

Labirent bizi bilinmeyene götürüyor.

Merak sayısız soru soruyor ve

Tiyatro herşeyi içine alıyor.

Fakat müze, döküman ve araştırmalara da inanıyor. Temamız, değişecek ve gelişecek, eleştirisel olarak geçmişi, geleceği ve şimdiyi araştırmak. Ek olarak, okulları ve diğer herkezi de sergilerimizi ve etkinliklerimizi geliştirmeye çağırıyoruz.

Çocukluk bir kültürdür. Çocukluk hepimizle ilgilidir. Müzenin yararı budur. Müze herkez içindir. (www.norskbarne.museum.no/)

4.8. Benaki Museum, Atina, Yunanistan

4.8.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Benaki Müzesi, servetini Yunan makamlarının büyük yardımlarıyla zenginleştirmiştir. Aynı zamanda, Yunanistan'ın özel kanunlara göre yönetilen en eski müzesidir.

Pek çok farklı kültürel alanı kapsayan geniş koleksiyonu ve birden fazla sosyal ihtiyaa cevap veren etkinlikleriyle Benaki Müzesi, çok parçalı yapısının içindeki özgün rnekleriyle Yunanistan'daki diğer müzelerden daha geniş bir bilgi ağına sahiptir.

4.8.2. Müze'nin Koleksiyonları

Maria Argyriadi'nin bağışları, 1995 yılında kurulan ocukluk Departmanı'nın merkezini oluşturmaktadır. Bu koleksiyon Yunanistan'ın yanı sıra, Avrupa, Amerika, Afrika ve Doğu'dan eski çağlardan 1970'lere kadarki, 15.000 oyun ve çeşitli ocuk eşyalarını içermektedir.

Bölümün zel amacı, Yunanistan ve Avrupa'dan çocukluğa ve oyuncaklara ait her tip dökümanı toplamak ve geleneksel Yunan bağlamında çocukluğa ait gündelik yaşamı ortaya çıkarmaktır.

Koleksiyonun Yunan bölümünü Klasik, Roman, Bizans ve geç Bizans dönemleri karışık olarak bebek ve ocuk oyuncakları oluşturmaktadır. 18. ve 20. yüzyıldan el yapımı geleneksel Yunan oyuncakları, bölge festivallerinden yazılar, 20. yy.'dan ticari ürünler, takım sporları, masa oyunları ve oyunlar da bu bölümde yer almaktadır.

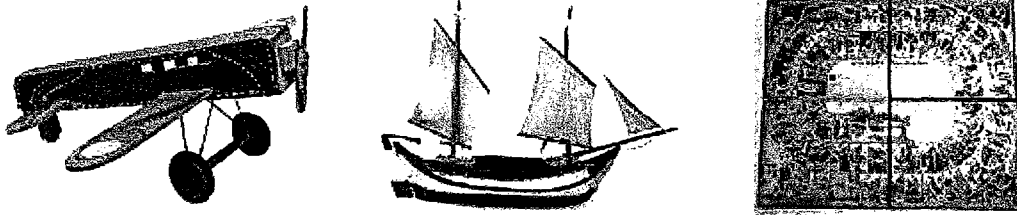
Farklı gruplardan objelerin ve popüler oyuncakların yeniden yapılanlarının başlangıçtan 20.yy.'a kadarki gruplandırılması K.A.P.I. (Centres for the Open Protection of the Aged) üyeleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Koleksiyonun İngiltere, Fransa ve Almanya örneklerinden oluşan 17. yy.'dan 20.yy.'a kadarki Avrupa bölümü bebekler, oyunlar, kent ve halk ürünlerinden oluşmaktadır. Ayrıca 19 ve 20.yy. Avrupa bebek elbiseleri ve kostümlerinin Yunanistan'ın farklı bölgelerinden seçilmiş örnekleri de yer almaktadır.

Özel kütüphane çocuk ve oyuncak, arşiv kaynakları, fotoğraflar, Yunan imalatçılığı hakkında bilgiler ve çocuk edebiyatı, eğitimi ve genel başvuru kaynakları konusunda tüm ilgililere açıktır. (www.benaki.gr/collections/childhood/en/)

Resim 4.30. Soldan sağa, ahşap bebek, Francois Gaultier moda bebeği, değişik ülkelerden bebekler, İngiliz dinsel kıyafetli bebeği

Resim 4.31. Soldan sağa, ahşap uçak, kalayda kayık, 1700'lerden bir kutu oyunu

4.8.3. Müzenin Eğitim Programları

Benaki Müzesi, Eğitim Programları Departmanının çalışmalarıyla, 1978'de çocuklar için eğitim programı gerçekleştirmeye başlamış ve Yunanistan'da bu konudaki ilk müze olmuştur. Bu programların amacı ilk ve orta öğretim düzeyindeki öğrencilerin dikkatlerini,

müzenin Prehistoric, Eski Yunan, Roman, Bizans ve Neo Hellenik dönemlere ait yağlı boya, çizim ve baskı koleksiyonları üzerinde odaklanmaktadır.

Audio-visual araçlar ve özel üretilmiş materyaller kullanarak 4-17 yaş arası okul çocuklarına Grek kültürü ve çağdaş sanatını sunmak, aynı zamanda müze ortamı hakkında bilgilendirmek amaçlanmaktadır.

Müze eğitimcileri, çocukları inceleme yapmaya cesaretlendirerek, soru sorarak, bağımsız fikirleri ve olayları açıklayarak sergileri hayata geçirir. Programlar kişisel ve özel ihtiyaçlara göre tasarlanabilir.

Müze ziyaretleri için özel olarak hazırlanmış materyaller ödünç verilebilir ve özel eğitim turları düzenlenebilir. Departman bununla beraber, imkanları doğrultusunda öğrencilere ve öğretmenlere ilgili yayınları vermektedir.

Departman tarafından basılan kitaplar, oyunlar ve özel olarak düzenlenen atölyeler çocukların grup haricinde kişisel olarak da katılmalarına imkan sağlar. Yetişkinler için geleneksel Yunan sanatı ve ustalığının sunulduğu stüdyo temelli ikon boyama ve mücevher yapımı atölyeleri düzenlenmektedir. Bununla birlikte yetişkinlere Grek paleografi, kodikoloji ve el yazmaları tarihi sunulmaktadır.

Eğitim departmanının etkinlikleri Benak Müzesinin yönetimindeki diğer etkinliklere bağlı olarak devam etmektedir. Tüm Yunanistandan, başka şehirlerle ve kentlerdeki yerel müze yetkilileriyle bir araya gelerek "Melina' Projesi: Eğitim ve Kültür" adlı bir proje gerçekleştirilmektedir. (www.benaki.greductions/childhood/en/)

4.9. Pollocks Toy Museum, Londra, İngiltere

4.9.1. Müze Hakkında Genel Bilgi

Pollocks oyuncak müzesinin kurucusu Benjamin Pollock 1856 yılında Londra'nın fakir bir semtinde doğdu. Gençlik yıllarında ticaretle uğraşırken iş yerine çok yakın olan kırtasiye ve baskı sistemleri konusunda iş yapan John Redington'ın dükkanını ziyaret ederdi. Bu ziyaretler sırasında tanıştığı Redington'ın kızkardeşi ile tanıştı ve evlendi. Redington'un

ölümü üzerine işini devraldı ve eski işinden ayrıldı. Böylece tiyatral tarih ve arkasında 60 yıllık bir geleneği olan bir dünyaya girmiş oldu. Son yarım yüzyıla ait, Londra daki tüm meşhur aktör ve aktristler için hazırlanmış baskılar artık kendi arşivinde bulunmaktaydı.

Zaman içinde Pollock un elindeki stok çeşitli ellerde gezdikten sonra Marquerite Fawdry tarafından sahiplenmiş ve bugünkü haliyle Pollock Oyuncak Tiyatroları ve Müzesi (Pollock's Toy Theatres and Museum) ortaya çıkmıştır.

Resim 4.32. İtalyan Kuklaları

Tiyatro/Müze :

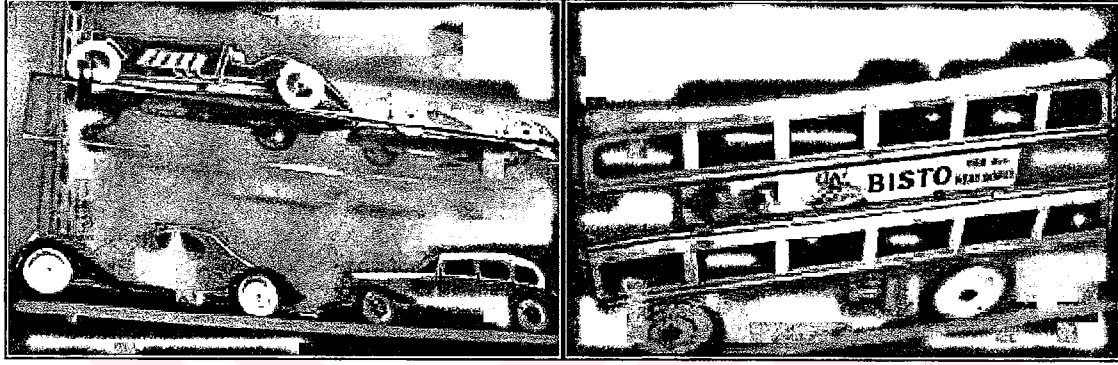
Zaman içinde ilk kurulduğu binanın etrafındaki yerlerin de satın alınıp eklenmesiyle şu anda emniyetli bir duruma gelen müze ziyaretçilerini ağırlamaktadır. Şu anda, Benjamin

Pollock'un kurduğu halinden bugüne çok yol almış, çocuklar ve öğrencilere olduğu kadar büyükler için de eğlenceli bir hale getirilmiştir.

4.9.2. Müzenin Bölümleri ve Koleksiyonları

1 nolu oda, ilk kat:

Optik, mekanik ve yapı oyuncakları

Resim 4.33. Oyuncak arabalar

2 nolu oda, ikinci kat:

İngiliz kurşun oyuncakları ve kuklalar.

Buradan orijinal binaya ilave edilen yeni binaya geçiliyor

3 nolu oda, üçüncü kat:

Bal mumu ve kompozisyon bebekler.

4 nolu oda , üçüncü kat:

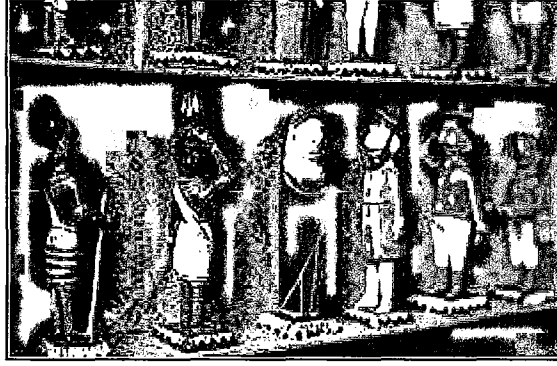
Çeşitli oyuncak ayılar, minyatürler ve oyuncak bebek evleri.

Resim 4.34. Bebekevleri

Merdivenlerden inilip ikinci kata geliniyor:

Halk oyuncakları, Alp'lerden, Rusya'dan, Polonya'dan ve Balkanlar'dan gelme oyuncaklar.

Resim 4.35. Halk oyuncakları

5 nolu oda, ikinci kat:

Porselen, ahşap, kumaş ve selüloidden yapılmış oyuncak, Tablo: genç kız odası. 1900

Zemin kat:

İngiliz oyuncak bebekler, Avrupa'dan, Afrika'dan, Hindistan'dan, Çin'den ve Japonya'dan oyuncak bebekler.

6 nolu oda, ilk kat:

Oyuncak tiyatrosu Tablo:19. yy. Oyuncak Tiyatrosu Atölyesi

Zemin Kat:

Pollock's Oyuncak Dükkanı (www.pollocks.cwc.net/)

Resim 4.36. Oyuncak tiyatrosunun oyun kitaplarından örnekler

Soldan Sağa: Korsikalı Kardeşler, Kara Sakallı Korsan ve Oliver Twist

4.10. Sonuç ve Değerlendirme

Dünya'daki çocukluk müzeleri ve bu müzelerin koleksiyonları, sergilenme yöntemleri ve eğitim etkinliklerinin Türkiye'de kurulabilecek bir çocukluk müzesinin planlanmasına ışık tutacağı muhakkaktır.

Yapılan araştırmalar şu sonuçları ortaya çıkarmaktadır:

Dünya'nın çeşitli ülkelerinde konu ile ilgili pek çok müze olduğu tespit edilmiştir. Bu müzelerin bazıları özel ilgi alanı olarak "çocukluk" konsepti üzerine kurulup geliştirilmişken, doğrudan çocukluk konsepti ve koleksiyonları temel alınarak kurulmamış, ancak ellerindeki koleksiyonların artması ile birlikte bir bölümünü bu konuya ayırmış olan müzeler de bulunmaktadır. Hemen her müze çocuk konusuna özel bir önem vermekle birlikte bu koleksiyonlar genellikle çocuk müzeleri ile tarih müzelerinin birer parçasıdır ve hepsi çocukluk tarihi ve çocuk kültürü konusunda zengin bir koleksiyona sahiptir.

Bu müzelerin koleksiyonlarının sadece kendi ülkelerine ve kültürlerine ait parçalardan oluşmadığı, dünyanın her yerinden getirilen örneklerin koleksiyonlara dahil edilip sergilendiği görülmektedir. Ülkemizde kurulacak bir çocukluk müzesinin koleksiyonları oluşturulurken de değişik ülkelere ve kültürlere ait objelerin koleksiyona dahil edilmesi, koleksiyonu zenginleştirebileceği gibi, ilgili konularda karşılaştırma yapma olanağını da mümkün kılacaktır.

Çocukluk müzelerinin koleksiyonları; çocuk giysileri (gündelik giysiler, halk giysileri), çocuk oyunları, çocukların oyunlarında kullandıkları geleneksel oyuncaklar, (uçurtma, sapan, çember, topaç, bez bebek, beşik) tahta oyuncaklar (arabalar, evler, hayvanlar, müzik aletleri.) teneke oyuncaklar, (araba, tren, kamyon, hayvanlar, mutfak eşyaları, kurşun askerler, müzik aletleri) plastik oyuncaklar, (plastikten yapılmış bebekler, trafik araçları, mutfak eşyaları, hayvanlar) porselen, plastik gibi malzeme destekli peluş hayvan modelleri, bebekler, bebekevleri, mekanik ve elektronik oyuncaklar, zeka oyunları, satranç, dama, domino, kutu oyunları, sihirli küpler, çocuk büyürken kullanılan araç-gereçler (beşik, biberon, yürüteç, salıncak, bebek arabası gibi) okul araç-gereçleri, çocuk kitapları, çocuk dergileri, çocuk film, müzik ve tiyatrolarından örneklerden oluşmaktadır.

Dünya'daki çocukluk müzelerinin sahip oldukları geniş koleksiyonlara rağmen, bu koleksiyonların etkilerini bugün ve gelecekte de sürdürebilmek için, yeni ve eski oyuncaklar ve objeler toplamaya devam ettikleri, koleksiyona yeni katılanlardan seçilen objeleri düzenli aralıklarla sergilemeye kattıkları tespit edilmiştir. Bu nokta müze ziyaretlerinin sürekliliğinin sağlanması açısından çok önemlidir. Yine bu amaçla düzenli programlar, geçici sergiler ve etkinlikler de gerçekleştirmeye önem vermektedirler. Ülkemizde de, ancak bu yolla müzeyi gezen bir kişinin kısa aralıklarla tekrar müzeye gelmesi sağlanabilir.

Bu müzelerde sergileme mantıklı bir gruplama ve düzen içerisinde konulara göre gruplandırılarak yapılmaktadır. Objelerin sayıca çokluğu, boyut ve nitelikleri göz önüne alınarak vitrinlerde sergilendikleri anlaşılmaktadır. Ancak, bazı müzelerde eski günlerdeki yaşayışları anlatan canlandırmalar yapılarak anlatımın zenginleştirildiği görülmektedir. Audio-visual araçlar ve özel üretilmiş materyaller de koleksiyonların içeriklerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte koleksiyonların ilgili bölümlerinde çocukların dönemin giysilerini giyip çıkarabilecekleri, yine o dönemin çocukları gibi oyun oynayabilecekleri bölümler vardır. Ülkemizde kurulacak bir çocukluk müzesinde de bu yöntemlere baş vurulması faydalı olacaktır.

Çocukluk müzeleri, çocukluk hakkında müzeler oldukları için sadece çocuklara değil, yetişkinlere de hitap eden müzelerdir. Çünkü bir zamanlar çocuk olmamış hiç kimse yoktur. Bu müzeleri ziyaret edenler, çocuklukları ve torunları ile kendi çocukluklarına ait hikayeleri paylaşma, unuttuklarını yeniden hatırlama imkanı bulurlar. Bu anlamda çocukluk müzelerinin eğitim etkinlikleri, oynama, öğrenme ve hatırlama başlıkları altında gruplandırılarak izleyicilere sunulmaktadır.

Bu müzeler koleksiyonlarını çok çeşitli eğitim etkinlikleri ile zenginleştirmektedir. Bu amaçla, okul grupları ve bireysel geziler için özel programlar yapıldığı görülmektedir. Ziyaretçilere istendiği takdirde, müzeyi gezerken koleksiyonlarının daha iyi anlaşılması için rehberlik hizmetleri verilmektedir. Rezervasyonlu ziyaretler ve kalabalık okul gezileri için özel programlar hazırlanmakta, özellikle hafta sonları ve tatil günleri için özel etkinlikler düzenlenmektedir.

Her müzenin aynı derecede zengin bir eğitim etkinliğinin olduğu söylenemez, çünkü müze zaten kendisi bir eğitim ortamıdır, koleksiyonlarının içeriği ve niteliği ile izleyiciye pek çok

mesaj vermektedir. Ancak özel bir takım yöntemler, oyunlar, atölye çalışmaları, yarışmalar ve özel sunumlarla çocuğa ve yetişkine özel öğrenme ortamları yaratarak öğrenmeyi eğlenceli ve etkileşimli bir hale getirmenin mümkün olduğu görülmektedir. Bütün müzeler gibi, bu müzelerde, objeleri bir araya getirerek izleyicinin geçmişi görmesine ve eğlenirken öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Bu amaçla çocukların, bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayacak, onlara müzeleri zevkle gezme alışkanlık ve isteyi kazandıracak eğitsel etkinlikler, çalışmalar ve araştırma ortamları değişik yöntemlerle sunulmaktadır. Bu etkinliklerin ülkemizde kurulacak bir çocukluk müzesinde de yer alması şarttır. Yine aynı şekilde incelenen bu müzelerde görülen, yetişkinlere yönelik atölye çalışmaları, öğretmenlerin mesleki gelişimi için düzenlenen seminerler, özel temalı programlar ve müzenin ziyaretlerinin okul müfredat programları ile uyumluluğunun sağlanması, bu müzenin programlarına mutlaka dahil edilmelidir.

5. ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK MODELİ ÇERÇEVESİ'NDE TÜRKİYE İÇİN ÇOCUKLUK MÜZESİ ÖNERMESİ

Tarih içerisinde çocukluk kavramının nesilden nesile gösterdiği değişimler kurulacak olan müzenin ana fikridir. Bu değişimler, geçtiğimiz yüzyıldan yani 1900'lü yıllardan günümüze kadarki dönem boyunca, Türkiye'de yaşanmış olan ekonomik, toplumsal ve hatta siyasal hayattaki değişimlerle ilişkilendirilerek anlatılmaya çalışacaktır. Buna göre tasarlanan müzenin işlev, ilke ve amaçları şöyle planlanmıştır:

5.1. Çocukluk Müzesi'nin Temel İşlevleri

Bu müze, ülkemizde çocuk kültürünün gelişmesine yaygınlaşmasına katkıda bulunan bir iletişim ve kültür merkezi olacaktır.

Hem çocuklar tarafından yaratılan, hem de yetişkinler tarafından yönlendirilen davranışların, etkinliklerin ve ürünlerin hepsi çocuk kültürü çerçevesinde değerlendirilecektir.

Çocukluk Müzesi, çocukluğun toplumsal tarihini yansıtan öncelikli malzemelerin saptanması, toplanması, kataloglanması, onarılması, uygun koşullarda korunması, sergilenmesi, bunlarla ilgili yayınlar yapılması konularında görev yapacaktır. Bu müze, çocuk kültürü ve tarihi konularıyla sınırlı kalmayacak, çocuğun yaşamının her alanına yayılan çalışmaları içine alacaktır. Kendi uzmanlık alanından uzaklaşmadan, çocukların içinde buldukları yaşam koşulları, çocuk eğitimi, çocuk hakları, çocuk suçluluğu gibi konularla da çocuk çalışmalarına katkıda bulunacak, araştırmalar, yayınlar ve geçici sergilemeler yapacaktır.

5.2. Çocukluk Müzesi'nin Başlıca Amacı:

Çocukluk Müzesi'nin başlıca amacı, toplumsal tarihin çok az üzerinde durulmuş konularından biri olan çocukluk tarihini bir yandan çocuklar tarafından ve çocuklar için yapılmış nesnelere aracılığıyla araştırmak ve saptamak, diğer yandan da, çocukların geçmişteki yaşamlarının bütün yönlerini yansıtan nesnelere bir koleksiyonunu sergilemektir. Müzenin başlıca amaçlarından birisi de çocuk kültürü konusunda araştırmalara destek amacıyla, yarışmalar, geçici sergiler, v.b. yoluyla fon oluşturmaktır.

5.3. Çocukluk Müzesi'nin Misyon ve Vizyonu

Çocukluk Müzesi, çocuğa ait gelişim, kültür ve toplumsal yaşam alanları üzerine bilgilenme diyalog ve tartışma taleplerine cevap verilmesine katkıda bulunacaktır. Çocukların ilgisi ve öğrenme biçimleri ile ilişkili olduğu kadar, ileri yaşta kişiler için de çocukluğun toplumsal tarihi üzerinde düşünme, öğrenme ve tartışma ortamları yaratan bir kültür merkezi olacaktır.

Çocukluk Müzesi, bu kavram üzerinde, geçmişten günümüze yaşanan değişimlerin saptanması ve geleceğe yönelik bilincin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunacaktır. Bu tür müzeler çocukların yaşamlarıyla doğrudan ilişki kurabildikleri müzelerdir. Dolayısıyla ilgiyle gezecekleri bu tür müzelere yaptıkları ziyaretler, onlara başka müzeleri de gezme zevk ve alışkanlığı kazandıracaktır.

Çocuk kültürü ve tarihi başta olmak üzere, Türkiye'de çocukluk konusu ile ilgilenen kişiler ve kurumların her türlü çalışmalarına yaptığı araştırmalar ve çalışmalarla en geniş çapta destek olmaya çalışacaktır.

Çocukluk Müzesi, Türkiye içinde benzer işlev ve amaçlarla var olan kuruluşlarla işbirliği içinde bulunacak ve yeni kuruluşların oluşup gelişmesine yardımcı olacaktır.

5.4. Çocukluk Müzesi'nin Temel İlkeleri

Bu müze, küçük ve tanımlı bir gruba değil, yaş, cinsiyet, sosyal durum farkı olmaksızın geniş bir kitleye hitap edecek bir tema doğrultusunda çalışacaktır.

Kavram olarak çocukluğun her sosyal ortamda ve gelir grubunda bir şekilde temsil edilebiliyor olması müze tam anlamıyla tüm yaşlardan, cinsiyetten ve sosyal statülerden kişileri ilgilendirecektir.

Müze çalışmalarında bilimselliği ilke edinecektir. Çalışmalarını, tarih, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, arkeoloji, müzecilik, kütüphanecilik, arşivcilik, gibi belli başlı bilim ya da uzmanlık alanları paylaşımlı olarak, disiplinler arası bir yaklaşımla yürütecektir.

Çocukluk Müzesi, ilk yıllarda, anlamlı bir sergileme ve koleksiyon geliştirme çalışmasının zorunlu kıldığı bir öncelik olarak 1900'lü yılların başından günümüze kadar olan sürece ağırlık verecektir.

5.5. Çocukluk Müzesi'nin Genel Organizasyonu

5.5.1. Müzenin Gelişim Programı

Çocukluk Müzesi'nin bölümleri, geçtiğimiz yüzyılı içine alan, 1900'lü yılların başından günümüze kadar uzanan süreyi kapsayacak şekilde tasarlanmakla birlikte, ileriki yıllarda, çocukluk tarihimizin köklerine inerek, kavramını Anadolu'nun antikçağlarından başlayarak, İslamiyet öncesi ve sonrası dönemler ile Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulma, ilerleme ve duraklama dönemlerine kadar uzanan bir süreçte geliştirecek, ancak bunun için bir gelişme politikası uygulayacaktır. Her bir dönemin araştırması, koleksiyonlarının toplanması, sergileme tasarımları, konservasyon süreçleri, envanter çıkarılması ve eğitim programlarının hazırlanması gibi konularda gerekli çalışmaları planlayabilmek için, müzenin gelişim programı, beşer yıllık süreleri kapsayacaktır. İlk beş yıllık plan içerisinde araştırmada mevcut yüzyıldan geriye doğru uzanan bir yol izlenecektir. Aynı şekilde her yeni yaşanan döneminde çalışmaları yapılarak son döneme eklenmesi gerekecektir. Her beş yılın sonunda, müzedeki yüzyıllık süreci anlatan bölüm tekrar gözden geçirilecek, bazı bölümler eklenerek, çıkarılarak veya birleştirilerek, yeni bir düzenlemeye girildikten sonra, yeni eklenen bölümle birlikte sergileme yenilenerek devam edecektir.

Müze'nin içerisinde ayrıca çocukla ilgili her türlü bilimsel yayının yer alacağı ve araştırmacıların yararına sunulacağı kütüphane, arşiv ve araştırma merkezi kurulacak, bu bölümlerde de, kendini yenileyen ve günceli yakalayan işleyişin egemen olmasına çalışılacaktır.

Bununla birlikte, müzenin içinde bir bölüm geçici sergiler için ayrılacaktır. Bu geçici sergiler, çocuk ve çocukluk kavramı ile ilişkili konular üzerinde, müze tarafından veya talepler doğrultusunda dışarıdan kişi ve kurumlar tarafından düzenlenecektir.

Müze içerisinde gerçekleştirilecek toplantı, konser, film, tiyatro, yaratıcı drama ve diğer sanat gösterileri gibi çok amaçlı kullanımlar için bir salon ayrılacak, açık alanlarda da bu tarz

etkinliklerin gerçekleşmesine olanaklı alt yapı hazırlıkları planlanacaktır. Kafeterya, kitap ve hediyelik eşya satış mağazaları gibi hizmet birimleri de müze içinde yer alacaktır.

Bu kapsamda müzenin bölümleri mekan ve etkinlikler olarak değişen talep ve gereksinimleri karşılamaya elverişli maksimum esneklik içinde planlanarak geliştirilecek, müze ziyaretçilerinin sürekliliğini sağlayacaktır.

5.5.2. Müze'nin İdari Yapısı

Müze'nin işlevlerine göre idari ve personel yapıyı şu şekilde tanımlayabiliriz:

Koleksiyonun gelişimi, sergilenmesi, eğitici faaliyetlerin düzenlenmesi, müzeye yeni eklenen koleksiyonlar, personel, muhasebe, kaynak geliştirme, halkla ilişkiler ve binanın bakımı, onarımı, gibi teknik ve idari işlerden sorumlu olacak, teknik ve bilimsel sorumlu iki ayrı müdüre ihtiyaç vardır.

Bunlara bağlı olarak, serginin kavramsal ve sunumsal kurgusunu geliştirmek, üretim ve uygulama kalemlerini denetlemek, sergi malzemesini toplamak ve sergiye uyarlamak, yan etkinlikleri, yayınları koordine etmek üzere psikoloji, eğitim bilim, pedagoji, sosyal tarih, etnoloji, antropoloji gibi uzmanlık alanlarından bir küratör, sergileme için gerekli bilgi ve üç boyutlu malzemenin temini, düzenlenmesi, raporları, ilişkileri, envanteri ve hazırlığı işleriyle ilgilenecek iki araştırmacı, müzenin geçici ve kalıcı sergilileriyle eş zamanlı yürütülecek etkinliklerin planlaması, organizasyonu, ilişkisi, ziyaretçi hedef kitlesi, uygulaması, takvimi ve bütçesinden sorumlu bir halkla ilişkiler uzmanı, eğitim etkinliklerinden sorumlu, pedagoji veya eğitim bilimleri konusunda uzman bir eğitimci, koleksiyondaki objelerin restorasyonu için bir restoratör, bir arşiv ve kütüphane sorumlusu, müzeyi ziyaretçilere gezdirmek için rehberler; müzenin genel düzeni, tamir, bakım işleri ile ilgilenen teknik ve yardımcı personeller, müzenin ve koleksiyonunun ziyaret saatleri içinde ve dışında korunmasını sağlamak için de bekçiler görev alacaktır. (Schommer, 1963, s.21-37, Allan, 1963, s.81-95)

5.5.3. Müze'nin Yönetim Yapısı ve Gelir Kaynakları

Çocukluk Müzesi yapı olarak "Özel Yönetime Bağlı Müzeler" statüsünde yer alacaktır. Özel müzeler, koleksiyonlarının yönetimi özel kişi ya da kuruma bağlı müzelerdir. Müze yöneticileri, müze kurucusuna ya da yönetim kurullarına karşı sorumludur. Özel müzeler

koleksiyonları denetleyen kişi ya da kuruluşun yapısına bağlı olarak çok çeşitli biçimlerdeki eserleri (resim, heykel, el sanatları, ev eşyaları vb.) çalışmaları kapsar. Bu müzelerin yönetimi, binaları ve koleksiyonları tamamen bu müzeleri işleten kişi, vakıf veya kuruluşlara aittir. Ödeneklerinin de tamamı gelirlerinden ve sahiplerinden sağlanır. (Erbay, 1999, s.29)

Bu müzeler, ülkemizdeki özel müzelerin ilk örneklerinden olan Vehbi Koç Vakfı tarafından kurulmuş Sadberk Hanım Müzesi örneğinde gördüğümüz, *'kendi kurdukları vakıflara bağlı özel statüde müzeler'* olabileceği gibi İstanbul Çamlıca'daki (bu müze yakın zamanda Sultanahmet'teki yeni yerine taşındı.) Aydınlatma ve Isıtma Araçları Müzesi örneğindeki, *'kendi vakıfları olmadan özel şahısların yönetiminde kurulmuş müzeler'* durumunda olabilir. Bunların yanında, İstanbul, Beyoğlu'ndaki Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi gibi *'çeşitli kuruluşlara bağlı müzeler'* kapsamında çeşitli bankalara, şirketlere, kurum ve kuruluşlara da bağlı olabilirler. (Erbay, 1999, s.30)

İzmir'in Urla ilçesi Bademli Köyü'ndeki Musa Baran Oyuncak Müzesi'de özel müzelere örnek olarak verilebilir.

Bu bağlamda, Çocukluk Müzesi'nin aynı amaçla kurulacak bir vakıf tarafından yönetilen özel statüde bir müze olması planlanmaktadır. Özel müzelerin en önemli sorunlarından birisi sürekliliğin sağlanması için finansal kaynak yaratmadaki zorluklardır.

Bu müzenin başlıca kaynaklarını; devlet ve tüzel kişiliklerden alınan fonlar, bağışlar, üyelik aidatları, gönüllü insan kaynağı, sponsorlar ve giriş ücretlerinin yanında, film gösterimleri gibi bazı ücretli etkinlikler, hediyelik eşya satışı ve geçici sergiler oluşturacaktır.

5.5.4. Müze'nin Yerleşim Planı

Müze giriş ve birinci kat olmak üzere iki katlı bir binadan oluşacak ve yaklaşık 15.000 m²'lik taban alanı üzerine kurulacaktır.

Müze'nin giriş katında, danışma, bilet satış ofisi, telefon kabinleri, hediyelik eşya dükkanı, vestiyer, tiyatral düzende bir çok amaçlı salon, kadın-erkek ve özürülüler için WC, bebek odası, kafeterya, geçici sergi mekanı, müzik koridoru, parti odası ve eğitim merkezi bulunacaktır. Atölye çalışmaları ve dramalar eğitim merkezinde gerçekleştirilebileceği gibi,

müze avı ve çin sepeti gibi aşağıda adı geçen bazı etkinliklerin de başlangıç noktası burası olacaktır. Diğer bir deyişle, planlı müze ziyaretlerine çocuk bu merkezden başlayacak ve yine bu merkezde bitirecektir. Çok amaçlı salon, çizgi film gösterimleri, tiyatro gösterimleri, bilimsel etkinlikler kapsamındaki konferanslar ve söyleşiler için uygun alt yapı ve donanımla hazırlanacaktır. (Bkz. Çizim: 5.5.4.1. Plan no:1)

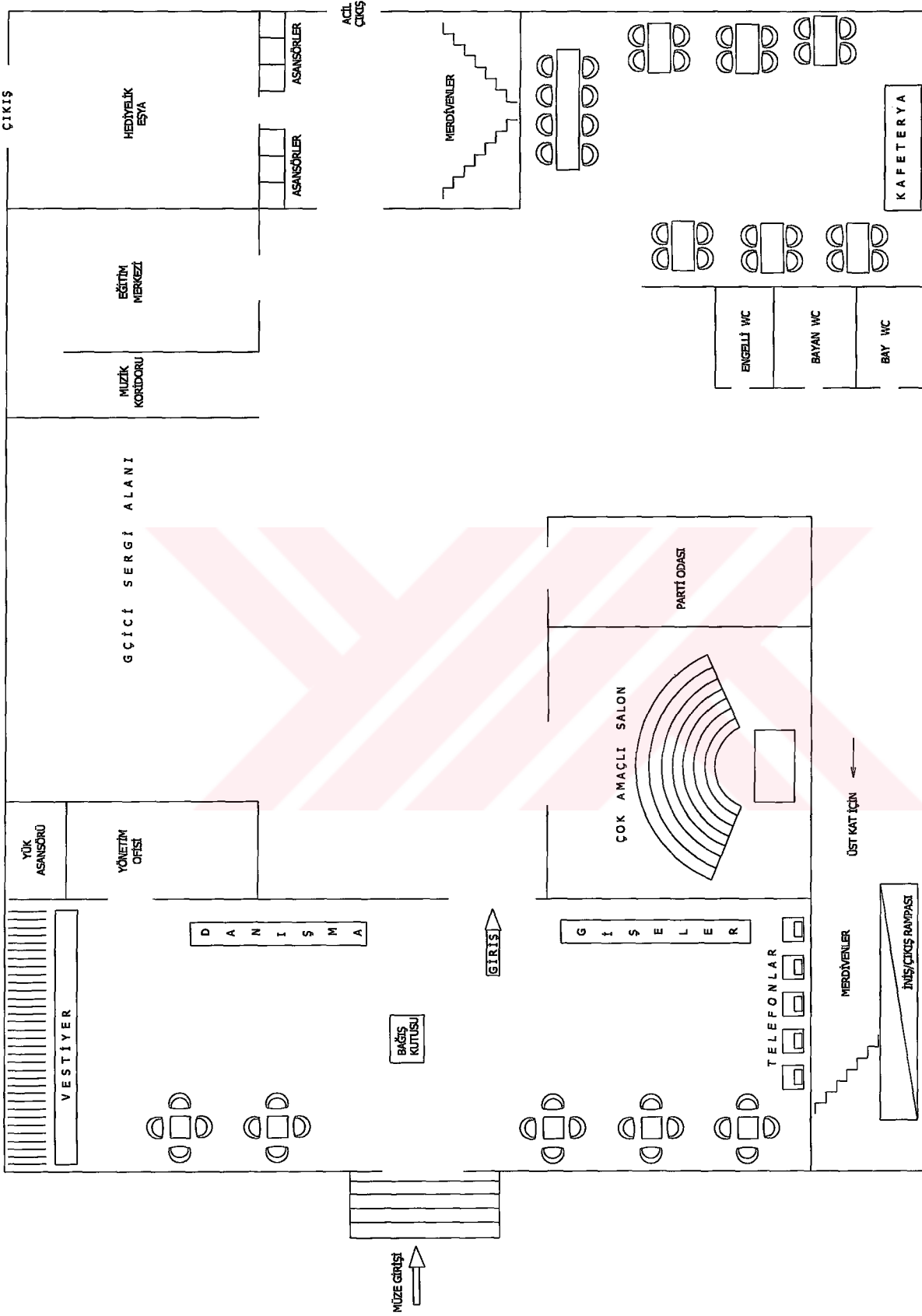
Birinci katta ise, serginin başlangıç noktası olan giriş koridoru, çocuk odası, çocuk giysileri, eşyaları, yayınları, oyuncaklar ve oyunların sergilendiği alanlar bulunacak, bu sergileme alanlarına bağlantılı ve konu olarak ilişkili ayrı bölümlerde, aşağıdaki başlıklar altında verilen çocuk oyun alanı, atölyeler, çocuk kitaplığı, bilgisayar kütüphanesi, oyuncak kütüphanesi ve bazı drama ve rol yapma etkinlikleri için bölümler düzenlenecektir. Bu plana göre, çocuk yayınları ve oyuncaklarının bağlantılı olduğu salonda, çocuk kitaplığı, bilgisayar ve oyuncak kütüphanesi yer alacaktır. Bahçe oyunlarının canlandırıldığı mekan; evcilik köşesi, montesori oyuncakları, puzzleler, kukla köşesi ve dokun keşfet bölümlerinin bulunduğu oyun odasına, giysi ve eşyaların sergilendiği mekanın ilgili odası, çocukların çeşitli dönemlere ait giysileri giyip çıkarabildikleri drama ve rol yapma bölümlerine bağlantılı olacaktır. Drama odası ve oyun odasının da birbirine bağlantısı olacaktır. Bunlarla birlikte bu katta da, kadın-erkek ve özürülüler için WC, bebek odası bulunacaktır. (Bkz. Çizim: 5.5.4.1. Plan no:2)

Çocukların rahatça dolaşabilmelerinin yanında özürülüler ve bebek arabası ile müzeyi gezecekler için katlar arasında merdiven yerine eğimli rampalar konacaktır. Yük ve insan için ayrı ayrı birer asansör bulunacaktır.

Müzenin restorasyon laboratuvarı ve depoları ise bodrum katında yer alacaktır. Yönetim ofisleri için müzenin giriş katında bir yer ayrılacaktır. Müzenin ön girişi ve borum katının yarısı otopark olarak düzenlenecektir. (Bkz. Çizim 5.5.4.1. Plan no:3)

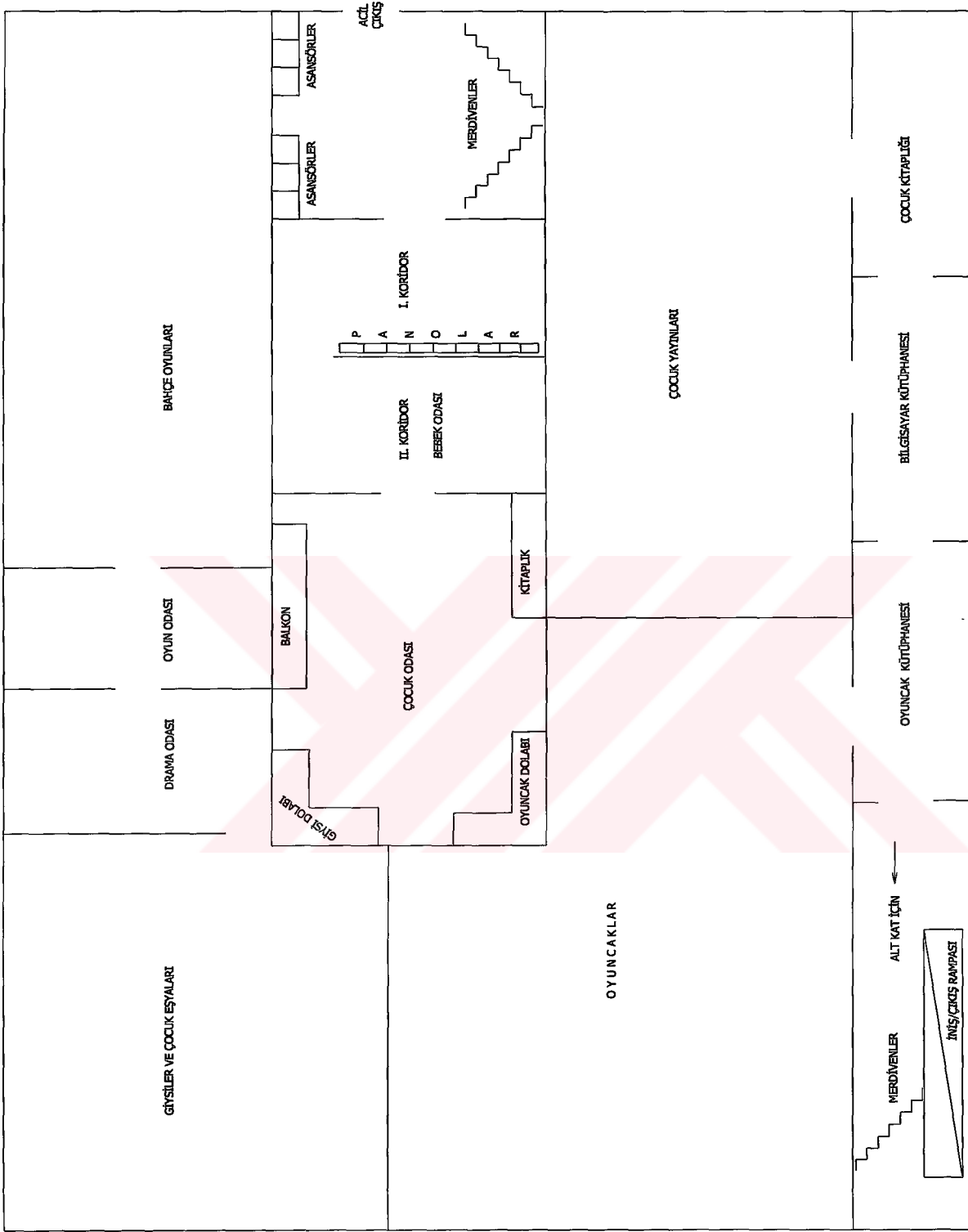
GİRİŞ KATI PLANI

107

Çizim 5.5.4.1. Plan no : 1

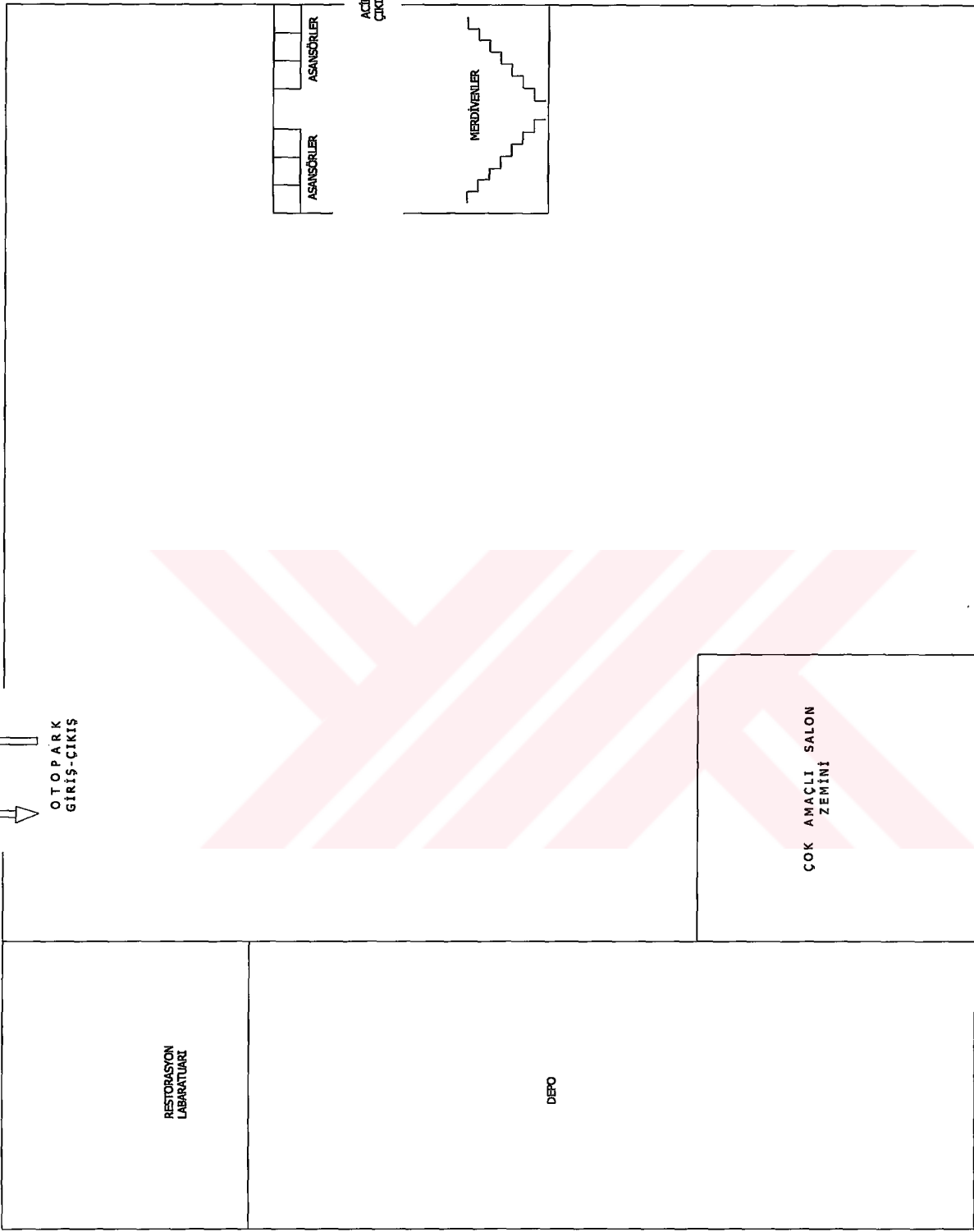
BİRİNCİ KAT PLANI

Çizim 5.5.4.1 Plan no : 2

BODRUM KAT PLANI

↑
OTOPARK
GİRİŞ-CIKIŞ
↓

Gizim 5.5.4.1. Plan no : 3

5.6. Sergileme

5.6.1. Koleksiyon Oluşturma

Geçtiğimiz yüzyıldan kalan, çocuga ve kültürüne ait her şey müzenin sergileme malzemesini ve koleksiyonunu oluşturacaktır. Ülkemizde hobi olarak tarihi eşya, oyuncak, fotoğraf, kitap, dergi vb. toplayan pek çok kişi bulunmaktadır. Öncelikle bu kişilerle bağlantı kurulacaktır. Bu kişilerin ellerindeki malzemeler, bağış, kiralama veya satın alma yoluyla müzenin koleksiyonları içine dahil edilecektir. Bununla birlikte eskicilerden ve antikacılardan kapsamlı bir araştırmayla obje toplamak mümkündür. Halen ellerinde bu amaca yönelik objeler bulunan ailelerin müzeye bağışları teşvik edilebilir.

Ülkemizdeki bazı müzelerde, çocukluk müzesi kavramına uygun koleksiyonlar mevcuttur. Örneğin İstanbul Şehir Müzesi'nin Eyüp Oyuncakları Koleksiyonu, Anadolu'daki bazı arkeoloji müzelerinin içerisindeki koleksiyonlar, Topkapı Sarayı giysi koleksiyonundaki çocuk kaftanları veya Ankara'daki Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi koleksiyonları gibi. Ancak, ülkemizde, bir müzeden diğerine koleksiyon aktarımının mümkün olmadığını biliyoruz. Orjinal malzemeye ulaşılamadığı bu gibi durumlarda fotoğraflardan, tasvirlerden yararlanılarak oyuncak replikalarının üretimi de mümkündür. Aynı şekilde fotoğraflar direk olarak sergilemeye katılabilir. Bununla birlikte, bu müzelerin koleksiyonlarından geçici sergiler düzenlenebilir.

Dünya'daki çocukluk müzeleri koleksiyonlarının ışığında, müzenin koleksiyonunu oluşturacak, araştırılması gereken konular ve objeler şunlardır :

Dünden bugüne ve yerel olarak çocuk kıyafetleri, çocuk oyunları, çocukların oyunlarında kullandıkları geleneksel oyuncaklar, (uçurtma, sapan, çember, topaç, bez bebek) Eyüp oyuncaklarından bulunabilenler, tahta oyuncaklar (arabalar, evler, hayvanlar, müzik aletleri.) teneke oyuncaklar, (araba, tren, kamyon, hayvanlar, mutfak eşyaları, kurşun askerler, müzik aletleri). Plastik oyuncaklar, (plastikten yapılmış bebekler, trafik araçları, mutfak eşyaları, hayvanlar) porselen, plastik gibi malzeme destekli peluş hayvan modelleri, bebekler, mekanik ve elektronik oyuncaklar, zeka oyunları, satranç, dama, domino, kutu oyunları, sihirli küpler, çocuk büyürken kullanılan araç-gereçler (beşik, biberon, yürüteç, salıncak, bebek arabası gibi) okul araç-gereçleri, çocuk kitapları, çocuk dergileri, çocuk film, müzik ve tiyatrolarından örnekler.

Müzenin koleksiyonunu oluşturma çalışmaları kapsamında yapılan araştırmalar kavram çerçevelerini çizmekle birlikte, içeriği de düşündürmekte ve bu yönde de fikir üretme sürecini başlatmaktadır.

Çocukluk kavramı üzerine kurulacak bir müzenin, koleksiyonlarını oluştururken araştırması gereken konular, bulması gereken görsel ve yazılı materyallerin sınırlarını çizmek üzere aşağıda yapılan ön çalışma göstermiştir ki, çocuklar için yetişkinler tarafında yaratılan kültürün bir parçası olan, özellikle çocuk kitapları, yayınları ve tiyatrosu, toplumsal, ekonomik ve ideolojik olaylardan etkilenmekte ve hatta doğrudan ilişkilendirilmektedir.

Belki de bunun nedeni çocuk için ürün veren kimselerin içinde yaşadıkları dünyadan memnun olmamaları, aksaklıkları görmeleri ve kendi gideremedikleri bu aksaklıkları da ileride büyüdüklerinde çocukların giderebileceklerini düşünmeleridir. İşte bu amaçla, çocukları eğitime düşüncesiyle, o an için gerçekleştirilmemiş ama gerçek olması istenen iyilik, doğruluk ve güzelliklerle dolu bir dünyayı betimlemeye çalışmışlar, bir kültürleme süreci içine girmişlerdir.

Aşağıda bu ve buna benzer sonuçlara ulaşmak ve ulaşılan bu sonuçları düzenlenen sergileme ortamı içerisinde izleyiciyle paylaşmak amacıyla, çocuk kitapları, süreli yayınları, tiyatrosu, oyun ve oyuncakları ile çocuk eşyaları üzerinde kronoloji takip edilerek bir ön araştırma sunulmuştur. Şüphesiz bu araştırma müzenin kuruluş aşamasında geliştirilecek, çocuk filmleri, müzikleri, masalları, bilmeceleri gibi sözlü kültüre ait örnekleri ile çeşitlendirilerek daha kapsamlı hale getirilecektir.

Bununların yanında bilgi - belge ve yazılı kaynaklara ulaşamadığı durumlarda, sözlü tarih yöntemine başvurularak tarihsel boşluklar doldurulabilir.

Sözlü tarih, geçmişte yaşanan olayları yaşayanların belleğinden ve onların yaşam öyküleri çerçevesinde toplayarak kaydetmeye dayanır. Sözlü tarih bir tarih yöntemi olmakla birlikte benzer yöntemler, özellikle yaşamöyküsü, toplumsal bilimlerde ötedenberi kullanılmakta ve giderek yaygınlaşmaktadır. Sözlü tarih, çocukluğun tarihini araştıranlar için özellikle verimli bir yöntem niteliğindedir. Herkesin bir çocukluğu vardır ve insanların çoğu çocuklukları hakkında konuşmaktan hoşlanırlar. Bu bağlamda sözlü tarihin bireysel deneyimlerin

çeşitliliğini yakalamak, belgelerde yer almayan ya da çarpıtılarak yansıtılan konularla gündelik yaşam ve aile ilişkileri gibi özel alanları aydınlatmak, geçmişteki büyük olayların ya da süreçlerin sıradan insanların yaşamındaki yansımalarını belirlemek açısından önemli katkıları olduğu belirtilmiştir. (Tan, 1997, s. 36)

Bu yolla, oyuncak, oyun, çocukluk giysileri, dersler, cep harçlıkları ve benzeri konularda hiç bir kaynaktan ulaşılamayacak bilgilere ulaşmak mümkün olacak, eksik veya belirsiz kalan noktalar bu yolla açığa çıkarılabilecektir.

Müze'nin koleksiyonlarının öncelikli olarak, 19. yüzyılın son çeyreğinden günümüze kadar uzanan süreç temel alınarak araştırılması ve sergilenmesi planlanmaktadır. Bununla birlikte ülkemizdeki arkeolojik eserlerin zenginliği gözönüne alınarak, müzenin gelişim programları doğrultusunda yapılan yeni düzenlemelerle ve koleksiyona katılacak yeni objelerin durumuna göre, Anadolu'nun antikçağlarına kadar uzanan süreçte sergilemenin kapsamının zenginleştirilmesi planlanmıştır.

Bu kapsamda aşağıda yapılan ön araştırmada 19. yüzyılın sonları ve 20.yüzyılın başlarından itibaren günümüze kadarki süreç ele alınıp incelenmektedir.

5.6.1.1. Çocuk Kitapları

Çocuklar için ilk Türkçe alfabenin 1859 tarihinde Kayserili Doktor Rüştü tarafından yazılmış *Nuhbetülelfa* isimli eser olduğu sanılmaktadır. Bu kitapta çocuklar için yazılmış birtakım hikayeler bulunmaktadır. *Mide ile Azaların Hikayesi*, *Kabak ile Bir Köylünün Hikayesi*, *Deryaya Giden Balığın Hikayesi*, *İnce Kamış ile Ulu Ağacın Hikayesi*, *Ağustosböceği ile Karınca'nın hikayesi*, *Kuzu ile bir Kelp Hikayesi*, *Kedi ile Farelerin Hikayesi*, gibi eğlenceli özellikleri bulunan bazı hikayeler bu alfabeyle ilave edilmiş bulunmaktadır. Eserin dili oldukça sade ve açıktır. Tanzimat yazarlarının şekil, konu, ruh bakımlarından eski eserlerden pek farklı olan yazılarıyla bazı tercümelemleri, o devirde ve daha sonraları uzun müddet çocukların, gençlerin zevkle okudukları bir malzeme olmuştur. (Demiray, 1958, s.89)

Şinasi'nin La Fontaine'den tercüme ettiği *Kurt ile Kuzu* ve kendisinin yazdığı *Eşek ile Tilki*, *Arı ile Sivrisinek* gibi Fabl türünden manzumeler o devirde çocukların okuyabileceği yazılardır. Daha sonra Recaizade Ekrem (1847-1913) La Fontaine'den bazı manzumeler

tercüme ettiyse de, bunların dili hayli eskidir. Yine bu devir şairlerinden Muallim Naci, *Kırlangıç, Kuzu, Avcı, Oduncu ile Azrail* gibi manzumeler yazmıştır. Tanzimat yazarlarından bazıları, çeşitli vesilelerle kendi çocuklukları üzerine eğilmişler ve hayatlarının bu yıllarını oldukça sade ve zevkli bir şekilde kaleme almayı başardıkları için bu yazılar okul kitaplarına kadar girmiştir. Ziya Paşa'nın *Emil* tercümesi önsözündeki çocukluk hatıraları, Recaizade'nin *Tefekkür* isimli eserindeki kendi çocukluğunu anlatan bölüm, Naci'nin *Sümbülesi*'nde *Ömer'in Çocukluğu* bunlardandır. (Demiray, 1958, s.89)

Bu devirde çocuk edebiyatına temel teşkil edebilecek önemli bir hareket de batıda çocuklara okutulan bazı romanların Türkçeye çevrilmesidir. Bu hareketin ilk eseri Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan çevirdiği *Tercüme-i Telemak*'tır. Robinson Crusoe'nin Arapça kısaltılmış baskısından Vakantüvis Lutfi tarafından çevrilen *Tercüme-i Hikaye-i Robinson* 1864'ten itibaren yayınlanmaya başlamıştır. Yine bu dönemde ilk defa olarak Mahmut Nedim tarafından Swift'in *Gulliver'in Seyahatnamesi*, Mehmet Emin tarafından yapılan *Merkez-i Arza Seyahat* (1883); *Beş Hafta Balonla Seyahat* (1887) başta olmak üzere Jules Verne'nin pek çok eser çevrilmeye başlanmıştır. Aynı dönemde Siracettin Hasırcıoğlu tarafından Dickens'in *David Coperfield* adlı eseri de Türkçeye çevrilmiştir. (Demiray, 1958, s.90- 92)

İkinci Meşrutiyet'ten sonra, 1908'de bir öğretmen olan Ali Nusret'in "çocuk şiirlerine ve şarkılarına muhtacız" çağrısından sonra, dönemin şairlerinden İbrahim Alaettin Gövsa, Ali Ulvi Elöve, Tevfik Fikret bu konuya yönelmişlerdir. Bu dönemin en bilinen çocuk şiiri kitabı Tevfik Fikret'in *Şermin* (1914) isimli eseridir. Fikret'e göre çocuk şiiri bir eğlence vasıtası değil, bir terbiye vasıtasıdır. Sade bir Türkçe ile yazan Gökalp ise çocuklara Türk tarihinin efsanelere dayanan tarafını duyurmaya, vatan, aile, vazife, ahlak konularında tam bir bilinç uyandırmaya çalışmıştır. *Kızıl Elma* (1913), *Yeni Hayat* (1918), *Altın Işık* (1918) bu çeşit şiirlerden meydana gelmişlerdir. (Demiray, 1958, s.92)

1940 yılında nüfusun %40'ı köylerde yaşadığı için devrimleri köylere ulaştırmak üzere Köy Enstitüleri kurulmuş, 1941 yılından itibaren dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in öncülüğünde dünya klasikleri dilimize çevrilmeye başlanmıştır.

50'li yıllar bilgi kitaplarının altın çağı olmuştur. *Isı nedir?*, *Vücudumuz Nasıl Çalışır?*, *Hayvanlar*, *Bitkiler*, *Dünyamız* gibi çocukların eğitimine yönelik yayınlar ağırlık kazanmakla birlikte, birçok çeviri ve çizgi roman yayın hayatına girmiştir. (Alpöge, 1997, s.288)

II. Dünya Savaşı yıllarında ve 1950'lerde düzyazı çocuk edebiyatında Kemalettin Tuğcu'nun duygusal romanları görülmeye başlanmıştır. Edebi düzeyi tartışmalı olmakla birlikte, bu yapıtlar çocuklara okuma sevgisi aşılması ve eğiticiliğe yönelmemiş olmasıyla daha önceki çocuk romanlarından ayrılmaktadır.(Erdoğan, 1994, s.87) Kemalettin Tuğcu, dilencileri, köprüaltı çocuklarını, köyden kenti, yoksulları, hüznü ve acıklı bir yaşamı göğüsleyen çocukları konu olarak almıştır.

60'lı yıllar şehirlere göçün hızlandığı ve bir çok kadının iş hayatına girmeye başladığı bir dönem olmasından dolayı, 60 darbesinden sonra pek çok yuva açılmış, okul öncesi çocuk için kitap konusu önem kazanmış ve 60'lı yılların sonlarına doğru yayınevleri de çocuk konusuna yönelmeye başlamıştır. (Alpöge, 1997, s.289)

Çocuk yazarları arasında *Bir Gün Büyüyeceksin* (1956) adlı romanıyla Mehmet Seyda ile Rakım-Nimet Çalapala ve Mümtaz Zeki Taşkın'ın adları da anılmalıdır. Rıfat Ilgaz'ın 1966'da sahnelenen *Hababam Sınıfı* (1967) adlı oyunu, yetişkinler kadar çocukların da ilgisini toplamıştır. (Erdoğan, 1993, s.87)

70'li yıllar çocuk edebiyatına akademik katkılar getirmiş, antolojilerin basıldığı, seminer ve sempozyumların yapıldığı, televizyon ve radyonun devreye girerek çocuk edebiyatını konu ettiği yıllar olmuştur. (Alpöge, 1997, s.289)

Resim 5.2. Doğan Kardeş Yayınları'nın 1959'da yayınlanan çocuk kitapları; Masal Bahçesi, Dede Korkut Masalları, Binbir Gece Masalları, Dünyanın Çehresini Değiştiren 12 Adam, Hayvan Hikayeleri, Don Kişot, Andersen'den Masallar

TRT İstanbul Radyosu tarafından çocuk edebiyatı yazarlarının tanıtıldığı *Çocuk Edebiyatı* Programı ve daha sonra 1985 yılında TRT 2 radyo postasında yayınlanmaya başlayan, sözlü ve yazılı çocuk edebiyatı, türleri ve çocuk edebiyatının kaynaklarını konu alan *Dünden Bugüne Çocuk Edebiyatımız* isimli program TV ve radyodaki çocuklar ile ilgili programların ilk örneklerindedir. (Uğurlu, 1987, s.633)

Televizyon, 1970'lerde başlayıp, 1980'lerde yaygınlık kazanarak çocuk imajının değişiminde önde gelen etkenlerden birisi olmuştur. O güne dek hiçbir yayın televizyon gibi nüfusun çoğunluğuna ulaşmamıştır. Televizyonun yaygınlığına rağmen nitelik açısından olumsuz yanları yanında görsel kirlenmeyi de getirmiştir. 1980'ler ülkemizde çocuk yayıncılığı açısından hayli hareketli geçer. Basılı kitap sayısı artar. Çünkü yayınevleri, erişkinlere yönelik kitapların yanında yoğun bir siyasal ve toplumsal baskıyla karşı karşıyadır. (Kaya, 1994, s.121)

Bu dönemde pek çok yazar çocuklar için yazmayı seçmiştir. 1979 yılı çocuk yılı ilan edilmiş, yayınevleri de tanınmış yazarlarını çocuklar için yazmaya yönlendirmiştir. Ancak bu yıllardaki politik yaşamda görülen kutuplaşma çocuk yayınlarına da yansımıştır. Nazım Hikmet'in çocuklar için eserleri de bu dönemde basılma olanağı bulmuştur. (Alpöge, 1997, s.289-290)

Bu dönemde özgürlük, eşitlik, barış özlemi gibi konuların işlendiği romanlarla çocuklar politik, ekonomik, sosyal konulara duyarlı kılınmak istenmiştir. Bu romanlarda konular kadar aktarılmak istenen de önemli olmuş, saf, temiz, büyüklere önderlik eden çocuk tipleri yaratılmıştı.

1970'lerden sonra, Aziz Nesin, Cengiz Bektaş, Müjdat Gezen, Işıl Özgentürk ve Vedat Dalokay gibi yazarlar çocuklara seslenen yapıtlar vermişlerdir. Bu dönemde çocuk romanına en çok eğilen yazar Gülten Dayıoğlu'dur. Dayıoğlu'nun Fadiş (1970), Dört Kardeşiler (1971) ve Dünya Çocukların Olsa (1981) adlı romanıyla, Ben Büyüyünce (1979) adlı kitabında topladığı öyküleri, gerçeklikle ince bir duyarlılığı birleştirir. (Erdoğan, 1993, s.87)

70'li yılların yazarlar listesi için örnekler şöyledir:(Alpöge, 1997, s.294)

Yaşar Kemal, *Filler Sultanı ile Kırmızı Topal Karınca*, 1977

Aziz Nesin, *Doğ Güneş Doğ*, 1975 -Çocuklar büyüklerini aydınlığa taşır.

Ülkü Tamer, *Pullar Savaşı*, 1975 -Faşizme karşı özgürlük savaşına değinir.

Talip Apaydın, *Dağdaki Kaynak*, 1975 -Köyü ve köyün sorunlarını anlatır.

Işıl Özgentürk, *Kuş Ne Yana Öter*, 1976 -Bir grevin öyküsünü verir.

Nezihe Meriç, *Alagün Çocukları*, 1976 -Köyden göçmüş kişileri konu eder.

Fakir Baykurt, *Sakarca*, 1977 -Ağaya karşı gelen horozun öyküsüdür.

Erol Toy, *Fareler Cumhuriyeti*, 1977 - Farelerin özgürlük savaşını anlatır.

Bekir Yıldız, *Ölümsüz Kavak*, 1977 - Kavak ağacının kağıt oluşunu ve kiabın başına gelenleri anlatır.

Çetin Önder, *Mavi Kuşu Gören Var mı?*, 1978 – Mavi Kuştan, umuttan söz eder.

Define Adası, Robinson Cruseo, Mary Poppins, Heidi, 70'li yılların çocukları tarafından okunan kitaplarıdır. Ferenc Molnar'ın *Pal Sokağı'nın Çocukları*, bunun yanında *Pollyanna* ve *Siyah İnci* dönemin çocuklarının unutulmaz kitapları arasında yer alan batı klasiklerindedir. Dönemin çocuk kitapları fenomeni ise, Edmondo Amicis'in *Çocuk Kalbi* adlı kitabıdır. Kitap uslu ve akıllı çocuklar yetiştirmeyi hedefliyor, örnek çocuk olarak tarif edilen kişiler hizada çıkmayan, milliyetçi çocukları hatırlatıyordu. Küçük çocukların beğendiği *Ayşegül* kitapları da unutulmaz bir seridir ve günümüzde hala yayınlanmaktadır. (Tunç, 2001, s.202)

Barbie bebeklerin olmadığı 70'ler Türkiye'sinde kız çocukları için *Şebnem* serileri basılmaktaydı. Şebnem aslında kitap değil, kitap şeklinde basılan kartondan kız resmi şeklindeki bir oyuncaktı. Kitapta Şebnem için giysiler yer alıyor, makasla işaretli yerlerden kesilen giysiler yine işaretli yerlerden tuturularak bebeğe giydiriliyordu. Şebnem dizisinin benzer örnekleri günümüzde de devam etmektedir. (Tunç, 2001, s.204)

Darbe ile başlayan 80'li yıllarda kağıt sıkıntısı baş göstermiş, kağıdın çoğu gazetelere gittiği için kitap basanlar zor durumda kalmış ve kitaplar ikinci hamur kağıda basılmaya başlanmıştır.

80'li yıllarda masallar tekrar gündeme gelmiş, çocuklara kendi kültürlerini aktardığı gerekçesiyle bir çok yayınevi masalar basmaya başlamıştır. Bu dönemde çok sayıda İslam diniyle ilgili çocuk kitabı ve kahramanlık öyküleri de basılmıştır. (Alpöge, 1997, s.290)

Aşağıda ilgi çekici olduğu düşünülerek sadece 1986 yılında çocuklar için basılan kitaplardan örnekler verilmektedir; (Yazıcı, 1987, 481-489)

Erdem yayınları, İstanbul; *Fetihler ve Zaferler, Türk Kahramanları, Türk İslam Büyüklüğü, İbadetlerimiz, İnançlarımız, Hz. Muhammed'in Hayatı, Milli Günler ve İstiklal Marşı, Belirli Günler ve Haftalar, Piyesler ve Monologlar, İslam Ahlakı-Peygamber Ahlakı, Peygamberimizin Arkadaşları, Peygamberler Tarihi I.II.III, Dini Gün ve Geceler, Mucizeler ve Kerametler, Peygamberimizin Savaşları, Çocuk ve Dua, Açıl Susam Açıl, Fili Fili Kuş Dili, Beyaz Kanatlı Güvercin, Oyun İçinde Oyun, Rüya Kız, İlahiler, Kahramanlık Şiirleri ve Marşlarımız, Köroğlu, Battal Gazi Destanı, Karagöz ile Hacivat ve bunların yanında; Büyük Umudlar, David Copperfield, İnci, Heidi, Mobi Dik,*

Kandil yayınları, Ankara; *Yumus'un çiçekleri, Yasemin'in Dünyası, Bir Bayram Sabahı, Kınalı Kuzu, Değirmenden Gelen Haber, İbibik Yuvası, Canbazhane Merakı, Başını Vermeyen Şehit, Üç Nasihat ve Nasreddin Hoca'dan Seçmeler, Yavru Güvercin, Sihirli Tas, Çadırdaki Çocuklar, Yurdunu Terkeden Ağaç, Cimri Karun, Meraklı İhtiyar,*

Kelebek yayınları, *Transfer Ahmet, Kafadar Beşler, Yaramaz Kızlar, Küçük Ajanlar, Taşa Saplanan Kılıç -Walt Disney, Şanlı Tarihimiz, Onlarda Çocuktuk, Zaferlerimiz, Çocuğun Ramazanı, Kuran'dan Tekniğe, Akıncılar Geliyor, Baskın*

Yuva Yayınları, *Dedem, Nasrettin Hoca, Efe Ali, Pamuk Kız, Çoban Çocuk, Küçük Simitçi, Ev Ödevi, Fındık Kabuğundan Girer Kale Kapısından Sığmaz, Zeynep ile Yusuf İslamı Öğreniyor, İrşad*

Ayrıca Serhat Yayınlarının Türk masalları serisi ve Ya-Pa ayınlarının okulöncesi çağındaki çocuklar için ve okul döneminin ilk evresiyle ilgili olarak 12 kitaplık sersi bu yılın yayınları arasındadır

1990'lı yılların ilk yarısında çocuk yayınları hareketlilik kazanmıştır. 1993 İstanbul Tüyap Kitap Fuarı'nda çocuk yayınlarının ön plana çıkarılmasıyla bu ilgi artmıştır. Bu hareketlilik çeşitli seminerler, kitaplar, kampanyalar, çocuk çizerlerinin eserlerinden oluşan sergilerle sürmüştür. (Alpöge, 1997, s.291)

Son yıllarda çocuk edebiyatı, çocuğun gelişimsel özellikleri, sözcük dağarcığı ve yaratıcılık süreci dikkate alınarak geniş bir perspektifle ele alınmaktadır. (Güleryüz, 2002, s.82)

1990'lı yıllardan günümüze doğru gelindiğinde, çocukların doğayı korumayı sevdikleri ve bunun savaşını verdikleri görülür. Bununla beraber, fakir çalışkan çocuğun karşıtı olması için yaratılan zengin – haylaz tiplemesinden başka işlenmeyen orta sınıf teması 90'lı yılların ortalarında işlenmeye başlamış bulunmaktadır. Mutlu, gülen, bağımsız, kendi kendine karar verebilen, arkadaşlarıyla geçinebilen çocuklar örneklenmiştir. 90'lardan itibaren çocukluk doya doya yaşanması istenen bir dönem olarak görülmeye başlanmıştır. (Alpöge, 1997, s.296)

5.6.1.2. Süreli Yayınlar

Toplumun değer yargılarını, yaşadığımız kültürel, sosyal, siyasal değişimleri, toplumun çocuğa bakış açısını ve çocuğu ele alış biçiminin geçirdiği evreleri izleyebilme yollarından birisi dergilerdir.

Gazete, mecmua, risale gibi adlarla çıkarılan çocuk yayınları, önemli ülke sorunlarını, eğitim sistemini, çocuk haklarını ve sosyal sınıfları (zengin-fakir, bey-uşak) içeren konuları işlemişlerdi. Yazılarda genellikle saygı ifade eden sözcükler kullanılmış olup, dilde sadeleşme ve imlayı kolaylaştırma çabaları görülmektedir. Çeşitli boyutlarda olan, bazıları renkli kağıtlara basılan yayınlarda; çocuk mektupları, masallar, öyküler, atasözleri, bilmece-bulmaca, tiyatro ve çocuk oyunları, eğitici-öğretici bilgiler, şiirler, fotoğraflar, bitki ve hayvanları tanıtan resimler bulunmaktadır. II. Meşrutiyet'ten sonra sayıları artan çocuk gazete ve dergilerinde, ekonomi, ticaret, kadın hakları ile ilgili konular ve yazılarda rahatlama göze çarpar. Balkan ve I. Dünya Savaşı yıllarında duraklama gösteren yayınlar, 1920'li yıllardan sonra yeniden canlanmış ancak, önceliklere göre özelliklerinde değişiklikler olmuştur. Süreli çocuk yayınları, dönemlerinin tüm özelliklerini yansıtan ve toplumun

çocuğa bakış açısını gösteren önemli belgelerdendir. (Harf Devrimine Kadar Basında Çocuk Sergisi broşürü,1993)

Osmanlı çocuk dergilerinin yayın grafiğine bakıldığında 1913 senesinin dikkate değer bir yeri olduğu fark edilir. İlk Osmanlı çocuk dergisi olan *Mümeyyiz*'in çıkış tarihi 1869 ile Meşrutiyetin yeniden ilanı arasında geçen 39 yıl zarfında yayınlanan dergi sayısı 23'tür. Basında bir yayın patlamasının yaşandığı 1908-1913 dönemi ise çocuk dergileri açısından kesattır ve sadece 5 dergi yayımlanmıştır. Yalnız 1913 yılında ise 10 çocuk dergisi piyasaya çıkmıştır. Osmanlı döneminde yayınlanan çocuk dergilerinin sayısının 44 olduğu göz önüne alındığında bu miktarın yaklaşık yüzde 25'inin bir sene içinde yayına başlaması dikkat çekicidir. 1913 yılında yayına başlayan 10 dergi, *Ciddi Karagöz*, *Çocuk Bahçesi*, *Çocuk Duygusu*, *Çocuk Dünyası*, *Çocuk Yurdu*, *Çocuklar Alemi*, *Kırlangıç*, *Mektebli*, *Talebe Defteri* ve *Türk Yavrusu*'dur.(Okay, 1997, s.42)

Resim 5.3. 1913 yılında yayınlanmaya başlayan Çocuk Dünyası'ndan bir örnek

Resim 5.4. 1910 yılında yayınlanmaya başlayan Hacıyatmaz'dan bir örnek

Çocuk Dünyası'nın ilk sayısı 14 Mart 1329 (1913) tarihini taşır. “Çocukların fikirlerinin açılmasına yardım eder ve haftada bir çıkar” ibaresi ile yayınlanır. *Türk Yurdu*'nun çocuklar için hazırlanmış bir versiyonu görünümündedir. Milliyetçi mesajların sıklıkla yer aldığı bu derginin yazar kadrosu *Ziya Gökalp, Akagündüz, Edhem Nejad, Mehmet Emin, Yurdakul, Ali Ulvi, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu* gibi şöhretli kişilerden meydana gelmektedir. *Çocuk Dünyası* 79 sayı yayınlanabilmiştir.(Okay, 1997, s.42)

Çocuk Duygusu ise *Çocuk Dünyası*'ndan yaklaşık üç ay sonra yayın hayatına başlamıştır. Dönemin diğer çocuk dergileri, *Çocuk Müzesi* ve *Mekteb Alemi*'nin yayın hayatına başlamaları bu dergide duyurulmuştur. “Çocukların tezyid-i malumat ve tehzib-i ahlak etmelerine hadim musavver risale” alt başlığıyla çıkan derginin sahibi Leon Lütfi'dir. 61.sayısı ile yayın hayatından çekilir.(Okay, 1997, s.42)

Dönemin diğer çocuk dergileri; *Çocuklara Arkadaş*(1882), *Çocuklara Kıraat* (1883), *Etfâl* (1885), *Çocuklara Mahsus Gazete* (1896), *Çocuklara Rehber* (1897), *Arkadaş* (1909), *Hacıyatmaz* (1910), *Mekteb Mecmuası* (1920), *Bizim Mecmua* (1922), *Yeni Yol* (1923), *Resimli Dünya* (1924), *Haftalık Resimli Gazetemiz* (1924), *Sevimli Mecmua* (1925), *Türk Çocuğu* (Gürbüz Türk Çocuğu – 1926), *Çocuk Ansiklopedisi* (1927)'dir. (Harf Devrimine Kadar Basında Çocuk Sergisi broşürü, 1993)

Resim 5.5. 1930,1940,1950 tarihli bazı çocuk dergilerinden örnekler

II: Dünya Savaşı'ndan sonra eğitime önem verilmiş, bu yıllarda çok sayıda çocuk dergisi yayım hayatına başlamıştır. 23 Nisan 1945'de yayına giren Doğan Kardeş dergisi, öyküler, masallar, şiirler ve çevirilerin yanı sıra, bilmece, bulmaca, çizgi roman, karikatür ve dünyadaki ilginç olayları içeriyordu. Vedat Nedim Tör'ün yönettiği dergi adeta çocuk kulübü niteliğine bürünmüş ve çocuklarla iletişim kurulabilmiştir. Çocuklar resimlerini, şiirlerini, öykülerini, kendi fotoğraflarıyla birlikte mektuplarını ve kendileriyle ilgili ilginç olayları dergiye yollamışlardır ve bunların bir kısmını bu dergide basılmıştır. Doğan Kardeş'in ilk sayılarına baktığımız zaman günümüz yazar, çizer ve şairlerinin denemelerini görüyoruz. (Alpöge, 1997, s.288)

Resim 5.6. 1952, 1960, 1968 tarihli bazı çocuk dergilerinden örnekler

80'li yıllarda dergi sayısında artış görülür. Birçok banka reklam amacıyla çocuk dergisi çıkarıp dağıtmaya başlamıştır. Başarı (Akbank), Kumbara (İş Bankası), Çağdaş Çocuk (Dışbank), Başak Çocuk (Ziraat Bankası), Şeker Çocuk (Şekerbank), Çekirge (Garanti Bankası), Pamukçocuk (Pamukbank) gibi. Bunlardan Başarı ve Kumbara sayfalarında ilkokul ders programına yer veren ünite dergisi kimliğinde dergiler iken, diğer dergiler, çocukları eğitmeyi ve eğlendirmeyi amaçlayan dergilerdir. (Kazancı, 1987, s.542)

Bunlardan sadece Doğan Kardeş parayla satılmayı sürdürmüştür. Bankaların yanı sıra gazeteler ve basımevleri de çocuk dergisi çıkarmışlardır. Örneğin Milliyet gazetesinin *Milliyet Çocuk Dergisi*, Tercüman gazetesinin *Tercüman Çocuk dergisi*, Gelişim yayınlarının *Bando* dergisi gibi. Hiç reklam kullanmadan edebi çocuk dergisi olmayı amaçlayan *Kırmızı Fare* ise, 1980'de yayına başlayıp günümüze kadar sürdürmeyi başarmıştır. (Alpöge, 1997, s.291)

Resim 5.7. 1960'lı yıllardan Aslan Kardeş dergisinin kapağı

Kaptan Swing, Tom Braks, Kızıl Maske, Zagor, Mister No, Tom Mix, Teksas, Red Kit ve Asterix gibi çizgi roman dergileri 60'lı yıllardan günümüze dek çocuklarının vazgeçilmez dergileridir.

Günümüz çocuklarının tercih ettikleri dergiler, televizyon ve sinemayla gelen çizgi kahramanların kitap ve dergileri olmaktadır.

Milliyet Kardeş (Doğan Egmond), Donald Amca (Disney), Winnie The Pooh (Disney), Disney Prenses (Disney), Barbie (Mattel), Go Girl (Egmont), Bugs Bunny Oyun (Warner Bros), Goal (Egmond) dergileri günümüz çocuk dergilerinin örnekleridir. (Aslan, 2002, s.10)

Resim 5.8. Günümüz çocuk dergilerinden örnekler

Bunların yanında, 1988'de yeniden çıkarılmaya başlanan Doğan Kardeş, Gül Çocuk, Türkiye Çocuk, Can Kardeş, Bando, Diyanet Çocuk, Kırmızıfare, Miço ve TÜBİTAK tarafından çıkarılan Bilim Çocuk Dergisi günümüz çocuklarının zevkle okuduğu dergilerdir. (Nas, 2002, s.88)

5.6.1.3. Çocuk Tiyatrosu

Cumhuriyet öncesi dönemde, çocukların seyrettiği oyunlar, geleneksel tiyatromuzun ürünleri olan kukla, Karagöz ve Ortaoyunu'dur. Çocuk tiyatrosu düşüncesi ilk olarak meşrutiyetle birlikte, çocukların okullarda tiyatro yapmaları şeklinde belirmiş, o zamanın Milli Eğitim Bakanlığı, okullara "Mektep Temsilleri'nin Usul-i Tedrisi" başlıklı bir yönetmelik

hazırlamıştır. Okullarda tiyatro çalışmaları, eğitici ve öğretici nitelikte bir ders olarak kabul edilmiştir.(Asyalı, 1987, s.572)

Ünlü edebiyatçılarımızdan Reşat Nuri Güntekin (1889-1956), çocukluğunun gezginci sokak tiyatrolarını şöyle anlatıyor:

“Çocukluğumdaki gezginci sokak tiyatrolarından biri de kukla idi. Ona da gene bütün İstanbul tek bir ruh halinde güler ve rağbet ederdi. Ana konu etrafında işlenen çeşitli konularda, aptal koca, kurnaz karı, ve akıllı yahut akılsız aşık ile hemen hemen tek konu olan komediler gibi kuklanın da hiç değişmeyen tek bir piyesi vardı. *Kocaburun İbiş*, oynattığı *Madmazel Katinkayı* ve alacaklıları “al sana para” diye sopasıyla döver, sonunda bir köpek onu koca burnundan tutarak adaleti yerine getirirdi. Kukla da en kuvvetli komik eleman neydi? Kuklaların en fazla ses veren tahtalardan yapılmış kafalarında sopanın ötüşü... Her taraftan füze gibi fişkırان kahkahalar da onun içindi.” (Yardım, 1986, s.210)

Dayağı *Karagöz*'de de gene birinci komik elemanı olarak görüyoruz. Karagöz'de şarkı ve gazel, Hacivad'ın şiiri ve tekerlemesi... Fakat bu oyunda asıl neşe ve kaha Karagöz'ün pencereden atlayarak *Hacivad*'a mamur bir dayak atmasıyla başlar. Ne kadar ustalıkla olursa olsun, dayaksız bir Karagöz diyalogunu tasavvur bile etmek güçtür. Karagözcülük sanatı Karagöz'e sırf bunun için dirseğe kadar sıvanmış bir kol takmış ve bunu hususi bir değnekle piston gibi durmadan işler bir hale getirmiştir.” (Yardım, 1986, s.210)

19. asrın ikinci yarısından itibaren yaşanan hızlı ve sürekli modernleşme süreci yetişkinler kadar çocukları da etkilemiştir. Çocuklar geleneksel seyirlik eğlencelerinin yanında sirk, tiyatro gibi batı tarzı yen eğlencelerle de tanışmaya başlamışlardır. İlk olarak yetişkinlerin oyunlarında ufak tefek roller alan çocuklar daha sonra kendileri için yazılan oyunlarda oynamışlardır. Özellikle okul gösterileri Osmanlı çocuklarının tiyatro yapmaları için önemli bir fırsat teşkil etmiştir. Bunun sonucu olarak da çocuklar için yazılan tiyatro metinleri ortaya çıkmıştır. Osmanlı'da çocuklar için yazılan ilk basılı metin konusunda değişik görüşler vardır. Bu konuda belli başlı kaynaklar ilk çocuk oyunu metni olarak *Kartopu Oyunu*'nu gösterirler. *Bir Haftada Üç Cumartesi Var, Küçük Valide, Ali Baba'nın Mirası, Keşf-i Esrar* bu dönemdeki belli başlı ilk çocuk oyunu örnekleridir.(Okay, 1997, s.43)

Cumhuriyet döneminde bir yandan geleneksel okul müsameresi kapsamı içerisinde, okullarda öğrenci çocuklar tarafından oynanmak üzere eğitici çocuk oyunları yazılır ve sergilenirken, bir yandan da erişkin sanatçılar tarafından çocuklar için oyun sahneleyen çocuk tiyatroları kurulmuştur. Bu konuda ilk girişim, Muhsin Ertuğrul'un 1934 yılında İstanbul Şehir Tiyatrosu kuruluşu içinde yer verdiği Çocuk Tiyatrosu birimidir. 1 Ekim 1935'te, Tepebaşı Tiyatrosu'nda sergilenen ilk oyun M. Kemal Küçük'ün yazdığı *Çocuklara İlk Tiyatro Dersi* adlı yapıttır. (Şener, 1997, s.272)

Devlet ve Belediye ödenekli tiyatroların yanısıra, kırklı yıllardan bu yana bazı resmi kuruluşların, daha sonra bankaların desteklediği çocuk tiyatroları açılmış, altmışlı yıllardan bu yana ise yetişkinler için tiyatro yapan özel tiyatrolarda da çocuk oyunları sahnelenmeye başlanmıştır. Son çeyrek yüzyılı aşan sürede yalnız çocuklar için oyun sergileyen amatör ve profesyonel çocuk tiyatroları kurulmuştur. (Şener, 1997, s.273)

Ülkemizdeki resmi ya da özel ödenekli tiyatroların repertuarında genellikle yabancı çocuk oyunlarının çeviri veya uyarlamaları ile, hayvan masallarından, geleneksel seyirlik oyunlarından yapılan, çoğu kez danslı ve müzikli uyarlamalar yer almıştır. İçinde çocuk gerçeğinin, çocuğun yakın çevresi ile olan ilişkilerinin ele alındığı oyunlar ancak son yıllarda yazılmaya ve sahnelenmeye başlanmıştır. (Şener, 1997, s.274)

Ellili yıllarda yazılmış oyunların amacı, çocukları eğitmek, onlara uslu, terbiyeli, çalışkan, özverili olma yolunda öğütler vermek ve onlara bu doğrultuda örnekler sunmak olmuştur. İdeal çocuk örneği, *söz dinleyen, iyilik yapan, yurdunu seven çalışkan çocuktur.*

Ellili yıllarda yoğunlukla yinelenen, altmışlı ve yetmişli yılların kimi çocuk oyunlarında yer verilen, günümüz oyunlarında da ara sıra rastlanan çocuk tiplerini, ortak özelliklerinden yola çıkarak *Mutsuz Çocuk, Uslu Çocuk, Haylaz Çocuk, Kahraman Çocuk, Saf Çocuk (Keloğlan)* gibi başlıklar altında kümeleyebiliriz. Yoğunlukla ellili ve altmışlı yıllarda yaratılan çocuk tipi, yoksul, yetim, ya da öksüz olduğu için, hatta sakat olduğu için acı çeken mutsuz çocuktur. Yoksulluk, kendini küçük göme, hor görülme, hatta yoksulluğu bir suçluluk duygusu içinde yaşama teması kırklı yıllardan başlayarak yetmişli yılların sonuna kadar işlenmiştir. Yakın zamanlarda yazılmış çocuk oyunlarının mutsuz çocuğu, köyden gelmiş olan, gecekonduarda yaşayan, zengin mahalle çocuklarının birlikte oynamak istemediği, giyimi, tavırları ve konuşması ile alay konusu olan çocuktur. Yetmişli yıllarda ise, *Barışsever,*

Özgürlükçü Çocuk, seksenli yıllardan bu yana da, *Akıllı ve Neşeli Çocuk*, *Akıllı ve Becerikli Çocuk*, *Büyüklerine Yol Gösteren Çocuk* tiplmelerinin ağırlık kazandığı görülmüştür. Yine bu yıllarda, çocuğun demokratik bir yönetim biçimini gerçekleştirmek için, çevre temizliği için savaştığı oyunlar yazılmıştır. Bir başka çocuk tipi, kahraman çocuk olmuştur. Özellikle Kurtuluş Savaşı sırasında vatani için canını vermekten kaçınmayan yürekli çocuk, özellikle “milli” adı verilen okul piyeslerinin vazgeçilmez kişisidir. Çocuk tiyatromuzun bir başka kalıplaşmış oyun kişisi, geleneksel *Keloğlan* tiplemesinin çeşitlemesi olan saf çocuktur. Saf görünüşünün ardında zeki ve becerikli olan bu tip daha yakın zamanın oyunlarında *Soytarı*, *Palyaço*, *Kuklacı Çırağı*, *Çoban* kimlikleriyle karşımıza çıkar. *Mutsuz* ve *Kahraman* çocuk imgelerinin yansıtıldığı oyunlar acıklı olmasına karşılık, *Keloğlan* serüvenlerini ele alan oyunlar güldürücü ve eğlendiricidir. (Şener, 1997, s.275-283)

Başlıca çocuk tiyatrolarından örnekler:

Mutsuz çocuk tiplemesinin yer verildiği oyunlar, *Ali*, *Ben Çalmadım*, *Son Armağan*, *Yoksullar Parkı*

Kahraman Çocuk tiplemesini yer verildiği oyunlar: *Bizim Manga*, *Son Armağan*, *Ne Mutlu Türküm Diyene*, *Küçük Ali*

Saf çocuk tiplemesinin yer verildiği oyunlar: *Kuklacı*, *Yıldızcı Kral ile Akıllı Soytarı*, *Palyaço Kral*, *Prencesle Çoban*

Özgürlük isteyen, büyükler yol gösteren çocuk tiplemesinin yer verildiği oyunlar: *Hohoş Mahallesinde Curcuna*, *Briş'in Çocukları*, *Mutlu Ayılar*, *Barış Gezegeni*

Canlı, neşeli, başarılı, becerikli çocuk tiplemesinin yer verildiği oyunlar: *Şişşirin'in Meraki*, *Başına Neler Açtı*, *Dede- Torun*

Buraya kadarki örneklerden de görülüyor ki, kız veya erkek olarak doğan çocuğun kültürlenmesi ilk olarak toplumca kendisine verilen cinsel rollerinin, kimliklerinin belirlenmesiyle başlar, ergenlik çağına kadar devam eden bu süreç sonunda da çocuk toplumun kendisinden beklediği davranış biçimlerine uygun birer yetişkin olmayı öğrenir.

Çocuklar için hazırlanan dergiler, kitaplar, sinema ve tiyatro oyunlarının amacı da, dönemin özelliklerine uygun ideal insan tipinin örnekleme yoluyla ve öğütler vererek çocuğa öğretilmesidir. Başka bir deyişle, çocuklar için yetişkinler tarafından hazırlanan ürünlerin, çocuğu kültürlenme yoluyla gelecekteki rolüne hazırlaması bakımından özel bir yeri vardır.

5.6.1.4. Çocuk Oyuncakları

Oyuncak, çocukların çevrelerini, yani dış dünyayı ve insanlararası ilişkileri anlama, kavrama ve yorumlamalarına yardımcı olan bir eğitim aracıdır. Oyuncak çocuğun bulunduğu yaşa, cinsiyete, çevreye ve aileye göre büyük bir çeşitlilik gösterir. Bazen bir taş parçası, bazen bir sopa, top veya ip, kullanılmayan mutfak eşyası, bir bez bebek ya da mutfak eşyası çocuğun oyununu zenginleştiren materyaller arasında yer alır. (Yalçınkaya, 1996, s.5)

Oyuncak daha çok çocuklarla ilgili bir konu olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım doğru olmakla beraber yetişkinlerinde oyun oynadıkları, onların da oyuncaklarının olması gerektiği düşünülebilir. Fakat çocuklar dış dünyayı tanımak, onu kendi belleklerine katabilmek için oyuncuğa muhtaçtır. Yetişkinler çevrelerinde olup bitenleri nasıl konuşarak öğreniyorlarsa, çocuklar da dış dünyayı oyuncaklarının yardımıyla öğrenirler. (Yalçınkaya, 1996, s.11)

Oyuncaklar çocuğun hayal dünyasını geliştirir, çocukların çeşitli renk, boyut ve şekilleri kavramalarına, sayısal ve yazınsal kavramlardan haberdar olmalarına yardımcı olur. Oyunlar ve oyuncaklar çocuğun zihinsel gelişiminde belli bir yere sahiptir. (Yalçınkaya, 1996, s.13)

Oyuncağın tarihsel gelişimine bakıldığında, 'oyuncak bir moda ürünüdür' diyebiliriz. Bir gazete haberi, bir reklam, vizyona giren bir film bu modayı yaratabilir. Bir dönemin çocukları uzay mekiği, Muppet Show kuklalarıyla büyürken, bugünkü çocuklar Pokemon, Action Man kahramanları peşinde koşuyor.

Bir toplum içerisindeki oyuncak tercihi o toplumun kültür seviyesi ve ekonomik verileri yön verir. Örneğin bizim toplumumuzda parçalı oyuncakların gelişememe nedeni, anne babanın çocukla birlikte oynama alışkanlığının olmayışı, 1900'li yılların başında Avrupa'da çok yaygın olan bebekevlerinin olmayış nedeni de pahalılığı olarak düşünülebilir.

Yine tarihe bakıldığında, 1990'lara kadar oyuncaklarda yaş gruplarına göre sınıflandırma olmadığı görülür. Oyuncağın bir eğitim aracı olarak kabul edilmesi 1970'li yılların başlarına denk gelmekle birlikte, 1980'lerin sonlarına doğru yaygınlaşmaya başlar. Oyuncağa olan talebin artışı, çeşitlerdeki çoğalmayı da beraberinde getirmektedir.

Türkiye'deki çocuk oyuncaklarının gelişiminin tarihini Prof. Dr. Bekir Onur'un "Oyuncaklı Dünya" isimli kitabından takip etmek mümkündür. Bu kitap temel alınarak, ülkemizdeki oyuncak kültürünün tarihsel gelişimini şöyle özetleyebiliriz:

Osmanlı'da çocuk küçük bir yetişkin gibi görülürdü. Özellikle şehzadeler ileri yaşlardaki görevleri için 'büyük adam' gibi yetiştirilirdi. Giysileri de yetişkinlerin giysilerinden farklı değildi. Ayrıca bebek ve hayvan şeklindeki oyuncaklar dinsel olarak günah sayılırdı. Bu ortamda oyuncakçılıkta günah sayılan herhangi bir hayvanı veya bebeği imal etmek mümkün olmazdı.

1910 yılında İstanbul'un ilk oyuncak mağazası olan Japon Mağazası "Maison Japonaise" Beyoğlu'nda Hristaki Pasajı'nda kuruldu. 1980 yılına kadar faaliyet gösteren Japon Mağazası'na Celal Bayar, İsmet İnönü, dönemin İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, gibi o zamanın ünlüleri gelirdi. Bu mağazanın sahibi, Jasef Kazez, oyuncakları ithal ederek satışa sunardı. Bu mağazada satılan oyuncaklar, kurmalı yem yiyen horoz ve civcivler, suda giden mumla çalışan 'paf küf' motorlardı. O dönemde Beyoğlu'ndan başka hiç bir yerde oyuncak satılmazdı, alıcılar çoğunlukla gayri müslimlerdi.

1920 yılında Nikoli Mihalidis ve Spiro Giokas Sabuncuhan Caddesi'nde dönemin diğer oyuncakçı dükkanı açıldı. Aynı yıllar Eyüp oyuncakçılığının da başlangıç yılları idi.

1930'lu yıllar savaş yıllarıydı. Bu dönemde İsmet Paşa ülkeye döviz sağlamak amacıyla takas usulü ithalat yöntemini başlatmıştı. Bu yöntemle, dönemin oyuncak mağazaları, ülkeye oyuncak getirmeye başladı. 1932 yılında Galatasaray Lisesi'nin bahçesindeki panayırda ilk defa oyuncak sergisi açıldı. 1933-1935 yıllarında ilk defa kurmalı yarış arabaları üretilmeye başlandı. 1935 yılında İstanbul'da Beyoğlu Bonmarşesi kuruldu. Burada takas yoluyla yurt dışından getirilen oyuncaklar satılmaya başlandı. Hitler şeklinde yapılmış askerler, sıkıştırılmış topraktan yapılmış oyuncak askerler, kaleler, bu mağazada satılan oyuncaklardandı. 1938 yılında, Hamdi Dünder tarafından resimli küp oyunları yapımı ile memleketimizde ufak imalat teşebbüsü başlamış oldu.

1940 yılında Ermeni Usta Turgut Özler tarafından tahtadan ilk çocuk bisikleti yapıldı. 50'li yıllara kadar hep ağaç oyuncak (bowling, kriket, küp, inşaat oyunu) ve bez bebek imal edildi. Bez bebekler ilk defa bir Yahudi usta tarafından İzmir'de yapıldı. 1939-1940 yılları arasında,

İzmir de 3 oyuncakçı olduğu biliniyor. 1942 yılında, İkinci Dünya Savaşı ortalarında bebek yapımı ilk meyvelerini vermeye başladı. 1944'te İkinci Dünya Savaşı yıllarında kurşun asker yapımı arttı. 45'ler lastik topun yapıldığı yıllar idi.1946-1947 yıllarında, Fransa'dan ilk çıplak bebekler gelmeye başladı, 47'de oyuncak üretiminde pistole boya kullanılıyorken, 49'da pistole boya yerini litograf baskıya bıraktı. Aynı yıl, Barvir Usta ilk tombalay yaptı, Museviler İsrail'e göç etmeye başladı.

1950-55 yılları arasında tütün takas ve senet transferi ile memleketimize ithal olarak çeşitli oyuncaklar, bebekler ve kauçuk toplar girmesiyle yerli oyuncakın imalatı bitecek zannedilirken tam tersi oldu, bol numune temini yerli oyuncakçı kaliteye doğru yönlendirdi, yeni imalatçıların ortaya çıkmasına neden oldu. Bununla birlikte oyuncak çeşitlerinin çoğalması, toplumun ilgisinin artmasına, oyuncakın çocuk için bir ihtiyaç olduğunun anlaşılmasına yardımcı oldu. 1950'li yıllara yakın üç tekerlekli bisiklet imal edilmeye başlandı. Aynı yıllarda tüm dünyayı saran yoyo ve hula-hoop çılgınlığı ülkemizde de görülmeye başlandı. Plastik oyuncak ve dozer, kamyon, Walt Disney tipleri gibi tahtadan hareketli oyuncaklar yapılmaya başlandı. 1954'te ilk plastik oyuncak şişirme bebek ve yaka keleş yapıldı. 54-58 yılları arasında Avrupa malı oyuncaklar iyice yaygınlaştı, ancak, Milli Koruma Kanunu çıkmasıyla birlikte ithalat kesildi. İthalatın durması ile Türkiye'de oyuncak sanayi başlamış oldu. 1955'te hükümet oksitlenme yaptığı için kurşun askeri yasakladı. Bu yıllarda oyuncak yokluğunda kağıttan yapılmış oyuncaklar çok satıldı. 1956 yılından itibaren Melih Arkay lego sistemi imal ederek zeka oyunlarının başlamasında öncülük etti. 1957'de Manuel Çukurel adındaki oyuncak yapımcısı, ilk defa, plastik şişirme makinası ile bebek yaptı. Aynı yıl içinde, Nal Plastik tarafından şişirme polietilen toplar piyasaya sürüldü, sonradan bunun yerine bugünkü PVC top sanayi teşekkül etti. 1957'de Milli Sanayii Sergisi'nde oyuncak reyonu açıldı.1958-1960 yılları arası oyuncakın çığır açtığı bir dönem olarak kabul ediliyor.

1950'lerin sonu 1960'ların başında lastik kauçuk oyuncak başladı. 1960'da oyuncak ithali yeniden başladı, ancak döviz yokluğundan uzun sürmedi. Aynı yılda Türkiye'ye ilk plastik girmeye başladı. Adi gözlükler, çocuk çantaları, bebekler, plastik el arabası, çocuk arabası, plastik köpek, tarak, kılıç, gibi ilk örneklerini verdi. 1960'tan sonra oyuncakçılık hamle yaptı, Japon oyuncakları taklit edilmeye başlandı. Ancak 1960'dan sonra Eyüp oyuncakçılığının da sonlarına gelmişti. Eyüp oyuncaklarından sonra, 1965'te de ağaç oyuncak işi, 1970'te elle yapılan doldurma oyuncak işi bitti. 1971'de ülkemizin en büyük oyuncak sanayicilerinden

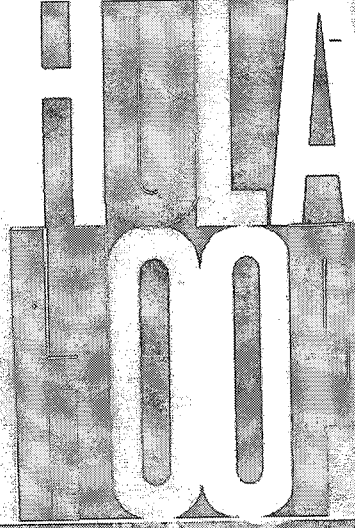
Fatoş Oyuncak kuruldu.1974 yılında Pembe Panter'in modası başladı. 1975-76 yıllarında ise, kurmalı ve sürütmeli arabalar piyasaya çıktı.

1980 başlarında ağaç oyuncak üretimi durdu. 1981 yılında, Türkiye'de ilk defa pille çalışan uzaktan kumandalı yarış arabası üretilmeye başlandı. 1983'ten itibaren hem ithalat, hem ihracat hız kazandı. Turgut Özal'ın İhracatı kolaylaştırması üreticiyi zor durumda bıraktı. 83'ten itibaren, İntertoy; Lego, Fisher Price, Tommy oyuncaklarının ithalatına başlandı. 1987 Oyuncak İmalatçıları ve Tacirleri Derneği kuruldu, ancak 1988'de çalışmaya başladı.1988 yumuşak peluştan yapılan bebekler, lahana bebekler moda oldu. 1991'de Rus Pazarı'nın açılması ve ucuz oyuncak satılması yerli üreticiyi zora soktu. 1991-2000'ler Elektronik oyuncaklar, sanal bebekler ve bilgisayar oyunları, çocuk oyuncaklarının yeni şeklini belirlemeye başladı.

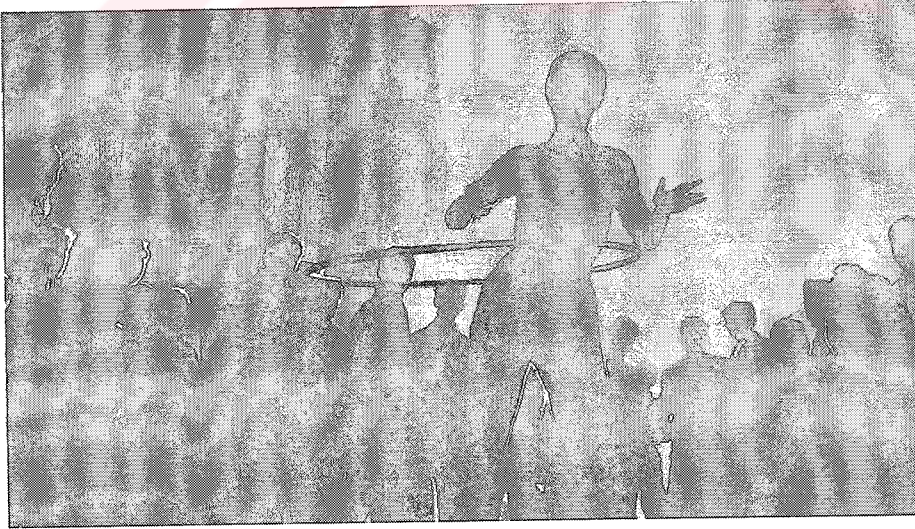

MARŞ - MARŞ — Bayram değil, seyran değil. Sadece bir genç kız Hula-Hoop yapacak. Semt halkı da işini, gücünü birakmış onu seyretmeğe gidiyor. Kırk yıllık çember yerden kurtulup baş tazi oldu.

**Hula-Hoop çemberi dünyayı
çepeçevre dolandıktan sonra
bizde de dönmeye başladı...**

OKULDAN CADDEYE KADAR — Dünkü çocuklar da çember çevirirdi. Bugünküler de çeviriyor. Ama bugünküler yukarıdaki resimde görülen İzmir'deki bir ilkokul öğrencisi gibi bu çembere bellerinde çeviriyorlar. Haydi onlar giriz diyecüksiniz. Ya büyüktür? Hem nerede? İlk önelerine gelen yerde. Meselâ Tophane - Karaköy arasındaki Kemeralı yolunda.

Resim 5.9. 9 Ocak 1959 tarihli Hayat Mecmuası'ndan

5.6.1.4.1. Eyüp Oyuncakları

Oyuncağın tarihi denilince ilk akla gelenlerden biri Eyüp Oyuncakları'dır. Bu nedenle oyuncak tarihimizde özel bir yere ve öneme sahip olan Eyüp Oyuncakları hakkında kısa bir bilgi vermek faydalı olacaktır.

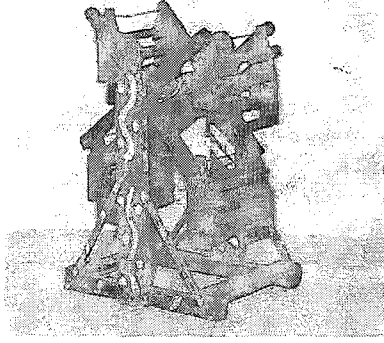
Bazı kaynaklara göre bu oyuncakların geçmişinin 18.yüzyıla dayandığı sanılmaktadır. Tarihi belgelere göre Eyüp'te ilk oyuncak Dökmeci Hasan Ağa tarafından yapılmıştır. Daha sonra Gümüşsuyu'lu Darbukacı Halil Efendi ve Küçük İsmail Efendi adlarındaki zanaatkarlar da oyuncak atölyeleri açarak bu sanatın yayılmasına hizmet etmişlerdir. (Yalçınkaya, 2001, s.97) Ancak 18. yüzyıl Eyüp Oyuncakçılığı için oldukça geç bir tarihlemedir. (Geleş, 2001, s.219)

17. yüzyılda Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde esnafları tanıtırken Eyüp Oyuncakçıları olarak 100 dükkan ve 105 kişiden bahseder. İstanbul'un esnaf sınıfından olup mimarbaşına bağlı olan Eyüp Oyuncakçıları, Sultan IV. Murat döneminde, Bağdat Seferi (1637) nedeniyle düzenlenen esnaf alayına katılmışlar, arabalar üzerinde taklitler yaparak oyuncaklarını sergilemişlerdir.(Kılıç, 1993, s.133)

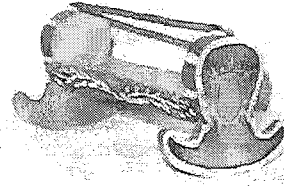
Eyüp Oyuncakları, Eyüp'teki dükkanlardan başka İstanbul'un diğer semtlerindeki aktar dükkanlarında ve seyyar oyuncakçılar tarafından satılırdı. Külhanbey kılıklı seyyar oyuncakçılar sırtlarında oyuncak sepetleri, trampet çalıp kursak düdüklü öttüre öttüre, tekerleme ve maniler söyleyerek sokakları dolaşp çocukların peşine düşerlerdi. (Kılıç, 1993, s.133)

Eyüp Oyuncakları şu türleri kapsamaktaydı: Üstüne ayna parçaları yapıştırılmış renkli küçük testiler, sürahiler, bardaklar, teneke zilleri olan bir karış çapında tefler, bir karış çapında davullar, yaklaşık 2cm kadar tekerleyi olan arabalar, minik darbukalar, saplı davullar, pek küçük olarak yapılmış beşik ve salıncaklar, kırbaç ya da kaytan sarılarak döndürülen topaçlar, kaynana zırlıtları, kursak düdüklü, havanlar, hacıyatmazlar, şak şaklar, minik tereyağı yayıkları, kırmızı tüylü koyun ve kuzular, ağaç parçalarından içi oyularak yapılmış ve üzerine kırmızı ve yeşil boyalar sürülmüş sandallar, padişah kayıkları, boyalı aynalar, iki-üç şerefeli camisiz minareler, tahta kılıçlar, fırıldaklar, kamış üfekler, düdüklü fırıldaklar, çekirgeler, içine su konup öttürülen toprak testiler, aynalı beşikler, ipli oklar, şişirme gaydalar, dönme

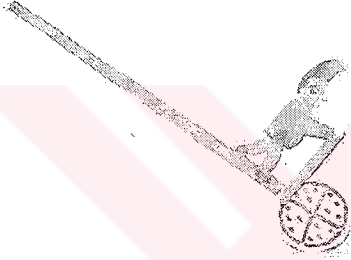
dolaplar, bumbardan yapılmış boyalı balonlar, tahta çekiçler, Karagöz ve Hacivat tasvirleri.
(Yalçınkaya, 2001, s.98)

Dönme Dolap

Beşik

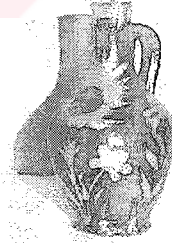
Canbaz

Araba

Sandalye

Testi

Resim 5.10. Eyüp oyuncaklarından örnekler

Eyüp oyuncakçıları malzeme olarak, tahta, deri, teneke ve toprak kullanmışlar, bunları aşı boyası ve suluboya ile daha çok kırmızı, yeşil, mavi vesarı renklerde boyamışlardır. Bezemeler ise çiçek ve geometrik motifli ya da aynalı üslupta yapılmıştır. Günah sayıldığı

için insan biçiminde oyuncaklar yapılmamış, yüzyıllarca biçim ve çeşitlerde de değişiklik olmamıştır. (Kılıç, 1993, s.133)

19. yüzyılın sonlarında Eyüp oyuncakları, ülkemize gelen Batı'nın fabrika yapımı oyuncaklarıyla rekabet edememiş, giderek 20. yüzyılın başlarında çeşitlerini ve ustalarını kaybetmeye başlamıştır. Yüzyıllarca çocukların dünyasını süsleyen geleneksel Eyüp Oyuncakları bugün tümüyle kaybolmuştur. Günümüzde Eyüp'te satılan davul, tef, darbuka gibi oyuncaklar ise eski özelliklerini yansıtmamaktadır. (Kılıç, 1993, s.133)

5.6.1.5. Çocuk Oyunları

Çocuk oyunları, çocuklardaki eğlenme, zamanı değerlendirme, gördüklerini taklit etme, arkadaşlarına uyum sağlama, hayal gücünü geliştirme gibi gereksinimlere dayanan düzenli ve kurallı davranışlardır. (Akalin, 1987, s.84)

Oyun, çocuk kültürünün en önemli öğelerinden biridir, hatta kendisi bir kültürdür. Oyunun çocuğun zihinsel, duygusal, toplumsal gelişimine katkıda bulunduğu herkes tarafından bilinir. Çocuk oyunları antrenör, hakem ya da seyirci gerektirmez ve o anda bulunabilen yer ve araçlar kullanılarak eğlenmek amacıyla oynanır.

Oyun etkinliği, bir çocuğun içinde bulunduğu toplumun kendisine tanıdığı yer içinde kimliğini araştırmasıyla da çok yakından ilişkilidir. (And, 1997, s.397)

Tarihten günümüze çocuk oyunları için bakış ve değerlendirme açılarına göre çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalarda yer alan oyun türleri şunlardır:

- 1- Top oyunları
- 2- Beden oyunları,
- 3- Şarkılı-tekerlemeli oyunlar
- 4- Taş oyunları
- 5- Taklit oyunları
- 6- İp oyunları
- 7- Yakalamalı oyunlar (Çok, Artar, Şener, Bağlı, 1987, s.481)

Günümüzde ve yakın geçmişte oynanan oyunlara bakıldığında en sık oynanan oyunun topla oynanan oyunlar olduğu gözlemlenmektedir. Top oyunları; *yakantop, 21 aylık, sıçankaçtı, futbol, voleybol, japon kalesi, beyzbol* gibi oyunlardır.

Şarkılı tekerlemeli oyunlar; *benim bir atım var, Arabistan Bulgarları, bir yarım olsun isterdim, deli ettin, şu karşıki dağda, beyaz kelebek, melemen, yogi, dansa davet, bezirganbaşı, kokakola, küçük ev, esterella, bum bum bum, abone ve tatlı cadı* bulunmaktadır.

Şarkılı-tekerlemeli oyun kategorisinde bulunan şarkı ve tekerlemeler isim olarak aynı olmakla birlikte farklı sosyo ekonomik düzeylerde bazı farklı söyleyişlerin olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu oyunların bazıları eskiden beri oynanmakla birlikte bum bum bum, abone gibi oyunlar güncel Türk pop müziğinin etkisiyle ortaya çıkmış oyunlardır.

Yakalamalı oyunlar kategorisinde; *don, saklambaç, tenekeli kumba, ebecilik*, ip oyunları kategorisinde; *lastik, çinçan* gibi oyunlar çocukların en çok tercih ettiği oyunlardır. Taklit oyunları sınıfına dahil olan oyunlar, TV'deki programlardan etkinerek ve taklit yoluyla oynanan oyunlardır. (Çok, Artar, Şener, Bağlı, 1987, s.485-489)

Geçmiş zamanlarda çocuk oyunlarına bakıldığında ise, Homeros'da *top, topaç, aşık*, Heraklitos'da *aşık ve çat çatam ağacı*, Dede Korkut Kitabı'nda *aşık* türleri ve adlarıyla rastlamaktadır. Ortadoğu'da da *ceviz ve aşık oyunları* çok eskiden beri bilinmektedir. *Zar oyunları* eski Mısır'dan, İskambil kağıdı oyunları Avrupa'dan ve Çin'den tüm dünyaya yayılmıştır. Türk kültüründe *bezirganbaşı, kadifeci güzeli, kız çoban* gibi çocuk oyunlarının da çok eskilere dayandığı kuşkusuzdur. Bu meslek ya da kavramlar artık unutulup gitmiş olan efsane ve halk hikayelerinden arkaik izler taşımaktadır.(Akalin, 1987, s.84)

Anadolu'nun kırsal kesimindeki tüm oyunların en azından yarısı hem çocukların hem de yetişkinlerin oynadığı oyunlardır. Çocuk oyunlarında, gerek sözle, gerek eylemle eski büyüsel uygulamaların kalıntısı olduğunu gösteren pek çok izlere raslanmaktadır. Ebe karşılığı kurt, şeytan, cadı gibi anlamlara gelen sözcükler kullanılması, kimi oyunlarda cennet, cehennem, yanmak gibi sözcüklere raslanması, oyunda belli bir yere, özellikle kaleye tükürmek, ya da ebeyi seçerken ve oyuna başlama sırasını belirlemek için bir taşın üstüne tükürmek gibi eylemlerin ritüel ve simgesel anlamları bulunmaktadır. (And, 1994, s145)

Çocuk oyunları, çocukların bağlı buldukları toplumun birikimini ve toplumsal psikolojisini de gösterir. Oyunların isimleri ve çeşitleri de ait olduğu topluma göre değişiklik gösterebilir.

Çocuk oyunları açısından kültürümüzün kökenlerine de inilebilir. Önce oyun terimlerinin incelenmesi bizi bu sözcüklerin kökündeki anlamlarına götürebilir, böylece oyunlardaki bu sözcükler yoluyla oyunun kendisinin eski işlevi ve toplumdaki yeri saptanabilir. Oyunların kendileri de böyle bir araştırmayla kökündeki işlevinin saptanması bakımından ilginç sonuçlar verecektir. Örneğin Anadolu'da yaygın olan *Dokuz Taş* ya da *Dokurcun* oyununun Kırgız Kazaklarında ve Özbeklerde fal için kullanılan bir işlevi vardı. Gene Anadolu'da çok yaygın olan *aşık oyununun* kökenine inildiğinde, Türk göçebelerinin aşık kemiği ile fal açtıklarını öğreniyoruz. (And, 1997, s.401)

Ah benim turnam, Anne beni kurda verme, Aslan-kaplan, Balık kaçtı, Bindiğim eşek, Ceylan kaçtı, Değnek at, Deveci, Kara yılan-boz yılan, Karga, Katır kazığı, Kör çepiş, Kurt-kuzu, Maymun, Ortada sıçan, Ördek suya daldı, Öt kuşum, Tavşan kaç tazı tut, Tavukla doğan, Yumurtalı tavuk gibi oyunlarda insanla hayvan, hayvanla hayvan ilişkileri, besleyicilik ve avcılık kültü yaşamaktadır. *Cirit, güreş, Esir almaca, Esir kurtarmaca, Nişan Taşı, Okçuluk, Savaşçılık, Taş döğüşü* gibi oyunlar evensel insan ilişkilerinin en başında gelen savaşın, saldırının ve savunmanın çocuklarca taklit edilmesinden doğmuş olabilirler. (Akalin, 1987, s.85)

Çocuk oyunları iklim kuşağı özelliklerine de bağlıdır. Örneğin Kars ve Erzurum gibi kışları çok soğuk geçen bölgelerde yalnız yeterince ısınmak amacıyla yönelik bir *Tekme oyunu* vardır. Çocuklar birbirini kovalar ve can yakmayacak ölçüde tekmelerler. Sonra başka bir oyuna geçilir. (Akalin, 1987, s.85)

Çocukların kız ya da oğlan oluşları, oyunları ve oyun araçlarını da farklılaştırmaktadır. Ancak, *köşekapmaca, yakartop, koşu* ve benzeri oyunlar kız erkek karışık oynanan takım oyunlarıdır.

Salıncak, tahterevalli, dönme dolap, atlı karınca, top, uçurtma gibi oyuncaklar, her dönemde çocukların oyunlarını renklendiren oyun araçları olmuşlardır.

Bir toplumun incelenmesi, o toplumun oyunları incelenmedikçe eksik kalır. Bununla birlikte oyuncak konusu ile oyun konusu birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Bu nedenle kurulacak olan müzenin bölümlerinden birisini oyunlar oluşturacak, geçmişte kalan, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş oyunların değişik nesillerden kişilerin anlatımıyla aktarımı, video gösterimleriyle, bu oyunların fiilen canlandırılmalarıyla sergilemeye katılacaktır. Bu amaçla yukarıda kısaca değinilen konular üzerinde kapsamlı bir araştırma yapılması gerekmektedir. Ancak konunun genişliği, oyunların değişik toplumlara, sınıflara ve bölgelere göre çeşitlilik göstermesinin zorluğu göz önüne alınarak, ilk olarak herkesce bilinmesi olanaklı oyunlar üzerinde durulacaktır.

1879-1943 yıllarında yaşamış olan dönemin ünlü yazarlarından Rıza Nur, “Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları” isimli kitapta Sinop’ta, çocukken sokakta oynadıkları oyunları şöyle anlatmakta:

“Saklambaç: Birimiz saklanır, diğerleri onu arardı.

Kaydırak: Enli ve parlak taşlar ile dikili olan bir kazığı vurup etrafındaki daireden çıkarmaktır. Taş kaydırır bir surette atılır.

Dilden: Bu İstanbul’da “Bile” denilen oyundur ki, Fransızca’dan alınmadır. Dilden asıl Türkçesi’dir. Bunu kendimiz yapardık. Bir ufak ceviz kadar taştır. Tuğla veya kiremiti ufak ve yuvarlakça bir halde kırıp çeşmenin yanındaki kaldırım taşlarına sürterek yuvarlak ve parlak yapardık. Bizim evin yanında aşağı hamamın önündeki kaldırım taşlarında bu sürtmeden hasıl olmuş uzun ve ortası geniş oyuklar varki, bunlar bu sürtmelerin açtığı oyuklar. Biz bu oyukları hazır bulduk. Demek bir kaç asırdır vardı.

Dildenlerle yuvarlayarak zorlu oyunlar oynadığımız gibi yere bir çiviye dikip üzerine para kor ve paraya nişan da alırdık.

Ceviz: Çukur yapıp içine ceviz atarak doldururduk.

Körebe: Birinin gözünü bağlar, diğerlerini aratırdık.

Bir bohçayı kucaktan kucağa atardık.

Uzun eşek: Biri eğilir ve başını duvara dayar, diğeri de eğilip onun belini kucaklar. Böylece üç-dört çocuk sıralanır. Diğer takım çocukları sıçrayıp ata biner gibi bunların üstüne biner. Üsteki birinci çocuk bir solukta birden ona, arttırarak sayar, bir solukta sayamazsa onlar yatar, diğerleri biner.

Kale: Çocuklar iki takım olup bir sırada ve yarımşar metre aralı ve bir istikamette üçer büyük taş diker. Amaç taş atarak dikili taşı yıkmadır. Üçünü de yıkarsa oyun kazanılır.

Top: Portakal kadar meşin topla oynanır. Bu topu yemeniciler dikerdi. Beş-altı çocuk bir tarafta olur, taş veya tahtadan bir nişan diker, diğer çocuklar uzakça bir yere çekilerek birer birer topu atarlar. Nişanı vurursa kazanmışlardır. Topu tnak tıpkı tenis oyunundaki gibidir. İyi bir spordur, yaşatılması lazımdır.

Esir almaca: İki taraf olur, birbirlerini esir almak için koşuşurlar.

Bunlar milli oyun ve sporlardır. Çocukluğumda büyük adamlarda top oynarlardı. Cuma günleri meydan eteği denen kale harici geniş yere çıkarlar, top, çomak, cirit oynar, at yarışı yaparlardı.

Ara sıra da on-onbeş çocuk toplanıp ceplerimize taş doldurur, hıristiyan mahallesine gavur taşlamaya giderdik. Rastgeldiğimiz hıristiyanlara taş yağdırırdık. Onlar da zaten bize yaparlardı.” (Yardım, 1986, s.158-160)

5.6.1.6. Çocuk Eşyaları

Çocukluğun geçmişi konusundaki çalışmalardan yola çıkarak dünün ve bugünün çocuğu hakkında bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Geçtiğimiz yüzyılın ilk yarısından itibaren, çocuğa ait her konuya özel bir önem verilmiş, çocuklar yetişkinlerden ayrı tutularak, giyim, eşya, edebiyat, oyun gibi alanlarda araştırmalar ve başarılı çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Çocuğa ait eşyaların, araç ve gerecin tarih içerisindeki değişiminde iki etken olduğu anlaşılmaktadır; bunlardan ilki, mevcut ürünlerin daha kaliteli, kullanışlı ve tercih edilir olmalarını sağlamak üzere yapılan araştırma-geliştirme programları sonucunda ortaya çıkan değişimlerdir. Bunlara en güzel örneği, bebek eşyalarından verebiliriz. Eskiden tek bir çeşit bebek arabası varken, şimdi bebeğin rahatına ve ebeveynin o anki ihtiyacına uygun olarak geliştirilmiş, çok çeşitli amaçlar için kullanılan bebek arabaları bulunmakta. Biberonlar, her yaş için farklı ve yine değişik kullanımlar için pek çok çeşide sahip. Aynı şekilde eskiden ve hatta çok yakın bir geçmişe kadar, pamuklu bezlerden üçgen olarak kesilen ve bir naylon bezle beraber bağlanarak kullanılan bebek bezleri yerini, ıslansada kuru kalan, emici, tek kullanımlık bebek bezlerine bıraktı. Bunlar hep teknolojinin gelişimiyle beraber ortaya çıkan değişimlere örnek.

Çocuk eşyalarındaki değişimi etkileyen etmenlerden bir diğeri ise, modalar ve TV gibi kitle iletişim araçlarındaki yönlendirmelerdir. Bu etkenler, çocukların giysilerinden eğlence ve yeme alışkanlıklarına kadar kendini göstermektedir ve bunun sonucu olarakta, çocuk ve yetişkin arasındaki ayırım yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamaktadır.

Neil Postman, "Çocukluğun Yok Oluşu" adlı eserinde, çocuklukla yetişkinlik arasındaki göreceli ayırımın giysilerden dil, tavır, tutum, davranış ve beklentilere varıncaya kadar önemli ölçüde azaldığını ileri sürmekte ve telgrafın keşfiyle başlayıp günümüze kadar süren teknolojik ve sosyo-kültürel değişimin çocukluğu, korunması güç bir toplumsal yapıya nasıl getirdiğini ayrıntılı örnekler vererek açıklamaktadır. Ona göre medya, özellikle de TV, analitik becerilerin yerine ilkel algılamaları geçirerek düşünsel ve toplumsal hiyerarşinin çökmesine çocuk ve yetişkin grupları arasındaki farkların ortadan kalkmasına neden olan bir ortam yaratmıştır. Bu ortam gizlerin ortadan kalktığı, yetişkin dünyasındaki şiddet, sıkıntı, çürümüşlük, yolsuzluk ve güvensizliklerin sınırsız biçimde sergilendiği, yetişkinlerin cinsel fantazilerinde çocukların kullanıldığı bir ortamdır. Böyle bir ortamda çocuk yetişkinleşmekte, yetişkin de çocuk olmaktadır. (Postman, 1995, s.153-180)

Yetişkin zevklerinin çocuksulaşması giysilerde, fast food tarzı ayaküstü beslenme biçimlerinde, bir zamanlar çocuklar için tasarlanan çizgi filimlere gösterilen ilgide, tekerlemelerle ilkel ritimlerden oluşan arabesk "hit"lerde açıkça görülmektedir. Yetişkinlerin çocuklar için tasarlanmış elektronik oyunlara - sega, nintendo, gameboy, gibi- ilgisi artarken çocukların da giderek denetlenmemiş oyunlardan uzaklaştıkları, yarışmacı, örgütlü oyunlara kaydıkları izlenmektedir. Minyatür yetişkinler televizyon programlarına baş oyuncu olmuştur. Aynı televizyon kanalında yetişkinden çocuk, çocuktan yetişkin performansı bekleyen yarışma programları ard arda yayınlanmaktadır. Yetişkini çocuk, çocuğu yetişkin kapasitesinde sunan filmler örneğin *Home Alone* hem yetişkinlerin hem çocukların rağbet ettikleri bir tür oluşturmaktadır. (Tan, 1993, s.25)

Yine Postman'a göre çocuk giyimi endüstrisi de son on yıldan beri büyük değişikliklere uğramış ve çocuğa yönelik giyim büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Erasmus tarafından öne sürülen ve daha sonra 18. yüzyılda tümüyle benimsenen çocuk ve yetişkinlerin farklı giyim biçimine gereksinim duydukları yolundaki düşünce, günümüzde her iki kesim tarafından da kabul edilmemektedir.

Buraya kadar ki özetten anlaşılacağı gibi, içerik olarak çocuğun kullandığı eşyalardan oluşturulan koleksiyon sergilenirken, toplumun çocuğa bakış açısının ve zaman göre değişen çocukluk anlayışlarının incelenmesi ve izleyiciye sunulması mümkün olacaktır. Bu anlamda kapsamlı bir obje araştırmasının yanında, çocuk eşyalarının toplum içerisindeki değişimi ve kullanım biçimlerine dair bir araştırmanın yapılması da anlatımı ve sunumu zenginleştirecektir.

Dolayısıyla bu bölümün içeriğini; çocuk büyürken kullanılan beşik, biberon, emzik, yürüteç, salıncak, bebek arabası, mama kutuları gibi araç-gereçler, defter, kalem, silgi, gönye, iletke, pergel, sıra, masa, çanta, önlük gibi okul ve eğitim yaşamına dair eşyalar, giysiler, bisikletler ve bunlara benzer çocuğun evde, sokakta ve okulda kullandığı her türlü araç gereç oluşturacaktır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan kıtlık yıllarını görmüş Cumhuriyetçi kuşak çocuklarına tüketimi değil, tasarrufu öğretirdi. Yokluklar ve tasarruf eğitimi o yıllarda çocuklarda biriktirme tutkusunu da geliştirmişti. Her çocuk bir şey biriktirirdi. En çok biriktirilen şey içi mantarlı gazoz kapaklarıydı. Biriktirilen bir başka şey de leblebi tozu ve çiklet yiyeceklerin promosyonu olan futbolcu resimleriydi. Futbolcu resimlerinin yanında araba resimleri biriktirmekte çocuklar tarafından sevilen bir uğraştı. Resimlerin arkasındaki bilgilerden hangi arabanın diğerinden üstün olduğu, ya da sokaktan geçen arabanın markası modeli tahmin edilmeye çalışılırdı. Artist resimleri de biriktirilen resimlerden idi. 70'lerin sonlarına doğru kızlar yeni yeni çıkmaya başlamış olan kağıt peçeteleri biriktirmeye başladılar. Çikolataların parlak kağıtları, kibrit kutuları, resimler, çakıl taşı, ilaç kutuları, düzgün ağaç dalları, gazete dergi klasikleri, kart postallar, artık yün çileleri, her şey çocuklar tarafından biriktirilirdi. Çocukların geniş dünyalarında neyin ne zaman gerekli olacağı asla bilinmezdi.(Tunç, 2001,s.48-52) Dolayısıyla yapılan bu koleksiyonların bulunabilen örneklerinin, bölüm içindeki sergilemeye katılması uygun olacaktır.

Bunların yanında, hatıra defterleri, günlükler, karşısındaki arkadaşını tanımak için doldurulan anket defterleri, içine sevilen artistlerin resimlerinin yapıştırıldığı artist defterleri, gibi, çocuğun yada ergenlik çağındaki gençlerin sosyal hayata dair özel eşyaları ile, Tiptip, Golden, Mambo gibi sakızlar, şemsiye şeklinde çikolatalar, ağızda emerek yenen tüp şeklinde çikolatalar, değişik dönemlerin çocukların hoşuna giden bisküvi, sakız ve çikolata markalarından örnekler, coca cola, pepsi cola, schweppes gazozlar, çamlıca, uludağ ve şimdi

olmayan Ankara Gazozlarının bulunabilen şişe örnekleri, segilemeye renk katacak koleksiyonları oluşturacaktır.

Bankaların çocuklara tasarruf amacı ile verdikleri kumbaralar, toplu taşıma araçlarına binerken kullanılan pasolar, nüfus hüviyet cüzdanları, okul kimlikleri, karneler, çocukların özel günlerde ve müsamerelerde giydiği, sünnet, bale, folklor ve izci kıyafetleri bu bölümün içeriğini oluşturacak akla gelen örneklerdendir.

Resim 5.11. Kocaman kurdelesı ile 60'lı yıllardan bir kız öğrenci

5.7. Sergileme Yöntemi

Çocukluk Müzeleri'nin dünyanın çeşitli ülkelerinden örnekleri üzerinde yapılan araştırmalarda sergilemenin mantıklı bir grupta ve düzen içerisinde konulara göre gruplandırılarak yapıldığı, objelerin sayıca çokluğu, boyut ve nitelikleri göz önüne alınarak vitrinlerde sergilendikleri anlaşılmaktadır. Bazı müzelerde ise, eski günlerdeki yaşayışları anlatan canlandırmalar yapılarak anlatımın zenginleştirildiği görülmektedir. Audio-visual araçlar ve özel üretilmiş eğitici ve eğlendirici materyaller de koleksiyonların içeriklerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte koleksiyonların ilgili bölümlerinde çocukların dönemin giysilerini giyip çıkarabilecekleri, yine o dönemin çocukları gibi oyun oynayabilecekleri bölmeler vardır.

Buna göre, bu müzenin koleksiyonunu oluşturan, çocuk yayınları, giysiler, çocuk eşyaları, oyunlar ve oyuncaklar üzerine yapılacak sergilemede her bir bölüm kendi içinde tematik olarak gruplandırıldıktan sonra kronolojik bir yol izleyecektir.

Örneğin, oyuncakların sergilendiği salon; "geleneksel oyuncaklar, tahta oyuncaklar, teneke oyuncaklar, plastik oyuncaklar, içi dolgu oyuncaklar, mekanik ve elektronik oyuncaklar, yetişkin oyuncakları ve kutu oyunları" olmak üzere sekiz ayrı gruba ayrılacak ve geçmişten bugüne uzanan bir süreçte 'kronolojik' olarak vitrinler içerisinde sergilenecektir. Diğer ana konu başlıkları için de aynı yol izlenecektir. Ayrıca her salonda yukarıda adı geçen audio – visual araçlar ile özel üretilmiş eğitici ve eğlendirici materyaller için de bir bölüm bulunacaktır. (Sergileme düzeni için bkz. Çizim 5.7.1.)

5.7. Sergileme Yöntemi

Çocukluk Müzeleri'nin dünyanın çeşitli ülkelerinden örnekleri üzerinde yapılan araştırmalarda sergilemenin mantıklı bir grupta ve düzen içerisinde konulara göre gruplandırılarak yapıldığı, objelerin sayıca çokluğu, boyut ve nitelikleri göz önüne alınarak vitrinlerde sergilendikleri anlaşılmaktadır. Bazı müzelerde ise, eski günlerdeki yaşayışları anlatan canlandırmalar yapılarak anlatımın zenginleştirildiği görülmektedir. Audio-visual araçlar ve özel üretilmiş eğitici ve eğlendirici materyaller de koleksiyonların içeriklerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte koleksiyonların ilgili bölümlerinde çocukların dönemin giysilerini giyip çıkarabilecekleri, yine o dönemin çocukları gibi oyun oynayabilecekleri bölmeler vardır.

Buna göre, bu müzenin koleksiyonunu oluşturan, çocuk yayınları, giysiler, çocuk eşyaları, oyunlar ve oyuncaklar üzerine yapılacak sergilemede her bir bölüm kendi içinde tematik olarak gruplandırıldıktan sonra kronolojik bir yol izleyecektir.

Örneğin, oyuncakların sergilendiği salon; "geleneksel oyuncaklar, tahta oyuncaklar, teneke oyuncaklar, plastik oyuncaklar, içi dolgu oyuncaklar, mekanik ve elektronik oyuncaklar, yetişkin oyuncakları ve kutu oyunları" olmak üzere sekiz ayrı gruba ayrılacak ve geçmişten bugüne uzanan bir süreçte 'kronolojik' olarak vitrinler içerisinde sergilenecektir. Diğer ana konu başlıkları için de aynı yol izlenecektir. Ayrıca her salonda yukarıda adı geçen audio – visual araçlar ile özel üretilmiş eğitici ve eğlendirici materyaller için de bir bölüm bulunacaktır. (Sergileme düzeni için bkz. Çizim 5.7.1.)

Bu veriler ışığında planlanan sergileme, zemin kat ve üzerindeki bir kattan oluşan iki katlı müzenin birinci kattında yer alan giriş koridorundan başlayacaktır. Koridor iki bölüme ayrılacaktır. (Bkz. Çizim 5.5.4.1. Plan no: 2) Birinci koridorda, çocuğun anne karnında çekilmiş fotoğrafları gelişimini gösterecek şekilde dokuz ayrı panoda sergilenecektir. Bu oda tamamen karanlık olacak, ışık, bu dokuz panonun üzerinden ve sadece bu panoları aydınlatacak şekilde tasarlanacaktır. Koridorun ikinci bölümüne geçmek için kapı açıldığında, fotoğraf makinesi flaşları patlayacak, bir bebek ağlaması sesi verilecek ve bebeğin doğum anı izleyiciye sunulacaktır. Bu şekilde girilen ikinci koridorda, vitrinlerde tebrik telgrafları, anneler tarafından bebeğin gelişimini izlemek amacıyla tutulan bebek günlükleri, fotoğraf albümleri, değişik yıllara ve dönemlere ait bebek eşyaları sergilenecektir.

Bebek güncesinin sayfaları açık tutularak, bebeğin hangi dönemde neler yaptığını, ilk sözcüklerinin, ilk oyuncaklarının neler olduğunu, kısacası bu dönem ait anılarının okunması sağlanacaktır. Bu bölüm çocuğun ilk üç yılını kapsayacak şekilde düzenlenecektir.

Sergilemenin bebeklik ile başlamasının nedeni, çocukluğa geçiş yaşının 2 yaşından sonraki dönemler olarak kabul edilmesidir. Bu nedenle bebeklik dönemine ait koleksiyonları çocukluk dönemi koleksiyonlarından ayırmak ve çocukluğa geçiş döneminin başlangıcını da vurgulayabilmek için böyle bir yönetime başvurulmuştur.

İzleyici, bu koridordan bir çocuk odasının içine girecektir. Bu odada Can Yücel'in günümüz çocukluğu ile eski çocukluğu kıyaslayan şiiri, panolarda sergilenecektir:

Yaşı yeterince olgun olanlar hatırlarlar.
 Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde,
 çok güzel bir ülkede mahalleler varmış.
 Bu mahallelerin çocukları birbirlerini çok severlermiş.
 Dışarıdan gelen parolalı bir ışığa uçarak aşağı iner,
 beraber olacakları anları ipe çekerlermiş.
 Kavga etseler de kin tutmaz,
 her gün yeniden dünyalar kurarlarmış.
 Herkeste paylaşma duygusu,
 sevgi ve arkadaşlarını kollama duygusu
 yavaş yavaş gelişirmiş.

O zamanlar çocuklar okula servis ile değil,
köşebaşında buluşarak giderlermiş.
Onların yolunu gözlememiş evdeki bilgisayar,
şehrin en iyi dersanesi, hazırlık kursları.
Bilmezlermiş; hamburgeri,
MTV'yi, İnterneti, cep telefonunu, tetrisi, nintendoyu...
Bilirlermiş duvarların üzerinde sohbet etmeyi,
hatıra defterleri doldurup sevgileri keşfetmeyi.
Bilirlermiş horoz şekerisini,
elleri kirli macuncunun tornavida ile koyduğu rengarenk macunları.
Eve gitmeyi unutmayı, hava kararınca dayak yemeyi,
sonra bir ıslıkla tekrar aşağıya kukalı saklambaca kaçmayı.
Bilirlermiş o hakkında türlü şeyler söylenen
evdeki garip adamdan korkmayı,
küsmeyi, aynı kıza asılmayı, torbalarla misket toplamayı,
gıcır köstek ayırmayı, değiş tokuş kaybedince kapışı,
Teksas'i, Tommiks'i, Konyakçı'nın dişlerini...
İçiçe konan naylon topları, taştan kale direklerini.
Üç korner bir penaltıyı.
Üzerine apartman yapılan top sahalarını, sonra o apartmana
taşınan yeni dostları ve onları kapma yarışını ...
Otobüsteki biletçinin lastik silgi sarili kalemmini,
yoğurtçuyu, kalaycığı, hallacı ...
Evlerin arkasındaki odun kömür depolarını.
Yakar topun yakışını. Mantarlı gazoz kapaklarını, yıldız kazımayı.
Yandaki mahalle ile alınan kavgayı,
her kavganın çıkardığı kahramanı-ödleği.
Kan kardeşliğini, ip atlama, lastiğe basma,
topaç virtüözlüğünü, çelik çomağı, kırılan camları, toplanan paraları...
Açık hava sinemalarını, frigo buzu...
Sonra zamanla bu güzel ülkede durumlar
değişmeye başlamış.
Yaşlar ilerledikçe bu birliktelik, koruma kollama duyguları
bu mahallenin çocuklarının başlarına çok işler açmış.

Daha sonra işsizlik, hayat pahalılığı,
enflasyon, köşeyi dönme, adamını
bulma,malı götürme falan derken, herkes
yüzünde soluk bir bakış, içinde hayatın yenilgisi,
çaresizlikleri,tatminsizlikleri ile başbaşa kalmış.
Çocukları mı? Çocukları şimdi koca koca
apartmanların arasında,
nefes alınmaz bir havada,
evlerinde, sanal bir dünyada,
emniyet içinde ve yalnız yaşıyorlar.
Anneleri babaları onları çok seviyor.
Beta kapmasınlar diye kalabalık ortamlara hiç
sokmuyor. Hafta sonları hep beraber
Karum ya da Galleria'dalar.
Okul servisleri çocukları neredeyse yataklarından alıyor.
Çocuklar trafik kaygısıyla, köşedeki markete dahi
gönderilmiyor.
Babalar şirketlerin bilançolarını,
çocuklar da dersane reytinglerini izliyorlar.
Hepsi birer test uzmanı, sayısal-sözel yuvarlanıp
gidiyorlar. Seksek oynamayı değil ama taban puanları çok iyi biliyorlar.
Hayata açılan pencereleri Windows 95, 98... Onlar ekrana,
ekran onlara bakıyor ve koca bir hayat dışarıda akıp gidiyor...
Ve şehrin dışında ağaçlar; tırmanacak, salıncak kuracak,
kalp kazıyacak mahalle çocuklarını bekliyor. Paylaşmayan,
yalnız, bencil, kafesler içinde, gürbüz, güvendeki çocukları...
Hiç sopa yememiş, ağaçtan düşmemiş, topu yandaki bahçeye
kaçmamış, dizlerinde yara kabukları olmamış çocukları ...

Can Yücel

Çocuk odasının günümüz çocuklarının kullandığı eşyalara uygun olarak dekore edilmesi planlanmıştır. Sağda bir kitaplık, solda bir giysi dolabı, hemen yanında bir çalışma masası, masanın yanında bir yatak ve yatağın bittiği yerde ise, bir pencere bulunacaktır. Bütün bu eşyalar (yatak ve çalışma masası dışında), kapısı açılabilir ve içine girilebilir şekilde dizayn edilecek, içine girilebilir her eşya ise, sergilemenin yapıldığı koridorlara açılacaktır. Çalışma masası ve yatağın yanında duran giysi dolabından içeri giren izleyici, kronolojik olarak sergilenmekte olan çocuk giysileri ve eşyaları ile karşılaşacaktır. Kitaplığın kapısından girilince, geçtiğimiz yüzyıldan bugüne yayınlanmış olan çocuk kitapları ve dergilerinin bulunabilen örneklerinin sergilemesi ile, oyuncak dolabının kapısından girince oyuncak sergilemesi ile, balkon camından bakıldığında ise, geçmiş zamana ait bir sokak ile karşılaşılacaktır. Balkondan dışarı çıkıldığında, yere çizilmiş bir sek sek, kenarda duran bir bisiklet gibi canlandırmalarla bir oyun alanı göze çarpacak, bu alanda belirli zaman aralıklarıyla rehberler tarafından, geleneksel oyunlar oynatılacaktır. Giysilerin dışında kalan çocuğa ait diğer eşyalar (beşik, biberon, emzik, yürüteç, salıncak, bebek arabası, mama kutuları gibi araç-gereçler, defter, kalem, silgi, gönye, iletki, pergel, sıra, masa, çanta, önlük gibi okul ve eğitim yaşamına dair eşyalar, bisikletler vb.) için ayrı bir bölüm düzenlenmeyecek, bu eşyaların bulunabilen örnekleri, genel sergileme içine dahil edilerek sunulacaktır. Örneğin, bisikletler, camdan görülen bahçede, çanta, önlük gibi okul eşyaları giysiler bölümünde, defter, kalem silgi gibi eşyalarda, kitaplar ve dergilerle birlikte sergilemeye koyulacaktır.

Bununla birlikte, çocuk giysileri, eşyaları, yayınları, oyuncaklar ve oyunların sergilendiği alanlarla bağlantılı ve konu olarak ilişkili ayrı bölümlerde, çocuk oyun alanı, atölyeler, çocuk kitaplığı, bilgisayar kütüphanesi, oyuncak kütüphanesi ve bazı drama ve rol yapma etkinlikleri için bölümler düzenlenecektir. Örneğin, çocuk yayınlarının ve oyuncaklarının sergilendiği salonların bağlantılı bölümlerinde çocuk kitaplığı, oyuncak ve bilgisayar kütüphanesi yer alacaktır. Çocuk giysileri ve eşyalarının sergilendiği salonların bağlantılı bölümlerinde ise çocukların eski zamanlara ait elbiseleri giyip çıkarabilecekleri, yine eski zamanlara ait eşyaları ve yaşayışları tanıtmak amaçlı drama ve rol yapma etkinliklerinin düzenlendiği odalar yer alacaktır. Bu birimlerin herbirinin ayrı bir çıkış kapısı olacaktır.

Geçmişte kalan, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş oyunların değişik nesillerden kişilerin anlatımıyla aktarımı, video gösterimi yoluyla gerçekleştirilecektir. Sergi alanının değişik yerlerine, oyuncaklarla ve canlandırmalarla da ilişkilendirilerek konumlandırılacak

televizyonlardan izlenecek sözlü tarih çalışmalarına yönelik videolar, açık ve kapalı çeşitli alanlarda fiilen oyun oynayan çocukların görüntüleriyle zenginleştirilecektir. Oyun alanı olarak düzenlenen bir mekanda, hafta sonları ve tatil günleri rehberler tarafından, geleneksel oyunlar oynatılacak, ayrıca, bir oyun odası, bir çocuk parkı, bir eski zaman sokağı gibi tasarlanacak mekanların da gerçek boyutlarında kurulması, “oyun oynama” isteğini uyandırarak sergilemeyi etkileşimsel hale dönüştürecektir.

Yukarıda gruplanan ve örneklenen oyuncaklar, giysiler, eşyalar ve kitaplar, kronolojik bir düzenlemeyle vitrinler içinde sergilenecektir. Bununla birlikte, konuyla ilişkili bilgi vermek amacıyla kısa açıklama metinleri hazırlanacak ve panolarda izleyicilere sunulacaktır. Aynı amaçla, değişik yerler yerleştirilen ‘audio guide’larla izleyicilerin kulaklıkla dinleyip bilgi almaları sağlanacaktır.

5.8. Müze'nin Etkinlikleri

5.8.1. Atölyeler:

Müzedede, yıl boyunca belirli gün ve zamanlarda çocuklara yönelik aileleri ile de katılabilecekleri atölyeler yapılacaktır. Bu atölyelerin amacı, müze koleksiyonunun ve konseptinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak, çocukların yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olmaktır. Bu amaçla düzenlenecek atölyeler şunlardır:

5.8.1.1. Resim Atölyesi

Çocuklara verilecek bez parçaları, düğmeler, renkli kartonlar ve boya kalemleriyle, yaratıcılıklarını ortaya çıkarmak, yeteneklerini geliştirmek amacıyla, müzedede zevkle seyrettikleri objelerin resimleri yaptırılır. Daha sonra yaptıkları bu çalışmalarını müze anısı olarak evlerine götürürler.

Resim atölyesinde yapılan çalışmalar, çocuğun bilişsel gelişiminin hızlanmasına yardımcı olacağı gibi, yaptığı bu çalışmalardan zevk alması durumunda ilgisi artacak, bir uğraş haline getirebilecektir.

5.8.1.2.Oyuncak Üretim Atölyesi

Geleneksel bez bebek, kızak, uçurtma gibi oyuncakların üretim metodlarının öğretildiği ve fiilen gerçekleştirildiği çalışma ortamı olarak planlanacaktır. Bu tarz etkinlikler çocuğun el becerisini ve motor gelişimini arttırmada faydalı olur.

5.8.1.3. Okuma Atölyesi

Okuma becerisiyle bireyler geçmiş ve gelecekle iletişim kurarak sınırsız bir yaratıcı güce ulaşabilirler. Bu sınırsız yaratıcı güçle zaman öncesine ve zaman sonrasına uzanarak düşüncel bir keyif alma, okumanın ileri amaçlarından biri olabilir. (Güleryüz, 2002, s. 59) Bir diğer amaç ise, çocuklara tarih dersini sevdirmek ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağlamaktır.

Bu amaçla, çocuklara okullardaki tarih dersi müfredat programına uygun bir konuda, örneğin, “Kadeş Antlaşması” ile ilgili bir yazı verilir. Çocuğun bu yazıyı dikkatle okuması, okuduktan sonra gözlerini kapatıp olayı zihninde canlandırması istenir. Daha sonra ise, öğretmen öğrencilerden, kafalarında canlandıkları düşüncelerini anlatmalarını ister. Önceden hazırlanmış bir takım sorular sorarak da çocuğa bu konunun öğretilmesi için yönlendirmelerde bulunur. Ancak bu yönlendirmelerle çocuğun hayal dünyasını etkilememelidir.

Bu tür bir çalışma, çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcılığını geliştirir, bilişsel gelişimine yardımcı olur ve tarih derslerinin eğlenceli bir yöntemle akılda kalmasına katkıda bulunur.

5.8.1.4. Elişi Atölyesi:

Aynı şekilde çocuğun motor gelişimine etkisi olacak atölyelerden birisi de el işi atölyesidir. Bu atölyede dantel örme, kasnak ve etamin işleme gibi eski zamanlardaki kız çocuklarının uğraşlarından örnekler öğretilcektir. Buradaki birinci amaç, çocuğa geçmişe ait kültürleri tanıtmaktır. Bu el işlerini uygulamak belli bir motor gelişim düzeyine ulaşmayı gerektirdiğinden, 10 – 12 yaş civarı çocuklara hitap edecektir.

Yine aynı yaş grubundan kız veya erkek çocuklar için, eski çocukluk döneminde uygulanan oyuncak üretim yöntemlerine örnek olarak tel ve makara gibi malzemeler kullanılarak ev, araba, uçak, v.b. yapımı öğretilecektir.

5.8.2. Müze Avı

Okul öncesi gruplar için hazırlanan ve 'çin sepeti' adı verilen bu etkinlik kapsamında, müze veya galeri girişinde camakanlar arkasında sergilenen nesnelerin replikaları bir sepet içinde çocuklara verilir. Çocuklar sepetlerindeki oyuncakların aynısını bulmak için galerileri dikkatlice gezerler ve sepetteki oyuncaklardan galeride sergilenmemiş olanını bulmaya çalışırlar. Çıkışta doğru oyuncuğu bulana bu oyuncak hediye edilir. Bu etkinlikle çocuklar dokunma ve inceleme duygularını tatmin etmiş olacak ve çevreleriyle etkileşim içinde olduklarından öğrenmeleri kolaylaşacak ve zevkli bir hale gelecektir.

5.8.3. Drama ve Rol Yapma

Rol yapma, öğrencinin duydu ve düşüncelerini oyun içinde başka bir kişiliğe girerek ifade etmesini sağlayan bir öğretim tekniğidir. Bu tekniğin uygulanmasında öğrencilere rol yaptırarak yaratıcılıklarını geliştirmek esastır. (Güleryüz, 2002, s.112)

Bu bölümde, çocuk masallarının herkes tarafından bilinen örneklerinden biri, önceden hazırlanmış olan çeşitli kostümlerin çocuk tarafından seçilip giyilmesi yoluyla, tamamen doğaçlama olarak canlandırılacaktır.

Ayrıca, çeşitli yıllara ve dönemlere ait elbiselerin bulunduğu odalarda çocukların istedikleri elbiseleri giyip çıkaracakları bölümler hazırlanacaktır. Çocuk bu odada istediği elbiseyi giyip çıkararak eski zaman çocuklarının giyiniş tarzlarını eğlenerek öğrenmiş olur. Bu kostümleri giyerek tiyatro oyunları üretip oynayabilirler.

Eski zamanlara ait uzun etekli, dar veya kabarık elbiseler giyen çocukların oyunları da günümüz çocuklarından farklı olacaktır. Örneğin, bu tarz kıyafetlerle bisiklete binmek, kum havuzunda oynamak veya bir yerlere tırmanmak imkansızdır. Dolayısıyla çocuğa, eski zaman çocuklarının, (kendi anneanneleri ve dedelerinin) şimdiki çocuklardan farklı oyunları, hareket tarzları ve hayatları olduğu mesajı da verilmiş olacaktır.

Drama, öğrenme sürecinde çok etkin bir yöntem olması açısından müzelerde en çok tercih edilen etkinliklerden birisidir. Kendi kendini kontrol edebilme, kendisini başkasının yerine koyabilme ve güven duygusunu geliştirir.

Drama ve rol yapma tekniğinin uygulanmasında amaçlar, bilişsel alanın uygulama, duyuşsal alanın değer verme, örgütleme, kişilik haline getirmesi, devinişsel alanın beceri haline getirme, yaratma düzeyinden birinde olmalıdır.(Güleryüz, 2002, s.113)

5.8.4. Çocuk Kitaplığı

Çocukların ilgisini çekebilecek ve eğitimlerine katkıda bulunabilecek, çocuk klasikleri, şiir kitapları, masal ve bulmaca kitapları, ansiklopediler ile süreli yayınların bulunacağı bu kitaplıkta, okuma köşeleri oluşturulacak, istendiği takdirde bu yayınlar çocuğa evde okuması için ödünç olarak da verilebilecektir.

5.8.5. Bilgisayar Kütüphanesi

Eğitim, masal ve oyun amaçlı görsel ve iştsel boyutlu CD'lerden bu bölümde çocuklar düzenlenen bilgisayar köşelerinde faydalanılabileceği gibi, evde kullanmaları için ödünç verme imkanı da olacaktır.

5.8.6. Oyuncak Kütüphanesi

Çeşitli yaş grubundan çocukların özellikle oyun ve oyuncak ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli sayı ve türdeki oyuncakların ve oyun etkinliklerinin yer aldığı bir birimdir. Bu birim, ailelere ve çocuklara gelişimsel olarak uygun materyaller sunarak destek veren, rehberlik eden, gelişimsel aktiviteler sunan ve aileleri bilgilendiren kaynak merkezleridir. Bu birimde daha çok ödünç oyuncak alıp verme yapılmaktadır. (Kamaraj, 2000, s.6) Aynı zamanda çocuğun geçmişe ait eski oyuncakları tanimasını da olanaklı kılacaktır.

5.8.7. Oyun Odası

Çocuk oyun sayesinde öğrenir ve kendisini ifade eder. Oyun odasının amacı da çocuğun kendisini rahatlıkla ifade edebildiği, yaratıcılığını destekleyen, dil gelişimi, bilişsel gelişimini, motor gelişimini ve fiziksel gelişimini olumlu yönde etkileyen bir ortam oluşturmaktır.

Oyun odasının içinde eskiye ait değişik oyunların oynanacağı çeşitli köşeler oluşturulacaktır.

5.8.7.1. Evcilik Köşesi

Çocuklar bu köşede çeşitli rolleri oynayarak canlandırmakta ve ilerideki yetişkin rollerine hazırlanmaktadır. Hayal güçlerini diledikleri gibi kullanır, duygularını, isteklerini dile getirirler. Anne, baba, çocuk olur, aile yaşamı ile ilgili ortamları canlandırır. Örneğin yemek pişirir, bulaşık yıkar, ütü yapar, misafir karşılar. Çocuğun bir takım sosyal kavramları kazanması bu köşede oynadığı oyunlar yoluyla kazanılır ve biçimlenir. (Oğuzkan, Tezcan, Tür, Demiral, 1987, s.14)

Evcilik köşesinde oynayan çocukların ilgisini çekebilecek, bu bölüme yakın bir yerde, çocuklara özel bölümler hazırlanması düşünülmektedir. Örneğin bir bebek yatağının içinde duran bezden yapılmış oyuncak bebek ve eski zamanda kullanılan kundak bezi konarak, çocuğa bebek kundaklanması denetilebilir. Arka plandaki panolarda bulunan “Kundaklanmış bebekler! Eskiden anneler bebekleri vücutları güzel olsun diye böyle sararlardı. Bu kundağın içinde ne kadar durabilirsiniz?” gibi yazılarla hem bilgi vermek hem de çocuğu bu bölümlere yönelendirmek mümkün olacaktır.

Yine aynı amaçla hazırlanmış başka bir bölümde, eskiden genç kızların ve kadınların yaptıkları gibi, önünde kafesle hazırlanmış bir pencereden baktırılabilir. Bu tarz etkinlikler, evcilik oyununu renklendireceği gibi, eski zaman yaşantıları hakkında da bilgilendirir.

5.8.7.2. Montessori Oyuncakları

Çeşitli boy, renk ve biçimlerde tahta malzeme, çıtçıklar, düğmeler, ilikler v.b. çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmış ve yerleştirilmiş malzemeler Montessori ortamının başlıca araçlarıdır. (Yalçınkaya, 1996, s.27)

Blok köşesi çocukların hayal güçlerini kullanarak yaratıcılıklarını ortaya koydukları bir köşedir. Bloklarla oynama çocuğun kas gelişimini sağladığı gibi grupla oynama, yardımlaşma, bloklarla oluşturulan değişik yapıtlar içinde canlandırılan roller sosyal gelişimine etkisi açısından çok önemlidir. (Oğuzkan, Tezcan, Tür, Demiral, 1987, s.18)

Bir araya getirildiğinde birbirini tamamlayacak ve bir bütünü oluşturacak şekilde tasarlanan değişik boy ve şekillerdeki bloklar çocuğun yaratıcılığını geliştirecektir.

Plastik legolar, bulyaplar, geçmeli plastik ve tahta oyuncaklar, plastik küçük bloklar, inşaat oyunları, parça bütün ilişkili oyuncaklar, eşleştirmeli oyuncaklar masa oyuncakları köşesinde yer alacaktır. Bu oyuncaklar büyük, küçük, sayı, renk gibi kavramların gelişmesine yardımcı olur.

5.8.7.3. Kukla Köşesi

Çocukların her zaman hoşuna giden oyun araçlarından biride kuklalardır. Oyun odasının bir bölümünün de çeşitli kuklaların bulunduğu bir köşe olarak ayrılmasında yarar vardır. Çocuklar burada diledikleri kuklaları kullanarak dinledikleri ya da kendi yarattıkları hikayeleri canlandırırlar.

Kukla oynatma çocuğun yaratıcılığının ortaya çıkmasına, zihin ve dil gelişimine yardım eder. Bunun yanı sıra duygularının açığa çıkmasına imkan sağlar. Çocuk hayal ettiklerini, düşündüklerini ve duygularını kuklaların kişiliğinde sözcüklerle birleştirerek ifade ederler. Kukla oynatan arkadaşını izleyen çocuk dinlemeyi öğrenir. (Oğuzkan, Tezcan, Tür, Demiral, 1987, s.21)

Bu köşede el kuklaları, parmak kuklaları, ipli kuklalar ve gölge oyunu için hazırlanmış kuklalar ve çocukların kukla oynatabilecekleri basit bir kukla sahnesi de hazırlanacaktır. Bununla birlikte çocuklara kuklalar yaptırılacak ve bu bölümde sergilenecektir.

Oyun odasında ayrıca çocukların serbestçe oynayabilecekleri barbie bebekevleri, uzaktan kumandalı otomobiller, gibi çocuğun hoşça vakit geçirebilecekleri eğlenceli oyuncaklarda bulunacaktır. Beş yaş altı için yumuşak bir zemin üzerinde kurulmuş top havuzları ile çocuklara motor gelişimlerine katkıda bulunan eğlenceli ortamlar hazırlanacaktır.

5.8.7.4. Puzzle Odası

Çocuğun bilişsel gelişimine katkıda bulunabilecek oyuncaklardan bir tanesi de puzzle oyunlarıdır. Aynı zamanda çocukların birlikte oynamayı ve paylaşmayı öğrenmelerine de katkı sağlar. Bu amaçla müzedeki bir bölüm bu şekilde düzenlenecektir.

Yerde büyük boyda ve dağınık duran puzzle parçalarını birleştirerek, duvarda çizili bulunan resmi oluşturmaya çalışacaklardır. Puzzle tamamlandığında bir oda büyüklüğünde olacak ve çocuklar üzerinde yürüyebileceklerdir.

5.8.7.4.1. Dokun Keşfet

Bu bölüm için iki oyun planlanmıştır.

1. oyun :

“Büyükkannelerinizi ve büyükbabalarınızı eskiden nasıl bir ortamda yaşarlardı, biliyor musunuz?”

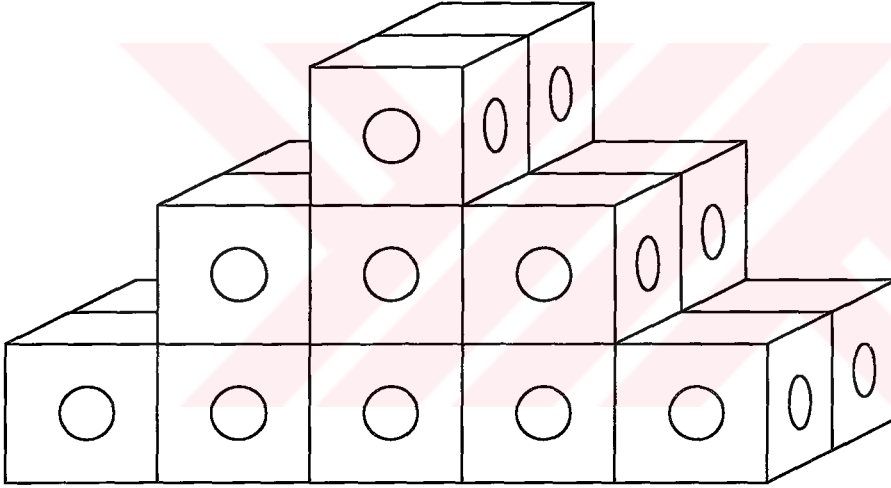
Mekanın içinde büyük bir duvarı kaplayacak şekilde, üzerinde yukarıdaki soru büyük harflerle yazılmış olarak, elektronik donanımlı bir pano tasarlanacak, bu panonun üzerine konacak resimde eski zamanlardaki yaşayışları gösteren ve bugünkü çocuklar tarafından anlamları bilinmeyen bazı ev eşyaları, oyuncaklar, giysi çeşitleri, yiyecekler, vb. bulunacaktır. Çocuklar resimde bilmedikleri nesnelere dokunduklarında, bunun ne olduğunu, ne işe yaradığını, ne zaman ve kimler tarafından kullanıldığını öğrenebileceklerdir.

Bu şekilde eğlenceli bir yolla çocuklar nesnelere tanımak için akıl yürütecek, daha önceden bilmediği veya bugün değişik türde kullandığı nesnelere öğrenecek, karşılaştırma fırsatı bulacaktır.

2. oyun :

Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi, üst üste konmuş ahşap küplerin içine değişik form ve şekillerde konmuş oyuncakların, çocuklar tarafından ellerini bu deliklerden sokarak ne olduğunun bulunması ve tanımlanması istenir.

Bir nesneyi ellemenin nesnenin daha açık, daha kesin ve daha anlaşılır, anımsanır imgeler yarattığını araştırmalar kanıtlamıştır. Bilgi elde etmede daha fazla duyumlar kullanılması, imgeyi daha açık seçik ve daha uzun süreli kılmaktadır. (Abacı, 1996, s.44)

Şekil 5.1. Ahşap küp bloklar - Dokun keşfet oyunu

Dokunarak keşfetmenin yanında koklayarak zencefil, karanfil, tarçın, çam, lavanta, gülsuyu gibi eskiyi hatırlatan kokuları tanımları da bir oyunla sağlanacaktır.

5.8.8. Müzik Koridoru

Çocuğun yaratıcılığına katkıda bulunan eğitici köşelerden birisi müzik köşesidir. İnsanın en güzel kullandığı enstrüman sesidir. Çocuklar seslerini bebeklik döneminden itibaren kullanmaya başlarlar. Okul öncesi aldıkları eğitimle birlikte daha güzel ses çıkarmayı, şarkı söylemeyi ve söylediği şarkılarla kendini ifade etmeyi öğrenir. Çocukların duyduğu sesi

çıkarmaları ve düzgün seslerle şarkı söylemeleri için onlara destek olacak müzik aletlerine gereksinim duyarlar. (Arslan, 2002, s.22)

Bu amaçla müzenin etkinlikleri içinde müzik koridoru adı verilen, 6-11 yaş grubu çocuklara yönelik, çeşitli şarkılar öğrenebilecekleri, dans ederek ve çeşitli enstürmanlar kullanarak ritm duygularını geliştirebilecekleri bir bölüm düşünülmüştür.

Bu bölümde çocuklara eğitimciler tarafından bazı çalgılar ve tartım aletleri adı verilen ritimli aletlerin kullanılması öğretilenektir. Bu aletler; silefon, metelefon, belli bi tartım kalıbı içinde el çırpma, ritm kutusu, ritm çubukları, kastanyet, ritm borusu, kaşık, marakas, çan, çelik üçgen, çingırak, parmak zili, zilli tef, el zili, bango, def, plastik çubuklar, trampet ve davuldur. (Arslan, 2002, s.24)

Bunun için öncelikle bazı aletlerin sesleri çocuklara dinletilerek günlük yaşantı içerisinde çevrelerinde duyabilecekleri seslerle bağlantı kurdurulacaktır. Örneğin, ksilefon; yağmur damlaları sesi, su sesi, davul; gök gürültüsü sesi, çan; saat sesi, bango; trenin hareket sesi, ritm sopaları; saatin tik takları, koşma sesi gibi. Bu seslerle çocukların ilgisi çekildikten sonra aletlerin kullanılması için çeşitli oyunlar düzenlenir. Bazen de bu oyunlar çocuklara düşündürüp hazırlatılarak onlarda varolan yaratıcılık yeteneklerinin ortaya çıkması sağlanmış olur. Bu dönemde başlayan ritm eğitimi çocuklarda gelecekte yapacakları müzik çalışmalarının temelini atacaktır. (Arslan, 2002, s.24)

Bu bölümde ayrıca, gazoz kapaklarına ip takılarak zil ve kastanyet gibi kullanmak, tencere kapaklarının birbirine vurularak ses çıkarmak, teneke kutuların bir yüzeyi deri ile kaplayarak kullanmak, düz bir tahta parçasının üzerine gerilen ince lastik bantları çekerek ses çıkarmasını sağlamak, teneke kutuların içine pirinç, nohut, fasulye, taş, kum gibi materyaller koyarak marakas olarak kullanmak gibi çocuklara artık materyallerle yapılabilecek ritm aletleri de öğretilenektir. (Arslan, 2002, s.27)

5.8.9. Film Gösterimleri

Çocuk filmleri ve çizgi filmler haftanın belirli günlerinde çok amaçlı salonda gösterime girecektir.

5.8.10. Gösteriler

Tiyatro ve animasyon grupları işbirliği içinde hafta sonları çok amaçlı salonda çocuk tiyatroları gösterime girecek, özel olarak ayrılan bir bölümde “masalcı nine” tarafından masal, hikaye anlatma seansları düzenlenecektir.

5.8.11. Yarışmalar

Özellikle hafta sonuna gelen günlerde çocukların ve ailelerin birlikte oyun oynamasına yönelik bir etkinlik olacaktır. Açık alanlarda, hazine avı, kukalı saklanbaç, misket oyunları, satranç, dama turnuvaları gerçekleştirilecektir.

5.8.12. Doğum Günü Partileri

Çocuğu müze ziyaretlerine alıştırmak ve müzenin bu tür aktivitelerle bir çeşit buluşma ve görüşme yeri olmasını sağlamak amacıyla doğum günü partileri düzenlenecektir. Böylelikle müzeye rahatlıkla gelinip her türlü eğlencenin yapılabileceği mesajı da verilmiş olacak, aynı zamanda çocuğun sosyal gelişimine de katkı sağlayacaktır.

5.8.13. Bilimsel Etkinlikler

Çocukla ilgili her türlü konuda eğitimciler, psikologlar, antropologlar, sosyologlar ve tarihçilerle söyleşiler, konferanslar ve paneller düzenlenerek özellikle yetişkin grubuna yönelik etkinlikler gerçekleştirilecektir.

5.8.14. Geçici Sergiler

Müzenin içinde bir bölüm geçici sergiler için ayrılacaktır. Bu geçici sergiler, çocukların içinde buldukları yaşam koşulları, çocuk eğitimi, çocuk hakları, çocuk suçluluğu gibi konuların yanında, Avrupa ve Amerika'daki çocuk ve çocukluk kavramı ile ilişkili konular üzerine, müze tarafından veya talepler doğrultusunda dışarıdan kişi ve kurumlar tarafından düzenlenecektir. Yurt dışındaki müzelerle bağlantı kurularak, ilgili konulardaki sergilerin de bu müzeye getirilerek sergilenmesi planlanmaktadır.

5.8.15. Dış Mekan Etkinlikleri

Müzenin dış mekanında genel kavrama uygun bazı etkinlikler planlanmaktadır. Buna göre müzenin bahçesi bir eski zaman sokağı olarak düzenlenecek, oyuncak, anı eşyası, kitap satışı ve yeme-içme hizmetlerinin verileceği kafeteryalar oluşturulacaktır. Bu kafeteryalarda, artık kaybolmakta olan eski zaman yiyeceklerinin satışına ağırlık verilecektir. Örneğin, şerbet, limonata, yayık ayranı gibi içecekler, nohutlu bulgur pilavı, aşure, tas kebabı, tavuk göğsü, kazandibi gibi geleneksel yiyecekler gibi.

Aynı zamanda, eski zaman sokak satıcıları etrafta dolaşarak, renkli macunlar, horoz şekerleri, düdük şekerleri, kağıt ve kos helvalar, boyna takılan alıç kolyeler, leblebi tozları, pamuk helvalar gibi çocuklara yönelik ve yine kaybolmakta olan yiyeceklerin satışını yapacaktır.

Bayram günlerinde ve özel günlerde ise, eski bayram ve eğlenceleri canlandırmak amacıyla panayır düzenlenecek, kukla ve karagöz oynatılacak, atlı karınca kurulacak, palyaço ve cambaz eğlenceleri gibi eski zamana dair çocukların ve yetişkinlerin birlikte zevk alabileceği canlandırmalar yapılacaktır.

6. SONUÇ

Çocukluk müzeleri, toplumsal tarihin çok az üzerinde durulmuş konularından biri olan çocukluk tarihini bir yandan çocuklar tarafından ve çocuklar için yapılmış nesnelere aracılığıyla araştırmak ve saptamak, diğer yandan da, çocukların geçmişteki yaşamlarının bütün yönlerini yansıtan nesnelere bir koleksiyonunu sergilemek amacıyla kurulmuşlardır.

Bu nedenle çocukluk müzeleri yalnızca çocuklara yönelik olmayan, ancak toplumsal tarihin çeşitli yönlerini çocuklar açısından ele alan müzelerdir. Böylece çocukların ilgisi ve öğrenme biçimleri ile ilişkili olduğu kadar, ileri yaşta kişiler için de çocukluğun toplumsal tarihi üzerinde düşünme, öğrenme, tartışma olanakları yaratması açısından önemli kültür merkezleridir.

Bu müzeler çocukluğun tarihini, hem çocuklara ve hem de yetişkinlere hitabedecek şekilde düzenlenen etkinliklerle etkileşimli olarak izleyicilere sunmaktadır. Ana konuları çocukluk kültürü ve tarihi olan çocukluk müzelerinin koleksiyonları, oyunlar, oyuncaklar, çeşitli türlerdeki bebekler, bebekeveleri, bebek ve çocuk eşyaları, giysiler, eğitim araç gereçleri ve çocuk temsilleri, masalları, yayınları gibi çocuk kültürüne ait ürünlerden oluşmaktadır.

Çocukluk müzelerinde koleksiyon mutlaka vardır ve bu müzeler çocuklar kadar yetişkinlere de hitap eder. Bu yönüyle çocukluk müzeleri çocuk müzelerinden ayrılırlar. Pek çok çağdaş çocuk müzesinde resmi koleksiyonlar bulunmamakla beraber objelerin önemini yitirmemiştir. Çocuk müzelerinin ortak amacı, yaratıcı oyun ve dokunarak öğrenme etkinlikleri yoluyla çocuğun eğitimidir.

Çocuk müzelerinin ilgi alanları, sanat, beşeri bilimler, teknoloji gibi tüm bilim dallarını kapsarken, çocukluk müzeleri eğitim ya da çocukluk tarihini belgelemekle ilgilidir.

Dünya'nın çeşitli ülkelerinde doğrudan çocukluk özel ilgi alanı üzerine kurulup geliştirilmiş çok sayıda müze örneği bulunurken, doğrudan çocukluk konsepti ve koleksiyonları temel alınarak kurulmamış, ancak ellerindeki koleksiyonların artması ile birlikte bir bölümünü bu konuya ayırmış olan müzeler çoğunluktadır. Hemen her müze çocuk konusuna özel bir önem

vermekle birlikte bu koleksiyonlar genellikle çocuk müzelerinin ve tarih müzelerinin birer parçasıdır.

Çağdaş müzecilik anlayışı dahilindeki keşfetme öğrenmesi, yapısalcılık, sorun çözme, tüm duyulara hitabeden eğitim araçları kullanma gibi yöntem ve yaklaşımlar, çocukluk müzeleri için de geçerlidir. Bu müzelerde, ailelerin, öğretmenlerin ve eğitim kadrosunun eğitilmesinin ve birbirleriyle işbirliği içinde çalışmalarının, özellikle çağdaş eğitimin yaratıcı, keşfedici, denetleyici kafa yapısına sahip bireyler yetiştirme amaçları açısından oynadığı rol son derece önemlidir.

Ülkemizde kurulacak bir çocukluk müzesinin tasarlanması aşamasında öncelikle çocuk ve çocukluk konuları incelenerek, müzenin içeriği saptanmıştır. Daha sonra da çağdaş müzecilik anlayışı ve bunun çocukluk müzeleriyle ilgili yönleri tespit edilmiştir.

Yapılan incelemeler göstermiştir ki nasıl bir çocukluk müzesi sorusuna yanıt verebilmek için, öncelikle çocuğun ne olduğunu anlamak gereklidir. Çocuk nedir, dünyayı nasıl algılar, nasıl öğrenir, neden sürekli oyun oynar, hayata nasıl ve nereden bakar, toplumumuz çocuğa nasıl bakmaktadır, değişen zamana ve toplumlara göre çocuğun algılanışı nasıl olmuştur, çocuğun eğitim, öğrenim ve kültürlenme süreçleri nelerdir, gibi sorular bu konuda yönlendirici olmaktadır. Aynı şekilde çocukların gelişimsel özelliklerini bilmeden çocuğu tanımak da mümkün değildir. Tarih içerisinde çocukluk kavramının nesilden nesile gösterdiği değişimler kurulacak olan müzenin ana fikrini oluşturacaktır.

Bu müze, ülkemizde çocuk kültürünün gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunmanın yanı sıra, çocuğa ait gelişim, kültür ve toplumsal yaşam alanları üzerine bilgilendirme diyalog ve tartışma taleplerine cevap verilmesine de katkı sağlayan bir iletişim ve kültür merkezi olarak planlanmalıdır.

Çocuk kültürü ve tarihi başta olmak üzere, Türkiye’de çocukluk konusu ile ilgilenen kişiler ve kurumların her türlü çalışmaları için bir araştırma ortamı yaratmalı, yaptığı araştırmalar ve çalışmalarla geniş çapta destek olmaya çalışmalıdır.

Müze çalışmalarında bilimselliği ilke edinmeli, çalışmalarını, tarih, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, arkeoloji, müzecilik, kütüphanecilik, arşivcilik, gibi belli başlı bilim ya da uzmanlık alanları paylaşımlı olarak, disiplinler arası bir yaklaşımla yürütmelidir.

Dünyadaki çocukluk müzeleri incelendiğinde bu müzelerin koleksiyonlarının sadece kendi ülkelerine ve kültürlerine ait parçalardan oluşmadığı, dünyanın her yerinden getirilen örneklerin koleksiyonlara dahil edilip sergilendiği görülmektedir. Ülkemizde kurulacak bir çocukluk müzesinin koleksiyonları oluşturulurken de değişik ülkelere ve kültürlere ait objelerin koleksiyona dahil edilmesi, koleksiyonu zenginleştirebileceği gibi, ilgili konularda karşılaştırma yapma olanağını da mümkün kılacaktır. Bu amaçla geçici sergiler de düzenlenebilir.

Yine dünya örnekleri incelendiğinde, çocukluk müzelerinin zengin koleksiyonlarına rağmen obje toplamaya devam ettikleri, koleksiyona yeni katılanlardan seçilen objeleri düzenli aralıklarla sergilemeye kattıkları tespit edilmiştir. Bu nokta müze ziyaretlerinin sürekliliğinin sağlanması açısından çok önemlidir. Ülkemizde de kurulacak olan çocukluk müzesinde bu noktaya dikkat edilmeli, müzenin ziyaretçiler tarafından sürekli ziyaretlerinin sağlanmasına çalışılmalıdır. Aynı amaçla düzenli programlar, geçici sergiler ve etkinlikler de gerçekleştirmeye önem verilmelidir.

Çocukluk Müzeleri için önerilebilecek en mantıklı sergileme biçimi vitrin sergilemesidir. Nitekim aynı türden çok sayıda objelerin var olması bu durumu zorunlu kılmaktadır. (Örneğin İngiltere'deki Bethnal Green Museum'da 100'den fazla 'Teddy Bear' adı verilen ayılar bulunmaktadır.) Ancak sunumu renklendirmek ve izleyici ile etkileşimli hale getirmek için, eski bir sınıf, eski bir çocuk oyun alanı veya odası, eski günlerden kalma bir ev gibi canlandırmalar, drama ve rol yapma etkinlikleri ve koleksiyonlarla ilgili olarak hazırlanan eğitim programlarından faydalanılmalıdır.

Bu müze planlanırken sadece çocuklara değil, yetişkinlere de hitabeden bir müze olduğu da unutulmamalıdır. Çocuklar için oyun ve öğrenme ortamları yaratılırken, yetişkinler için de hatırlama, öğrenme ve hatta oynama imkanları sunulmalıdır. İncelenen müze örneklerinde görülen, yetişkinlere yönelik atölye çalışmaları, öğretmenlerin mesleki gelişimi için düzenlenen seminerler, özel temalı programlar ve müzenin ziyaretlerinin okul müfredat

programları ile uyumluluğunun sağlanması, bu müzenin programlarında mutlaka bulunmalıdır.

Müze içerisinde gerçekleştirilecek toplantı, konser, film, tiyatro, yaratıcı drama ve diğer sanat gösterileri gibi çok amaçlı kullanımlar için bir salon ayrılmalı, açık alanlarda da bu tarz etkinliklerin gerçekleşmesine olanaklı alt yapı hazırlıkları planlanmalıdır. Kafeterya, kitap ve hediyelik eşya satış mağazaları gibi hizmet birimleri de müze içinde yer almalıdır.

Bu kapsamda müzenin bölümleri mekan ve etkinlikler olarak değişen talep ve gereksinimleri karşılamaya elverişli maksimum esneklik içinde planlanarak geliştirilmeli, müze ziyaretçilerinin sürekliliğini sağlanmalıdır.

Kurulacak olan müze devlet ve tüzel kişiliklerden alınan fonlar dışında kaynak oluşturmak için bağışlar, üyelik aidatları, gönüllü insan kaynağı, sponsorlar ve giriş ücretlerinin yanında, film gösterimleri gibi bazı ücretli etkinlikler, hediyelik eşya satışı ve geçici sergiler düzenlemelidir.

Müzedede; koleksiyonun gelişimi, sergilenmesi, eğitici faaliyetlerin düzenlenmesi, müzeye yeni koleksiyonların eklenmesi, koleksiyondaki objelerin restorasyonu, müzenin genel düzeni ve rehberlik hizmetlerinin yanında idari işler, halkla ilişkiler, arşiv ve kütüphane, bakım ve güvenlik konularında nitelikli ve yeterli sayıda personele ihtiyaç duyulmaktadır.

Belirlenen tüm işlev, ilke ve amaçlar doğrultusunda sergilemesi, eğitim faaliyetleri, atölye çalışmaları, geçici sergileriyle toplumumuzun çocukluk tarihi ve çocuk kültürü konusunda bilgilendirme aracı olan bir çocukluk müzesinin ilk örneği ülkemizde kurulduğunda, toplumsal tarihin az bilinen bir parçası olan çocukluk tarihine ait objelerin korunmasında, bu konuda araştırmalar ve benzeri çalışmalar yapılmasında önemli bir rol üstlenecektir.

KAYNAKLAR

- Abacı, 1996 Abacı, Oya. “Müze Eğitimi”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anasanat Dalı, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul, 1996
- Abacı, 2001 Abacı, Oya. “Müze Eğitimi Nedir?”, konferans, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Hünkar Dairesi, 26.02.2001
- Akalın, 1987 Akalın, Sami. “Çocuk Oyunları ve Oyun Tekerlemeleri” **Çocuk Edebiyatı Yılığ** 1987. İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987, s.84-85
- Akın, 2002 Akın, Zeynep.”Bir Rüya Gezegeni, Oyuncak Müzesi” **THY Sky Life**, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2002, s.87-90
- Akyüz, 1997 Akyüz, Yahya. “Türkiye’de Anaokulları’nın Kuruluş ve Gelişim Tarihçesi” **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri**. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.153
- Akyüz, 1999 Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi** (Başlangıçtan 1999’a) İstanbul: Alfa Yayınları, 1999
- Allan, 1963 Allan, Douglas A. “Personel” **Müzelerin Teşkilatlanması Pratik Öğütler**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1963, s.81-95
- Alpöge, 1997 Alpöge, Gülçin. “Günümüz Çocuk Kitaplarında Çocuk İmgesi” **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri**. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.286-299

- And, 1994 And, Metin. “Kültürler Kavşağında Oyun ve Oyun Nesnelerinin Tarihi” **Toplumsal Tarihte Çocuk**. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s.145
- And, 1997 And, Metin. “Geleneksel Kültürde Çocuğun Yeri ve Anlamı” **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri**. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.397-401
- Arslan, 2002 Arslan, Ayşen. **Müzik Eğitimi**. İstanbul: Morpa Yayınları, Baskıda.
- Aslan, 2002 Aslan, Zeliha. Çocuklar Doğan Egmont’u Krizde Zirveye Taşdı.” İstanbul: **Hürriyet Gazetesi**, 4 Ağustos 2002, s.10
- Aydın,1997 Aydın, Betül. **Çocuk ve Ergen Psikolojisi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları No:1, 1997
- Aytaç, 1980 Aytaç, Kemal. **Avrupa Eğitim Tarihi. Antikçağ’dan 19.Yüzyılın Sonlarına Kadar**. Ankara: Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Basımevi –1980 Ankara
- Asyalı, 1997 Asyalı, Rüştü. “Çocuk ve Tiyatro ya da Çocuğa Tiyatro” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**. İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987, s.572
- Atagök, 1999 Atagök, Tomur. “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek**. Der:Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999, s.131.
- Aytaç, 1980 Aytaç, Kemal. **Avrupa Eğitim Tarihi, Antik Çağdan 19.yy Sonlarına Kadar**. Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları - 225, 1980

- Başaran, 1978 Başaran, İbrahim Ethem. **Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Ankara: Bilim Matbaası,1978
- Burton, 1986 Burton, Antony. **Bethnal Green Museum of Childhood**. Great Britain; V&A Publications, 1986
- Cengiz, 1997 Cengiz, Serpil, Aygün. “Kdz. Ereğli Örneğinde Çocuk Oyunlarının Halk Bilimi Açısından Değerlendirilmesi” **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri**. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.471
- Çok, Artar,
Şener, Bağlı, 1987 Çok, Figen; Müge Artar; Tülin Şener; Melike Türkan Bağlı. “Kentlerdeki Açık Alanlarda Çocuk Oyunları: Ankara Örneği” **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri**. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.481-485-489
- Demiray, 1958 Demiray, Kemal. **Türkçe Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Maarif Basımevi, 1958
- Dündar, 2001 Dündar, Can. **Köy Enstitüleri**. İstanbul: İmge Kitabevi, 2001
- Erbay, 1999 Erbay, Fethiye. “Müzelerin Kurumsallaşmasında Yönetimsel Farklılıklar”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek**. Der: Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999, s.29-30
- Erden, 2001 Erden, Münire ve Yasemin Akman. **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2001
- Erdoğan, 1994 Erdoğan, Fatih. “Toplumsal Tarihimizde Çocuk Edebiyatı'nın Yeri” **Toplumsal Tarihte Çocuk**. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s.87

- Ergenç, 1997 Ergenç, Özer. “Osmanlı Klasik Dönemi’nin İdeal İnsan Tipi ve Bu Dönemde Çocuğun Kültürel Gelişimini Etkileyen Etkenler Üzerine Düşünceler” **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri**. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.97-101
- Ertürk,1972 Ertürk, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 1972
- Exupery, 1991 Saint Exupery, Antoine De. **Küçük Prens**. Çev: Nihal Yeğinoğlu. İstanbul: Engin Yayıncılık,1991
- Gardner, 1999 Gardner, Howard. **Çoklu Zeka Görüşmeler ve Makaleler**. İstanbul: Enka Okulları, 1999
- Geleş, 2001 Geleş, Fadime. “Eyüp Oyuncakçıları” **V. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 11-13 Mayıs 2001**. İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, 2001, s.219
- Gök, 1999 Gök, Fatma. “75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet” **75 Yılda Eğitim**. İstanbul: Tarih Vakfı Bilanço ’98 Yayın Dizisi, 1999, s.4-5
- Gökmen, 2002 Gökmen Hikmet. “Çocuk Müzeleri: Alternatif Öğrenme Ortamları” **Arredamento Mimarlık**. İstanbul: Boyut Yayınları, 2002, s. 98-106
- Greenhill, 1999 Greenhill, Eilean Hooper. **Müze ve Galeri Eğitimi**. Çev: Meltem Örgen Evren, Emine Gül Kapçı. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1999

Gülyüz, 2002 Gülyüz, Hasan. **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002

Güvenç, 1991 Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1991

<http://www.benaki.gr/childhood/en/>

<http://www.cac.org.uk>

<http://www.cali.co.uk/HIGHEXP/Strath/Museum.htm>

<http://www.ecu.edu.au/ses/museum>

<http://www.geocities.com/mochildhood/>

<http://www.hmoc.freeserve.co.uk/default.htm>

<http://www.intelligence.com>

<http://www.learningalive.co.uk>

<http://www.norskbarne.museum.no/>

<http://www.pollocks.cwc.net/>

<http://www.strongmuseum.com/>

<http://www.swopnet.com>

<http://www.tao.2000.net>

<http://www.vam.ac.uk/vastatic/nmc/>

Harf Devrimine Kadar Basında Çocuk, Sergisi Broşürü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul: Şehir Müzesi, 20 Nisan-16 Mayıs 1993

Healy, 1998 Healy, Jane.M. **Çocuğunuzun Gelişen Aklı**. Çev: Ayşe Bilge Dicleli. İstanbul: Boyner Holding Yayınları, 1998

İnan, 1998 İnan, Dr.Mehmet. **3-9 Yaş Çocukları İçin Uygulamalı Hareket Eğitimi**. İstanbul: Özal Matbaacılık, 1998

- Jenkins, 1993 Jenkins, Ian. **Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Buluntular Işığında Antik Devirde Çocuk Eğitimi**. Çev: Hasan Malay. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1993
- Karamani, 2002 Karamani, Arzu. "Tüm Dünya'dan Çocuk Müzeleri" **Maison François**. İstanbul: Doğan Yayıncılık, Mart 2002, s.36
- Kamaraj, 2000 Kamaraj, Işık. "Oyuncak Kütüphanesi", **İstanbul'daki Sosyal ve Fiziksel Olarak Yoksun Çevreden Gelen Çocukların Kent Kültürünü Tanımaları İçin Destek Projesi: istanbul Çocuk Gelişim Müzesi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Projesi, 2000
- Kaya, 1994 Kaya, İsmail. "Cumhuriyet Dönemi Çocuk Kitaplarında Çocuk İmajı" **Toplumsal Tarihte Çocuk**. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s.121
- Kazancı, 1987 Kazancı, Sıtkı. "1986'da Çocuk Dergilerinde Çizgi" **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**. İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987, s.542
- Kılıç, 1994 Kılıç, Füsun. "Eyüp Oyuncakçılığı ve İstanbul Belediyesi'nin Eyüp Oyuncakları Koleksiyonu" **Toplumsal Tarihte Çocuk**. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s.133
- Kongar, 1983 Kongar, Emre. **Kültür Üzerine**. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1983
- Köksal, 1997 Köksal, Duygu. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, İnkılap ve Terbiye:Ulusun Çocukluğu", **Toplumsal Tarih Dergisi 40**. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1997, s.7-8

- Mejuyev, 1998 Majuyev, Vadim. **Kültür ve Tarih**. Çev: Suat H. Yokova. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998
- Museum of Childhood at Bethnal Green** **Museum of Childhood at Bethnal Green**. London, England, 2002
- Museum of Childhood at Bethnal Green** "Schools Programme, 2002-2003" **Museum of Childhood at Bethnal Green**. , London, England,
- Nas, 2002 Nas, Recep. **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. Bursa: Ezgi Kitabevi, 2002
- Postman, 1995 Postman, Neil. **Çocukluğun Yokoluşu**. Çev:Kemal İnal. İstanbul: İmge Kitabevi, 1993
- Oğuzkan, Tezcan, Tür, Demiral, 1987 Oğuzkan, Şükran; Emine Tezcan; Gülseren Tür; Özgür Demiral. **Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1987
- Okay, 1997 Okay, Cüneyd. "İki Çocuk Dergisinin Rekabeti ve Müslüman Boykotajı" **Toplumsal Tarih Dergisi 45**. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1997, s.42-43
- Onur, 1992 Onur,Bekir. **Oyuncaklı Dünya- Toplumsal Tarih Üzerine Eğlenceli Bir Deneme**. Ankara: Verso Yayıncılık, 1992
- Onur, 1994 Onur,Bekir. "Sunuş" **Toplumsal Tarihte Çocuk**. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s.4
- Sakaoğlu, 1997 Sakaoğlu, Necdet. "Lütfiye-i Vehbî 'de (18.yy) Çocuk Eğitimi ile İlgili Görüşler" **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri**. Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.74 - 95)

- San, 1997 San, İnci. “Kültür Eğitilimi ve Çocuk” **Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri.** Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.195
- Schommer, 1963 Schommer, P. “Müzelerin İdaresi”, **Müzelerin Teşkilatlanması Pratik Ögütler.** Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi,1963, s.21-37
- Şener, 1997 Şener, Sevda. “Türk Çocuk Tiyatrosu’nda Çocuk İmgeleri” **Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri.** Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.272-283
- Tan, 1994 Tan, Mine. “ Çocukluk: Dün ve Bugün” **Toplumsal Tarihte Çocuk.** Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s.13-25
- Tan, 1997 Tan, Mine. “Çocukluğun Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Yaklaşımı ve Sözlü Tarihte Bir Çocuk”. **Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri.** Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.36-39
- Tunç, 2001 Tunç, Ayfer. **Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Gelecek.** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001
- Türkoğlu, 1997 Türkoğlu, Sabahattin. “Osmanlı Sarayında Çocuk” **Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri.** Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1997, s.105-123

- Tolstoy, 1999 Tolstoy, Lev. **Çocukluk**. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, Dünya Klasikleri Dizisi: 33, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., 1999
- Uğurlu, 1987 Uğurlu, Selim. “Çocuk Edebiyatımız İçin Elli Yıllık Notlar” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**. İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987, s.633
- Vergo, 1997 Vergo, Peter. **The New Museology**. London: Reaktion Books Ltd. 1997
- Wilson, 1986 Wilson, Alan J. **The Museum of Childhood Activity Guide**. Edinburg: 1986
- Yalçınkaya, 1996 Yalçınkaya, Tosun. **Eğitici Oyun ve Oyuncak Yapımı**. İstanbul: Esin Yayınevi, 1996
- Yalçınkaya, 2001 Yalçınkaya, Tosun. “Çocukların Sevinci Eyüp Oyuncaklarıydı.” **V. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 11-13 Mayıs 2001**. İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, 2001, s.97
- Yardım, 1986 Yardım, M. Nuri. **Tanzimat’tan Günümüze Edebiyatçıların Çocukluk Hatıraları**. İstanbul: Kavramlar Yayınevi, 1986
- Yavuzer, 1985 Yavuzer, Haluk. **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1985
- Yavuzer, 1997 Yavuzer, Haluk. **Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1997
- Yazıcı, 1987 Yazıcı, Osman Olcay. “1986’da Yayımlanan Çocuk Kitapları” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**. İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987, s.481-489

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	04.03.1972	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1982-1988	Fenerbahçe Lisesi, İstanbul
Lisans	1992-1996	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Staj	1996	Zoğrafyon Rum Erkek Lisesi, Beyoğlu, İstanbul
Çalıştığı kurum		
	1996 - 2000	Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Projeler Bölümü ve Müzecilik Bölümü, halen çalışmalarını gönüllü olarak sürdürmektedir.
Katıldığı Kurslar		
	1989- 1992	Marmara Üniversitesi Yabancı Diller Araştırma Uygulama Merkezi İngilizce Kursu.
	1994 – 1996	BİLAR A.Ş. Modern Yunan Dili Seminerleri.
	1995- 1996	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretmenlik ve Pedagojik Formasyon Programı